

Det servicetomme land

- Et projekt om ikke at forvente for meget

AALBORG UNIVERSITET
STUDENTERRAPPORT

Institut for Planlægning

Vestre Havnepromenade 5

9000 Aalborg

Telefon (+45) 99 40 84 29

Fax (+45) 98 15 37 88

<http://www.plan.aau.dk>

Titel:

Det servicetomme land
— *Et projekt om ikke at
forvente for meget*

Projektperiode:

01-02-2013 til 06-06-2013

Projektgruppe:

UPM42013-8

Deltager:

Søren Rahbek Holm

Vejleder: Jørgen Møller

Oplagstal: 3

Antal sider (inkl. bilag): 123 (199)

Afsluttet d. 06-06-2013

Synopsis

Nærværende speciale handler om, hvordan man kan styre afviklingen af specielt landdistrikter vha. et differentieret serviceniveau. Dette sker ved introduktion og analyse af *servicetomme områder*. Dette er et nyt planlægningskoncept, der må anses for at være en del af *kontrolleret afvikling*, et samlende begreb for en relativt udforsket gren af planlægning, der omhandler styring af afvikling.

Via et multicasestudie, baseret på litteraturstudie og interviews, af hhv. Næstved, Guldborgsund og Lolland Kommuner, der alle har lavet politikker og planer, der relaterer sig til kontrolleret afvikling og servicetomme områder, bliver disse to begreber undersøgt og analyseret. Rapporten gennemgår hvordan de tre casekommuner har planlagt for afvikling, hvad konsekvenser har været og kan forventes at være, samt en nærmere afgrænsning af, hvad servicetomme områder indebærer, hvor grænsen for det går og hvad konsekvenserne af det kan være.

Hovedkonklusionen er en række anbefalinger til, hvordan man skal planlægge for servicetomme områder: man skal erkende at afviklingen finder sted; man skal udpege et geografisk område, der skal være genstand for servicedifferentiering; og man skal lave en klar definition af hvilke services, borgerne i de udpegede områder kan forvente.

Ydermere bliver vigtigheden af borgernes *forventninger* understreget. Borgerne skal kunne vide præcis hvad, de skal kunne forvente, eller rettere, de skal ikke kunne have for store forventninger til serviceniveauet.

Rapportens indhold er frit tilgængeligt, men offentliggørelse (med kildeangivelse) må kun ske efter aftale med forfatterne.

Summary

This thesis deals with how to control decline, especially in rural areas, through a differentiated level of service.

The thesis initiate by describing how Danish rural areas are declining due to urbanisation and that there is no way back to the good old days. This means that rural areas have to be treated differently in planning, but that is not always the case. Thus, there is a need for a new understanding of rural areas and a new way of planning for it. Therefore, the notion of *service empty areas* as a solution to this problem is suggested and investigated in the thesis. Service empty areas builds upon the concept of decline management and both are described prior to the analysis.

This leads to the main research question:

How can service empty areas be used to accommodate the decline of rural areas in Denmark?

This question is investigated through a multiple case study of the municipalities of Næstved, Guldborgsund and Lolland, conducted through literature study and interviews with a planner from each of the municipalities along with an interview with a local spokesperson and a local politician, both from Guldborgsund Municipality. These are all described as a part of the analysis.

Before answering the main research question, some issues are to be addressed. Firstly, the consequences that the three municipalities have experienced so far, and what they expect to appear in the future, together with what consequences service empty areas might have if taken to the extreme, have been analysed. It was found that for many people there will be no significant difference, but for there are people to whom less service will mean that they will have to move to sustain live, leaving those without the ability to move to another place much worse off. A stepwise introduction of service empty areas is necessary.

Secondly, the concept of service empty areas is defined, by discussing the limits of it. It can be anything from 'suburb' to 'national park' as long as there is a difference in service level. Taken to the extreme, there seems to be a limit when it comes to domestic help, where people cannot provide for themselves to have a decent life. This also seems to reach the boundaries of the Danish welfare state.

Despite the different approaches of the three municipalities they are complimentary to each other. Thus, three general rules can be outlined as the answer to the main research question:

1. The decline, if any, must be acknowledged before it can be accommodated.
2. It is necessary to make a clear distinction between specifically identified areas subject to a lower level of service and the rest, e.g. the difference between urban and rural areas.
3. A detailed plan/policy concerning which services the citizens can expect and at what level. And of course this plan (and the politicians) must be true to its words.

Furthermore, it is essential that this plan does not promise more than it can deliver. When politicians lower the level of service, so should the expectations of the involved citizens too. The citizens want to know what they can expect in order for them to act from it.

Forord

Jeg er ikke særligt optimistisk anlagt, når det kommer til udvikling for livet på landet og i landsbyerne. I hvert fald ikke i den gængse måde at forstå 'udvikling' på. Der burde ikke længere kunne herske nogen tvivl om at landdistrikterne i Danmark, og udkantsområderne især, er under afvikling befolkningsmæssigt – det har trods alt stået på i mere end 60 år, og intet tyder på, at det ikke fortsætter ufortrødent.

“Det er en katastrofe”, siger nogen, mens de beskylder samfundet, politikerne og de lokale beboere for ikke at gøre nok for at forhindre denne afvikling af, hvad der engang var. Andre går mere konstruktivt til værks og samler en forening, der har fællesspisning hver anden torsdag i skolen gymnastiksal, og hvor der rigtigt bliver hygget. Der findes i det hele taget et utal af gode initiativer, som nogen finder på og har succes med, mens andre prøver at kopiere ideen, uden den helt store effekt. Efterhånden har alle små landsbyer med bare en smule organiserede kræfter i sig en bålhytte, et rekreativt stisystem i et nærliggende krat, masser af aktiviteter og muligheder for unge nyuddannede med småbørn, samt meget lidt tilovers for den generelle samfundsudvikling.

Alligevel lukkede købmanden sidste år, mens skolen lukker, når klokke ringer til sommerferie. Bussen kommer kun to gange om dagen og ingen er flyttet til området i lang tid, trods mange ledige og attraktive boliger til uhyre gode priser. Og vi er først lige begyndt at se i øjnene, at landdistrikterne – det åbne land, de mellemstore landsbyer, de små landsbyer og de helt små landsbyer – ikke kommer til at myldre med liv og udvikling, som i de glade 1950'ere. Det, der står tilbage nu, er mange steder en deprimerende stemning af tilbagegang og i sidste ende forfald. Og forfald er der nok af; faktisk så meget, at Regeringen har oprettet en pulje, som kommunerne kan søge med det formål at rive rønner ned. På trods af, at landsbyerne vrimler med lokalnostalgikere (som mig selv), har jeg endnu ikke mødt nogen, der er imod nedrivning af de værste rønner.

Jeg er selv vokset op på et nedlagt landbrug langt ud på i landet, i en egn af Danmark, som i sig selv ligger langt ude på landet. Jeg har umiddelbart ingen planer om at flytte tilbage, end ikke til den nærmeste by, hvor der er masser af huse med god plads til den familie, jeg er ved at stifte. Og jeg er tydeligvis ikke den eneste, der har det sådan. Jeg kan godt synes, at det er ærgerligt, at der ikke er flere, der får lov til at få en opvækst på landet, som jeg har fået, med alt hvad det indebærer af stilhed og stjernehimmel, frisk luft, store vidder og muligheden for selv at køre traktor som 13-årig. Jeg kan generelt nævne rigtigt mange grunde til, hvorfor man skal bosætte sig på landet, men når sandheden skal frem, havde jeg nu nok foretrukket, at afstanden ind til mine venner havde været kortere.

Til gengæld mener jeg ikke, at det er et problem, at landdistrikterne i Danmark er under afvikling. Når ingen gider bo der, og der ikke er noget arbejde at få, hvorfor skal vi så holde liv i de gamle klude? Det vi mangler, er derimod at tage et kig på lyset for enden af tunnelen. Hvad er der på den anden side af det triste grå, vi fokuserer så meget på i dag? Jeg mener, at der her er en mangel på visioner, ikke for befolkningsvækst og arbejdspladser – dem er der nok af – men for hvilke fordele, der er ved, at der er langt mellem husene, gode forhold for naturen, ingen trafik osv. Får vi ødegårdsturisme i Danmark? Får vi bare nogle store og forladte områder, hvor ingen tør bevæge sig hen, fordi ingen har hørt om, at der findes noget derude? Får landbruget friere rammer til faktisk at kunne etablere et optimalt landbrug efter dagens standarder? Bliver det pludselig attraktivt og dyrt at bo på landet igen, fordi der er så få huse, takket være Indsatspuljen? Det er der ikke rigtigt nogen, der har gjort sig nogen tanker om. Måske fordi der ikke er så mange penge i det.

Med dette speciale, har jeg forsøgt at tage nogle skridt hen imod lyset. Jeg må erkende, at jeg ikke selv kommer med nogen visioner om, hvad der skal være på den anden side, men jeg præsenterer et redskab – servicetomme områder – der passer til den uafatteligt lange overgangsface, vi befinder os i disse årtier, et redskab, der passer til et område, hvor afvikling er en uundgåelig virkelighed, og hvor det kun er et spørgsmål om tid, før der kun er landbrug og stædige mennesker tilbage.

Selvom specialet er et enmandsprojekt, har jeg nu ikke kunnet gøre det alene. I den forbindelse vil jeg gerne rette en stor tak til de fem personer, jeg interviewede i forbindelse med mit casestudie. Det drejer sig om:

- Bente Jongberg, chefkonsulent i Næstved Kommune;
- Birthe Aagaard, professionel ildsjæl i Sakskøbing;
- Arne Graae Jensen (V), byrådsmedlem og formand for Teknik og Miljøudvalget i Guldborgsund Kommune;
- Nina Munk, projektleder i Guldborgsund Kommune; samt
- Camilla Nissen, udviklingskonsulent og projektleder i Lolland Kommune.

Disse personer kan med rette siges, at have været med til at udvikle servicetomme områder som koncept. En speciel tak skal også lyde, fordi det lykkedes at samle alle fem interviews på kun to dage – en øvelse, der sparede mig tid og ikke mindst penge. Interviewene er så vidt muligt transskriberet så tro imod dét, der er blevet sagt, men da talesprog som bekendt ikke gør sig så godt i skreven form, og da der er anvendt adskillige citater i nærværende rapport, er der blevet foretaget en del tilretning af ordlyden, hvor det ikke har haft nogen betydning for indholdet. Citaterne er dog stadig præget af talesprog.

Også tak til Dansk Byplanlaboratorium, der lod mig slippe med udgiftsprisen til et yderst givende og lærerigt seminar i Nyborg, d. 19. april, netop om afviklingen af landdistrikter. Penge er ikke alt, men de kan udgøre en uoverkommelig barriere, hvis man ikke har nok.

Også tak til min vejleder, Jørgen Møller, for kyndig vejledning, gode råd, rettidige ordrer og mange timers spændende og udbytterige samtale, om hvor naive folk kan være, når det handler om landdistrikternes fremtid mm.

Og endelig vil jeg gerne takke min fantastiske kone Anne Dorthe, fordi hun har været forstående igennem alle mine år på universitetet med projektarbejde ud på de sene morgentimer, og, ikke

mindst, fordi hun transskriberede ét af interviewene og endda frivilligt tilbød, at læse de forskellige dele af rapporten igennem, foretage rettelser og markere de steder, hvor alt håb for forståelse af teksten var ude. En uvurderlig indsats af én, der i forvejen må bære over med meget. Det elsker jeg hende for.

Og til læseren: sæt kaffen over og sæt en eftermiddag af til at læse; det er et langt speciale.

D. 6. juni 2013 – natten inden aflevering.

Søren Rahbek Holm

Indholdsfortegnelse

Summary	v
Forord	vii
Kapitel 1 Essay om problemer på landet	1
1.1 Problemet på landet	3
1.2 Årsager til problemerne	9
1.3 Hvad er problemet egentligt?	15
1.4 Problemformulering	16
Kapitel 2 Metodologi	19
2.1 Videnskabsteoretiske overvejelser – kritisk realisme	19
2.2 Undersøgelsesdesign	23
2.3 Undersøgelsesmetoder	25
2.4 Metodiske refleksioner	29
Kapitel 3 Kontrolleret afvikling, planlægningsteorien bag og idéen ‘servicetomme områder’	33
3.1 Processuel planlægning – teorien	33
3.2 Kontrolleret afvikling	38
3.3 Værd at vide om servicetomme områder før analysen	47
Kapitel 4 Casebeskrivelse – om storhed og kontinuerligt fald	51
4.1 Historisk overblik	51
4.2 Sammenligning af de tre kommuner i dag	56
Kapitel 5 Analysedel 1: Om kontrolleret afvikling hidtil	69
5.1 Næstved Kommune: Centerstrukturen	69
5.2 Guldborgsund Kommune: Bosætningsstrategien	74
5.3 Lolland Kommune: Serviceprioriteringer	78
Kapitel 6 Analysedel 2: konsekvenser af servicetomme områder	85
6.1 Konsekvenser af de eksisterende planer	85
6.2 Konsekvenser for dem, der allerede bor på landet	88
6.3 Vil servicetomme områder medføre nogen reel forskel?	90
Kapitel 7 Analysedel 3: Om servicetomme områder	93
7.1 Hvilke services?	93
7.2 Hvor går grænsen?	97

Kapitel 8 Diskussion	101
8.1 At planlægge for servicetomme områder	101
8.2 Den perfekte plan for kontrolleret afvikling	106
8.3 Om forventninger	107
Kapitel 9 Konklusion	111
Kapitel 10 Perspektivering	115
10.1 Ældre Sagens nederlag i højesteret	115
10.2 Overvejelser om yderligere forskning	116
10.3 Anbefaling og afrunding	117
Litteratur	119
Bilag A Interview med Bente Jongberg	125
Bilag B Interview med Birthe Aagaard	139
Bilag C Interview med Arne Graae Jensen	155
Bilag D Interview med Nina Munk	163
Bilag E Interview med Camilla Nissen	181
Bilag F Politikmatrix	197

Essay om problemer på landet

1

Dette essay handler om de evigt problematiserede udkantsområder. Der er bred uenighed om præcis, hvad der definerer et udkantsområde. Ordet selv lægger op til, at det handler om mere perifere områder i forhold til en art centrum, men i den førte debat i dagens Danmark er et udkantsområde alt, hvad der findes uden for byer af en vis størrelse. Og så alligevel skal man også et stykke væk fra byen, før der rigtigt er tale om et udkantsområde. Der er i det hele taget ingen dækkende definition, for det drejer sig ikke om en bestemt egn af Danmark, men snarere om et 'problem', som findes overalt, men som nogle områder er hårdere ramt af end andre. Dette essay handler derfor om, hvad det er for nogle problemstillinger, Udkantsdanmark står overfor. Jeg vil lægge ud, som så mange andre gør det, når de skal indlede en tekst om Udkantsdanmark og landdistrikter – ved at citere Den Grimme Ælling af H.C. Andersen:

Der var så dejligt ude på landet. Det var sommer, kornet stod gult, havren grøn, høet var rejst i stakke nede i de grønne enge, og der gik storken på sine lange, røde ben og snakkede ægyptisk, for det sprog havde han lært af sin moder. Rundt om ager og eng var der store skove, og midt i skovene dybe søer. Jo, der var rigtignok dejligt derude på landet.
(Andersen 1972)

H.C. Andersens eventyr om "Den Grimme Ælling" fra 1843 indledes med en beskrivelse af landet, som et meget idyllisk sted med solskin, store grønne træer, fuldmodne og høstklare marker og romantiske bygninger, der vidner om storhedstider. Samtidens malere skildrer også et noget romantisk liv på landet, eksempelvis med J. T. Lundbyes romantiske malerier, se figur 1.1 og 1.2, som begge viser et stille og roligt sted, hvor himlen er blå, køerne er velnærede og går frit, græsset er grønt, gården er stråetækt og der kommer røg op af skorstenen – et dejligt sted at bo; simpelt og ikke fattigt. Sådan ser der stadigvæk ud på landet på solbeskinnede sensommerdage i høsttiden, dejligt, fredfyldt og bekymringsfrit – bortset fra at høet ikke rejses i stakke og at storken er en meget sjælden gæst i Danmark for tiden.

Men det var selvfølgelig ikke hver dag, at solen den skinnede og det var selvsagt heller ikke året rundt, at kornet stod højt. Virkeligheden så dog mange steder mere mørk og hård ud, som på det senere maleri af H. A. Brendekilde, se figur 1.3, hvor armoden og det hårde liv skinner tydeligere igennem, marken er sandet og fyldt med sten, skoven er lille og synes langt væk –

Figur 1.1: "Køer vandes ved et gadekær, Brorfelde", J. T. Lundbye 1844.

Figur 1.2: "Et boelsted ved Lodskov nær Vognserup", J. T. Lundbye 1847.

Figur 1.3: "Udslidt" af H. A. Brendekilde 1889.

skulle det være andet end blot et læhegn. Landet og landsbyerne var præget af både velstand og trange kår.

Sådan er det stadigvæk, men i dag skyldes det sjældent dårlige jordbundsforhold, slidsomme arbejdsvilkår og et arbejdsliv, der varer ind til sygdom og død indtræffer. Med det velfærdssamfund vi nyder godt af i dag, er antallet af fattige mennesker reduceret til så få, at definitionen på hvornår man er fattig i Danmark har været diskuteret, for overhovedet at kunne udpege dem, der er hårdest ramt økonomisk. Fattigdom i Danmark er derfor en relativ ting, og nogle er derfor hurtige til at påstå, at der ikke findes fattige i Danmark overhovedet. Møller og Staunstrup (2008) skelner da heller ikke mellem rige og fattige landsbyer, men mellem vinder- og taberlandsbyer, hvor taberlandsbyerne er de landsbyer, der ikke kan opretholde sig selv, og som det ikke kan betale sig at opretholde. Dette er en konsekvens af de problemer, der findes i udkantsområderne.

1.1 Problemet på landet

I det følgende vil nogle af de mest markante problemstillinger, som debatten om udkantsområder er præget af, blive beskrevet.

1.1.1 Funktionstømning – roden til alt ondt

Dette er meget muligt det absolut største problem for udkantsområderne. Med funktioner menes her diverse indkøbsmuligheder, offentlige services, kulturelle tilbud, fritidsmuligheder, serviceerhverv, industri og alle former for funktioner, der indebærer arbejdspladser og på andre måder øger attraktionsværdien af et område for potentielle tilflyttere. Men funktionerne forsvinder fra udkantsområderne og dermed forsvinder arbejdspladserne også (Realdania 2012). Selv de arbejdspladser, som man naturligt forbinder med landet, såsom landbrug, fiskeri og andet heraf afledt erhverv, bliver der gradvist færre og færre af, selvom de nok aldrig vil forsvinde helt. Men netop problematikken med at flere funktioner og arbejdspladser forsvinder beskrives rigtig godt i afrapporteringen af projektet *Mulighedernes Land*:

Når jobbene forsvinder i yderområderne, kan borgerne være nødsaget til at flytte, og færre flytter til, når der ikke er job at få. De høje uddannelseskrav i dag betyder samtidig, at unge ofte må forlade yderområdet for at studere i en storby, og mange vælger ikke at komme tilbage. Den aldrende lokale befolkning har til gengæld ikke samme behov for at flytte væk, og det forventes derfor, at andelen af ældre i yderkommuner vil stige i fremtiden. Med færre borgere i den arbejdsdygtige alder, lavere uddannelsesniveau og faldende beskatningsgrundlag sættes yderkommunerne under et økonomisk pres, og resultatet ses i en nedgang i detailhandelen, forfaldne og tomme huse og tiloversblevne industri- og produktionsanlæg. Det resulterer i en nedgang i detailhandelen, flere tomme huse og tiloversblevne industri- og produktionsanlæg.
(Realdania 2012:14)

At arbejdspladserne forsvinder i yderområderne sætter gang i en lavine, som fjerner hele eksistensgrundlaget for både dem, der bor der, og for kommunen. Sådan ser landet desværre ud mange steder i dag. Beskæftigelsesmæssigt er der simpelthen ikke meget tilbage at komme efter. Det er ikke kun højteknologiske virksomheder og andet tertiært erhverv, der er afhængig af højtuddannet arbejdskraft; også forarbejdningsindustrien og landbruget ønsker i høj grad vel- og højtuddannede. Der er efterhånden ikke mange erhverv tilbage, som ikke kræver bedre og bedre uddannede medarbejdere og disse har altid skulle findes i byerne, hvor uddannelsesinstitutionerne findes. Vil man have mulighed for at tiltrække de bedste medarbejdere, må man også opsøge dem selv – i byen.

Selve symbolet på denne funktionstømning må siges at være lukning af købmændene og skolerne. Især de lokale købmandsforretninger og små brugsforeninger har i de senere år oplevet adskillige eksempler på, at lokalsamfundet har forsøgt at redde forretningen ved at danne en forening for at opkøbe og drive butikken på egen hånd, selvom den har været lukningstruet eller ligefrem har været lukket. Resultatet har været, at købmandsforretningen har overlevet i nogle flere år, men typisk er lukket alligevel. At købmanden lukker er ofte blevet symbolet på den skrantende udvikling, mange landsbysamfund har været i i efterhånden mange årtier: Når købmanden lukker, er der ikke noget tilbage. Landsbysamfund kan have været driftige handelssteder med mange forretninger og indtil flere købmænd, men med lukningen af den sidste købmand – som nogle gange endda faktisk er den sidste forretning i landsbyen – synes grundlaget for al anden virksomhed at være forsvundet (Skov 2004a).

Brugsforeningen og købmanden må dog som nævnt dele titlen, som værende den sidste vitaliserende funktion i et landsbysamfund. Skolelukninger er om muligt et endnu mere ømtåleligt emne for mange. Den lokale købmand fungerer måske mere som et symbol på, at erhvervslivet i den pågældende landsby stadigvæk 'lever', selvom den i realiteten ikke bliver brugt og dermed heller ikke skaber 'liv'. Skolen derimod involverer ofte mange familier og deres børn, og trusler om lukning har ledt til adskillige protester og fakkeltog i mange forskellige kommuner. Der er også delte meninger om, hvorvidt det faktisk gavner, at lukke skoler, men på papiret giver det mening og besparelser til gavn for kommunekassen. Mange steder er de lukkede skoler blevet overtaget af en til formålet oprettet forening, som forsøger at drive skolen videre som en friskole. Andre steder har lokalsamfundet accepteret, at skolen eller opbakningen var for lille til at blive drevet videre. Skov (2004a) giver et eksempel på to små skoler i den tidligere Langå Kommune, som gik sammen for at danne en større skole, og på den måde sikre, at der i det mindste ville være én skole i nærområdet.

At lukke en skole – og til dels også en købmand – betyder for mange også, at der kommer til at mangle et sted og en undskyldning for at mødes. Skolerne er ofte arrangør på diverse arrangementer, som gerne involverer eleverne (og deres forældre), men endnu vigtigere er det, at skolen har rammerne til disse arrangementer, såsom gymnastiksal eller endda en hal og et stort køkken, som kan bruges til talrige andre lokale arrangementer uden for skoletiden. I visse tilfælde finder kommunen alternativ anvendelse for bygningerne, i andre tilfælde kan borgerne stadigvæk få adgang til faciliteterne (Realdania 2012). Foreningen *Hou Skole* har overtaget Hou skole, beliggende ved Lohals på Langeland og omdannet den til en naturlejrskole, som kan benyttes til mange forskellige formål, bl.a. lokale arrangementer. I udsendelsen *Forelsket i udkanten*, sendt på DR2 23. januar 2013, vises hvordan et lokalt fællesspisningsarrangement finder sted i skolens gymnastiksal med stor succes og mange tilmeldte. Her har lokalområdet formået at tage skeen i egen hånd og bevare stedet og mulighederne det gav – men skolen som funktion og arbejdsplads er endegyldigt væk.

Under alle omstændigheder er der ikke nogen generel udsigt til at der i det store hele kommer flere arbejdspladser til yderområderne.

1.1.2 Forfald og tomme bygninger

Som nævnt er resultatet af affolkningen af landdistrikterne og landsbyerne tomme huse. Det er i virkeligheden en underlig ting at tænke på, at rundt omkring i landet findes huse med have til under 100.000 kr. kontant, mens et kolonihavehus i København kan koste mange gange mere, uden at kunne bruges som beboelse.

At et hus bliver tomt kan have flere grunde. Udviklingen indenfor landbrug har sin andel i det, da lovgivningen (Husdyrbekendtgørelsen) hidtil har været begrænsende i hvordan jord, der hører til flere grunde, må blive lagt sammen under én ejer. Mange gårde og husmandssteder har i tidens løb solgt jorden fra, for at ophøre som landbrug og blot blive et hus "med mange muligheder". I andre tilfælde har gårdejere opkøbt andre gårde med jord, stuehus og driftsbygninger. Som lovgivningen er i dag, vil formålet med opkøb sandsynligvis være at udnytte jorden, så dyrebedriften kan blive udvidet, og dermed er de opkøbte, ofte utidssvarende, bygninger af mindre interesse. Mange landmænd lejer stuehuset ud til ansatte eller udefrakommende eller forsøger at sælge det fra, men er ikke forpligtiget til at vedligeholde bygningerne eller anvende

dem. Samtidig koster nedrivningen penge, som er sparet ved bare at lade bygningerne stå og forfalde, og jorden bliver ikke mindre værd som en del af produktionen ved, at der står et hus og falder sammen ved siden af. Derfor kan der findes utallige eksempler på mindre gårde rundt omkring i landet, som bare venter på at styrte i grus.

En anden slags tomme huse er huse, som ejeren ikke kan få solgt – en typisk ting i udkantsområder. Det kan være at ejeren er flyttet (ind til byen), og et hus skal ikke stå ubrugt i lang tid, før det er endnu sværere at sælge. Det kan også være et dødsbo, som kræver meget renovering for at være attraktiv nok for alle, og med lave huspriser, kommer en stor investering ikke ind igen. Jens Bach, afdelingschef for én af de mere omtalte udkantskommuner, Thisted Kommune, beskrev situationen således, at man kan købe et hus for 300.000 kr. (hvis man kan få lov at låne i banken), investere 1 mio. kr. i renovering og derefter sælge det for 500.000 kr.; investeringen er væk (Bach 2013). Alt i alt ender mange huse med at stå tomme, overladt til forfald.

Skulle nogle spekulanter endelig finde på at købe op i husene for at leje dem ud, er det tit set at familier med sociale problemer eller fremmedarbejdere flytter ind pga. den lave husleje. I andre tilfælde ender husene som bordeller. Dette fænomen har ofte været forbundet med den berygtede Jens Peter Svendsen, der nok er bedre kendt som Låsby-Svendsen (Jensen 2004b). Man skal lede længe, for at finde udtalelser fra folk som virkelig ønsker, at deres eller naboens hus ender i hænderne på denne type spekulanter eller at der flytter socialt belastede og andre uønskede typer ind, men mange dobbelt-husejere sidder tilbage med et forståeligt desperat ønske om at få afhændet huset, før det ender med en tvangsauktion, og derfor ender mange huse deres dage med at blive solgt videre til uønskede formål (Gottschalk et al. 2007).

Problemet med de tomme huse, som bare står tomme og misvedligeholdte hen, og som måske endda er ved at falde sammen, er, at de påvirker det omkringliggende negativt. Tomme og forfaldne huse kan give en hel landsby præg af at være tom og forfalden. Dette skader ikke kun omdømmet og sandsynligheden for at potentielle tilflyttere vil synes om stedet, men de øvrige beboere i landsbyen kan også begynde at være ligeglade med om landsbyen er velpasset og fremtræder nydelig. Hermed er en ond spiral startet. Folk mister interessen for at tage sig af deres lokale område. Der er ikke længere nogen grund til at passe på det, for byen ser alligevel trist og slidt ud. Således kan ét misligholdt hus blive til en hel landsby af tilsyneladende forfald. Dertil kommer huse, hvor grunden bliver brugt som oplagsplads for affald, gamle biler osv. (Gottschalk et al. 2007).

Ifølge et hurtigt skøn af Gottschalk et al. (2007) fandtes der i 2007 mere end 10.000 'problematisk' huse og stuehuse i de områder af Danmark med under 5000 indbyggere. Dertil kommer de overflødige produktionsbygninger og -anlæg, samt bedriftsbygninger som heller ikke bliver brugt længere.

Problemet med disse huse blev anerkendt ved oprettelsen af nedrivningspuljen på 150 mio. kr., som det daværende Indenrigs- og Socialministeriet oprettede, og som 39 af landets kommuner fik adgang til, baseret på deres indbyggertal udenfor byerne. Én af disse kommuner er Thisted Kommune, som allerede i 2012 havde revet 78 huse ned (Realdania 2012). Med den i skrivende stund seneste vækstpakke fra regeringen er nedrivningspuljen blevet tilført yderligere 400 mio. kr. (200 mio. kr. pr. år i 2014 og 2015), samtidig med at det nu er muligt for alle kommuner at søge puljen (Thorsen et al. 2013).

I artiklen fra Nordjyske Stiftstidende d. 27. februar giver borgmester for Vesthimmerlands Kommune, Knud Kristensen (K), udtryk for, at ved at fjerne rønner bliver områderne pænere og "så det bliver spændende og attraktivt at flytte hertil", mens borgmester i Aalborg Kommune Henning G. Jensen (S) mener, at det giver folk lyst til at bo der. Det er naturligvis rigtigt, at rønnerne skæmmer området de ligger i og giver indtryk af et døende område, hvilket skræmmer eventuelle tilflyttere væk, men de kan ikke beskyldes for at være årsagen til nedgangen, fraflytningen og den i sidste ende manglende tilflytning; de er kun et resultat heraf. At fjerne dem, vil derfor ikke gøre området spændende og attraktiv, men kun gøre området de ligger i mindre uattraktivt som udgangspunkt. At fjerne rønner giver hverken flere arbejdspladser eller flere funktioner til stedet, og, som argumenteret tidligere, er dette den egentlige grund til den negative befolkningsvækst. Det er dog under alle omstændigheder et godt sted at starte, hvis ikke det bedste sted; det giver plads til nye tiltag, det skræmmer ikke tilflyttere væk, og det kan fjerne det umiddelbare indtryk af forfald og ligegyldighed, som rønnerne kan smitte området med.

1.1.3 Ændret demografi

Citatet fra Realdanias *Mulighedernes Land* på side 4 nævnte også problemet med ældre mennesker, der ikke har nogen grund til at flytte væk, men som foretrækker en pensionisttilværelse i de vante rammer, ude ved naturen, i nærheden af den del af deres jævnaldrende netværk, som endnu eksisterer. Selvom det selvfølgelig koster kommunen i ældreserviceydelser, er der som sådan ikke noget forkert eller problematisk i at de ældre bor i yderområderne; ét eller andet sted skal otiummet jo nydes. Der, hvor det bliver problematisk, er når de ældre bor meget decentralt i forhold til kommunens ældreservices, såsom hjemmehjælp (Sass 2012). Jo mere tid hjemmehjælperen bruger på at køre fra den ene bruger til den anden, desto færre ældre kan nås på en arbejdsdag, og det er i sidste ende skatteyderne, der kommer til at betale.

Dertil kommer, at netop antallet af skatteydere, samt beskatningsgrundlaget også bliver mindre i takt med at de unge flytter væk for at få sig en uddannelse uden at flytte tilbage igen for at få sig et arbejde, for dem er der som førnævnt ikke mange tilbage af og udvalget er småt. Ydermere kommer alle de tilbud som storbyen har, men som yderområderne ikke har. Det får naturligvis ikke kun de unge til at blive i byen; når de unge er flyttet hjemmefra, flytter deres forældre med og de flytter endda nogle gange tættere på deres eget arbejde (Jensen 2004a). Men det kan også gå den anden vej: Porsmose (2008) taler om, at parcelhuset er både det optimale og det mest tilgængelige for børnefamilier, men når børnene er flyttet hjemmefra og folk kommer i den tredje alder, vælger mange at flytte tilbage til kulturtilbuddene inde i byen eller tilbage ud på landet, hvor de kommer fra og hvor der er fred og ro. Hvorom alting er, så stiger antallet af pensionister hurtigere i yderområder end antallet af nye skatteborgere.

Hvis ældrebyrden ikke er en tilstrækkelig byrde for kommunen, kan det tilføjes, at de lave huspriser tiltrækker et noget blandet klientel, såsom de førromtalte boligspekulanter og lavindkomstgrupper. Disse kan igen på mange måder være til (økonomisk) belastning for det offentlige og bestemt også for lokalområderne de slår sig ned i (Gottschalk et al. 2007). Et udslag af dette har resulteret i, at der i medierne været præsenteret flere sager om vanrøgt og seksuelt misbrug af børn, og disse har i allerhøjeste grad fundet sted i Udkantsdanmark.

Således har der været Tønder-sagen, Brønderslev-sagen og Bornholm-sagen, samt et væld af mindre sager, som alle har været relateret til én eller flere udkantskommuner – man fristes til at spørge om ingen omtale havde været bedre end dårlig omtale for disse kommuner, der nok kunne have været disse sager foruden. Udkantsdanmark har mange 'kvaliteter', som tiltrækker socialt belastede grupper, såsom billige og fjernt beliggende huse, der giver håb om at kunne være i fred for myndighederne. Ifølge Jensen (2004b) er det dog ikke muligt; det er i virkeligheden lettere at gemme sig blandt andre mennesker, men boligerne er selvsagt ikke så billige. Det er også kendetegnene for i hvert fald to af de sager, der har været fremme, at omfanget netop er blevet så stort, fordi de sociale myndigheder kom så tæt på, at familierne følte sig nødsaget til at flytte rundt, hvilket har forhalet sagsbehandlingen.

1.1.4 Magtens centrum flytter længere og længere væk

De lokalpolitiske instanser har i flere hundred år været under trinvis centralisering. Den nærmeste beslutningsarena er for mange kommet længere og længere væk, hvis ikke fysisk, så mentalt. Før var der landsbystævnet og sognerådene, i dag store kommuner, på størrelse med de amter, der engang var.

Flere udkantsområder føler sig overset, og synes, at ressourcerne er mindre tilbøjelige til at gå til netop deres lille hjørne af kommunen for i stedet at blive koncentreret omkring nogle større projekter i hovedbyen. Undersøgelser viser, at den sidste kommunalreform ikke har betydet nogen forringelser for demokratiet, måske endda tværtimod, men undersøgelsen har taget udgangspunkt i den kvalitet, som kommunerne hver især har kunnet tilbyde og ikke om hvorvidt borgerne har følt at de havde mere eller mindre indflydelse på beslutningerne. Hvorom alting er, så føler mange, at beslutningerne bliver taget langt højere oppe i systemet end før, og at det er sværere at trænge igennem den bureaukratiske mur med et budskab. De små områder er også blevet lettere at overse, og de føler sig også overset. Dette har ført til, at flere landsbysamfund handler mere autonomt, og endda forsøger at undgå myndighedernes indblanding i lokale sager.

Denne udvikling, og frygten for den, har fået flere kommuner til at oprette lokalråd og lignende demokratisk forankrede institutioner, der skal sikre at folk føler sig hørt og sandsynligvis også, at kommunen er repræsenteret i landdistrikterne uden for hovedbyen (Skov 2004b). Dette virker dog demokratisk set lidt som en falliterklæring af den seneste kommunalreform, der tilsyneladende har resulteret i for store kommuner, der har skabt et behov for et lokalpolitisk netværk længere nede i systemet, tættere på borgerne, for at kunne skabe større tilfredshed, gensidig forståelse og lydhørhed. Men når disse lokalråd fungerer, må det nødvendigvis være lettere for kommunen at fordele de større ressourcer, der er blevet tilgængelige ved sammenlægningerne af flere små kommuner.

1.1.5 Dårligt image

Endeligt vil jeg nævne er det dårlige image, som landdistrikterne har haft de seneste mange år. Det bliver kaldt *Udkantsdanmark* – et ellers neutralt ord, der beskriver et givent områdes placering ift. centrum, er blevet negativt ladet. Samtidig er det om muligt også den bedste term for den problemstilling området netop står overfor, som skyldes den decentrale placering mht. mange forskellige aspekter, fremfor det noget mere sarkastiske og håbløse *Den Rådne*

Banan. Andre igen forsøger at vende stemningen med *Vandkantsdanmark* og beskylder dem, som ikke bor der, for at have skabt den negative omtale omkring det. Og det kan da også argumenteres at Udkantsdanmark har fået et dårligt ry, men det er i sandhed også svært altid at finde noget at råbe hurra for på disse kanter. Selv landområder, der ligger umiddelbart tæt på selv større byer bliver udråbt som udkantsområder. Udkantsområder er næsten blevet synonym med det, der ligger uden for byen.

Ved blot at nævne Udkantsdanmark dukker straks billeder af faldefærdige huse op på nethinden sammen med sørgelige og nærmest forladte landsbyer, lukkede butikker, sociale problemer, gråvej, generelt forfald, store uromantiske svinefabrikker osv. Og sådan ser der desværre også ud mange steder – også selvom solen skinner midt i høsttiden. Mange landområderne bærer præg af at være efterladte.

Hvorvidt det dårlige image skyldes at nogle 'kjøbenhavnere' har set sig sure på Udkantsdanmark og har været med til at skabe en negativ stemning er svært at sige, for der er ikke tale om en ny udvikling. Udkantsdanmark var også et sted man flyttede fra før udtrykket kom i brug, men det dårlige image har bestemt ikke hjulpet på udviklingen.

Problemet blev påpeget i Landsplanredegørelsen fra 2003, der bar titlen *Et Danmark i balance*, hvor strategien var at udkantsområderne ikke skulle være dårligere stillet end vækstområderne. I 2003 blev denne så afløst af en noget anderledes strategi, hvor landet blev delt op i fem forskellige områder ud fra deres problemstillinger. Således blev også yderområderne defineret, og selvom landsplanredegørelsen begrunder opdeling med, at det netop vil blive lettere at arbejde med præcis de problemer, som yderområderne står med, så lykkedes det også utilsigtet at udpege nogle perifere områder, som værende de mest problematiske – en temmelig ærgerlig om end reel reklame for selv samme kommuner.

At sætte fokus på det dårlige image igennem talrige TV-programmer mm. understreger kun, at der er noget, der ikke fungerer lige så godt, som det gjorde engang. Der må altså være noget galt med disse områder, siden folk flytter væk og ikke flytter tilbage, og som det flokdyr mennesket nu en gang er, er der kun meget få, der tør gå imod strømmen.

Jo, Udkantsdanmark har i høj grad et imageproblem, og jo mere der tales om, "at der i slet ikke er så mange problemer, som man går og taler om", har man netop forstærket billedet af en del af Danmark, som er fyldt af problemer.

1.2 Årsager til problemerne

Det er svært at pege på en enkelt hændelse, der startede denne udvikling, men hvis jeg skal pege på en generel udvikling, som på flere måder har været medvirkende til udviklingen, er *rationalisering* den vigtigste. Rationalisering dækker over mange mere specifikke begreber, men er generelt forbundet til nyttemaksimering og effektivisering. Realdania (2012) nævner *centralisering*, som værende den mest dominerende økonomiske strategi i tidens løb på landet, og centralisering dækker i høj grad den udvikling, der har fundet sted på landet og i landsbyerne. Men rationalisering dækker også over en anden og ikke uvæsentlig faktor, nemlig teknologisk udvikling. Herved blev landbruget effektiviseret, arbejdskraft blev frigjort til forarbejdning osv., store fabrikker opstod inde i byen, hvorved arbejderne søgte ind til byen for at finde arbejde.

Dertil kommer øget mobilitet, som også gav mennesker en større rækkevidde i det hele taget gjorde det muligt at centralisere. Jeg tager herunder igen udgangspunkt i arbejdspladserne og funktionerne i yderområderne.

1.2.1 Landbrugets og funktionernes udvikling

Danmark har i mange tusinder år været et landbrugssamfund. 'Opfindelsen' af agerbruget i sig selv kan siges at være en effektivisering ift. indsamlingen af bær, vildtvoksende planter, rødder, frugter osv., og lige siden er landbruget blevet effektiviseret skridt for skridt, om end der i visse perioder har været langt imellem springene. Ofte bliver udviklingen symboliseret af plovens udvikling, et redskab der kunne gøre frugtbar jord mere frugtbar og regulere fugtigheden i meget fugtig jord, så denne også kunne opdyrkes. Ligeledes kan treskiftesystemet og lignende dyrkningsmetoder kan nævnes som relativt tidlige forbedringer inden for landbruget (Nielsen et al. 1990).

Også udviklingen indenfor trækdyr kan nævnes. I første omgang da man i det hele taget begyndte at anvende okser i stedet for mennesker til at trække store læs og trække den førromtalte plov, som senere blev afløst af heste, som senest er blevet afløst af traktorer, der bliver stadigt større og stærkere, mere præcise og endda selvkørende (Nielsen et al. 1990). Den grå Ferguson, der blev meget udbredt i Danmark, erstattede hundredtusindvis af heste og dermed også hundredtusindvis af arbejdsmænd, der skulle passe og styre hestene og Porsmose (2008) nævner også netop traktoren, som den mest betydningsfulde effektivisering af landbruget, som på få årtier overflødiggjorde meget store dele af arbejdsstyrken og samtidig gjorde det muligt at drive endnu større landbrug end tidligere.

Årti for årti affolkedes landbrugets 200.000 arbejdssteder ud over det danske land, og arbejdspladserne flyttedes til byerne. Ingen regering fik trods heraf formuleret en ny politisk vision for landbruget og landskabets indretning, funktion og vilkår i Danmark. Man koncentrerede sig i stedet om at afbøde de værste skadevirkninger af udviklingen, og hver gang det var nødvendigt, flyttedes grænserne for sammenlægning af landbrugsbedrifter til stadig større enheder, med stadigt større specialiserede produktioner og stadigt færre arbejdspladser. (Porsmose 2008:207)

I dag er der ikke plads til flere brugere af landet. Det danske landbrugsareal har været stabilt med en svag tendens til at mindske over de sidste 30 år. Der bliver færre bedrifter og færre ansatte. Det eneste der er vokset i denne periode indenfor landbruget, er antallet af grise (Danmarks Statistik 2010). De folk, der blev tilovers flyttede til byen, som arealmæssigt voksede voldsomt med store parcelhuskvarterer. Ifølge Porsmose var denne afvandring i absolutte tal ovre i 1975, men ifølge Danmarks Statistik (2010) er denne udvikling stadig i gang, selvom afvandringen i dag er væsentligt mindre.

Ligesom med landbruget har den omgivende forarbejdningsindustri også oplevet effektiviseringer og teknologiske fremskridt. Meget nærliggende vil det være at nævne udviklingen af vind- og vandmøllen, som begge har været en effektivisering af forarbejdningen, men som også har været med til at øge graden af industri omkring selve landbruget i og med, at gårdene

ikke længere selv stod for f.eks. maling af mel, men havde 'udliciteret' denne arbejdsopgave (Nielsen et al. 1990). Møllen og arbejdet med at male har dog ofte været en fællesopgave for landsbyens bønder.

Med landboreformerne i 1700-tallet ophørte landsbyfællesskabet med at eksistere – i hvert fald dyrkningsfællesskabet. Fællesskabet blev set som den største forhindring for den enkelte bondes udvikling, hvor det tidligere var godserne og adelen – konkurrencen mellem landbrugene var hermed skudt i gang (Porsmose 2008). Ved siden af effektiviseringen af selve landbruget kom andelsbevægelsen i kølvandet af grundloven fra 1849, der gav forsamlings- og foreningsfrihed. I sig selv vidner andelsbevægelsen om, at fællesskabet mellem landmændene og i landsbyerne ikke forsvandt, selvom dyrkningsfællesskabet – den fælles landbrugsproduktion – ophørte, men den vidner også om den øgede effektivitet og produktivitet, som landbrugene oplevede.

Porsmose (2008) nævner i særlig høj grad andelsmejeriet, som én af de to mest markante og gennemgående elementer i andelstidens landdistrikter. "Andelsmejeriets tid fra 1880 til 1960 er samtidig andelstidens – det stærkeste lokalsamfunds tid – hvor såvel bopæl som arbejdsplads lå i lokalsamfundet" (Porsmose 2008:183). Dette er altså landdistrikternes højdepunkt.

Andelsmejeriet udsprang af tanken om at større enheder ville give et større afkast og en højere kvalitet – være mere rationelle – hvormed den enkelte landmands udbytte kunne maksimeres. Andelsmejeriet som institution eksisterer stadigvæk, men minder på ingen måde om de andelsmejerier, der engang var og som har efterladt sig et væld af letgenkendelige bygninger, hvoraf kun meget få – hvis nogen – stadigvæk bruges som mejeri, gerne med væsentlige udbygninger. Efter 1960 gik det stærkt med rationaliseringen mod større enheder og i dag er vel nok det bedste eksempel Arla, som stadig bryster sig af at være et andelsselskab, men med produktion i 12 lande, over 12.000 andelshavere (mælkeproducenter) og indtil flere fusioner bag sig, bl.a. med svenske, tyske og britiske mejeriselskaber (Arla 2013), er der ikke meget tilbage af den lokalt forankrede virksomhed, som andelsmejeriet var. Arla ligner i dag en almindelig stor fabrikskoncern med meget store centralt beliggende produktionsenheder, men tanken bag er stadigvæk den samme: At give andelshaverne det størst mulige udbytte.

Funktionerne i landsbyen blev i selvforsyningens og uafhængighedens navn flere og flere og der opstod bagere, andelskasser, diverse håndværkerforretninger og forskellige andre butikker, samt et væld af foreninger, som også skabte aktivitet og arbejdspladser i lokalsamfundet. Landsbyerne voksede og nogle blev til byer, bl.a. i kraft af deres centrale placering og evt. også adgang til jernbane (Porsmose 2008).

Effektiviseringen inden for landbruget har set i bakspejlet været dårligt nyt for landsbysamfundene. De små og driftige landsbysamfund var jo netop driftige og havde sværme af lokalt handelsliv, som var afledt af den megen aktivitet, der var omkring produktionen og forarbejdningen af landbrugsvarer. Selvom mejerierne var et billede på en effektivisering af landbruget, så krævede det at endnu en familie fik bosted i det pågældende samfund. Herved kom endnu en kunde hos købmanden, hos bageren, hos diverse tøj- og skoforretninger; der blev sendt børn i skole, der var passagerer til jernbanen; der var i det hele taget flere brugere til at benytte sig af de lokale tilbud, som dermed også blev mere rentable og skabte nye tilbud. Der var unægtelig også en ånd af uafhængighed og lokal patriotisme, som gjorde folk loyale overfor det nære og det lokale – særligt dem, der klarede sig godt. For andre var bl.a. Amerika en attraktiv mulighed.

At den fortsatte udvikling og effektivisering indenfor landbruget og forarbejdningen af landbrugsprodukter har været medvirkende til at igangsætte afviklingen af landdistrikterne og landsbyerne, som tydeligt kan ses mange steder i dag, kan der ikke herske nogen tvivl om. Det er ikke vanskeligt at se effekten af denne udvikling og den førømtalte kædereaktion, der logisk set altid har måttet følge efter.

Samtidig var rationaliseringer ikke kun noget, der foregik i produktionen. Også brugsforeningerne blev skabt for at kunne købe større ind og dermed få bedre priser på de enkelte varer – alt sammen til glæde for medlemmerne af foreningen. Dette var også et meget rationelt og konkurrencedygtigt tiltag i de enkelte samfund. Brugsforeninger findes stadigvæk, men har også oplevet rationaliseringer og lukninger på stribe, så de tilbageværende dagligvarebutikker, som er knyttet til en brugsforening, har opnået en vis størrelse. Mange købmandsforretninger gik også sammen i foreninger, dog ejet af købmændene selv og ikke af brugerne, men med samme formål: at hæve kvaliteten og sænke prisen – og dermed være mere konkurrencedygtige. Således startede man med at skabe arbejdspladser og bedre vilkår for brugerne, men endte med at spare arbejdspladserne væk for at kunne skabe endnu bedre vilkår for brugerne.

Endelig oplever skolerne også denne udvikling, når små skoler lukkes og eleverne flyttes til en større skole. Dette har også foregået igennem mange årtier, hvor små lokale landsbyskoler lukkede til fordel for centralskolerne, igen pga. rationaliseringer.

1.2.2 Urbanisering – den onde spiral for landdistrikterne

Urbanisering beskriver folkevandringen fra land til by. Ligesom med effektiviseringen af landbruget, har der altid været mennesker født på landet, som har søgt ind til byen, så dette er der heller ikke noget nyt i, men med industrialiseringen og frigørelsen af arbejdskraft fra landbruget flyttede folk i store tal ind til byen i håbet om at finde en (ny) levevej (Hansen 2004; Porsmose 2008). Her var fabrikkerne, senere alle funktionærstillingerne og i dag alle de højteknologiske og kreative jobs.

At der blev frigivet arbejdskraft i fødevarerproduktionen betød både, at det var muligt at brødføde flere, og at folk blev arbejdsløse eller rettere fik mulighed for at lave noget andet. Indtil 1960 var der stadig mulighed for at finde en levevej på landet, helt eller delvist som landmand, i og med at landbrugslandet stadigvæk havde plads til flere brugere. Siden har antallet af arbejdspladser på landet kun være faldene (Porsmose 2008), mens antallet af arbejdspladser i byen havde vokset med fabrikernes og stordriftens indtog. Folk begyndte derfor at flytte til byen, først for at få bedre muligheder for at finde arbejde og et livsgrundlag, men i dag er listen over grunde til, hvorfor folk flytter til byen meget længere. Særligt vigtig for debatten om folkeafvandringen er muligheden for at få en uddannelse: Jo større by, desto bedre muligheder for at få den uddannelse man har lyst til. At man i dag i høj grad kan gøre, hvad man har lyst til (beskæftigelsesmæssigt) er en relativt ny ting, hvor man før var bundet af sit 'kald' og stand, hvormed man som udgangspunkt blev oplært i det samme som éns forældre, for senere at overtage erhvervet. Selvom det rent praktisk var muligt at følge andre veje – H.C. Andersen må siges at være et glimrende eksempel herpå – var det svært og ilde set af samfundet; det blev forventet at man blev hvor man var. I dag tales der om social arv, som kan siges at være en rest af dette, at man bliver hvad éns forældre er – om end det oftest bruges i sammenhæng med lavt uddannelsesniveau og sociale problemer.

I dag er stort set alle døre åbne – inde i byen. Her er konkurrencen størst og chancen for at få høje lønninger og et stort netværk er også større end i mindre byer. Mange bruger dog ofte argumentet, at byen giver flere muligheder uden rigtigt at angive, hvilke muligheder de søger efter. Men der er ingen tvivl om, at byen kan byde på mere af det, der for tiden efterspørges end landdistriktet kan, og at byen under alle omstændigheder passer bedre ind i nutidens strømninger og idealer.

Urbaniseringen ligger derfor i forlængelse af rationaliseringen, da det må anses at være rationelt at søge flere og bedre muligheder på alle områder.

1.2.3 Øget mobilitet

Uden øget *mobilitet*, ville den voldsomme centralisering af funktioner, arbejdspladser og mennesker ikke kunne have fundet sted. For at kunne centralisere en skole skal det samtidig være muligt at kunne mobilisere de elever, der bor perifært. Uden udbredelsen af skolebussen ville antallet af små lokale skoler nok stadigvæk være relativt højt.

Med *mobilitet* menes ikke kun fysisk transport, men også udveksling af informationer. Informationsudveksling afkoblet fra fysisk transport er først noget, der for alvor blev muligt og betydningsfuldt med indførelsen af telegrafene, som blev til telefonen, som blev til radioen, som blev til fjernsynet, som blev til internettet osv. Men før spredte informationer sig ikke hurtigere end at munden kunne følge med. Bud med hest var således den hurtigste måde at bringe informationer – og varer – ud over land og rige. Dampmaskinen bliver ofte brugt som et af symbolerne på den tidlige industrialisering, og anvendt som drivkraft til transport blev verden pludselig meget mindre (Nielsen et al. 1990).

Jernbanens udbredelse i Danmark toppede omkring 1930, mens nedlæggelserne af jernbanestrækninger for alvor satte ind i 1950. Indtil da har jernbanerne været stærkt medvirkende til at skabe vækst på landet, hvor stationsbyerne lå som perler på snore, der typisk også var udstyret med mejerier, butikker osv. Stationsbyerne lå centralt i forhold til lokalområdets landbrug og øvrige erhverv og havde god infrastruktur, der gav adgang til købstæderne. Jernbanen var med til at skabe mange af de småbyer, der findes overalt i landet; stationen var stedet, hvor mejeriet og alle de andre virksomheder kunne 'eksportere' deres varer til købstaden. At placere en virksomhed her var rationelt. Sidenhen kom lastbilen, bussen og personbilen og gjorde kundegrundlaget til toget markant mindre, hvilket førte til lukning af adskillige strækninger. Disse tre vejbaserede køretøjer er både mere fleksible og hurtigere end toget (i hvert fald i Danmark), de snorlige hovedlandeveje minimerede afstanden mellem byerne for dem, mens toget måtte slynge sig afsted langs højdekurverne, hvilket gjorde rejsen noget længere end med lastbilen. Lastbilen kunne også køre direkte til modtageren, mens toget kun virkede imellem stationerne, og de virksomheder, der havde ført jernbanen direkte ind på grunden.

Men den øgede mobilitet betød ikke kun, at virksomhederne havde mulighed for at placere sig ved en station i en landsby; det betød også at virksomhederne kunne placere sig et hvilket som helst sted, der var tilsluttet jernbanenettet, senere vejnettet, og ikke længere var afhængige af at være placeret lokalt for at kunne levere varer lokalt – når stationsbyen havde adgang til købstaden, havde købstaden også adgang til stationsbyen, og virksomhederne kunne derfor med fordel placere sig i en mere centralt beliggende by.

I dag er det motorveje, der udfylder rollen som jernbanen engang havde. Ved at skabe nye motorveje med argumentet om, at det bringer økonomisk vækst til det område, motorvejen løber igennem, har man i virkeligheden bare gjort de i forvejen centralt beliggende områder endnu mere centrale og attraktive for placering af virksomheder, da de mere decentrale områder, som netop har fået en motorvej, nu er blevet mere tilgængelige. Der er ingen grund til at lave en ny filial for at kunne betjene et fjernt område, når motorvejen har 'bragt stedet tættere på'. Centrale områder vil altid være mest centrale i denne sammenhæng.

Det samme kan siges om informationsteknologier, som endnu en faktor i afviklingen af landdistriktet. Internettet kan beskyldes for at være medvirkende til funktionstømningen som endnu en mobilitetsforøgende teknologi. Internettet har ellers af flere været udnævnt til at være landdistrikternes redning, men effekten er foreløbigt udeblevet. Ikke desto mindre skriger landdistrikterne efter stadigt hurtigere internet og mange steder lykkes det også at få det, mens byerne mange steder er mere tilbagestående (Jensen 2004a).

Med internettet er det ligeså let at drive virksomhed på Mallorca, som ude på landet. Det er måske endda lettere at drive virksomhed på Mallorca pga. et lavere prisniveau og det tiltrækkende klima. Derudover har virksomheder, der ikke er afhængig af en bestemt geografisk placering, en tendens til at finde sammen i klynger. Det bedste eksempel er velsagtens Silicon Valley ved San Fransisco i USA, hvor indtil flere af verdens absolut største softwarevirksomheder har hovedkvarter, såsom Google, Facebook og Apple. Faktisk er det en fordel for dem at danne sådanne klynger, fordi det giver en større tiltrækningskraft på den arbejdskraft alle disse virksomheder netop har brug for: højtuddannede og kreative specialister. Den enkelte virksomhed får dermed bedre vækstbetingelser ved at placere sig ved siden af lignende virksomheder og endda konkurrenter.

Øget mobilitet er dog ikke udelukkende dårligt nyt for udkantsområderne. Samtidig med, at øget mobilitet gjorde det muligt for virksomhederne at flytte til en central beliggenhed, gjorde personbilen det muligt for arbejdstagerne at bo decentralt og stadig arbejde centralt. Personbilen er *fordismens* gave til middelklassen. Både toget, bussen og personbilen har givet folk mulighed for at søge arbejde længere væk end i lokalområdet, men med personbilens fleksibilitet (den er ikke bundet af en tidsplan) og kortere rejsetid, blev personbilen den klare vinder og det foretrukne valg for nærmest alle, der har et transportbehov over 500 meter. Bilismen har været definerende for meget store dele af vores samfund og særligt indenfor fysisk planlægning, hvor særligt amerikanske byer er bygget så de faciliterer bilkørsel bedst muligt. Således vittigheden om at skulle man studere Jorden fra rummet, ville bilen blive udnævnt som den dominerende art.

Det skal dog nævnes, at denne fleksibilitet også har betydet, at indbyggerne i landsbyerne ikke med det samme flyttede ind til byen. Det var stadig muligt for dem, at bo forholdsvis decentralt og stadigvæk arbejde et mere centralt sted, og således forblev mange landsbyer beboelsesbyer, på trods af den store folke- og funktionsvandring mod byerne. Mange steder blev landsbyerne endda udvidet med parcelhuskvarterer, selvom arbejdspladserne forsvandt, ligesom store svulster af parcelhusforstæder voksede op omkring selv små byer. Således bor der stadigvæk mange mennesker i landsbyer og på landet generelt uden at de nødvendigvis arbejder i nærheden eller anvender nogle af de lokale tilbud.

Men på trods af bosætningsfleksibiliteten, er øget mobilitet stadigvæk en medvirkende årsag til afviklingen af landområderne mht. virksomheder og arbejdspladser. Jo større mobilitet, desto bedre er argumenterne for at flytte ind til byen, hvor stordriftsfordelene kan blive maksimeret, mens markedet opretholdes. Det eneste der ikke er blevet centraliseret er de opdyrkede landbrugsarealer. Disse vil sikkert forblive på landet sammen med landbrugene, der har brug for at have disse i relativ nærhed af husdyrproduktionen til bl.a. foder og afskaffelse af gylle – dvs. indtil nyere dyrkningsmetoder, der kan finde sted i et pakhus hvor som helst, vinder frem som et reelt alternativ, mens nye metoder til gyllebehandling bliver mere effektive, billigere og mere miljøvenlige end konventionel gyllespredning.

1.3 Hvad er problemet egentligt?

I virkeligheden er problemet nok nærmere nostalgiske følelser og sentimentalitet. De problemer vi ser på landet i dag udspringer af en konstant udvikling inden for landbruget, transportteknologi mv., som har forandret landskabet over mange hundrede år, men ingen begræd, da det forhenværende kulturlandskab forsvandt i landboreformernes store omvæltninger, for det medførte bedre vilkår for bønderne og husmændene. Der var heller ingen der begræd, at landsbyerne og al anden bebyggelse uden for købstæderne endnu engang ændrede sig markant andelsbevægelsen effektivitetsbølge, jernbanen osv., som tilførte landet en generel og væsentlig velstandsforøgelse.

Derimod virker det som om, at siden Morten Korch-tiden, hvor den teknologiske udvikling sidenhen har fortsat ufortrødent og uhindret, har det været konstant begrædt, at der ikke længere var brug for alle butikkerne, gårdene, mejerierne, skolerne, togene, busserne og til sidst de almindelige boliger. Det har i flere årtier været problematiseret, at landdistrikterne ikke længere var i vækst, selvom udviklingen har været rationel og velstandsforøgende for den enkelte. Det er som om, vi stadigvæk ønsker, at landet ser ud som i Morten Korch-filmene: på landet lever de gamle romantiske dyder med slægtsgårde, køer med navne, heste suppleret med traktorer, karle og piger, bindingsværk, lokal uafhængighed.

Sådan ser der ikke længere ud på landet, og sådan kommer der heller ikke til at se ud igen – med enkelte undtagelser, f.eks. med 'Bonderøven-kultur'. Virkeligheden er væsentlig anderledes på landet, hvor gårdene er nødt til at blive stadigt større og overtage hinanden for at kunne have en rentabel bedrift; de ligner mest af alt en industriproduktion og de kan være nødsaget til at ligge udenfor landsbyen pga. lugtgener. Den lokale uafhængighed er væk, mælken køres hen på et fjernt mejeri frem for landsbyens andelsmejeri; slagtesvin og -okser køres til Herning. Den lokale handel er også forsvundet til fordel for gågaderne og storcentrene, som har både et større udvalg, billigere priser og højere komfort end den lokale købmand nogensinde har kunnet tilbyde. Dertil kommer e-handlen, der trumfer alle øvrige muligheder i både pris og udbud, og som i sidste ende vil kunne forventes, at eliminere udvalgsvarerhandlen i byer under 20.000 indbyggere inden for en overskuelig årrække (Jørgensen 2013).

Alt dette er igen et udslag af rationalitet, som har været med til at forstærke den afvikling af landsbysamfundene, vi bekymrer os over i dag. Da den lokale Dagli'Brugsen på min hjemstavn lukkede, spurgte folk frustreret brugsudleveren om, hvor de så skulle købe deres mælk; til det svarede han, at de skulle købe den der, hvor de plejede at købe den. Hvis der ikke er behov

for butikken, hvilket svigtende omsætning gennem flere år er et tydeligt tegn på, hvorfor så bevare den? Hvis der ikke er behov for boliger i udkantsområderne, hvorfor så bevare dem? Hvis der ikke er behov for landsbyerne længere, hvorfor så bevare dem?

Det der i virkeligheden skal til er en ny idé og en ny plan for udkantsområderne. Der skal ikke nødvendigvis satses stort på befolkningsvækst og erhvervsudvikling, for det vil formentlig altid finde sted i byerne. I stedet for at spørge "hvordan overlever vi?" skal man i stedet spørge "hvad skal der nu ske?".

Der mangler en strategi for, hvad der skal gøres med landdistrikterne. Den skal ikke nedprioritere yderområderne, men den skal omprioritere og give en bedre målsætning med stedet.

1.4 Problemformulering

På baggrund af ovenstående essay om landdistrikternes problemer, vil jeg vove den påstand, at det ikke er muligt at revitalisere alle landsbyer og landområder i Danmark. Derfor er der et behov for alternativ planlægning for disse områder, som ikke stræber efter befolkningsvækst og vækst i arbejdspladser generelt, men som imødekommer den igangværende udvikling.

Jeg foreslår at man anvender *servicetomme områder*; et planlægningskoncept, der ligger i forlængelse af den relativt nye retning indenfor arealplanlægning, kaldet *kontrolleret afvikling*. Disse to koncepter er med nærværende rapport blevet undersøgt og beskrevet ud fra følgende problemformulering:

Hvordan kan 'servicetomme områder' blive brugt til at imødekomme afviklingen af landdistrikter i Danmark?

Hertil kommer nogle uddybende underspørgsmål

1. Hvordan har kontrolleret afvikling vha. service været anvendt hidtil?
2. Hvad er konsekvenserne af at anvende 'servicetomme områder' som et planlægningsværktøj?
3. Hvordan kan 'servicetomme områder' defineres?

Problemformuleringen er besvaret som det sidste i konklusionen, mens de øvrige underspørgsmål er styrende for analysen.

Indledningsvist har jeg lavet et studie af planlægningsbegrebet *kontrolleret afvikling* (se afsnit 3.2), som endnu er et forholdsvis ukendt og, i dansk sammenhæng, delvist uprøvet koncept. Begrebet kan siges at være navnet på en 'planlægningsværktøjskasse', hvori *servicetomme områder* kan indgå som et konkret værktøj. Servicetomme områder bliver indledningsvist beskrevet i afsnit 3.3 i forhold til planlægning, for at afgrænse casestudiet og analysen og spore læseren ind på tankegangen. Yderligere indledningsvist er de tre case-kommuner Næstved, Guldborgsund og Lolland efterfølgende beskrevet og sammenlignet i forhold til deres demografi, uddannelsesniveau, størrelse, afvikling mm. i kapitel 4.

Analysen er delt op i tre dele; ét for hvert underspørgsmål. Analysedel 1 i kapitel 5 giver en beskrivelse af de tre case-kommuners relevante planer, strategier og politikker og besvarer

dermed underspørgsmål 1. Analysedel 2 i kapitel 6 besvarer underspørgsmål 2 ved at gennemgå de konsekvenser, de analyserede planer har haft indtil videre, samt den diskussion, der har været med interviewpersonerne. Og ikke overraskende besvares underspørgsmål 3 i kapitel 7, baseret på de svar, der blev givet i interviewene.

Resultaterne bliver efterfølgende diskuteret i kapitel 8, hvor problemformuleringens hovedspørgsmål også vil blive diskuteret. Endelig konkluderes der i kapitel 9.

I det følgende kapitel, er den anvendte metodologi beskrevet og diskuteret.

Metodologi 2

Formålet med dette afsnit er at beskrive den metodologi, der ligger til grund for udformningen af projektet, og de metoder, der er blevet anvendt for at besvare problemformuleringen, herunder den bagvedliggende videnskabsteori, de anvendte metoder til dataindsamling, samt en diskussion af sammenhængen mellem metoderne og problemformuleringen.

2.1 Videnskabsteoretiske overvejelser – kritisk realisme

Der findes et væld af måder, hvorpå man kan opnå viden og arbejde med videnskabelige problemstillinger. Videnskabelige problemstillinger findes overalt, både i vores arbejdsliv, på studiet, og som almindelig borger. Derfor er det nødvendigt at reflektere over, hvad videnskab er, da forståelsen heraf er med til at bestemme de anvendte metoder og hele undersøgelsen i sig selv. Inden jeg træder ud i et hav fyldt med ismer, vil jeg skynde mig at afgrænse mig til *kritisk realisme*, som jeg selv mener at være tilhænger af. Spørgsmålet om, hvad videnskab er, er efter min mening nærmest et spørgsmål om religion, men selvom man er tilhænger af enten den ene eller den anden videnskabsteori, så er det alligevel muligt, at arbejde med andre teorier, og der vil tilmed være overlap, hvilket også vil fremgå flere steder i dette kapitel.

2.1.1 Ontologi

Ontologi er teorien om det, der eksisterer; om *hvad* der eksisterer og om *hvordan* det eksisterer. Indenfor kritisk realisme er 'virkeligheden' delt op i tre domæner, som vist i tabel 2.1: det reale; det faktiske; og det empiriske.

Tabel 2.1: De tre virkelighedsdomæner (Buch-Hansen og Nielsen 2008; Hansen og Simonsen 2004).

Domæne	Indhold
Det empiriske	Erfaringer og observationer
Det faktiske	... + Hændelser og begivenheder
Det reale	... + Strukturer, kausale mekanismer, kræfter og tendenser

Det empiriske domæne er, som navnet antyder, alt det, der kan måles og vejes – alt hvad der empirisk kan observeres og erfares, mens *det faktiske domæne* refererer til det der sker, når de forskellige objekter anvender deres evner og magt, samt hvad det resulterer i, når de gør det. Nogle af disse hændelser og fænomener kan observeres, men det faktiske domæne omfatter også dét, der ikke kan observeres. (Buch-Hansen og Nielsen 2008)

Det reale domæne er det, der adskiller kritisk realisme fra andre videnskabsteorier. I dette domæne findes *al* eksistens, hvad end det drejer sig om naturlige og sociale fænomener eksistenser, om det er et empirisk objekt, og det er ikke mindst uafhængigt af om vi har en forståelse af eksistensen eller endda kendskab til den. Der findes altså en virkelighed, som er skjult for os, men som påvirker det vi kan observere, hvilket gør ethvert observeret emne til en relativ størrelse, der afhænger af de kontekstuelle forhold. Kritisk realisme mener derfor, at indholdet af de to førstnævnte domæner ikke i sig selv kan forklare, hvordan verden hænger sammen og fungerer. Derfor skal man forsøge at identificere, hvilke mekanismer og strukturer, der ligger bag de observerbare hændelser og erfaringer af foretagne undersøgelser. (Buch-Hansen og Nielsen 2008; Sayer 2000; Hansen og Simonsen 2004)

Kritisk realisme tror på, at *strukturene* og kombinationer af disse er den grundlæggende årsag til de observerbare hændelser med den natur og de kausale potentialer, de har (Buch-Hansen og Nielsen 2008). Strukturerne vil kun påvirke den konkrete verden, hvis en kombination af strukturer udløser nogle *mekanismer* eller kausale kræfter, hvorved mekanismerne eller kombinationer af disse, udløser nogle effekter (Danermark et al. 2002).

2.1.2 Epistemologi

Epistemologi er teorien om, hvad *viden* er, og handler om, *hvad* vi kan vide om verden og *hvordan*. Teorien om *hvad der eksisterer på et givent tidspunkt* er essentielt for kritisk realisme, da den viden, der er opnået og de teorier, der er blevet skabt igennem forskning, kan ændres, når der foretages yderligere forskning, der skaber ny viden og nye/ændrede teorier.

Dette bunder i kritisk realismes forståelse af, at strukturerne og mekanismerne, der ligger uden for de observerbare virkelighedsdomæner, således kun kan studeres indirekte, samtidig med, at det reale domæne er et mere eller mindre åbent system, dvs. et system, hvor kausale regelmæssigheder kun kan fortolkes som tendenser (Buch-Hansen og Nielsen 2008). Derfor er det ikke muligt, at forudsige præcist, hvad fremtiden vil bringe. Ydermere, så virker både strukturerne og mekanismerne samtidig, hvilket gør det praktisk talt umuligt at bestemme og fastlægge samtlige kausale mekanismer, der har resulteret i en hændelse (Buch-Hansen og Nielsen 2008).

2.1.3 Slutningsform – den videnskabelige proces

Deduktion og *induktion* er de to mest anvendte teorier/metoder, her omtalt som *slutningsformer* efter Hansen og Simonsen (2004), til, hvordan en videnskabelig undersøgelse skal udføres, mens en tredje, *abduktion*, er mindre anvendt, mere abstrakt og om muligt også mindre accepteret. Derfor mener jeg også at det er passende med en mindre diskussion og argumentation for at jeg har benyttet abstraktion.

Induktion og deduktion er blevet beskrevet godt og kortfattet i mangt en metodeteoretisk bog, hvorfor der ikke er nogen grund til at jeg selv beskriver det:

Induktion er at opbygge viden gennem erfaringen. Ud fra erfaringen skabes der generaliseringer, der fører til nogle overordnede regler. Ved induktiv metode forstås at nå til en konklusion eller en sammenfattende opfattelse gennem eksempler eller observationer. [...] Induktion er en måde at nå frem til generel viden på ved at sammenfatte observationer af enkelte hændelser eller fænomener.

Deduktion er at gå den anden vej. I stedet for at begynde med erfaringen, begynder den i tænkningen. Ud fra tænkningen udledes der, hvilke iagttagelser der måtte kunne forventes i en given situation. Den forudsiger med nogen sikkerhed et resultat ved at gå fra regel til tilfælde og deraf følgende resultat. Ved deduktiv metode forstås der en tilgang, hvor der udledes konklusioner ud fra generelle love, teorier eller hypoteser.

(Laursen 2007:9-10)

Ifølge Hansen og Simonsen (2004) anbefaler kritisk realismes metodologiske krav abduktion som slutningsformen; at der, ud fra det observerede, sluttes hvilke kræfter og mekanismer, der har forårsaget fænomenet – uden at slutte en lovmæssighed, ligesom ved induktion. Slutningen er snarere en tendens eller nye hypoteser, der sidenhen kan testes yderligere og af- eller bekræftes. Både lovmæssigheder og tendenser som slutningsform omtales dog som regel som teorier og kan også forstås som sådan, men kritisk realismes syn på, hvad en teori er, er forskellige sammenlignet med mere empiristiske videnskabsteorier (som almindeligvist er de største tilhængere af induktion og deduktion). Abduktion adskiller sig også på andre måder, og korresponderer således med kritisk realismes forståelse af, at der findes begivenheder, der ikke kan forklares til bunds:

Abduktion er ifølge Peirce det tredje trin i den videnskabelige tænkning. Det er det trin, hvor man udleder en dristig hypotese, der evt. kan medvirke til at skabe en ny forståelse. Peirce indrømmede, at der også var et andet ord for abduktionsbegrebet; at gætte. Vi gætter ofte – både rigtigt og forkert. Alligevel mener Peirce, at det statistisk set er påfaldende, hvor mange gange et gæt viser sig at føre os længere frem mod en mulig løsning, når vi står over for en problematisk situation. Gennem dristige hypoteser fremkommer forskere ofte med ny viden, der i sin form efterfølgende på forunderlig vis viser sig at være ganske logisk.

(Laursen 2007:10)

Abduktion er således mere abstrakt og kreativ, end de to øvrige slutningsformer, som i meget høj grad er bundet op på eksisterende viden og observerbare hændelser. Men hvad med de ting, der ikke umiddelbart er observerbare eller som ikke allerede er blevet beskrevet? Hvordan kommer nye idéer ind i videnskaben? For at en idé (et gæt) kan blive til en hypotese, der kan blive til en teori – i kritisk realisme forstået som den bedst mulige forklaring), skal idéen igennem en udviklingsproces, som ikke kan være ligeså regulær og prædefineret, som induktion og deduktion skildres som, da det ikke på forhånd kan vides. Abduktion kan snarere siges at være en fortløbende proces, hvori idéen bliver udviklet og modnet og på sin vis også testet

gerne indtil flere gange i løbet af processen, før idéen har fået sin endelige form som teori eller hypotese eller eventuelt er blevet forkastet helt.

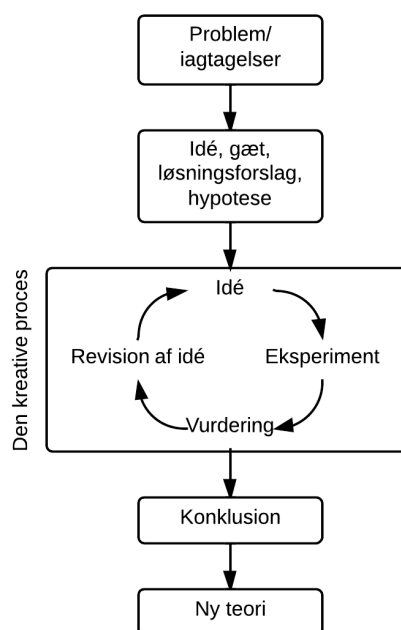
På den måde bliver forskningsprocessen en kreativ proces, hvor man via begrebsanalyser og tankeeksperimenter søger at slutte sig til den bedste forklaring på komplekst-determinerede begivenheder i deres konkrete geografiske/historiske kontekster.

(Hansen og Simonsen 2004:132)

Da nærværende projekt introducerer et nyt begreb, *servicetomme områder*, som en planlægningsmæssig løsning til afviklingen af landdistrikter. Selvom den ikke har rod i nogen (endnu) veletableret videnskab (kontrolleret afvikling, se afsnit 3.2 på side 38), er det stadigvæk et løsningsforslag på en konkret, reelt og aktuelt problem. Men som Hansen og Simonsen (2004) forklarer, består den kreative proces af begrebsanalyser og tankeeksperimenter, og det er netop måden, hvorpå begrebet servicetomme områder er blevet analyseret – igennem hvad nu hvis-spørgsmål, stillet til de interviewede personer. Således er *abstraktion* den anvendte slutningsform i nærværende projekt.

I og med at induktion og deduktion er så meget bedre beskrevet i litteraturen, og også væsentligt mere bundet op på et veldefineret regelsæt, ville det derfor have været lige til, at fremstille en passende projektstruktur baseret på eksisterende modeller, over hvordan undersøgelsen skulle designes og rapporten struktureres. Dette har imidlertid ikke været muligt at finde, hvorfor jeg på egen hånd har måttet resonere mig frem til en mulig fortolkning af en sådan, som angivet i figur 2.1. Processen lægger sig op ad induktion, men ifølge Laursen (2007) forsøgte abduktionens primære bagmand, C.S. Peirce, i lang tid også at få denne kreative 'gætte'-tilgang til at passe med induktion, inden han fandt det nødvendigt med en tredje metode. Både induktion og abduktion udleder således en teori på baggrund af noget, mens deduktionen tester en eksisterende teori.

Det skal bemærkes, at selve analysedelen/den kreative proces, som ses i figur 2.1, ikke nødvendigvis har et slutpunkt og heller ikke kan afgrænses til et konkret element (f.eks. i diskussionen), fordi det ud fra mit synspunkt ikke er muligt at systematisere, hvornår en idé/teori er moden nok til at kunne blive konkluderet. Jeg medgiver også, at processen har visse overensstemmelser med *den hermeneutiske cirkel*, som også angiver en vidensudviklingsproces og hermeneutikere ville sandsynligvis også være tilhængere af abstraktion som en mulig slutningsform, hvilket er endnu en videnskabsteoretisk diskussion værdig, men jeg har af ressourcemæssige årsager valgt ikke at beskrive dette aspekt nærmere.

Figur 2.1: Min egen fortolkning og visualisering af en abduktiv vej til forklaring.

2.2 Undersøgelsesdesign

På baggrund af ovenstående beskrivelse af abduction, ser projektstrukturen ud, som vist i figur 2.2 på næste side. Figuren er noget mere kompleks og omfattende, end figur 2.1, men strukturen er stadigvæk genkendelig. Jeg har forsøgt at markere alle de steder, hvor en kreativ proces har fundet sted. Projektstrukturen i figur 2.2 er ikke kun et overblik over hvordan projektet/studiet af begrebet servicetomme områder er designet, men afspejler også rapportens opbygning.

2.2.1 Problemformuleringsformulering

Ifølge Bryman (2008) er et undersøgelsesdesigns rolle at introducere en valgt metodologi for at indsamle og analysere data. Først og fremmest er det vigtigt at have en problemformulering, der giver mulighed for at undersøge et fænomen i dybden.

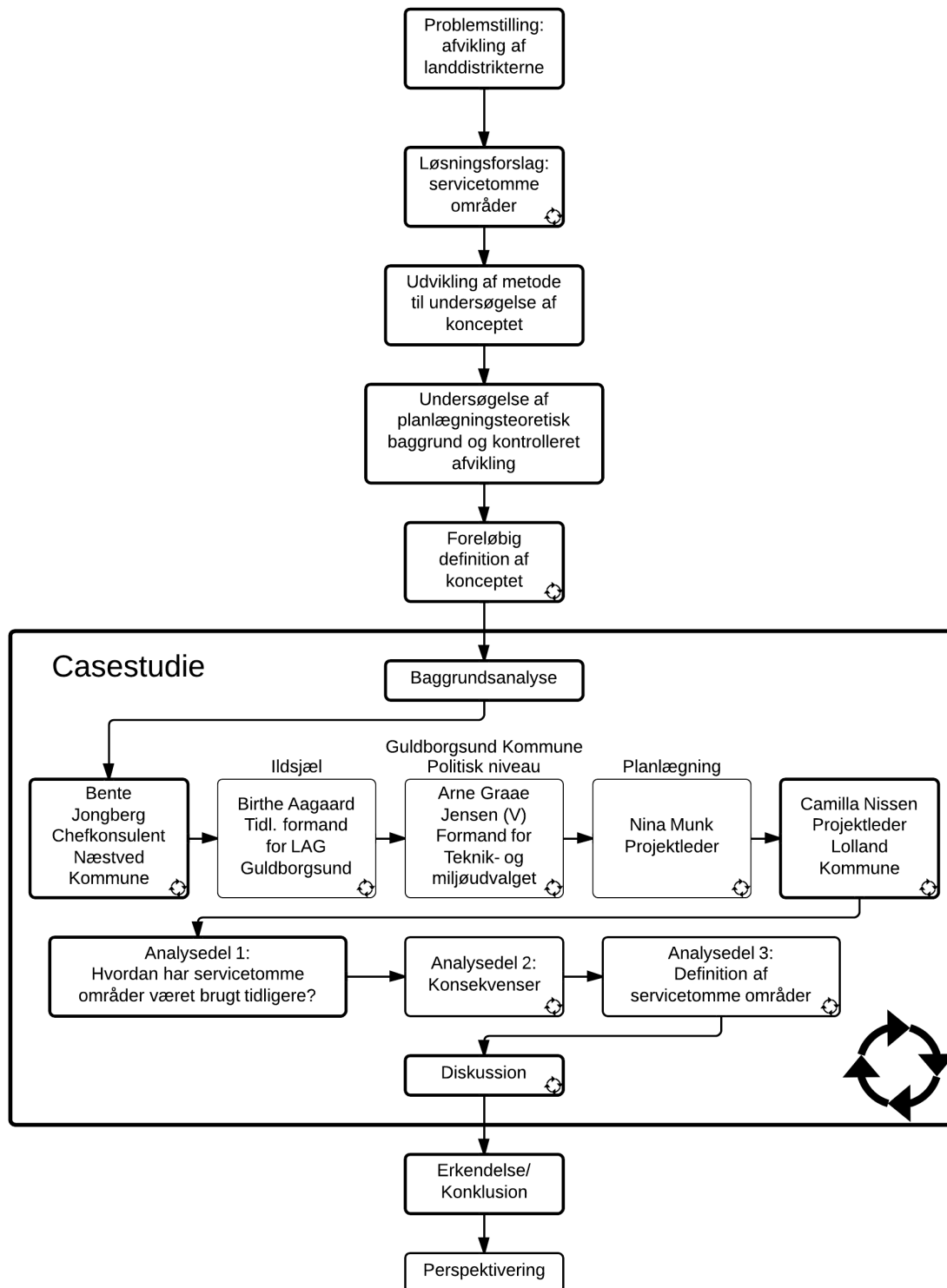
Denne (problem)formuleringens kunst er forsøgt 'udtrykt' igennem formuleringen af hovedspørgsmålet (se afsnit 1.4) *"Hvordan kan servicetomme områder blive brugt til at imødekomme afviklingen af landdistrikter i Danmark?"*, som på trods af flere specifikke elementer ('landdistrikter i Danmark', 'afvikling' og 'servicetomme områder') stadigvæk åbner med et 'hvordan'. Problemformuleringen åbner derfor op for mange forskellige syn og angrebsvinkler på et lidt u håndgribeligt problem (afvikling) med en konkret, om end ukendt, løsning (servicetomme områder). Problemformuleringen må altså betragtes som tilstrækkeligt åben til, at der stadigvæk er plads til konkretiseringer og præciseringer af spørgsmålet.

Derfor er problemformuleringen efterfulgt af tre uddybende underspørgsmål. Disse tre spørgsmål kan tilknyttes forskellige metoder, og de anvendte metoder, for at besvare det enkelte underspørgsmål er angivet i tabel 2.2 og uddybet i afsnit 2.3. Selve analysen er opdelt, så de tre underspørgsmål bliver behandlet hver for sig. Derudover bliver indtil flere af spørgsmålene berørt undervejs i rapporten – igen et resultat af den kreative proces, som ikke nødvendigvis er lineær. Særligt diskussionen i kapitel 8 må siges, at være dokumentationen for det mest kreative, jeg har kunnet frembringe i løbet af projektet.

Det skal bemærkes, at interviewene er en gennemgående metode, da interviewene er anvendt til både at klarlægge casene i sig selv, samt som ekspertinterviews, til at besvare alle underspørgsmålene.

Tabel 2.2: De tre underspørgsmål sammenholdt med de metoder, der er blevet anvendt, for at besvare dem.

Underspørgsmål	Metode
Hvordan har kontrolleret afvikling vha. service været anvendt hidtil?	Litteraturstudie, casestudie, interviews
Hvad er konsekvenserne af at anvende 'servicetomme områder' som et planlægningsværktøj?	Interviews (litteraturstudie)
Hvordan kan 'servicetomme områder' defineres?	Litteraturstudie, interviews

Figur 2.2: Projektstruktur. Jeg har forsøgt at vise projektforløbet, der er meget sammenfaldende med rapportstrukturen, mens jeg har markeret de steder, hvor en kreativ proces har fundet sted, særligt i forhold til den helt centrale kreative proces – casestudiet, inkl. analyserne. Selvom pilene angiver et linært projektforløb, har der i den kreative proces i virkeligheden løbet linjer på kryds og tværs, og intet er i analysen rigtigt blevet lavet i den angivne rækkefølge (bortset fra interviewene).

2.2.2 Teoretisk og empirisk analyse

Da *kontrolleret afvikling* (og naturligvis også *servicetomme områder*) er et relativt nyt planlægningskoncept, er der, som tidligere nævnt, kun begrænsede mængder af litteratur på området. Den bagvedliggende teori er derfor afgrænset til at omhandle generelle planlægningsteorier, her processuel planlægning, for at give en forståelse af, hvilken planlægningsteoretisk kontekst, koncepterne umiddelbart har den største sammenhæng med.

Dertil kommer begrebsanalysen af 'servicetomme områder', der til dels forløber gennem hele projektet, både før, under og efter selve analysen.

Mht. den empiriske analyse, er der som førnævnt anvendt flere cases, hvilket gør nærværende projekt til et multicasestudie. Dette er gjort af forskellige årsager. Først og fremmest har de tre valgte case-kommuner alle lavet plandokumenter/politiske dokumenter, der i én eller anden grad ligger på linje med de undersøgte begreber og koncepter. For det andet er der grundlæggende forskelle på den måde de tre case-kommuner har gjort det på. For det tredje har case-kommunerne forskellige beveggrunde for at lave disse dokumenter, som alle kan relateres til afvikling, men i forskellige grad.

Det bør nævnes, at casene behandles og analyseres i den rækkefølge interviewene er blevet foretaget i. Dette skyldes først og fremmest den valgte slutningsform, *abduktion*, og forståelsen af, hvordan viden opstår. Denne rækkefølge er dog meget bejlig pga. flere ting, som kapitel 4 vil uddybe.

2.3 Undersøgelsesmetoder

At en videnskabsteori har en bestemt ontologi og epistemologi, dvs. en bestemt verdensanskuelse og forståelse for hvad viden er og hvad man kan vide, fordrer også nogle bestemte undersøgelsesmetoder. Særligt skelnes der i den store videnskabsteoretiske sandkasse imellem hvorvidt det er de kvalitative eller de kvantitative metoder, der kan accepteres som videnskabelige metoder, der resulterer i egentlig viden.

Kritisk realisme befinder sig ikke ved én af disse to modpoler, men ser det som en fordel, at kombinere forskellige metoder, afhængig af det undersøgte objekts natur og formålet med undersøgelsen (Danermark et al. 2002). Således er både kvantitative og kvalitative undersøgelsesmetoder relevante med hver deres fordele, og kan belyse det samme emne på forskellige måder. Der er derfor i nærværende projekt anvendt både kvantitative og kvalitative undersøgelsesmetoder, såsom statistiske data (litteraturstudier) og interviews.

2.3.1 Casestudie

Jeg har grundlæggende valgt at foretage et case-studie, fordi et sådant ifølge Yin (2009) kan anvendes i situationer,

- hvor spørgsmålene er i form af *hvordan* og *hvorfor*,
- hvor der ikke kan eller behøves nogen kontrol over det undersøgte, og

- hvor der fokuseres på et nutidigt fænomen.

Disse tre 'kriterier' er opfyldt af nærværende casestudie, da problemformuleringen er et 'hvordan'-spørgsmål, jeg har ingen (og behøves ingen) kontrol over det undersøgte og projektet fokuserer på et aktuelt problem/løsning.

Valget af casene er baseret på Dansk Byplanlaboratoriums omtale af relevante cases på deres hjemmeside (byplanlab.dk). Jeg skal derfor ikke kunne sige, om der faktisk findes flere kommuner i Danmark, der arbejder med lignende relevante strategier og planer, men jeg tager udgangspunkt i, at der kun findes disse tre eksempler. At dømme ud fra hvor let Næstved og Guldborgsund Kommuner tager på den afvikling, de står over for, vil jeg heller ikke forvente mig meget af eventuelle andre danske eksempler, som jeg ikke har kendskab til. Når det er sagt, vil jeg også medgive, at Næstved Kommune som case i denne sammenhæng kan virke en smule søgt, men den kan stadigvæk anvendes som et relevant eksempel på kontrolleret afvikling.

Det skal bemærkes, at Guldborgsund er blevet undersøgt yderligere i forhold til de to øvrige cases af forskellige årsager:

- Guldborgsund bygger deres planer på en erkendelse af, at der særligt i landdistrikterne opleves afvikling – i modsætning til Næstved, der ikke taler om det og nærmest afviser problemet; og
- Guldborgsund vedtog både deres planstrategi og deres landdistrikts politik i februar 2012 – i modsætning til Lolland, som kun lige er på trapperne med deres.

Der har derfor været større grund til at gå mere i dybden med Guldborgsund, da de 'har hele pakken', så at sige. Som projektstrukturen i figur 2.2 på side 24 også viser, så er der derfor blevet foretaget flere interviews i og om Guldborgsund Kommunes planer. Eksempelvis kan nævnes interviewet med 'ildsjælen' Birthe Aagaard, som netop, fordi Guldborgsund Kommunes planer har været 'på gaden' i en rum tid, må forventes at have kendskab og en holdning til dem i kraft af egen interesse. Men meget af den indsamlede viden fra disse interviews, kan sagtens anvendes til at generalisere på tværs af de fleste kommunegrænser i Danmark.

Ifølge Yin (2009) findes der fem typer af casestudier: en kritisk case; en ekstrem/unik case; en repræsentativ/typisk/eksemplificerende case; en afslørende case, samt; en forløbscase. Flere af disse case-typer kan siges at være dækkende for nærværende projekt. F.eks. kunne der være tale om unikke cases, da de undersøgte kommuner er de eneste kommuner (i Danmark), der kan siges at arbejde med kontrolleret afvikling i større eller mindre grad på et mere overordnet planlægningsniveau. Det kan dog diskuteres, hvorvidt der overhovedet kan være tale om unikke cases, når det samme fænomen kan findes i tre forskellige cases, der i betydningen af ordet 'unik' derfor ikke er unikke.

Jeg hælder dog mere til, at der her er tale om et *afslørende* case-studie, som ifølge Yin er når der er tale om undersøgelsen af et nyt fænomen, der ikke tidligere har været muligt at undersøge for andre, uanset årsagen. De planer og strategier, der er blevet undersøgt i nærværende projekt er i skrivende stund meget nye – nogle er endda ikke vedtaget endnu – og de repræsenterer en ny 'retning' indenfor navnlig landdistriktsplanlægning. Derfor har det ikke tidligere været muligt at undersøge disse cases, fordi de er helt nye.

Jeg vil dog ikke tage æren for at have 'opdaget' disse fænomener, da jeg jo selv er blevet ledt til fænomenet vha. Dansk Byplanlaboratorium, men jeg mener stadigvæk, at disse cases repræsenterer noget, som stadigvæk er så nyt, at det endnu har til gode at være grundigt beskrevet (afsløret).

Som en del af casestudiet indgår også de to øvrige undersøgelsesmetoder, litteraturstudie og interviews.

2.3.2 Litteraturstudie

Det er nærmest utænkeligt (men ikke umuligt jf. abduktionens grundtanke om, at idéer kan opstå ud af det blå) at udføre et videnskabeligt projekt uden at have anvendt nogen former for litteratur, særligt i de indledende teoretiske og metodologiske øvelser, for at undgå genopfindelsen af 'den dybe tallerken' – deraf udtrykket 'at læse på universitetet'. Andersen (2006) anbefaler også litteraturstudie i den indledende del af et projekt, for at få det store overblik inden, man går i dybden på et mere specifikt emne, som måske ikke kendes fra starten af.

Jeg har benyttet mig af både videnskabelige artikler, bøger, officielle dokumenter, og forelæsninger på Aalborg Universitet, som kilder til den indledende del af projektet. Derudover har jeg, som nævnt, også anvendt litteraturstudie i forbindelse med casestudiet, i og med at det interessante ved case-kommunerne er deres førte politik, som er udtrykt formelt i diverse offentlige dokumenter.

Litteratur er sekundær data, hvilket er særlig relevant at nævne, når der er tale om bøger, videnskabelige artikler osv. (Bryman 2008). Derfor er det også nødvendigt at vurdere disse kilder ud fra deres troværdighed. I den forbindelse vil jeg argumentere for anvendelsen af en enkelt uddgivet-bog, anvendt i ovenstående afsnit 2.1.3, til at forklare de forskellige slutningsformer, især *abduktion*. Bogen *Abduktiv undervisning og læring* af Laursen kan frit downloades på forfatterens egen hjemmeside (abduktiv.dk), og den er et ca. 100-siders studie i C.S. Peirces liv og arbejde omkring udviklingen af teorien bag abduktion, samt en argumentation for at anvende denne tilgang i undervisning i folkeskolen. Forfatteren er uddannet psykolog og har både praktiseret og undervist som sådan. Jeg har anvendt bogen, fordi den kort og præcist sætter de tre forskellige slutningsformer op imod hinanden, så de bliver let sammenlignelige, hvorfor jeg også har anvendt direkte citater fra bogen. Derudover stemmer Laursens udsagn overens med de øvrige kilder, jeg har kunnet finde på området, men går til gengæld meget mere i dybden med det.

2.3.3 Interviews

Jf. projektstrukturen i figur 2.2 på side 24 er der foretaget fem interviews. Interviewene har haft to formål:

- At finde baggrundsviden om de egentlige årsager og bevæggrunde for den enkelte case-kommunes politik, samt den interviewedes personlige holdning til denne.

- At anvende interviewene som 'eksperter' og bidragydere til den kreative proces, som begrebet servicetomme områder har gennemgået. Særligt

Interviewene er blevet udført som *semistrukturerede interviews*. Ifølge Andersen (2006) kræver et sådant interview, at man har en vis forhåndskendskab til emnet, interviewet handler om. Samtidig er der også nogle bestemte emner, der ønskes belyst i det pågældende interview, hvilket bliver udtrykt igennem den strukturerede del af interviewet – interviewguiden – mens der stadigvæk er åben mulighed for nye vinkler og informationer. Deraf er det netop en *interviewguide* og ikke en 'interviewplan', der anvendes, da den kun skal guide intervieweren (og den interviewede) igennem interviewet, så de nødvendige spørgsmål bliver besvaret plus 'det løse'.

Alle interviewpersonerne fik tilsendt en interviewguide med hovedspørgsmålene på forhånd med det formål, at de kunne forberede sig på spørgsmålene og dermed komme med mere kvalificerede svar og evt. flere gennemtænkte og korrekte svar. Derudover anvendte jeg selv en udvidet version af interviewguiden, med uddybende og mere nærgående spørgsmål. Dette blev gjort med udgangspunkt i, at ikke alle korrekte svar ville blive givet, hvis der var blevet givet tid til forberedelse; at ærlighedsniveauet ville være højere, hvis svaret var det 'umiddelbare' svar og ikke det 'gennemtænkte'. Graden af 'politisk korrekte' svar forventedes således at være mindre, mens graden af ærlige og personlige svar ville blive højere. Samtidig indeholdt min egen version af interviewguiderne også nogle spørgsmål, som kunne være interessante, men ikke nødvendige, at få belyst.

Interviewguiderne var stort set ens, men stadigvæk tilpasset den enkelte case og den enkelte persons udgangspunkt. Interviewguiderne findes i bilaget sammen med transskriptionerne af de enkelte interviews. Herunder er de fem interviewpersoner beskrevet, i den interviewede rækkefølge.

Bente Jongberg, planlægger i Næstved Kommune

Bente Jongberg er uddannet civilingeniør med speciale i planlægning fra Aalborg Universitet og hun er i dag ansat i Næstved Kommune som chefkonsulent under Center for Plan og Erhverv, men sad tidligere i Udviklingsforvaltningen, der udviklede Centerstrukturen. Hun repræsenterer således den planlægningsmæssige vinkel på kontrolleret afvikling.

Transkriptionen findes i bilag A

Birthe Aagaard, 'ildsjæl' fra Guldborgsund Kommune

Birthe Aagaard repræsenterer dem, der bor på landet. Hun har selv boet på landet unden for Sakskøbing i 35 år, bor i dag inde i byen. Birthe har i det hele taget været meget engageret i lokale aktiviteter og frivilligt arbejde, bl.a. som formand for beboerforening, bestyrelse i brugs, formand for turistforeningen og Frugtfestivalen i Sakskøbing mm. Hun er tidligere formand for LAG Lolland igennem 7 år og er i dag ansat som koordinator for Landdistriktnetværk-Lolland. Man kan sige, at hun er professionel ildsjæl.

Transkriptionen findes i bilag B

Arne Graae Jensen (V), lokalpolitiker i Guldborgsund Kommune

Arne Graae Jensen sidder i byrådet for Venstre i Guldborgsund Kommune. Han er samtidig formand for Teknik- og Miljøudvalget og har der været med til at udforme og vedtage Guldborgsunds Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik. Arne er derfor repræsentant for den politiske side af det at planlægge for servicetomme områder.

Ved siden af byrådsarbejdet er han ejendomsudvikler.

Transkriptionen findes i bilag C

Nina Munk, planlægger i Guldborgsund Kommune

Nina Munk er uddannet geograf og er projektleder i Stab og Plan i Guldborgsund Kommune. Hun har derfor været med til at udforme Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitikken for kommunen. Hun repræsenterer således en planlæggers syn på Guldborgsund politik.

Transkriptionen findes i bilag D

Camilla Nissen, planlægger i Lolland Kommune

Camilla Nissen er udviklingskonsulent i Lolland Kommune og har været projektleder på Plan- og Udviklingsstrategien. Hun repræsenterer således den planlægningsmæssige vinkel på kontrolleret afvikling.

Transkriptionen findes i bilag E

2.4 Metodiske refleksioner

For at sikre kvaliteten af enhver videnskabelig undersøgelse, er der nogle krav eller tests, der bør overholdes/overvejes. Hvilke krav, der er tale om, afhænger meget af hvem man spørger og hvilken type undersøgelse, der er blevet foretaget. Jeg har baseret den følgende diskussion af kvaliteten på Yin (2009), der særligt har fokus på de krav, der stilles i forbindelse med case-baserede studier. Yin har dog et fjerde krav, *intern validitet*, som ikke vil blive belyst her, da Yin selv ikke mener, at dette er relevant for beskrivende og eksplorative studier, i stil med nærværende projekt, men kun er relevante at se på i 'hvis x så y-studier'.

De øvrige krav/tests er *metodisk validitet*, *ekstern validitet* og *pålidelighed*. Det skal bemærkes, at i metodisk validitet har jeg samlet to krav; det som Bryman (2008) kalder *measurement validity*, bedre kendt som *construct validity*, der omhandler de målemetoder og metoder generelt, der er blevet anvendt i undersøgelsen, samt *ecological validity*, der drejer om naturligheden/neutraliteten af det konkrete miljø/kontekst, som undersøgelsen er blevet udført i. Dette skyldes, at jeg mener, at begge krav omhandler metodologiske spørgsmål, og som sådan ikke behøver at blive behandlet i kategorier hver for sig.

2.4.1 Metodisk validitet

Dette krav omhandler, hvorvidt undersøgelsens anvendte metoder er de korrekte at anvende, om metoderne er anvendt korrekt og om de faktisk svarer på den stillede problemformulering.

For at opnå validitet i forbindelse med et casestudie, anbefaler Yin bl.a., at anvende flere kilder, som bevis for det udledte, dvs. triangulering. Dette er forsøgt opnået ved at foretage indtil flere interviews med de samme spørgsmål. Dette har fundet sted på to niveauer:

I forhold til Guldborgsund: De tre interviews, der omhandler Guldborgsund Kommunes politik, Birthe Aagaard, Arne Graae Jensen og Nina Munk, har alle drejet sig om den samme politik, set fra tre forskellige vinkler, hhv. ildsjælens, lokalpolitikeren og planlæggerens.

I forhold til 'afvikling': Yderligere har alle interviewene omhandlet afvikling i landdistrikter og diskussion af begrebet *servicetomme områder*. Særligt har interviewene med de tre kommunale planlæggere, Bente Jongberg, Nina Munk og Camilla Nissen, været interessante i denne sammenhæng, da disse måtte forventes, at have et mere holistisk og strategisk syn på emnet med udgangspunkt i deres egne kommuners forskellige situationer ift. afvikling.

For at sikre, at metoden for den primære data, interview, er blevet anvendt korrekt og ikke har været udsat for fejlkilder, er alle de interviewene foretaget i interviewpersonernes vante rammer, på deres arbejdsplads eller i hjemmet, hvor det som udgangspunkt må forventes, at de har følt sig trygge og ikke-inspirerede af udefrakommende faktorer (bortset fra mig, intervieweren), der kan have fået dem til at svare anderledes, end de ellers ville have gjort. Derudover må man, jf. *kritisk realismes* ontologi, acceptere, at det netop ikke er muligt, at have et neutralt/naturligt miljø, da interviewpersonerne altid vil være under indflydelse af omgivelser og andre delvist uransagelige kræfter osv. I min optik kan man dog forsøge ikke tilsigte til yderligere påvirkning, hvilket jeg har forsøgt i nærværende projekt.

2.4.2 Ekstern validitet

Dette omhandler, hvorvidt et givent studies resultat kan generaliseres og anvendes i andre sammenhænge uden for den specifikke undersøgte kontekst. Her anbefaler Yin, at man i tilfældet multicasestudie anvender *gentagelseslogik*, dvs. at man gentager undersøgelsen og undersøger for de samme fænomener.

Dette er her gjort ved netop at have tre cases, der er ens på nogle områder (serviceafgrænsende planlægning, afvikling af landdistrikter mv.), men også varierer gradvist i forhold til hinanden. Jeg vil her også henvise til den ovenstående triangulering i forhold til spørgsmålet om afvikling og servicetomme områder.

2.4.3 Pålidelighed

Dette krav handler om, hvorvidt selve udførelsen af undersøgelsen, og projektet i det hele taget, vil kunne blive gentaget med samme resultat. Der er ikke tale om at kunne gentage

undersøgelsen for at teste, hvor generaliserbart resultater er, men snarere om der er sket fejl eller projektet er blevet påvirket udefra i en utilsigtet retning.

For at sikre dette, er det vigtigt at dokumentere de foretagne processer i projektets forløb, så disse kan efterprøves hver for sig. Her hjælper bl.a. projektstrukturen i figur 2.2 på side 24 til at give overblikket over projektførelsen, mens nærværende rapport er selve dokumentationen af den foretagne undersøgelse.

Det bør dog nævnes, at ved et eksplorativt og kreativt projekt som dette (jf. *abduktion*, som beskrevet i afsnit 2.1.3, samt den kritiske realismes ontologi), kan det være vanskeligt at gøre tilstrækkeligt rede for de opnåede resultater, da disse, i kritisk realismes natur, kan være opstået på uransagelig vis. For at imødekomme denne problemstilling, har jeg forsøgt efter bedste evne, at argumentere for det fundne resultat og de underliggende antagelser.

Kontrolleret afvikling, planlægningsteorien bag og idéen ‘servicetomme områder’ 3

Formålet med dette kapitel er at beskrive idéen med *servicetomme områder*, hvilket sker til sidst i kapitlet, samt at sætte den ind i en planlægningsteoretisk kontekst. Dette sker ved først at beskrive *processuel planlægningsteori*, da servicefunktioner kan ses som én af de centrale aspekter af denne tilgang.

Kontrolleret afvikling er endnu et temmeligt uudforsket begreb, der stadigvæk mangler at blive benyttet i forbindelse med planlægning i Danmark, men det er relevant at beskrive i denne sammenhæng, da det at planlægge for servicetomme områder må siges at være et værktøj, der kan bruges i en afviklingsmæssig sammenhæng i planlægning.

Endelig vil *servicetomme områder* blive beskrevet, som den idé det oprindeligt var *inden* nærværende projekt blev gennemført.

3.1 Processuel planlægning – teorien

Processuel planlægning er et paraplybegreb anvendt af Allmendinger (2009), der dækker over to planlægningsteorier, der om muligt er mere kendte, men som har visse overlap med hinanden: *systemplanlægning* (engelsk: systems planning) og *rationel proces-planlægning*. Processuel planlægning er også kendt som *rationel planlægning*.

Systemplanlægningsteori blev beskrevet som teori af Brian McLoughlin og George Chadwick i slutningen af 60'erne, men praktiseringen af den i konkret planlægning havde allerede fundet sted i flere årtier (se eksemplet med *Central Place Theory* i afsnit 3.1.1). Teorien er i høj grad relateret til positivisme, hvor objektet (her det individuelle menneske) er et rationelt væsen og derfor også forudsigeligt og i sidste ende også kontrollérbart. Alle objekter anses for at være homogene og uden skjulte dagsordener, hvormed det er muligt at generalisere på systemet

(samfundet) bare ved at foretage nogle få undersøgelser af objektets gøre og laden. Ved en hvilken som helst hændelse forventes objektet at handle på den mest rationelle måde ud fra situationen. Således er objektet systematisk – hvis A så B. På den måde skulle det være muligt, at forudsige enhver handling, objektet måtte udføre i når en hændelse finder sted, og ved at kontrollere hændelsen kan objektet styres.

Hvor simpelt det grundlæggende system bag systemplanlægningsteori end er i sin reneste form, bliver det naturligvis meget omfattende og kompliceret i en verden, hvor mange forskellige systemer afhænger af og påvirker hinanden på kryds og tværs. I princippet er det muligt, om end helt ufatteligt omfattende, men med den computerkraft, verden råder over i dag, er det ikke længere behandlingen af modellen (systemet), der er den væsentligste barriere, og det skulle – i teorien – således være muligt, at udregne den perfekte by for ikke at sige det perfekte verdenssamfund. I systemplanlægningsteoretisk sammenhæng er planlæggerens (observandens) mest ærefulde erhverv at skabe den optimale by/verden og 'styre' den imod fremtiden.

For hver dag af mit studie af planlægning på Aalborg Universitet har min forståelse af det system, som verden ifølge systemplanlægning udgør, gjort, at jeg personligt i dag vil sige, at dette praktisk talt er en umulighed (mens der ses bort fra min holdning til, om det overhovedet ville være ønskeligt at have en sådan beregningsmodel). Men ifølge Chambers og Taylor (1999) er det for let at sige, at det ikke kan lade sig gøre, ej heller at man ikke skal forsøge, af frygt for ressourcespild:

If it is possible to construct a model that has included in its structure links between these factors, then it is possible to forecast these changes. Others will say that even if such a model could be built, that the links are so tenuous as to be meaningless and therefore any effort expended to construct such a model would be a waste of resources. We contend that until the model is constructed and the idea is tested how can anyone make such a statement?

(Chambers og Taylor 1999:6)

Endnu ét af systemplanlægnings grundlæggende træk fra positivismen er, at planlæggeren skal være værdineutral og ikke påvirket af nogen ideologier, politiske holdninger eller andre eksterne kilder. Planlægning skal være baseret på kvantitative data (fakta), som netop kommer ud af de modeller (systemer), der kan konstrueres på baggrund af lovmæssigheder i og generaliseringer af samfundet. Et typisk eksempel kunne være en samfundsøkonomisk analyse, der i en planlægningsmæssig sammenhæng virker som et meget stærkt analyseredskab, der kan være bestemmende for, hvordan og for hvad, der skal planlægges. Således er planlæggeren meget magtfuld, da han/hun således har kontrol over et redskab, der umiddelbart er ufejlbarligt og taler sandt, og som derfor bliver taget for gode varer, samt at planlæggeren også formodes, at være bedrevidende omkring hvilke behov og rationaler samfundets objekter (indbyggere) har alene pga. planlæggerens position som byens styrmand. Kritikken er da heller ikke lavmælt omkring særligt dette punkt; hvorledes kan en person (planlæggeren er jo ikke en gud) kende samfundets ønsker og behov bedre end samfundet selv? Rationel proces-planlægning opstod således som en del af denne kritik. (Allmendinger 2009)

Rationel proces-planlægningsteori, den anden del af processuel planlægning, er beskrevet af Faludi, og den opstod nærmest sideløbende med systemplanlægning, hvorfor det også kan argumenteres, at de ligner hinanden på mange områder. System- og rationel planlægning deler idéen om planlæggeren vha. beregningsmodeller, kan finde den bedste og mest effektive måde at nå et givent mål, f.eks. mindre trafik på en given vejstrækning eller bedre udnyttelse af udgifterne til folkeskolesystemet. Forskellen er, at hvor systemplanlægningsteori går ud fra, at der findes et optimum som ikke kendes, men som kan beregnes ud fra kendskab til samfundet, og som på den måde kan forhåndsdefinere målet for planlægningen, samt måden at nå det, mener rationel proces-planlægning, at målet godt kan gives af f.eks. politikere og gerne må være baseret på værdier (substantiv rationalitet). Planlæggerens rolle er at foretage rationelle beslutninger, baseret på de forskellige identificerede alternative metoder i forhold til at nå målet. Denne beslutningsproces baseres på mange af de samme metoder som i systemplanlægning, dvs. kvantitative modeller for, hvordan verden hænger sammen, og ved at beregne de enkelte løsningsmuligheder – naturligvis baseret på samtlige tilgængelige, målbare faktorer – og efterfølgende sammenligne resultatet, giver den bedste (den mest rationelle) løsning for, hvordan målet opnås. (Allmendinger 2009)

For at være helt korrekt kalder Allmendinger Faludis tilgang til planlægning for *rationel proces-planlægning*, da det i højere grad beskriver en bestemt planlægningsmetode/-model, hvori politiske holdninger og subjektive mål inkluderes.

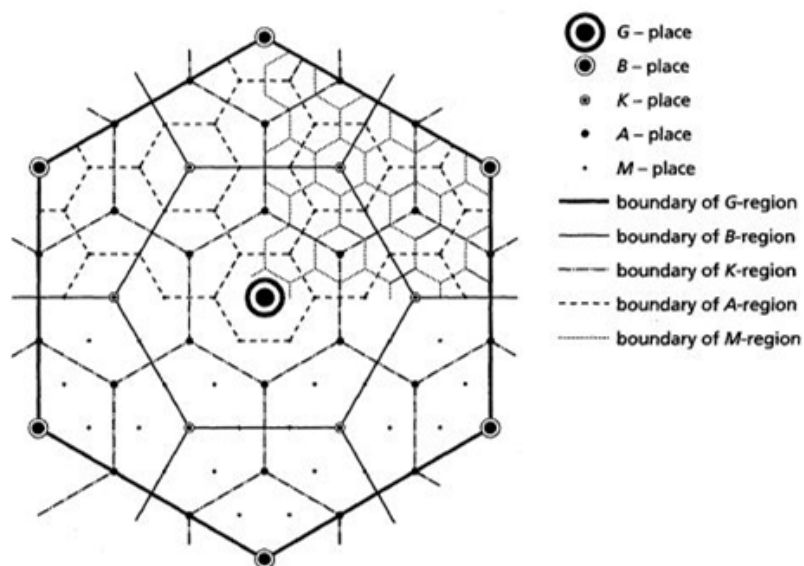
Planlæggeren er stadigvæk meget magtfuld, om end målet for planlægningen gives ude fra, og ikke længere af en model, som planlæggeren kontrollerer, men det er stadigvæk planlæggeren der bestemmer *hvordan* målet opnås.

3.1.1 Central Place Theory

Et berømt eksempel på nærmest rendyrket systemplanlægning er den tyske geograf Christallers *Central Place Theory* (CPT) fra 1933 (se figur 3.1).

Christaller's theory applied to those settlements that are predominantly concerned with serving the needs of the surrounding area. [...] While population may be a measure of absolute importance it is not a measure of a settlement's *centrality*. Centrality is the degree to which a place serves its surrounding area, and this can be gauged only in terms of the goods and services offered. Clearly, there are different orders of goods and services: some are costly, bought infrequently, and need a large population to support them (e.g. furniture, jewellery); others are everyday needs and require a small population (e.g. groceries). (Pacione 2009:126)

Christallers teori er altså centreret omkring serviceydelser og peger på, at vigtigheden af en by ikke afhænger af befolkningstallet, men af hvad byen kan tilbyde. Ved at have kontrol over hvilke serviceydelser, der findes i den pågældende by, må man således også have kontrol over, hvor central/vigtig en by er for oplandet. Og jo mere central en by er, desto større er oplandet.

Figur 3.1: Illustration af princippet i Christallers Central Place Theory (Answers.com 2013). Et særligt kendetegn for princippet er de sekskantede markedsoplande.

Ligeså alment kendt i planlægningskredse CPT er, ligeså kendt bør også dens fejl og uanvendelighed også være. CPT baserer sig på et homogent marked og tager ikke højde for forskelle i geografi, historie, arbejdspladser, øget mobilitet, fraværet af perfekt økonomisk rationalitet hos det enkelte menneske, konkurrence mm. Men hvis man anvender CPT, som et ideal for servicestruktur, er den stadigvæk meget relevant i planlægning i dag. Jeg vil endda vove at påstå, at principperne i at inddеле byer i grader af centralitet lever i bedste velgående i dansk kommuneplanlægning. Således kan disse principper identificeres i både Guldborgsund og Næstved Kommuner planer. Særligt relevant er nok Næstveds *Centerstruktur* (se mere herom i afsnit 5.1), hvor selve navnet antyder, at det har med Christallers teoris principper at gøre.

3.1.2 Kritik af processuel planlægning

Processuel planlægning strider på flere punkter imod kritisk realisme (se afsnit 2.1.2 på side 20), der netop taler om, at fremtiden *ikke* kan forudsiges præcist, men kun omtales i form af *tendenser*. I modsætning hertil står netop positivismen, der taler om *love*, og derfor ikke efterlader muligheden for uregelmæssigheder og hændelser, der i sidste ende ikke kan forklares (og observeres) ned til punkt og prikke.

Rationel proces planlægning har mødt en del kritik og beskyldes af mange for at være en måde, at skjule de egentlige beslutninger og den magt, som planlæggerne i virkeligheden får. Man kan endda gå så vidt som at sige, at metoden kan være antidemokratisk, netop fordi planlæggeren har så stor magt over den. Alligevel bliver processen retfærdiggjort igen af selve modellen, der udadtil benytter sig af politiske målsætninger og politiske (subjektive) beslutninger og valg mellem de opstillede alternativer – som planlæggeren har været stærkt medvirkende til at fremskaffe. Det er endda muligt at efterrationalisere på baggrund af beslutninger og handler, som allerede er blevet vedtaget og endda gennemført.

Da jeg anser mig selv for at være kritisk realist, burde jeg så netop være kritisk overfor de metoder og modeller, som processuel planlægning anvender til at forudsige fremtiden på – hvilket jeg også er – men dette betyder ikke, at modellerne ikke kan anvendes til at pege på tendenser. At anvende de selvsamme modeller til at anvise tendenser for fremtiden er til gengæld foreneligt med kritisk realisme.

Som tiderne er i dag, hvor det er meget kommunikative og 'bottom-up' tilgange, der anvendes i planlægning, mener Allmendinger (2009), at processuel planlægning generelt har det svært i forsøget på at dominere planlægning. Men der er ingen tvivl om, at den metodiske tilgang til planlægning, modellerne, processerne og den rationelle tankegang, stadig bliver anvendt i stor stil – også i dansk planlægning – mens den politiske side af planlægning er mere eller mindre tilstede.

3.1.3 Sammenhæng med dansk planlægning

[...] The influence of PPT [Processuel Planlægningsteori] on planning theory and practice in the 1970s and beyond cannot be overestimated. Systems theory still has a stranglehold on the way contemporary planning is approached through its emphasis on modeling and the interrelated nature of towns and cities. Retail Impact Analysis, Traffic Impact Analysis and Environmental Impact Analysis as current planning techniques are all, to greater or lesser degrees, part of and build upon the systems approach. Rational planning equally has a strong current influence through its claim to underpin planning with 'scientific' and 'objective' methods that can be applied to all aspects of planning practice. The continued good currency of rational process planning lies in its claims that planning can be a scientific enterprise with the associated kudos and respectability that accompanies it. It also provides a simple and highly structured view of the world and how to act in the face of inherent complexity despite the quantum shift in theoretical thinking that rejects it as 'contentless' and 'contextless'.

(Allmendinger 2009:50)

Ovenstående citat angiver, at processuel planlægningsteori stadigvæk har stor indflydelse på den måde, der planlægges i dag, både fordi det gør det lettere at overskue et så komplekst system som samfundet er, og fordi det passer godt ind i et bureaukratisk apparat, eksempelvis en kommune. Dette gælder også i Danmark. Det danske plansystem på kommunalt niveau er eksempelvis indrettet således, at den store plan (kommuneplanen), der beskriver nærmest alle sammenhænge i kommunen mht. fysisk planlægning, stemmer meget godt overens med det, kritikken peger på ved processuel planlægning, at den politiske del, de subjektive mål og behov, er svære at få øje på og kan skjules. Således formålsparagraffen fra Planloven:

§ 1. Loven skal sikre, at den sammenfattende planlægning forener de samfundsmæssige interesser i arealanvendelsen og medvirker til at værne landets natur og miljø, så samfundsudviklingen kan ske på et bæredygtigt grundlag i respekt for menneskets livsvilkår og for bevarelsen af dyre- og plantelivet.

Stk. 2. Loven tilsigter særlig,

- 1) at der ud fra en planmæssig og samfundsøkonomisk helhedsvurdering sker en hensigtsmæssig udvikling i hele landet og i de enkelte regioner og kommuner,
 - 2) at der skabes og bevares værdifulde bebyggelser, bymiljøer og landskaber,
 - 3) at de åbne kyster fortsat skal udgøre en væsentlig natur- og landskabsresource,
 - 4) at forurening af luft, vand og jord samt støjulempere forebygges, og
 - 5) at offentligheden i videst muligt omfang inddrages i planlægningsarbejdet.
- (Miljøministeriet 2009)

Alt dette lyder jo meget fornuftigt. Det er dog svært at få øje på, hvor de (lokal)politiske mål og interesser kommer ind. Som jeg læser citatet, er det kun i begrebet 'samfundsmaessige interesser', at dette kommer ind. Dertil kommer naturligvis stk. 2 punkt 5 om, at offentligheden skal inddrages så meget som muligt i planlægningsarbejdet, men uden at kommentere for meget på det, viser bl.a. nærværende casestudie, at dette i mange tilfælde ikke fungerer optimalt. Ydermere opfatter jeg den resterende tekst som værende meget afhængig af tekniske definitioner og metoder, f.eks. stk. 2 punkt 1 om, at der anvendes en "samfundsøkonomisk helhedsvurdering", hvilket lugter langt væk af processuel planlægning.

I forbindelse med nærværende projekt kan der dog åbnes op for en diskussion af, om det er politikerne eller de planlægningsmæssige processer (og planlæggerne) der har bestemt retningslinjerne for planlægningen de seneste mange årtier med stigende befolkningstal på landet og andre generelle afviklingstendenser i visse områder af Danmark. På den faktuelle side af den processuelle planlægning kan fremskrivningerne ikke ligefrem have vist en forventelig fremgang siden den negative befolkningsudvikling på landet tog til omkring 1960, men det er først nu med de anvendte cases, at planerne ikke længere afspejler *business as usual*. Om det så skyldes, at de anvendte beregningsmodeller ikke tidligere har kunnet behandle negativ vækst som et muligt mål for planlægningen, eller om det er politikerne der endeligt er begyndt at have andet end 'vækst' i tankerne, vil jeg lade stå ubesvaret her.

Samlet set, må det konstateres, at der både er en sammenhæng mellem processuel planlægning, dansk arealplanlægning, og planlægning i forhold til serviceydelser. Processuel planlægning er derfor en relevant planlægningsteoretisk baggrund for *servicetomme områder*.

3.2 Kontrolleret afvikling

Hvordan har kontrolleret afvikling vha. service været brugt hidtil?

Kontrolleret afvikling er et relativt nyt begreb i dansk planlægning, og det er for nyligt blevet oversat til dansk af Dansk Byplanlaboratorium fra det engelske *Decline Management* (Broen 2013). *Decline Management* synes at være det begreb, der går igen i dag, men der har været forskellige udgaver af det, bl.a. 'smart decline' af Popper og Popper (2002) og 'cutback planning' af Gans, som yderligere bemærker, at "The goals, concepts, indicators, and methods of cutback planning remain to be invented, but it is clearly high time to invent them" (Gans 2007:307). Særligt mht. landdistrikter mangler der at blive gjort en masse arbejde, og der

findes kun få eksempler på, hvordan dette kan finde sted, og hvad det vil sige at kontrollere afviklingen. Derfor vil dette afsnit forsøge at forklare begrebet.

Kontrolleret afvikling er en værktøjskasse, der omhandler planlægningsmæssige redskaber og metoder, der kan anvendes i tilfælde af afvikling, og *servicetomme områder* er tænkt som værende ét planlægningsværktøj blandt flere. Selve erkendelsen af afvikling er ikke så vigtig i forhold til faktisk at arbejde med de redskaber, der relaterer sig til kontrolleret afvikling (se afsnit 5.1 om Næstved Kommune). Men erkendelsen af afviklingen er dog stadigvæk det første skridt mod at behandle 'patienten' korrekt, hvilket kan være en meget stor udfordring for både politikere og planlæggere, der traditionelt ikke før har prøvet, at 'vækst' ikke længere er situationen:

[...] cities, like people, are often reluctant to face the fact that growth has ended, and are sometimes even unable, for good political reasons, to admit it. Indeed, planning seems to play an important function in this process, for much of contemporary planning is still based on the promise of future growth, even in cities which long ago stopped growing, and perhaps planning is one method by which cities – and city leaders – avoid dealing with the somber realities of their futures. (Gans 2007:306)

Gans beskylder dem, der har indflydelse på den måde, ting bliver omtalt på (bl.a. politikere), for ikke at kunne tænke positivt om en by, der ikke gror, men snarere skaber en pessimistisk stemning – eller forsøger at holde liv i de gamle klude ved f.eks. at istandsætte gamle industribygninger og strukturer, for fortsat at udstråle (industriel) fremgang. Gans kalder selv kontrolleret afvikling for 'cutback planning'.

Har man først erkendt afviklingen af et givent område, er der efterfølgende to hovedspor, man kan følge:

1. Man har erkendt, at afvikling finder sted, men ønsker ikke at acceptere at den finder sted, og forsøger derfor at modarbejde den vha. et væld af forskellige initiativer.
2. Man har erkendt, at afvikling finder sted, og man har ydermere accepteret, at den finder sted og forsøger ikke at modarbejde den, men ser i stedet på, hvordan det givne område kommer til at se ud i fremtiden, og tilpasser sig dette.

Men valget mellem de to hovedspor er meget afgørende for, hvordan situationen bliver opfattet og hvordan den bliver 'imødekommet'.

Nærværende projekt handler, som nævnt om det andet hovedspor, hvor man har accepteret/erkendt afviklingen og følgerne heraf, set i lyset af det sidste halve århundredes udvikling i landdistrikterne, der, på trods af utallige forsøg på at bevare det eksisterende, ikke i sig selv har kunnet undgå afvikling. Et dækkende begreb for denne tilgang er *tilpasning*. I stedet for at ændre situationen og vende udviklingen, så tilpasser man sig i stedet til situationen og får det bedste ud af den.

3.2.1 Fokus på afvikling af byer – ikke landsbyer og landdistrikter

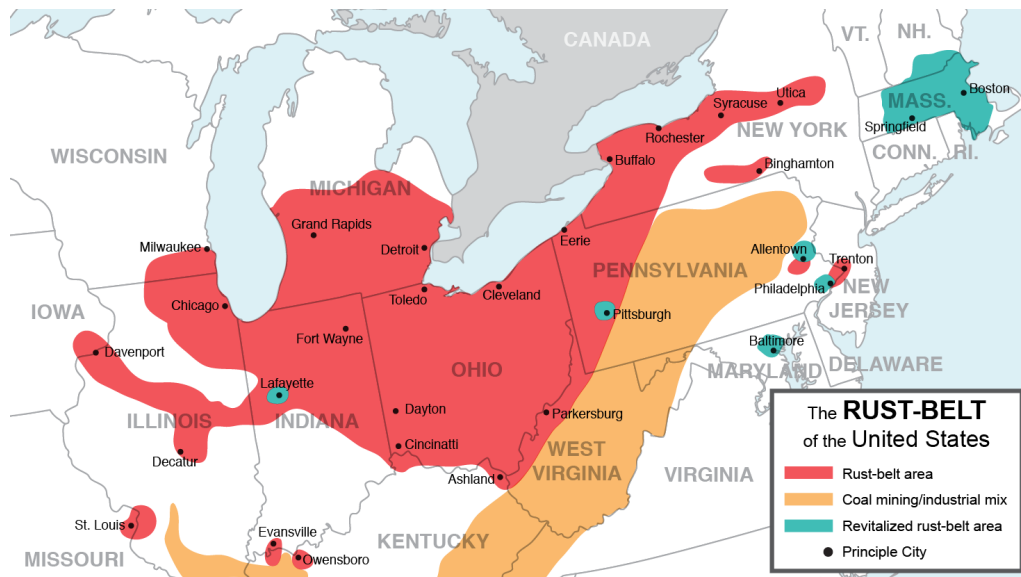
Når der ikke har været et større fokus på at kontrollere afviklingen af landdistrikter, skyldes det nok især, at fokus har ligget i at forsøge at kontrollere afviklingen af byer. Et fænomen, som er væsentligt bedre beskrevet end afvikling af landdistrikter er *skrumpende byer* (Shrinking Cities), der handler om afvikling i byerne og som er blevet dokumenteret og beskrevet i flere bøger og atlasser. Et typisk eksempel på en skrumpende by, er bilbyen Detroit i USA, der engang var hjemsted for store industrivirksomheder, men som i dag har mistet meget af den daværende industri. Samtidig er mange af arbejdspladserne flyttet til forstæderne, sammen med den hvide del af befolkningen, mens den overvejende afroamerikanske del af byens indbyggere er fanget i bymidten, da der kræves en bil for at kunne komme ud til forstæderne (Sugrue 2006). Her berøres ét af byernes største problemer, som måske kan sidestilles med urbaniseringen (folk flytter fra små byer til større byer, eller byer med flere tilbud, bedre ry og større udvalg, se afsnit 1.2.2) eller endda ses som et større problem: *suburbanisering*. Her flytter folk ikke kun fra landet og ind til byen eller fra lille by til større by; folk flytter til forstæderne sammen med arbejdspladserne. Det betyder dog ikke at byen Detroit ('Stordetroit') er blevet mindre, men byens centrum har oplevet massiv affolkning. Således har København også oplevet affolkning ifølge Oswalt og Rieniets (2006), mens Storkøbenhavn er større end nogensinde.

Én af årsagerne til, at det er byerne, der får al omtalen, på trods af, at introduktionen i kapitel 1 tydeligt viser, at der er et stort behov for at kontrollere afvikling på landet, er, at i byen synes afviklingen at være værre, fordi den er koncentreret og mere synlig. At man passerer ti forfaldne huse hist og her på landet, er ikke noget, der skaber de store panderynker hos folk, og den samlede afvikling af landdistrikter er derfor svær at få øje på. Passerer man omvendt et parcelhuskvarter med ti forfaldne huse, der ligger på rad og række, eller en boligblok, der er pyntet med graffiti, knuste ruder, og algevækst i trivsel, ser afviklingen umiddelbart værre ud, fordi den netop er koncentreret på et lille område. Forfaldet har også en afsmittende effekt, og en enkelt forfalden bygning kan få en hel bygade til at se forfalden ud, mens de fritstående forfaldne huse på landet ikke påvirker omgivelserne særligt (Lægaard 2013). Byens fysiske forfald forstærkes altså af byens fysiske struktur.

En anden årsag til, at byerne får al opmærksomheden er, at byerne stadigvæk eksisterer og ikke er blevet mindre betydningsfulde gennem årene. Detroit er dog ikke længere den industriby, den engang var, men er stadigvæk ét af symbolerne på særligt den amerikanske bilindustri, men den er stadigvæk en stor by, der vokser, hvis forstæderne regnes med – ligesom København, der dog ikke lider under et massivt fattigdomsproblem eller forfald på samme måde. Det ligger altså ikke lige for, at jævne Detroit med jorden på trods af det dårlige omdømme og den kedelige udvikling bycenteret har oplevet. Det er stadigvæk en millionby og dermed også omdrejningspunkt for millioner af mennesker.

Omvendt er det med meget små landsbyer, der ikke længere har, hvis nogensinde, nogen funktion, udover at fungere som bosted for et mindre antal mennesker, samt at være en del af lokalhistorien. Ikke mange kan få sig selv til at gyse over tanken om, at én af disse små landsbyer, skulle forsvinde en dag, og landsbynavnet ikke længere eksistere – med mindre de på nogen måder er involveret i den, hvor ucharmerende og irrelevant den end er. Nogle ville måske gyser over tanken om, at det kunne ramme deres landsby en dag, men ellers synes det

ikke at være ligeså tragisk, som de enorme villakvarterer i Detroit, der står tomme, forfaldne, med samtlige vinduer knuste, og med armoden drivende ned ad væggen.

Figur 3.2: 'Rustbæltet' i USA (Siniscarco 2012).

Et nyere og ligeledes interessant afviklingsstudie af Hollander (2013), beskriver afviklingen af en række boligkvarterer i New Bedford i staten Massachusetts i USA, en by der lider under selvsamme udviklingsmønstre som Detroit. I det hele taget oplever mange amerikanske byer i det nordøstlige USA den samme form for afvikling, da området tidligere har været et meget udpræget industriområde (særligt bilindustri), men nu er på vej væk fra det, hvilket efterlader en masse tomme industribygninger og industristrukturer til naturens hærgen – deraf navnet 'rustbæltet' (se figur 3.2). Hollander fokuserer særligt på tre boligkvarterer, der har oplevet forfald, både vedligeholdelsesmæssigt og socialt. De samme problemer med boligspekulanter, der ikke vedligeholder deres ejendomme og generelt er ligeglad, som vi mener at have i Danmark, findes også i New Bedford. Men opfattelsen af selve situationen med en by, der er 'for stor' i forhold til efterspørgslen, forstærker de negative holdninger:

While the city got right-sized for a smaller population – residents, community leaders and government officials expressed the strong opinion that the city became worse off. The vitriol associated with many comments interviewees made was shocking and a longing for the 'good old days' was palpable.
(Hollander 2013:22)

Idéen om en by, der tilpasser sig en ny situation ved at skrumpe, er altså ikke populær. Hollander fandt, at dette ikke skyldtes de tomme huse, udtyndingen af bygninger generelt eller de tomme parceller efter tidligere bygninger, men den opfattede fordærvelse af indbyggernes moral og den forøgede andel af fattige, var deres største bekymring. Dette kan meget vel overføres til mindre byer, landsbyer og sågar al bebyggelse i det åbne land i Danmark (Realdania 2012). Bekymringen er ikke, at en boligspekulant lejer boliger på landet ud, og det er ifølge Hollander også bedre, at der i det mindste bor nogen i bygningerne, end at de står tomme; bekymringen

består i hvad det er for nogle mennesker, der flytter ind. Der er altså et socialt argument for at fjerne tomme og nedslidte bygninger, hvis de ikke med fordel kan sættes i stand.

Dette gælder også på landet, hvor armoden lever i bedste velgående, og situationen er meget vel værre her end i byerne. Stadigvæk er det byerne i en international sammenhæng, som oplever den voldsomste og mest synlige afvikling, der har fået nærmest al opmærksomheden.

3.2.2 At lukke landsbyer

Det betyder dog ikke, at kontrolleret afvikling ikke har fundet sted på landet, men der er bare meget få dokumenterede eksempler på det. Særligt i en planlægningsmæssig kontekst, findes der kun meget sparsom litteratur om kontrolleret afvikling i landdistrikter. Problemet er dog af samme karakter og er ligeså meget til stede i landdistrikterne i Danmark som i de store tidligere industribyer i udlandet. I Danmark tales der dog ikke om at fjerne byer (endnu), kun mindre landsbyer i landdistrikterne og nedrivning af huse finder i dag kun sted på husstands niveau. Men som det blev sagt på Dansk Byplanlaboratoriums møde i Nyborg d. 19. april, så findes slummen i Danmark i langt højere grad på landet end i byerne. Her er der billige huse til salg og til leje – her kan de mindrebemidlede bo. Og det gør de så i stadigt stigende grad.

Det har efterhånden været debatteret i flere år, hvad der skal ske med de danske landsbyer, som ud fra et rationelt synspunkt var blevet tilovers. Hvis der ses bort fra utallige projekter, der forsøger at revitalisere landsbyer, succesfulde eller ej, findes der også en anden og mere kontroversiel 'gren' i debatten, der omhandler nedrivning og lukning af landsbyer, som ikke har nogen fremtid. Særligt Jørgen Møller, lektor ved Aalborg Universitet, har ført an i denne del af debatten, ved at indføre begreberne *taber-* og *vinderlandsbyer* (Møller og Staunstrup 2008). Men ét af de problemer, Møller selv identificere, er, hvordan man overhovedet lukker en landsby. Der findes ingen danske tilfælde af dette i nyere tid, og det tætteste vi kommer på det er de meget få udflytninger af landsbyernes gårde, der fandt sted under landboreformerne i 1700-tallet. Det er lykkedes mig at identificere et enkelt stykke litteratur, om konkrete planer for afvikling af landsbyer, der i højere grad handler om afvikling i landdistrikter end om afvikling af byer og bydele.

Ifølge Pattison (2004) oplevede Storbritanniens kulindustri tilbagegang og lukning af miner mellem 30'erne og 70'erne. Dette gik blandt andet ud over County Durham i det nordlige England. I forbindelse med de mange kulminer, var der i tidens løb opstået mindre bebyggelser og landsbyer, hvor minearbejderne boede. Nu lå flere af disse landsbyer meget decentralt, særligt i den vestlige del af Durham, der lå langt væk fra større bycentre, men tæt på de kulminer, der engang var. I den rationelle planlægnings navn, ville den mest rationelle løsning på den forventede arbejdsløshed og de sociale vilkår, der ville følge, være, at flytte beboerne til mere centralt beliggende steder i Durham, så arbejderne ville have bedre adgang til andre arbejdspladser (kulminer) og funktioner generelt. Således lavede man en rapport, der inddelte 357 af disse små landsbybebyggelser i tre grupper (A, B og C) alt efter den forventede fremtidige befolkningsudvikling; i A-landsbyerne forventede man fremgang, i B-landsbyerne stagnering og i C-landsbyerne forventedes affolkning. Dette blev så overført til hvordan man politisk skulle prioritere investeringer og yderligere udvikling i de enkelte bytyper. A-landsbyerne skulle have mest og B-landsbyerne skulle have mere moderat udvikling, mens C-landsbyerne blev delt op i hhv. C1, hvor meget lidt udvikling og investering måtte finde sted, og C2, hvor ingen

udvikling som udgangspunkt måtte finde sted. Dette skete i erkendelsen af, at der ikke var noget fremtidigt eksistensgrundlag for C-landsbyerne og særligt ikke C2-landsbyerne. C2-landsbyerne blev senere omdøbt til D-landsbyer – *Demolish*-landsbyer, populært sagt. Politikken omkring netop disse landsbyer blev skærpet, således at absolut ingen udvikling kunne finde sted, samtidig med, at myndighederne ville foretage opkøb og nedrivning af boliger, hvor det var muligt, og genhuse beboerne i A-landsbyerne.

Planning policies, involving the relocation of communities in areas with limited futures to selected settlements seen as suitable for economic diversification, were pursued in the 1950s and 1960s.

By the mid-1970s, however, both local and national governments acknowledged the policy's failure. The policy created considerable political dissent amongst communities in villages scheduled for demolition. In reality, very few complete villages were actually demolished. Out of 357 towns and villages in County Durham, 121 were at some time listed in the so-called 'D' category but no more than three had been completely demolished by 1969. Yet, each year some 200–400 acres of derelict land were being reclaimed in these villages, housing demolished and thousands of villagers moved to new housing estates. The impact was, thus, not that villages simply disappeared but that people were displaced as the settlements were partially demolished. In these circumstances, communities became highly self-conscious and defensive. Durham County Council's planning policies in the 1950s and 1960s were also criticized by central government for their excessive involvement in economic planning. The bitter legacy of this episode remained strong in popular consciousness well into the 1990s.

(Pattison 2004:312)

Senere blev politikken omformuleret, og D-kategorien blev omdøbt og delt i to, bl.a. pga. den modstand det skabte blandt beboerne, men stadigvæk med det formål at jævne landsbyer med jorden og flytte folk til mere centrale landsbyer. Men modstanden fra minearbejderne, der blev lagt store planer om, var ikke forventet og den blev hele tiden stærkere og bedre organiseret. Problemet var, ifølge Pattison, at planlæggerne og politikerne var alt for arrogante og bedrevide overfor de indbyggere, der følte sig forurettede, og fordelene ved tvangsflytningerne var svære at få øje på for de tvangsflyttede på trods af planlæggernes rationelle argumenter, hvilket skabte flere problemer end det løste:

In practice, social and cultural ties and spatial identity proved a stronger element of community aspiration than promises of greater well-being through provision of new jobs and new housing.

(Pattison 2004:319)

Uden at gå igennem dem alle, så er der utroligt mange relevante aspekter i forhold til kontrolleret afvikling, der kan drages frem af denne ene artikel – også ting, som må siges at være højaktuelle i dag – f.eks. mangel på kommunikation, forståelse og indsigt – begge veje. Også spørgsmålet om, hvorvidt tvangsflytning af borgere er en farbar vej, på trods af at det er én meget effektiv måde at få gennemført planlægningen på. Men da den rationelle

planlægning, som ovenstående eksempel i meget høj grad er et eksempel på, har meget stor fokus på effektiviteten af de metoder, der anvendes, ville en løbende dialog og kommunikation med borgerne i de respektive landsbyer ikke opfattes som nogen god idé, da den – på papiret – ville se meget tids- og arbejdskrævende ud og slet ikke passe tilstrækkeligt ind i planlægningsprocedurerne. Denne holdning kan man stadigvæk opleve ude i kommunerne (Nissen 2013).

Selvom nedrivningen af de 121 D-landsbyer, kun blev gennemført i meget lille grad, havde den en stor effekt på udviklingen, da den netop stemplede de enkelte landsbyer som steder uden fremtid, hvilket resulterede i to ting. For det første var prædikatet 'D-landsby' i sig selv med til at udelukke mulig økonomisk udvikling, da det gav landsbyerne (og velsagtens hele lokalområdet) et dårligt ry. For det andet skabte det vrede blandt borgerne, der følte sig personligt krænket på ved at deres landsby fik prædikatet 'slum', hvilket skabte en modreaktion, i stedet for den forståelse og sympati, planlæggerne og politikerne havde forventet. Denne reaktion minder meget om den, der opleves i dag i den danske debat om at lukke landsbyer, når Møller og Staunstrup (2008) omtaler visse landsbyer som 'taberlandsbyer', for da føler indbyggerne i landsbyerne med rette, at det er dem, der personligt bliver kaldt for 'tabere'.

Derudover identificerer artiklen nogle andre og mere specifikke ting mht. kontrolleret afvikling i landdistrikter. Planen byggede på forudsigelser af det fremtidige arbejdsmarked og handlede ud fra dette ved at tvangsflytte folk, før de selv havde oplevet noget behov for at flytte. Denne form for præventiv planlægning kan synes meget sympatisk, da den havde for øje at forhindre arbejdsløshed og højne levestandarden for minearbejderfamilierne, men hvis ikke familierne ønsker denne udvikling, er planen så overhovedet i deres interesse? Ydermere var planen selv med til at skabe den fremtid, den havde forudsagt ved at forhindre yderligere udvikling i de forskellige D-landsbyer, på trods af at flere af tiltagene havde sammen formål, som planen forsøgte at nå, f.eks. at øge boligstandarten. At stemple landsbyerne som D-landsbyer, har været med til at accelerere afviklingen af området, men har ikke givet mulighed for positiv udvikling og uventede vækstmuligheder.

Samlet set kan der udledes følgende erfaringer fra Pattison (2004), som relaterer sig til kontrolleret afvikling:

- Kommunikationen (dialogen) med borgerne er vigtig, så forståelsen af udviklingen og den førte politik forøges. Dette kræver naturligvis også, at myndighederne er lydhør overfor borgernes ønsker og behov.
- Det er vigtigt, at afvikling jf. planlægningen ikke finder sted *før* de berørte borgere har erkendt behovet for det, dvs. når problemet er aktuelt. Dermed skal man også acceptere, at hvis folk ønsker at blive boende under de givne forhold (forudsat at de bor lovligt), så må de gerne (se evt. afsnit 5.2 om en politik med et sådant budskab). Således undgås megen modstand fra borgerne.
- Tvangsflytning af borgere er ikke vejen frem.
- Der mangler tilpassede planlægningsredskaber, som kan imødekomme afviklingen, når der er vilje til det.

Det sidste punkt afføder spørgsmålet om, hvorvidt der slet ikke findes nogle planlægningsværktøjer i Danmark til dette formål – og det gør der, hvilket vil blive diskuteret i det følgende.

3.2.3 At kontrollere afvikling i Danmark i dag

Eksemplet med D-landsbyer viser også, at man ligesom i dag, mangler ordentlige værktøjer til at gennemføre afviklingsplanlægning. De eksisterende planlægningsprocedurer var ikke tilpasset nedrivning af hele landsbyer og der var kun hjemmel til byfornyelse – ikke 'byfjernelse'. Senere blev der givet tilladelse til at rydde bebyggelser 'under standart', men uden nogen yderligere (økonomisk) hjælp, hvilket afspejler en generel mangel på politisk støtte fra de overordnede politiske instanser, både regionale og nationale.

Even by 1970, the greatest problem in implementing the policy remained exactly how to acquire houses for demolition. Procedures used for slum clearance in urban areas, where sites were largely reused for housing, were not suitable.
(Pattison 2004:318)

Planlægningen i dagens Danmark står overfor nogenlunde det samme problem: der er mangel på redskaber til at styre afviklingen med. Nogle findes der dog, men først og fremmest er det selvfølgelig vigtigt for at opnå et succesfuldt resultat, at der lægges en plan, en afviklingsstrategi, som skal styre de mere konkrete redskaber, så indsatsen bliver koordineret og metoderne ikke spænder ben for hinanden. En sådan strategi er kun et relativt nyt fænomen i dansk planlægning, og er kun i sin spæde opstart, som det følgende casestudie vil berette om. Hidtil har der mest af alt været fokus på de mere konkrete redskaber og metoder til afvikling, der i sig selv kun kan efterlade punktvis forbedringer, hvis de ikke bliver styret af en mere overordnet planlægning (Garde 2013): fxnote jeg ved ikke om det følgende er et citat - hvis det er kan du jo ikke ændre noget, men ellers vil jeg foreslå at du bytter om på hvad der er punkter og nummereret - det vil gøre det nemmere at forstå når du henviser til det i afsnittet lige efter

- Ved ikke at udlægge arealer til yderligere udvikling i kommuneplanen, forhindres mere uhensigtsmæssig udvikling. Det er selvfølgelig også en mulighed for kommunerne at tage nogle af de allerede udlagte arealer ud af kommuneplanen.
- I forlængelse heraf, kan byzone tilbageføres til landzone med samme formål.
- Vha. *Indsatspuljen* har kommunerne fået økonomisk støtte til at opkøbe og nedrive/istandsætte boliger og erhvervsjendomme iht. Byfornyelsesloven, herunder
 1. opkøb af nedslidte bygninger;
 2. renovering og ombygning af gamle, slidte bygninger;
 3. nedrivning af gamle, slidte og sundhedsskadelige bygninger;
 4. kondemnering (forbud mod beboelse);
 5. områdefornyelse; samt
 6. fjernelse af skrot og affald (iht. Byggeloven).

De to første punkter er rent administrative opgaver (baseret på en politisk beslutning), som klares på papiret og ikke behøver at være en længerevarende proces. På den måde forhindres yderligere bymæssige udvidelser, hvis der ikke er et behov eller et ønske for det, men spørgsmålet er, hvor stor effekten er af disse to manøvrer i et område, hvor efterspørgslen på byggegrunde kan siges at være 'negativ'.

Som jeg ser det, så er det sidste punkt det absolut mest effektive og vigtigste afviklingsværktøj, kommunerne er i besiddelse af, når det gælder imødekomme af afvikling, både i byen og på landet. Listen er ikke udtømmende, men giver alt i alt et billede af, at det er muligt for kommunerne at fjerne rønner og andre uønskede bygninger i afviklingens navn. En lille *Aber dabei* er, at flere af de nævnte ting skal finde sted ad frivillighedens vej; dvs. kommunen kan som udgangspunkt ikke tvinge folk til at sælge (ekspropriere), med mindre der er tale om kondemnering efter påbud – hvilket der ofte er (Garde 2013). Det er altså ikke muligt at føre en meget fremadstormende og rationel planpolitik som i Pattison (2004), og det er der meget medmenneskelig fornuft i. Men det betyder også, at processen kan blive langvarig og måske endda afhænge af ejerens død og arvtagerens gode vilje – eller et overdrevent forbrug af dialog (overtalelsesevne).

Men måske er det vigtigste middel faktisk *økonomisk støtte* fra staten. Det koster som bekendt penge både at opkøbe, renovere og nedrive bygninger. Som nævnt i afsnit 1.1.2, er det essentielle ved de ovenstående virkemidler netop Indsatspuljen fra 2010 på 150 mio. kr. og yderligere 100 mio. kr. i 2011, der gav 39 udvalgte kommuner bedre økonomiske rammer for at rive overskydende og forfaldne bygninger i landdistrikter ned eller renovere dem ved at yde en generel refusion på 60 % af udgifterne, mens et evt. salgsprovenu ikke modregnes (Indenrigs- og Sundhedsministeriet 2011; Garde 2013). Én af begrænsningerne er dog, at nedrivningspuljen ikke refunderer nedrivning af erhvervsjendomme på landet; dvs. at en stor del af de ellers ubrugelige stald- og driftsbygninger, der også må siges at udgøre en vis andel i det samlede antal rønner på landet, har kommunen (eller nogen andre) ikke noget økonomisk incitament for at rive ned. Som tingene er nu, så er disse bygninger hvad arkæologerne finder, når de om hundredvis af år graver i jorden. Dertil kommer selvfølgelig også kommunernes egne stramme økonomier, der stadigvæk skal bidrage til omkostningerne til opkøb og nedrivning, samt betale for hele processen.

Nogle steder er tomme huse, der er blevet tilovers, forslumning og rønner et så stort og hurtigt voksende et problem, at Indsatspuljens midler og de tilgængelige 'afviklingsredskaber' ikke kan følge med, og f.eks. i Lolland Kommune er problemet efterhånden så stort, at den akkumulerede negative effekt påvirker på mange andre områder, end bare at skæmme nærmiljøet visuelt:

Antallet af tomme boliger i Lolland Kommune stiger hurtigt. Fra godt 2600 boliger i 2008 til over 3400 i 2011. Det er en direkte konsekvens af den mindre befolkning, og antallet af overskudsboliger ventes derfor at vokse yderligere i de kommende år.

[...]

Det synligste resultat er forfaldne huse overalt i kommunen, men antallet af tomme boliger er nu så stort, at det påvirker alle dele af boligmarkedet. Der er udlejningsproblemer i den almene sektor, og det er kun et spørgsmål om tid, før problemet også bliver synligt i ganske almindelige parcelhuskvarterer.

Omsætningen er næsten gået i stå, og mange oplever, at det bliver stadigt sværere at finansiere køb og istandsættelse af boliger. Andre oplever, at det er meget vanskeligt at sælge sin bolig, hvis man for eksempel vil flytte i noget mindre, når man bliver ældre.

(Lolland Kommune 2013b:21-22)

Hvorom alting er, så satte Indsatspuljen skub i udviklingen (afviklingen) og nedrivningen af de mere end 10.000 rønner, Gottschalk et al. (2007) vurderede der fandtes i 2007. I år blev yderligere 400 mio. kr. over to år – hhv. 2014 og 2015 – tilført vha. regeringens vækstplan (Regeringen et al. 2013). Samlet set vil der i 2015 være blevet stillet 650 mio. statslige kroner til rådighed, hvilket ville være nok til at dække den statslige del af refusionen på 60 % af nedrivning af stort set alle de rønner, der er på tale, hvis man skønner, at det koster omtrent 80.000 kr., at rive en bygning ned – vel at mærke, hvis bygningerne blev foræret til kommunerne til nedrivning. Dette er bare ikke altid tilfældet, selvom det forekommer.

I den forbindelse beretter jubelrapporten *Mulighedernes Land* særligt om landsbyen Vestervig, der har haft held med at rive huse ned i samarbejde og dialog med Thisted Kommune, grundejerne og det til formålet oprettede Vestervig Byfornyelse ApS. Successen bunder ikke alene i, at det faktisk lykkedes at få hele tolv centralt placerede bygninger revet ned, hvoraf flere var boligspekulant-ejede, men især også fordi der var en plan for, hvad der skulle ske efterfølgende (Realdania 2012; Lægaard 2013).

Jf. problemformuleringen i afsnit 1.4, er dette netop, hvad jeg efterlyser for landdistrikterne: en plan for, hvad der skal ske. Det er ikke nok bare at udpege rønnerne, og efterfølgende fjerne dem i prioriteret rækkefølge efter hvor forfaldne de er. Hvad skal der ske med grunden, når huset er væk? Hvem skal købe den? Skal den lægges sammen med eksisterende matrikler? Skal det være et naturbeskyttelsesområde, hvis parcellen er sprunget i skov?

Endnu mere påtrængende er, synes jeg, spørgsmålet om, hvad der skal ske i mellemtiden, *inden* husene på landet bliver tomme og udvikler sig til rønner? Og hvad skal der ske, når alle rønnerne er væk, og alt er fryd og gammen på landet? Vi kan endnu kun gætte på, hvad der står tilbage, når (hvis) den overskydende boligmasse er væk, og ikke mindst hvem der bor der. Mit eget bidrag, 'servicetomme områder', vil blive beskrevet i det følgende afsnit.

3.3 Værd at vide om servicetomme områder før analysen

'Servicetomme områder' er tænkt som en betegnelse, der kan anvendes i kommunalt planlægningsregi; der kan udpeges en slags zone, der kan siges at være 'servicetomt'. For at kunne undersøge dette nærmere i casestudiet, følger herunder en diskussion af, hvad det potentielt vil kunne betyde, at et område er servicetomt.

Dette er efterfulgt af en nærmere definition af forståelsen af serviceydelser.

Til sidst er beskrevet, hvordan analysen og interviewguiderne er udformet efter de tre underspørgsmål i problemformuleringen.

3.3.1 Hvornår er der (ikke) service?

Bogstaveligt fortolket er et 'servicetomt' område et område uden nogen former for serviceydelser, hverken kommunal, statslig, eller privat service mv. Det er selvfølgelig let nok at skrive her, men hvor går grænsen for, hvornår et område er serviceret, og hvornår det er

servicetomt? Dette er et simpelt og objektivi spørgsmål, der kun kan svares særdeles subjektivt på. Måske er det lettere at give eksempler på, hvad service er:

Service er, når ældreplejen kommer hjem til den invalide ældre mand, støvsuger hans gulv, giver ham et ugentligt bad, bringer mad som han kun skal varme op (hvis den ikke allerede er varm). Service er, når der bliver ryddet sne på vejene *imens* det sner, så trafikken bliver forstyrret mindst muligt. Service er, når skolebussen henter og bringer børnene fra dør til skoledør, mens forældrene kan tage bussen/toget/flyet på arbejde og være hjemme igen til aftensmaden. Service er, når ens overførselsindkomst er tilstrækkelig høj til, at man kan være husejer og leve et ellers normalt og velfungerende liv, og kan undgå at arbejde for det. Service er, når man kan gå på biblioteket og gratis låne en bog, der ellers ville have kostet flere hundrede kroner nede i boghandlen. Service er, når man kan stå ude i en skov, og se TV-Avisen på DR1 på sin mobiltelefon, takket været det allestedsnærværende 3G-netværk. Service er, at man kan stå i selvsamme skov og ringe efter en ambulance, der lover at være der inden for et kvarter, hvorefter den kører én til Rigshospitalet, hvor man kan få en livsreddende operation, der varer mange timer og koster mange hundrede tusinde kroner, hvorefter man bliver kørt hjem igen – gratis. Service er, når man kan stå et hvilket som helst sted på planeten Jorden og få sin GPS til at vise én vejen hen til den nærmeste McDonald's-restaurant. Service er, når politiet kommer og henter én til afhøring og mulig varetægtsfængsling, hvis man har begået en forbrydelse – uanset hvor i landet man bor.

Service kan være mange forskellige ting, og det afhænger meget af, hvem man er, og hvilken situation man står i. Hvor højt serviceniveauet i et så ypperligt velfærdssamfund som Danmark egentlig er, bemærker vi oftest først, når servicen *ikke* indfinder sig til forventede tid og sted; dvs. når bussen er forsinket, når sneen ikke er blevet ryddet kl. 07.30 om morgenen, når ambulancen ikke vil hente folk med en 'muligvis' brækket arm, når der ikke er mobiltelefonnetværk for foden af Møns Klint, når maden til den ældre er kold, når den har kørt den meget lange vej fra centralkøkkenets pakkeri-afdeling osv. Det kan naturligvis være irriterende, når serviceniveauet ikke svarer til vores forventninger; for andre kan det være livstruende ikke at kunne modtage et vist serviceniveau.

Hvad ville der så ske, hvis man indførte servicetomme områder? Kunne man i en helt igennem velfærdsstat som Danmark forestille sig at kunne stå et sted, hvor politiet ikke ville komme og smide én i detentionen, hvis man havde begået en alvorlig og strafbar gerning? Eller kunne man forestille sig, at hjemmehjælpen udeblev?

Hvis man tager 'servicetom' helt ud i den mest ekstreme form, kan man så sige, at et område er servicetomt, hvis det er udsat for én eller anden overvågning fra vejsatellitter, naboer eller de sociale myndigheder? Selv nationalparker er genstand for et vist serviceniveau med jævnlig patruljering af offentlige myndigheder, biologer og nationalparkbetjente osv.

Pointen i denne længere filosofiske redegørelse for, hvornår et område *ikke* er servicetomt, er, at et område aldrig vil blive servicetomt i sin rene stand. 'Servicetomme områder' skal derfor ikke forstås bogstaveligt, men snarere som 'mere eller mindre servicetomt', da der altid bør være én eller anden grad af service, selv i de fjernest beliggende udkantsområder i Danmark. Jeg mener, at alle services som udgangspunkt skal være til diskussion, men jeg mener ikke, at alle serviceydelser skal reduceres, hvis servicetomme områder skulle blive en realitet. Ambulancetjenesten, brandvæsen, politi og lignende er om nogen de mest basale, og

ofte akut livsnødvendige, services, man kan forestille sig i det danske samfund. Til gengæld er listen over serviceydelser, der *kan* reduceres, meget lang og detaljeret og kan dreje sig om alt lige fra kloakering over vejvedligehold til hjemmeplejen. En ikke udtømmende række af disse mulige serviceydelser vil blive diskuteret i den følgende analyse i kapitel 7.

Samtidig må man også erkende, at der vil være en god portion af mennesker, som vil blive 'fanget' i de servicetomme områder. Allerede i dag er der folk uden bil, der bor i landsbyer, hvor bussen er blevet nedgraderet til blot at være en skolebus. Disse mennesker er ikke ligeså mobile har ikke den samme frihed som tidligere og er derfor afhængige af lokalsamfundet eller en mindre attraktiv teletaxa-ordning, som trafikselskabet har 'kompenseret' nedgraderingen af bussen med. Andre mennesker vil ufrivilligt blive dårligere stillet ved at skære yderligere i serviceniveauet på landet, fordi de ikke kan komme væk fra deres hus. Det ligger jo i urbaniseringen, at folk flytter fra landet ind til byen, og derfor vil færre og færre købe et ældre og fritliggende husmandssted. Dette går især hårdt ud over de ældre mennesker, som på den måde måske allerede er fanget i deres bolig på landet, for som årene går, har de et voksende behov for hjemmehjælp, der i sidste ende koster kommunen, og dermed samfundet, ekstra mange penge, pga. transporten. Det er altså ikke helt problemfrit at indføre nationalparktilstande på landet, da det vil ramme nogle grupper af mennesker på uretfærdigvis – mennesker, som er afhængig af en service, de i dag har ret til, og som de i nogle tilfælde kan have indrettet deres liv efter.

3.3.2 Funktioner eller tjenester

I planlægningsmæssig sammenhæng bør der skelnes mellem to slags serviceydelse, her omtalt som hhv. *funktioner* og *tjenester*. Funktioner er i nærværende rapport oftest omtalt som en serviceydelse, der er bundet op på en fysisk struktur eller en planlægningsmæssig ramme, f.eks. en skole, et lægehus, en svømmehal, et bibliotek osv. – servicetilbud der kræver, at borgeren tager hjemmefra for at benytte sig af tilbuddet. Den største barriere, for at borgerne kan benytte sig af funktionerne, er derfor afstanden og omkostningerne (økonomisk og tidsmæssigt) på transporten. Men har man først overvundet denne barriere, har man adgang til alle servicefunktionerne.

Tjenester er omvendt serviceydelser, der ikke nødvendigvis kræver, at borgeren flytter sig, men snarere udgår fra et centralt sted og kommer ud til den enkelte borger eller dér, hvor der er behov for det, f.eks. hjemmepleje, postomdeling osv. Barrieren er stadigvæk afstanden ud til borgeren, men her er det omvendt kommunen, der betaler omkostningerne.

At inddele serviceydelser i disse to undergrupper er også med til at indikere hvilke serviceydelser, der kan kontrolleres igennem planlægningsværktøjer (kommuneplan, lokalplaner osv.) og hvilke, der ikke kan, da fysisk planlægning og plandokumenter giver mulighed for at styre funktionerne, især offentlige institutioner og funktioner og i mindre grad de private funktioner. I modsat fald er der tale om tjenester, der er afhængig af, hvor folk vælger at bosætte sig.

Der findes dog også services, som falder lidt imellem de to kategorier, såsom snerydning og kollektiv transport, da begge er bundet op på planlægningsstrukturer, men stadigvæk er tjenester, der kommer ud til den enkelte borger, om end begge eksempler er skarpt prioriterede og i realiteten ikke altid servicerer alle borger lige meget.

Endelig skal det også bemærkes, at der naturligvis bør skelnes mellem offentlige og private serviceydelser, da kommunen i sagens natur har fuld kontrol over de kommunale services – hvis der ses bort fra lovmæssige forpligtigelser – mens kommunen kun kan være med til at facilitere private initiativer, såsom oprettelse af virksomheds- og butiksfilialer osv. Eksempelvis kan kommunen igennem plandokumenterne give tilladelse til, hvorvidt der må placeres et supermarked eller ej et givent sted, men kommunen kan ikke bestemme, *om* det bliver etableret, da det er op til de private investorer/supermarkedskoncerner/detailhandelskæder selv at beslutte sig for, at placere en filial på det givne sted. Et andet eksempel, som er brugt flere gange i nærværende rapport, er postomdeling, som, ud fra ovenstående definition, er en tjeneste og som ikke umiddelbart kræver en tilladelse fra kommunen for at drive virksomhed. Anderledes er det naturligvis med postbutikkerne, som er bundet op på en planmæssig tilladelse via kommuneplanen og lokalplaner, men kommunen kan stadigvæk ikke beslutte, *at* der faktisk skal være en postbutik; de kan kun give mulighed for (eller forhindre), at der *kan* etableres én.

3.3.3 Udformning af interviewguides

De ovenstående overvejelser om processuel planlægning, kontrolleret afvikling og servicetomme områder giver anledning til udformning af casestudiet og den efterfølgende analyse.

De udførte interviews i casestudiet er således blevet gennemført efter følgende struktur:

1. Præsentation af interviewpersonen selv.
2. Baggrunden for den pågældende politik. (Underspørgsmål 1)
3. Hvilke services kan kunne kommunen/interviewpersonen forestille sig, at man kunne ved ude på landet? (Underspørgsmål 2 og 3)
4. Hvilke konsekvenser vil den pågældende politik have? Herunder også konsekvenser for dem, der allerede bor på landet, og for dem, som måske ikke kan komme væk. (Underspørgsmål 2)
5. Hvor langt mener interviewpersonen, man hypotetisk kan gå i forhold til servicetomme områder? (Underspørgsmål 3)
6. Interviewpersonens personlige holdning til den pågældende politik.

I denne struktur bliver de tre underspørgsmål i problemformuleringen udforsket og diskuteret i interviewene. De enkelte interviewguides kan ses i bilagene sammen med transskriberingen af de dertilhørende interviews. Også analysen er udformet efter de tre underspørgsmål:

1. Hvordan har kontrolleret afvikling vha. service været anvendt hidtil? (Kapitel 5)
2. Hvad er konsekvenserne af at anvende 'servicetomme områder' som et planlægningsværktøj? (Kapitel 6)
3. Hvordan kan 'servicetomme områder' defineres? (Kapitel 7)

Casebeskrivelse – om storhed og kontinuerligt fald 4

Dette kapitel beskriver den historiske og udviklingsmæssige baggrund for de tre case-kommuner. Først indledes med et historisk overblik, der på sin vis bygger videre på problemstillingen i kapitel 1, der sætter rammen for den situation, kommunerne står i i dag og hvad der forventes i fremtiden. Dernæst beskrives denne situation med diverse statistikker, og de tre kommuners 'status' sammenlignes slutteligt.

Baggrunden for den nuværende situation i Guldborgsund og Lolland Kommuner skal naturligvis hentes i den udvikling, området har været igennem hidtil. Guldborgsund Kommune består som bekendt geografisk set af hele øen Falster, samt den østlige tredjedel af øen Lolland, mens resten af øen hører under Lolland Kommune. Samtidig går disse to øer ofte under fællesbetegnelsen *Lolland-Falster*, og deres historie og udvikling er på mange måder tæt forbundet og parallelle. Derfor er både Lolland og Guldborgsund Kommuners historie i det følgende beskrevet under ét, mens Næstveds står for sig selv.

4.1 Historisk overblik

Ifølge Saxgren og Andersen (2012) har Lolland-Falster alle dage haft landets bedste landbrugsjord. Lolland-Falster var det eneste sted, hvor der kunne dyrkes hvede, pga. den fede muld, den flade jord og det milde klima. Lolland-Falster kunne eksportere til resten af landet, men særligt også til udlandet, navnlig hanseaterne i Nordtyskland i tiden omkring 1400 til 1600-tallet, som havde stor efterspørgsel på netop korn.

Dette medførte rigdom og fremgang for adelen, som dominerede Lolland og endda kunne fastsætte deres egen lov, "Lollands Vilkår" fra 1446 (Olsen 2006) – og til dels også bønderne, der på egen hånd handlede med deres varer uden om adelen og kirkerne, til disses store utilfredshed (Saxgren og Andersen 2012). Falster var derimod krongods (Olsen 2006) og tilmed et indbringende område at være i besiddelse af pga. den gode jord. Den blev først inddelt i mindre rytterdistrikter med dertilhørende herregårde i slutningen af 1600-tallet og blev endeligt solgt fra, som følge af landboreformerne i slutningen af 1700-tallet. Landboreformerne, som i

øvrigt den lollandske lensgreve C.D.F. Reventlow var stærkt medvirkende til gennemførelsen af, gav plads til, at herremændene, storkøbmænd og andre pengestærke personer nu kunne købe sig til (endnu) et stykke attraktivt landjord og blive endnu mere velhavende (Porsmose 2008; Olsen 2006) – ikke bønderne, se afsnit 1.2.1. Lolland, og til dels også Falster er derfor fyldt med store herregårde og mindre slotte, der har tjent som bosteder for disse herremænd og godsejere.

Øernes store frugtbarhed og Lollands uafhængighed af kronen kan sandsynligvis også have været medvirkende til de mange købstæder, der findes på øerne og særligt på Lolland. Med undtagelse af Sakskøbing og Stubbekøbing, stammer de øvrige fem købstæder fra tiden med det rige og magtfulde Hanseforbund i det nærliggende Nordtyskland, se tabel 4.1.

Af disse mange købstæder er flere af disse byer i dag relativt små, mens kun Nykøbing Falster og Nakskov kan siges at have opnået en vis størrelse og tyngde på Lolland-Falster. Meget af den udvikling, som andre købstæder har været igennem er altså i høj grad forbigået disse byer, hvilket tabel 4.1 også viser i forskellen i udvikling mellem Næstved og særligt Nykøbing Falster og Nakskov. Omkring 1960 stoppede befolkningsudviklingen op og har sidenhen haft karakter af stilstand eller tilbagegang.

Tabel 4.1: Købstæder på Lolland-Falster, samt Næstved. År for købstadsrettigheder og indbyggertal for udvalgte år. Det skal bemærkes, at 1960 er valgt som det omtrentlige årstal for et vendepunkt/højdepunkt i flere af de nævnte købstæders udvikling, hvilket afspejles i indbyggertallene. Næstved er medtaget som case-by og til sammenligning på udviklingen i andre købstæder i Danmark. (Degn 1987; Dansk Center for Byhistorie 2013; Danmarks Statistik 2012a).

Købstad	År for købstads- rettigheder	Indbyggertal, år					
		1672	1769	1801	1901	1960	2012
Stubbekøbing	1354	511	488	467	1.615	2.097	2.304
Maribo	1416	444	506	686	3.838	5.257	6.003
Nykøbing Falster	1560	861	1.039	1.079	7.345	20.532	16.394
Nysted	1409	691	489	690	1.411	1.350	1.362
Rødby (Rødbyhavn)	1682	-	650	776	1.726	4.042	3.888
Sakskøbing	1270	272	424	549	1.560	4.035	4.708
Nakskov	1266	1.920	1.287	1.671	8.310	16.935	13.332
Næstved	1140	1.853	1.404	1.785	7.162	26.856	41.857

En god portion af den gode jord er resultatet af opførelsen af diger mod syd og øst. I november 1872 indtraf en katastrofal stormflod, som følge af først en stærk storm/orkan fra vest, der pressede store mængder vand op i Østersøen og Den Botniske Bugt, efterfulgt af endnu en stærk storm/orkan fra øst, som gav den store mængde opstemmede vand så meget kraft på, at vandet skyllede ind over digerne på Lolland-Falster. Lolland blev kortvarigt delt i to dele, da vandene i Rødby Fjord med Nakskov Fjord blev forbundet. Ca. 80 mennesker døde og er dermed én af de værste naturkatastrofer i dansk historie nogensinde. Dette førte til et omfattende digebyggeri og forstærkning af de eksisterende diger, samt tørlægningen af Rødby Fjord, Bøtø Nor (den østlige del af den sydlige tange på Falster) og andre større vand- og vådområder.

Flere af disse områder var i forvejen planlagt til at skulle tørlægges, men stormfloden satte for alvor gang i tørlægningen vha. statslig indgriben. (Olsen 2006; Elmgreen 2012; Hyldtoft 2012)

4.1.1 Det hvide guld

Den 10. december 1972 blev grundstenen til sukkerfabrikken *Lolland* lagt i Holeby på Lolland. Der var brødrene Erhard og Johan Frederiksen, der udnyttede den fædrene gård til at opføre en fabrik til udvinding af sukker fra sukkerroer. Fabrikken stod færdig i januar 1974, forsinket af stormfloden, der gjorde vejene mudrede, og som havde gjort det svært, at få håndværkere til arbejdet, da der har været nok at gøre andre steder (Christensen 2006). Samme år blev det første danske sukker produceret (Olsen 2006). Det var brødrene Frederiksens plan, at produktionsanlægget og produktionen skulle ejes af landmændene omkring fabrikken, som også selv skulle lægge om til roedyrkning og købe andele i fabrikken – hvilket ikke skete med det samme og derfor hverken tilførte den tænkte sum penge eller, endnu vigtigere, den nødvendige opbakning i form af roedyrkning fra de omkringliggende landbrug. Ydermere købte brødrene et sukkerraffinaderi i Sverige, som var en lidt for stor mundfuld for økonomien. Dette førte også til konkurs allerede i 1877, hvorefter fabrikken blev overtaget af lokale godsejere og omdøbt til *Højbygaard* (Christensen 2006; Nielsen 2012b).

Dette skete i en slags kapløb med tidens store finansmand C.F. Tietgen, der samtidigt dannede *De Danske Sukkerfabrikker A/S*. Brødrene Frederiksen havde før opførelsen af fabrikken i Holeby kontaktet Tietgen om et samarbejde om sukkerproduktionen, men uden held. Tietgen havde forinden købt to sukkerraffinaderier i København, hvilket gav en fordel. Tietgen opførte en sukkerfabrik i Odense, som stod færdig i november 1973. Tietgen havde ligesom brødrene Frederiksen svært ved at få vakt landbrugets interesse, som da også først kom i de efterfølgende årtier.

Efterfølgende oplevede sukkerindustrien en markant vækst i Danmark, men særligt på Lolland-Falster sadlede om til produktion af sukeroer. Der blev opført sukkerfabrikker i Nakskov, Maribo, Sakskøbing, Nykøbing Falster, samt uden for Lolland-Falster Stege, Assens og Gørlev. Mere end halvdelen af de danske sukkerfabrikker lå hermed på Lolland-Falster. Lolland var på et tidspunkt også dækket af et vidtforgrenet roebanenet bestående af smalspor, til transport af roerne fra marken til fabrikkerne. På Falster var der derimod næsten ingen baner, da roerne blev transporteret ad vandvejen på pramme. (Christensen 2006; Jensen 2012)

Dyrkningen af sukeroer og produktionen af sukker har været et meget arbejdskrævende. Under roekampagnerne fra forår til efterår krævedes en arbejdsstyrke på 365 mand alene på fabrikken i Holeby (Christensen 2006). Dertil kom dem, der skulle arbejde med udttynding, rensning, opgravning og aftopning af roerne i marken. Behovet for sæsonarbejdere var så stort, at indvandringen af gæstearbejdere fra især Polen og Sverige er et lille historisk kapitel i sig selv på Lolland-Falster, hvor der blev opført barakker til fremmedarbejderne (Christensen 2006; Olsen 2006; Elsvor 2012). Også det aspekt, at jorden, som følge af dens frugtbarhed, også har været meget dyr, hvilket har gjort det svært for jævne folk at etablere sig uden at forpagte og leje sig ind. Ifølge Saxgren og Andersen (2012) skabte dette et "migrationsparadoks", i og med at sukkerroeperioden var den, hvor flest udvandrede fra Lolland-Falster, samtidig med at godserne måtte importere arbejdskraft til roekampagnerne.

Sidenhen er industrien blevet ramt af den førømtalte effektivisering og centralisering (se afsnit 1.2 på side 9), som i mange hundred år har været kilden til Lolland-Falsters velstand. I dag kan alt det krævende arbejde i marken klares af en enkelt person i en roeoptager (Nielsen 2012a). Den store periodevise indvandring finder derfor ikke længe sted. Lukninger af sukkerfabrikkerne fandt især sted i 1960'erne, hvor tre fabrikker lukkede, samt tre mere i 90'erne. I dag er der, med den seneste lukning af fabrikken i Assens i 2006, kun to sukkerfabrikker tilbage i Danmark, hhv. i Nakskov og Nykøbing Falster. Disse kan til gengæld producere den samme mængde sukker som tidligere og 82 % af den samlede danske produktion af sukeroer kommer fra Lolland-Falster (Christensen 2006; Nielsen 2012a).

4.1.2 Fugleflugtslinjen

Udviklingen på Lolland-Falster er også præget af den geografiske placering mellem Sjælland/Norden og det øvrige Europa og har derfor været omdrejningspunkt for utallige stridigheder og krige i tidens løb. I dag deler den sydgående rute fra København sig i to, hhv. til Berlin via Gedser-Rostock-færgen og til Hamborg via Rødbyhavn-Puttgarden-færgen, også kaldet *Fugleflugtslinjen*. Fugleflugtslinjen blev allerede diskuteret i 1910, men anlægget blev først vedtaget og igangsat under Anden Verdenskrig og indviet så sent som i 1963 (Olsen 2006). Fugleflugtslinjen består af både jernbane- og motorvejsstrækning og særligt jernbanestrækningen mellem Nykøbing Falster og Rødbyhavn understøtter navnet, da strækningen fremtræder som en helt lige og gennemskærende linje i landskabet uden nogen yderligere stationer – meget ulig øvrige jernbanestrækninger i Danmark. Men anlægget skabte falske forhåbninger:

Der var store forventninger til de udviklingsmuligheder Fugleflugtslinjen skulle bringe Lolland-Falster og især Rødbyhavn. Forventninger som måske ikke stod mål med virkeligheden. Den dag i dag formulerer politikere, erhvervsfolk og lokalbefolkning lignende forhåbninger til den kommende faste Femern-forbindelse. Håbet er, at en fast Femern-forbindelse vil blive et nyt kapitel i Lolland-Falsters udviklingshistorie.
(Buur 2012:191)

Selvom Lolland Kommunes *Debatoplæg til Udviklings- og Planstrategi* udviser optimisme omkring den faste forbindelse, så er optimismen dog afdæmpet, og peger mest på anlægsperioden, som en tid, der i det mindste kan give større omsætning på Lolland, samt forhåbentligt kaste arbejdspladser af sig til lokale. Lolland Kommune er altså blevet kloge af tidligere tiders erfaring.

På trods af at Fugleflugtslinjen ikke medførte oprindeligt de helt store erhvervseventyr, så kan der dog peges på en vis mængde tysk turisme, samt en god portion arbejdspladser, der relaterer sig til de to færgeforbindelser til Tyskland. Således rangerer Scandlines Catering A/S med over 200 ansatte, som den største virksomhed i Guldborgsund Kommune i 2011 og som den sjette største i Lolland Kommune på linje med Scandlines A/S Rødby-Puttgarden, begge med over 200 ansatte (Væksthus Sjælland 2013a,b). Hvad der sker med disse arbejdspladser med etableringen af en fast forbindelse, kan der kun gisnes om.

4.1.3 Næstveds historie

I modsætning til Lolland-Falster, er den nuværende Næstved Kommune ikke et geografisk velafgrænset og historisk sammenhængene område. Næstved og omegn har heller ikke oplevet et industrielle op- og nedture lig sukkerindustriens indførsel på Lolland Falster, som er blevet beskrevet grundigt i flere værker. Derfor kan det være svært at finde beretninger om nogen særlige udviklinger i landdistrikter i Næstveds omegn.

Landdistriktet i Næstved Kommune hører ligesom Lolland-Falster til den bedste del af den danske landbrugsjord, om end ikke helt så god som på Lolland. Dette betyder også, at Sjælland altid har haft, og stadigvæk har, rigeligt med landsbyer og herregårde/slotte (Porsmose 2008). Næstved Kommunes landdistrikter følger den generelle tendens for landdistrikter i Danmark, som også blev beskrevet i kapitel 1, med urbanisering og afvikling, om end det går lidt langsommere her end andre steder (se afsnit 4.2.6).

Næstved by har i sig selv forskellige historier fra tiden omkring den industrielle fremgang i landet. Særligt Maglemølle Papirfabrik, der oprindeligt lå der, hvor Næstved Rådhus ligger i dag, har fyldt en del i Næstveds nyere tids historie. Papirfabrikken blev anlagt i 1875 og blev senere en del af De forenede Papirfabrikker A/S. I 1935 udvidede fabrikken med en ny fabriksbygning, der lå ud til den nyligt udgravede kanal, og derfor kunne laste råvarerne direkte fra fragtskibe. Papirfabrikken var på sit højeste Danmarks største papirfabrik og Næstveds største arbejdsplads. I 1992 blev fabrikken helt nedlagt. (Historisk Atlas 2013)

Også Holmgaards Glasværk er værd at nævne. Fabrikken blev etableret så tidligt som i 1825 og havde en forrygende udvikling i mange årtier frem indtil 2008, hvor fabrikken gik konkurs. Mærket er dog sidenhen blevet opkøbt og videreført af Rosendahl A/S. Glasværket var så stor en central en produktionsenhed, at fabriksområdet udviklede sig til et mindre landsby med alt, hvad der behøvedes af funktioner. Glasværket er i øvrigt strategisk placeret ved siden af Holmegårds mose, der kunne forsyne fabrikkens energikrævende glasovne med tørv. I dag er Ardagh Glass Holmegaard A/S, den største arbejdsplads i Næstved med 342 arbejdspladser. (Væksthus Sjælland 2013c)

Mens nogle af industrierne er lukket, så har Næstved haft held med at omstille sig fra at være en industriby, til at gå i en lidt anden retning med Næstved Storcenter, der åbnede i 1989. Centret har i dag 65 specialforretninger, samt en Bilka, der i sig selv har mere end 200 medarbejdere, og dermed udgør Næstveds tredjestørste virksomhed målt på arbejdspladser. Dette markerer, at Næstved i dag i højere grad er blevet en service- og handelsby, der har en stor del af Sjælland som opland, samt Sydhavsøerne (Lolland-Falster og Møn). Næstved er altså hovedbyen, for de tre case-kommuner, noget som også afspejler sig i ved sammenligningen af de tre kommuner i afsnit 4.2.6 – det går bedre for Næstved og Næstved by end i de andre kommuner. (Væksthus Sjælland 2013c; Jongberg 2013)

Samtidig skal det også siges, at med den forøgede mobilitet, er afstanden til København også blevet 'kortere', og Næstved står derfor lidt i skyggen af Hovedstadsområdet. Dette afspejler sig også i pendlerstatistikken (se afsnit 4.2.4), der tydeligt tegner et billede af, at Næstved, på trods af sin størrelse og sit eget store oplandsområde, selv fungerer som opland for Hovedstadsområdet, især mht. arbejdskraft.

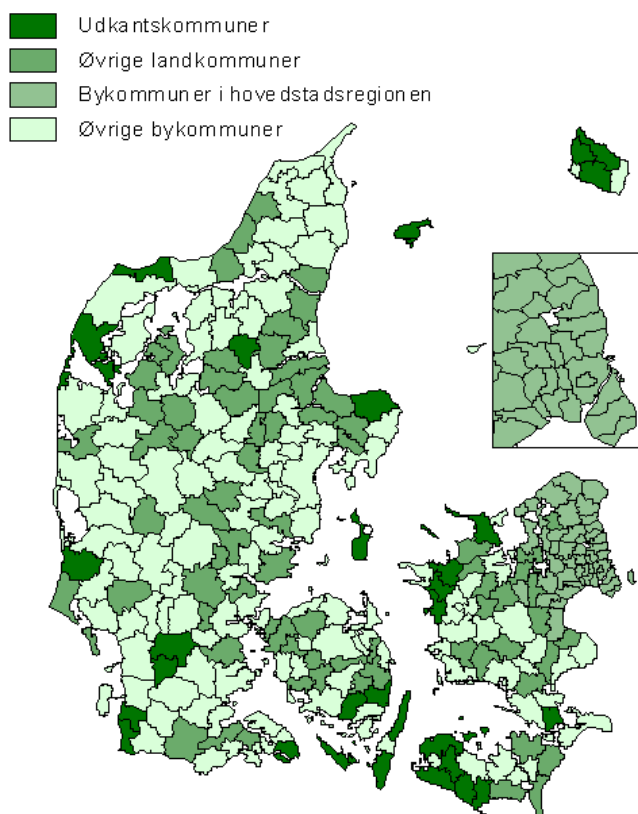
Det er svært at sige, hvor meget af Næstved og omegns udvikling de sidste 50-60 år, der har skyldtes København, men Næstved har ikke oplevet samme *detour*, som Lolland-Falster. Det følgende vil gå mere i dybden med, hvordan det går for de tre case-kommuner i dag.

4.2 Sammenligning af de tre kommuner i dag

De tre kommuner er i dag forskelligt stillede på mange forskellige områder, bl.a. demografi, uddannelse mv., og der kan endda tales om tre forskellige typer kommuner, da Næstved, Guldborgsund og Lolland Kommuner er hhv. en mellemkommune, en landkommune og en yderkommune. Denne inddeling gradbøjer også de problemer og graden af disse, som den enkelte kommune står i. I det følgende vil de tre case-kommuner blive sammenlignet på en række relevante faktorer.

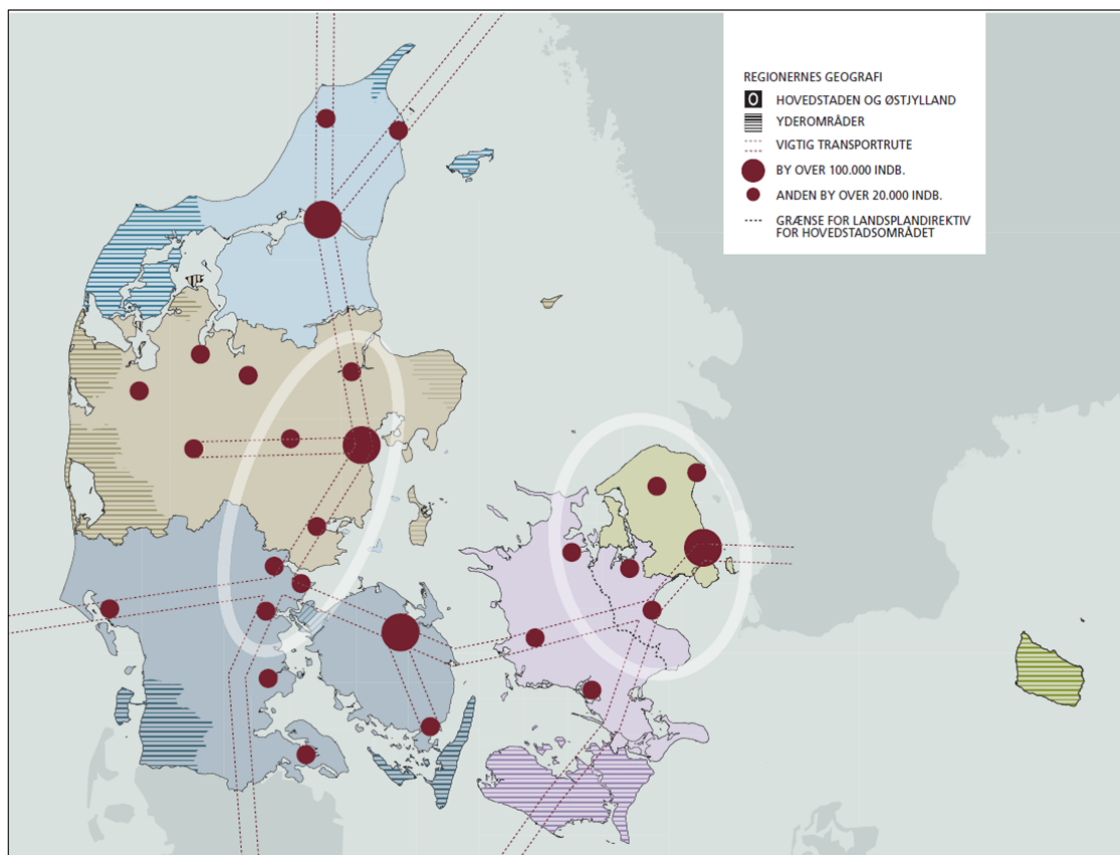
4.2.1 Definitionen af et landdistrikt og en udkantskommune

Der har igennem de sidste ti år været anvendt nogenlunde de samme termer i forøget på at inddele de danske kommuner i kategorier for, hvor meget by og hvor meget land, de bestod af. I *Landdistriktsredegørelsen 2002* anvendtes således fire typer kommuner: bykommuner i hovedstadsregionen; øvrige bykommuner; øvrige landkommuner; og udkantskommuner. Denne inddeling fremgår af figur 4.1 fra *Landdistriktsredegørelsen 2002*, som definerer *landkommuner* som en kommune, "hvis største by pr. 1. januar 1994 havde mindre end 3.000 indbyggere. De øvrige kommuner afgrænses som bykommuner." Som en del af landkommunerne indgår *udkantskommunerne*, yderligere defineret "som landkommuner, [...] som er beliggende mere end 40 km fra nærmeste stærke geografiske center, og som er beliggende mere end 30 km fra nærmeste geografiske center i øvrigt", inklusiv de fleste ø-kommuner, hvor *stærke geografiske centre* tæller Hovedstadsregionen, Aarhus, Odense, Aalborg og Esbjerg Kommuner, mens *geografiske centre* er kommuner der i 1984 havde 20.000 arbejdspladser eller 10.000 arbejdspladser og en pendlerintensitet på 2,0, deriblandt Næstved og Nykøbing Falster Kommuner.

Figur 4.1: Inddeling af landdistrikter fra *Landdistriktsredegørelsen 2002* (Regeringen 2002).

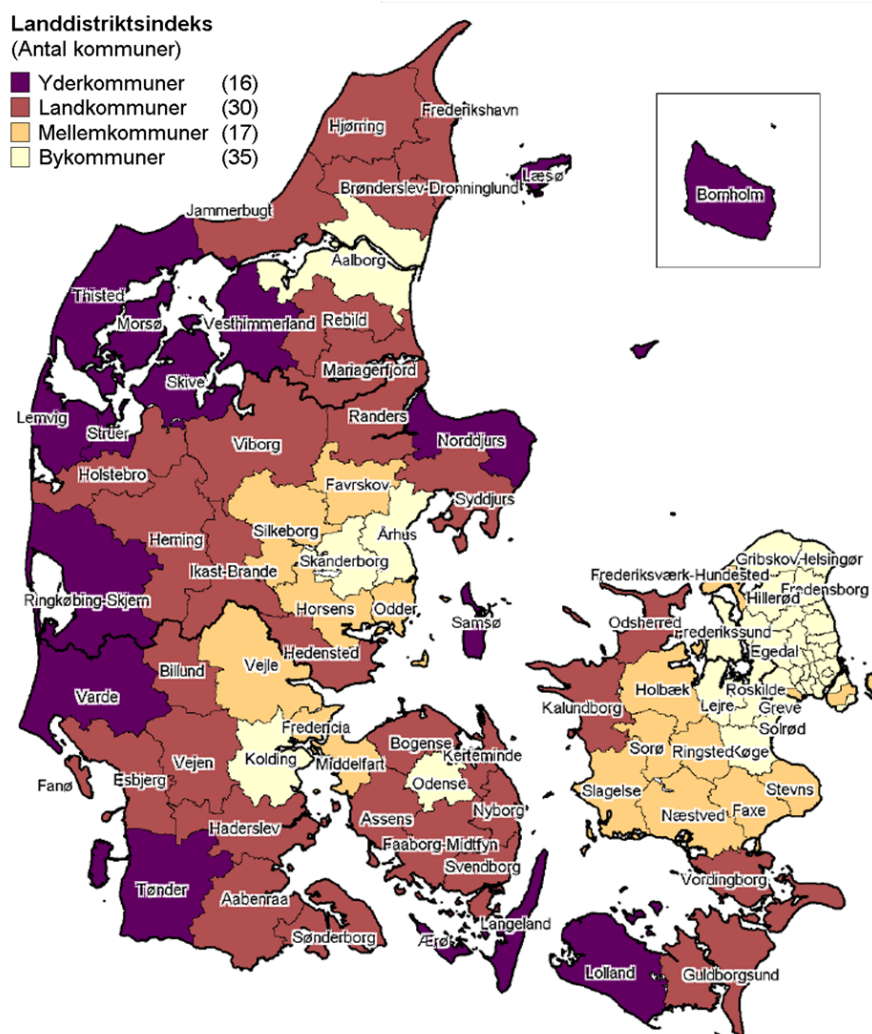
I denne inddeling 'forsvinder' meget landdistrikt i kategorien *øvrige bykommuner*, som i mange tilfælde indeholder endog store landområder, så store dele af Jylland fremstår som 'byrige' områder, som man i dag ville kalde området et landdistrikt, som omtalt nedenfor. Mest interessant i forhold til nærværende rapport er dog, at størstedelen af den nuværende Lolland Kommune defineres som værende udkantsområde, hvilket udgør sammenlagt det største sammenhængende 'udkantsområde' i figur 4.1. De nuværende Næstved og Guldborgsund Kommuner består af mere udprægede landkommuner, men ingen udkantskommuner.

Figur 4.2: Det Nye Danmarkskort fra Landsplanredegørelsen 2006, hvor Lolland og Guldborgsund Kommuner udpeges til at være udkantsområder (Skov- og Naturstyrelsen 2006).

Efter kommunalreformen i 2007 kan nævnes den, i skrivende stund, stadig gældende landsplanredegørelse fra 2006, *Det nye Danmarkskort – planlægning under nye vilkår*, som ud over at behandle udkantsproblematikken, differentierer mellem de forskellige områder i Danmark, udpeger både vækstområder og udkantsområder, herunder Lolland og Guldborgsund Kommuner (se figur 4.2).

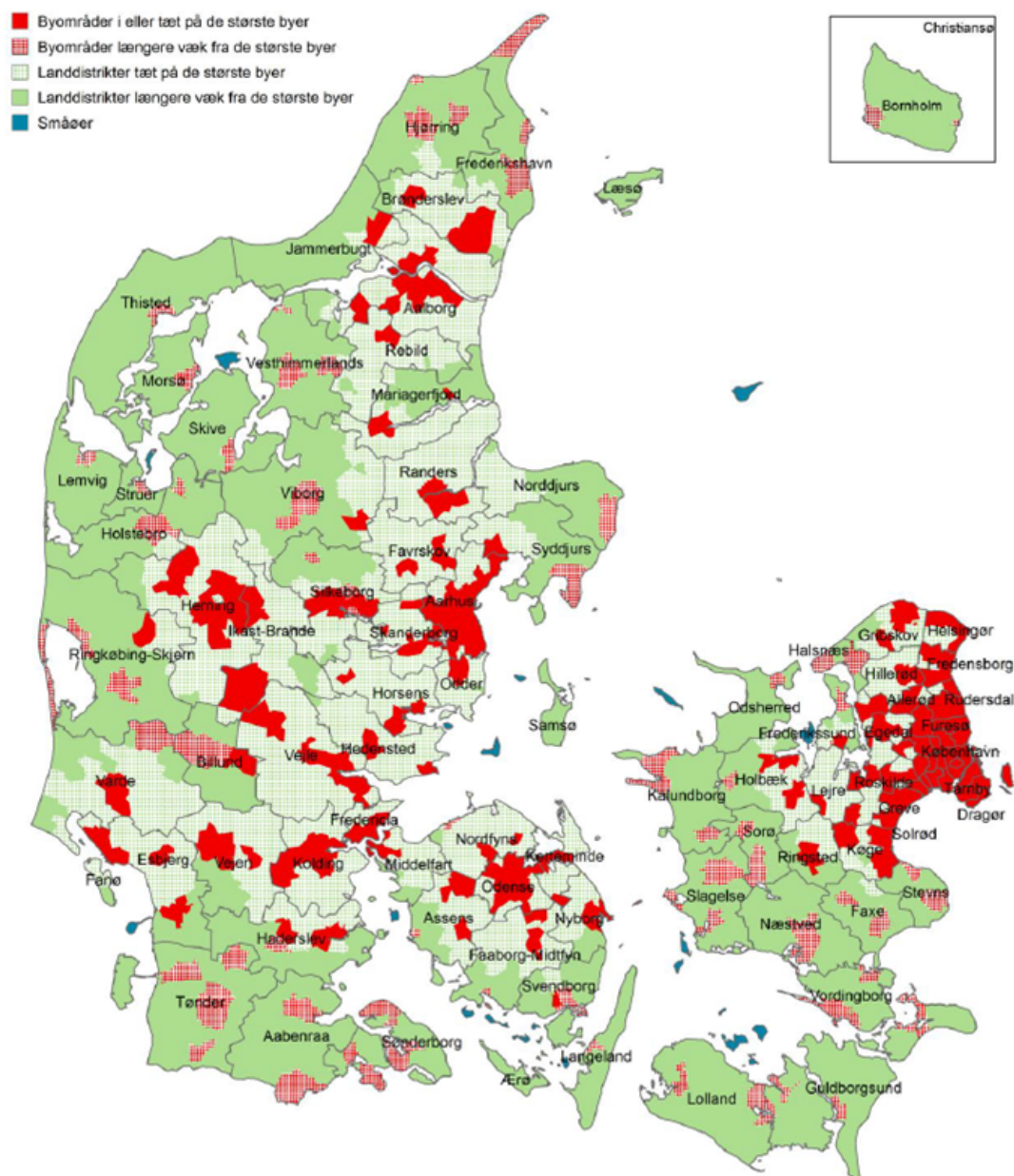
Ydermere blev der i Kristensen et al. (2007) præsenteret en ny udgave af det ellers temmeligt nuancerede kort, som *Landdistriktsredegørelsen 2002* anvendte, som er mere generaliserende, eftersom det er baseret på de nye kommunegrænser (se figur 4.3). Til gengæld bygger kategoriseringen på 14 indikatorer, bl.a. andel af beskæftigede i landbruget, afstand til motorvej, befolkningsudvikling og uddannelsesniveau, som hver især antages at være kendetegnende for landdistrikter. I denne nye inddeling, som anvendes i bl.a. *Regions- og Landdistriktspolitisk Redegørelse 2012* og i landdistriktsprogrammet 2007-2013 *Mere liv på landet*, skelnes også mellem fire forskellige slags kommuner: bykommuner; mellemkommuner; landkommuner;

Figur 4.3: Opdeling af de danske kommuner efter landdistriktsindekset (Kristensen et al. 2007).

yderkommuner. Ifølge denne inddeling bliver Næstved, Guldborgsund og Lolland Kommuner kategoriseret som hhv. en mellemkommune, en landkommune og en yderkommune (se tabel 4.2).

Det seneste skud på stammen er for nyligt udgivet i *Regional- og Landdistriktpolitisk Redegørelse 2013* (se figur 4.4), som for nyligt har udarbejdet en ny model for afgrænsning af landdistrikter og yderområder, med det formål at kunne være mere præcis og nuanceret i forhold til den ovenstående afgrænsning, der baserer sig på kommunerne og deres geografiske udstrækning, som det ses i figur 4.1. Denne nuancering gik til dels tabt, som så meget andet kommunebaseret statistik, med strukturreformen i 2007, hvor relativt større byers 'performance' druknede i den nye storkommunes samlede ditto. Således var det tilsvarende kort i *Landdistriktsredegørelsen 2002* væsentligt mere nuanceret, om end inddelingen kan diskuteres, end kortet fra Kristensen et al. (2007)). Men på trods af intentionen om en mere nuanceret og præcis kortlægning af landdistrikterne, er definitionen nogenlunde den samme som i *Landdistriktsredegørelsen 2002*, baseret på byer under 3.000 indbyggere og en halv times kørsel til én af de nærmeste elleve største byområder i Danmark. Det bør her bemærkes, at i modsætning til *Landdistriktsredegørelsen 2002's* definition, indgår Næstved ikke som ét

af de byområder, der kan markere sig – en tilsyneladende nedgradering af Næstved, som en betydningsfuld by.

I denne udgave er det noget sværere at udpege de enkelte kommuner som værende udkantsområder, og det nærmeste man kommer et sådant, er med kategorien 'landdistrikter længere væk fra de største byer' (de grønne områder i figur 4.4), mens småøerne er i en kategori for sig. Omvendt åbner kortet op for en diskussion af, hvad et udkantsområde i virkeligheden er, og at disse ikke kan afgrænses med kommunegrænserne. Således har langt de fleste store kommuner både byområder og udkantsområder i større eller mindre grad, og der er heller ikke umiddelbart nogen tydelig forskel på de tre case-kommuner.

Men der er forskel på de tre case-kommuner. Samlet set viser den ovenstående kavalkade af forskellige måder at angive, hvorvidt en kommune er en by-, land- eller udkantskommune, at det i høj grad afhænger af, hvilke definitioner og faktorer, der anvendes. Generelt kan det siges, at Næstved Kommune oftest ikke optræder som en decideret land-/udkantskommune, bl.a. pga. Næstved bys størrelse og den korte afstand til hovedstadsområdet. Lolland Kommune optræder til gengæld stort set kun som udkantskommune, pga. et faldende indbyggertal, størst mulig afstand til et hvilket som helst vigtigere center, f.eks. hovedstadsområdet, Nakskov er ikke længere så stor og vigtig en by, få arbejdspladser osv. Guldborgsund Kommune balancerer et sted derimellem, med en mellemstor by, moderat afvikling, nogen afstand til hovedstadsområdet osv.

Og endelig kan ingen af kommunerne sige sig fri fra at have landdistrikter, og dermed betragte sig selv som en delvis landdistriktskommune, da alt uden for byzonen kan omtales som landdistrikt med de udfordringer, der medfølger.

4.2.2 Befolkningssammensætning og demografi

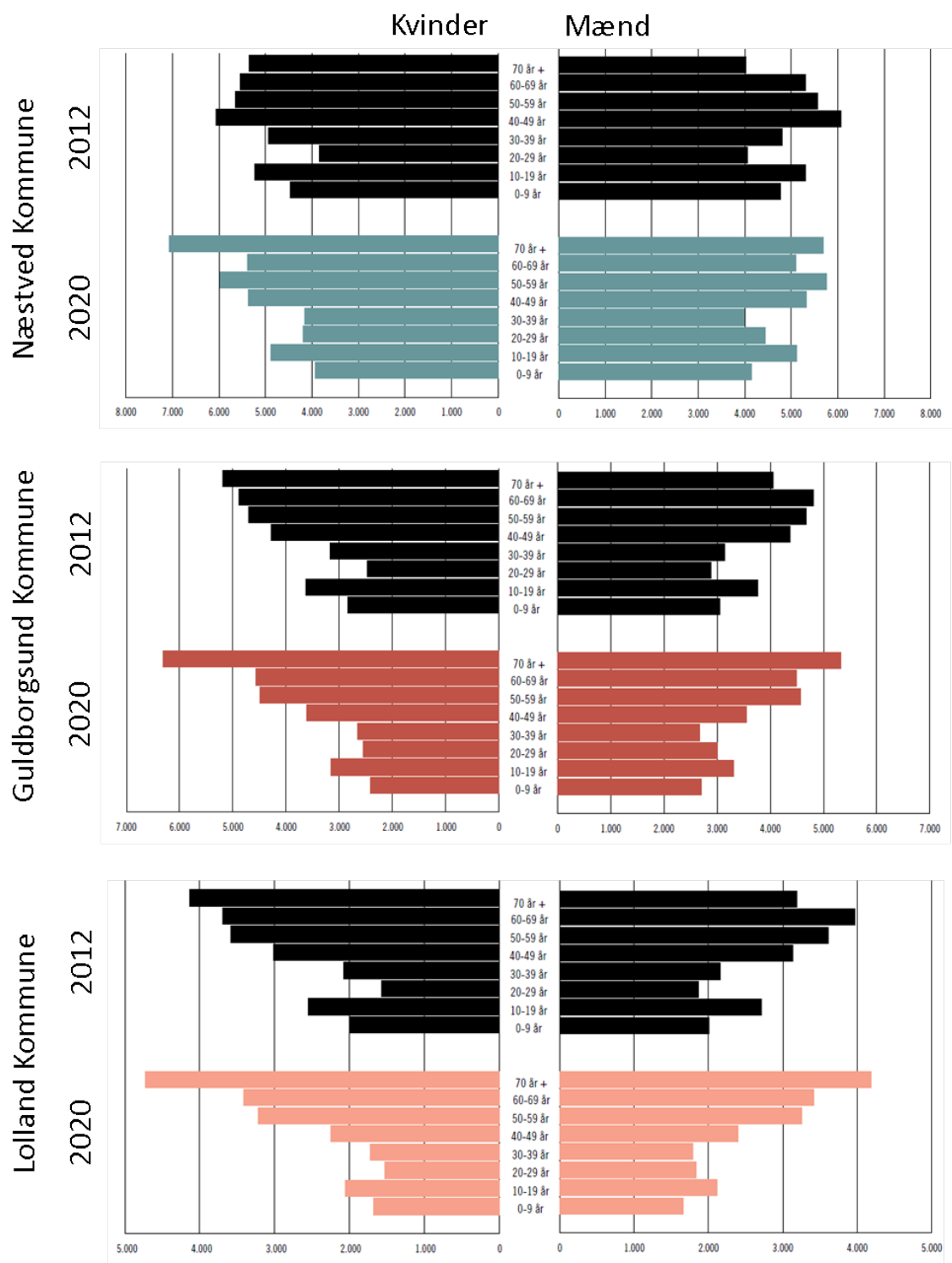
Figur 4.5 på side 61 understøtter påstanden om, at blandt de tre case-kommuner klarer Næstved sig bedst, Guldborgsund mindre godt, mens Lolland har de største problemer – jo længere væk fra København kommunen ligger, desto mere udtalte er problemerne. Næstved Kommune har således en meget stabil befolkning med en mindre tendens til at have færre unge i den uddannelsessøgende alder (20-29 år), mens fremtiden byder på lidt flere ældre og færre unge, men aldersfordelingen er stadigvæk relativt jævnt fordelt.

Guldborgsund Kommune viste derimod allerede i 2012 tydelige tegn på den demografiske skævvridning, som præger de fleste kommuner i Danmark, hvor den ældste andel af befolkningen er langt større end den yngste andel. Særligt aldersgruppen 70+ viser denne tendens i 2020, hvor flere fra den næststørste gruppe (60-69 år) 'rykker op'. Dette er selvfølgelig ensbetydende med en markant voksende andel pensionister, og de efterfølgende årgange, som pensioneres om yderligere 10 og 20 år, er også relativt meget store; ældrebyrden er derfor en væsentlig faktor fremadrettet. Samtidig er andelen af unge i aldersgruppen 20-29 år, der søger væk fra kommunen også større end i Næstved Kommune, som ifølge Jongberg (2013) også tiltrækker unge uddannelsessøgende, i kraft af deres uddannelsesmiljø.

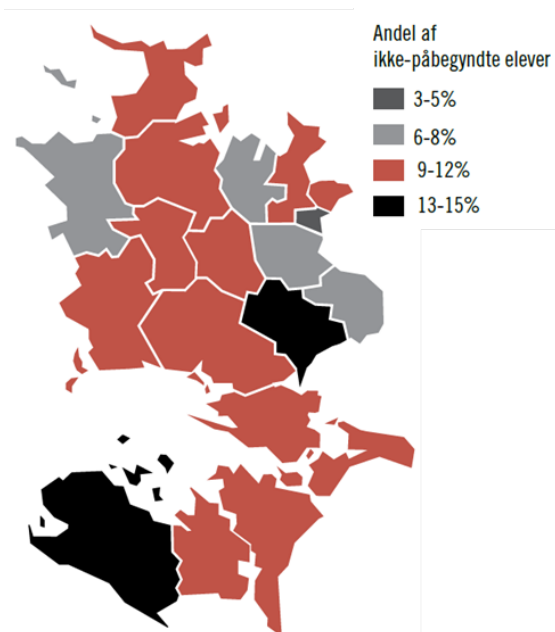
Yderligere bemærkninger for Lolland Kommune er ikke nødvendig, da de oplever, og kommer til at opleve, den samme demografiske fordeling som Guldborgsund Kommune – bare en smule mere udtalt, særligt med aldersgruppen 70+, som fremskrives til at være den relativt største imellem de tre case-kommuner sammenlignet med andelen af unge i 2020.

4.2.3 Uddannelsesniveau

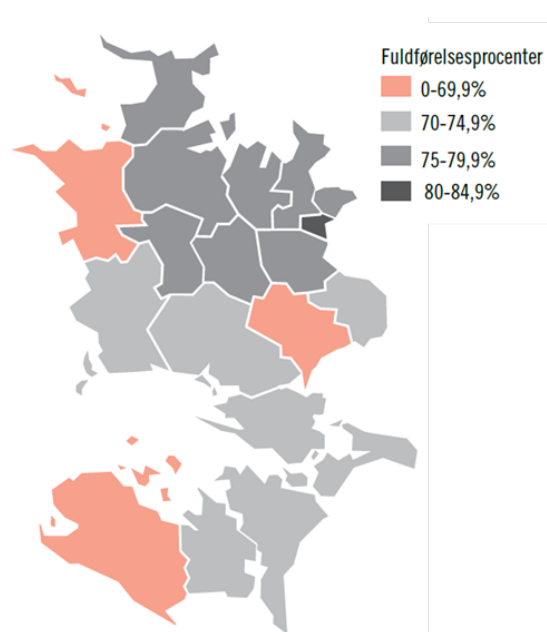
Figur 4.6 på side 62 viser andelen af elever, der et år efter deres afgang fra folkeskolen ikke er påbegyndte en ungdomsuddannelse, mens figur 4.7 på side 62 viser andelen af 25-årige, der har gennemført en ungdomsuddannelse. I begge illustrationer fremstår Lolland Kommune som én af de kommuner i Region Sjælland, og den af de tre case-kommuner, der klarer sig

Figur 4.5: Befolkningssammensætningen i de tre case-kommuner i 2012 og fremskrevet for 2020 (Væksthus Sjælland 2013c,a,b).

Figur 4.6: Andel af afsluttede grundskoleelever i 2009, som ikke var startet på en uddannelse et år senere (Væksthus Sjælland 2013a).

Figur 4.7: Andelen af 25-årige med en ungdomsuddannelse i 2010, opgjort efter bopælskommune i 2000 (Væksthus Sjælland 2013b).

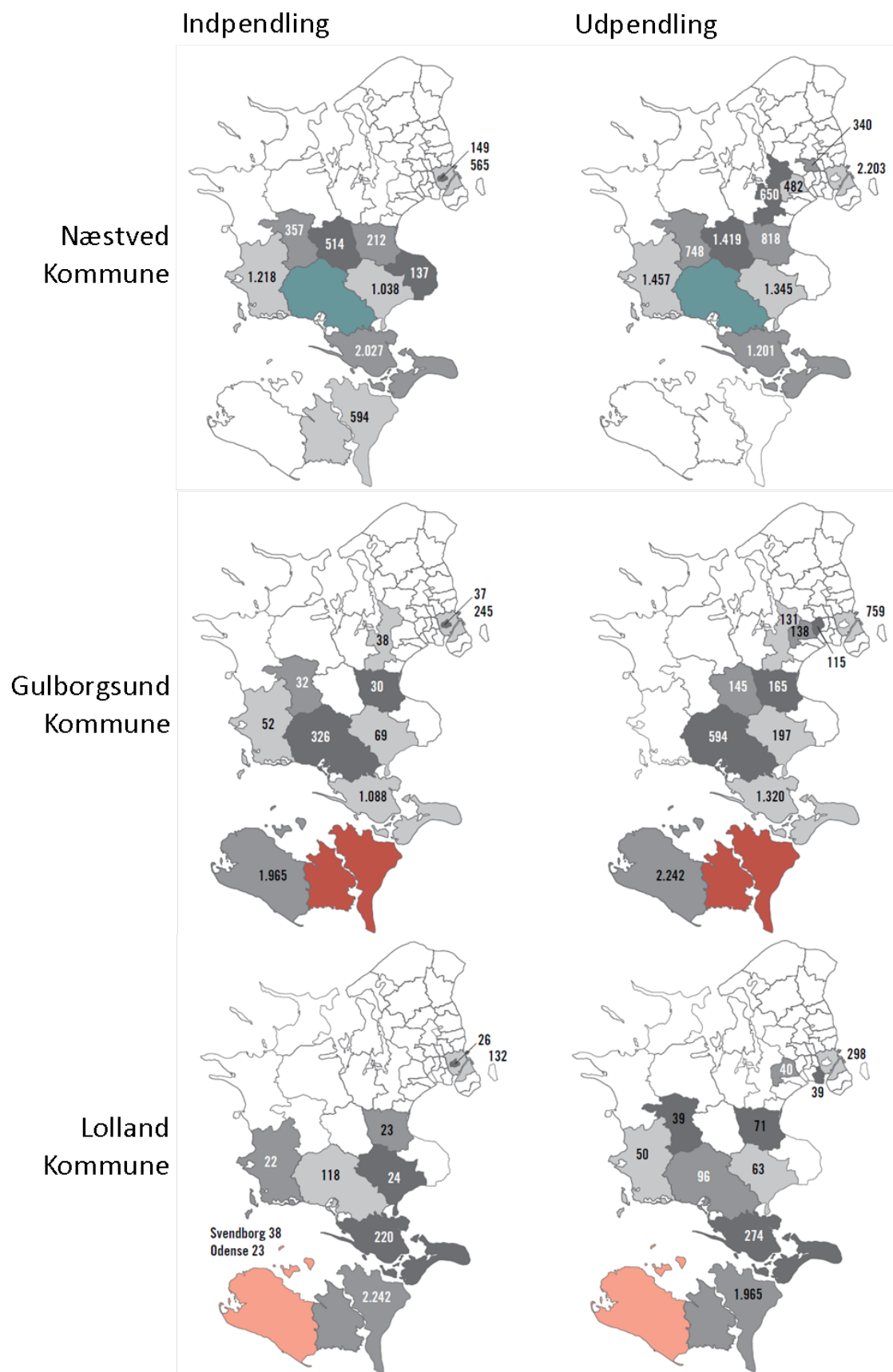
dårligst uddannelsesmæssigt. Dette understøttes også af statistikken om antallet af ufaglærte i kommunen, samt af Nissen (2013).

Næstved og Guldborgsund Kommuner er umiddelbart jævnbyrdige, hvad angår ungdomsuddannelsesniveaue.

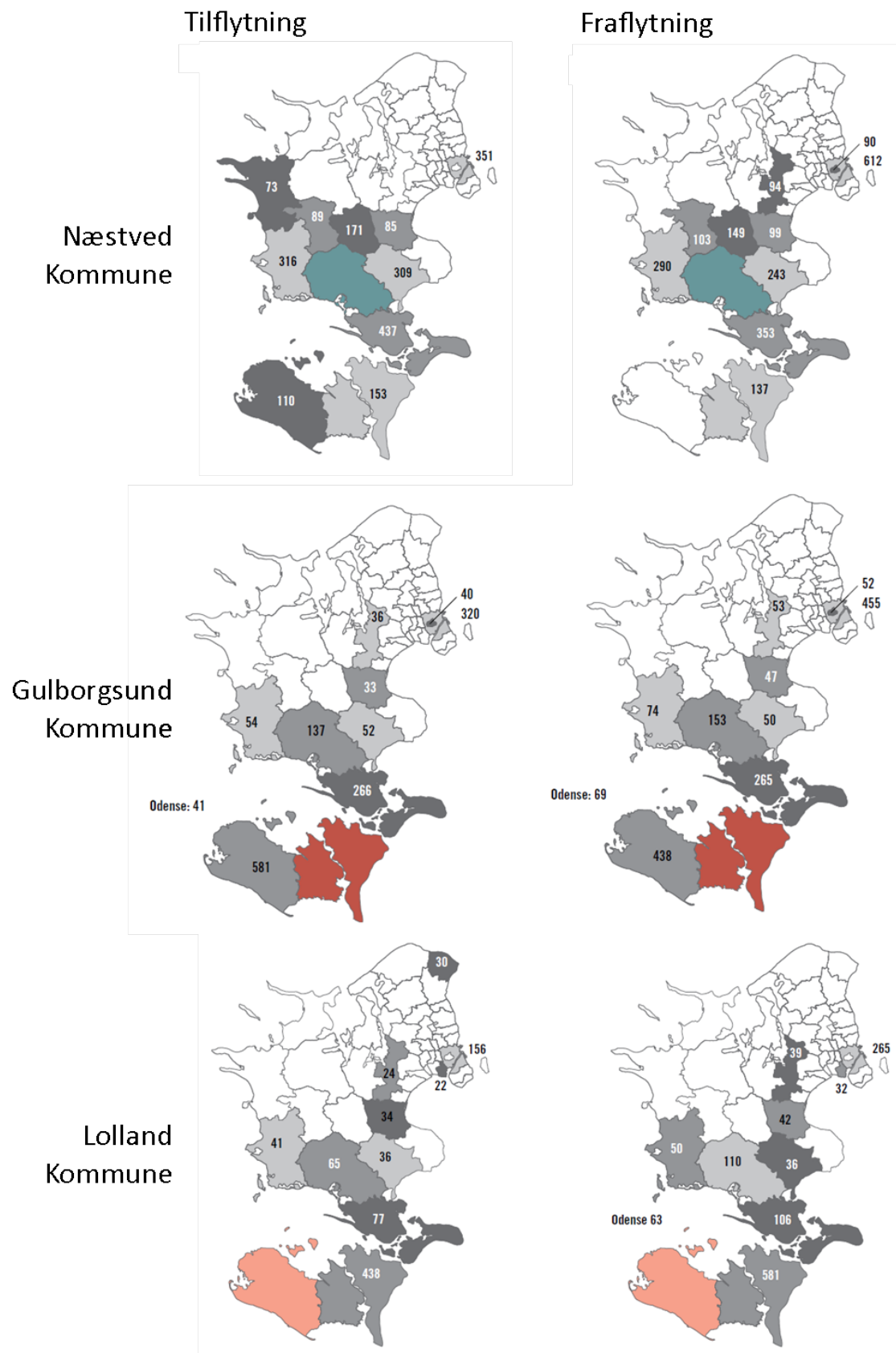
4.2.4 Ind- og udpendling

Som det ses i figur 4.8, der illustrerer pendlingsmønstret til de tre kommuner, er Hovedstadsområdet, navnlig Københavns Kommune, pendlingsopland for alle tre kommuner, samt korridoren imellem, hvilket afspejler hvor de vigtigste arbejdsmarkeder og største koncentrationer af arbejdspladser befinder sig, og hvor der er gode motorvejs- og togforbindelser mellem København og de case-kommunerne.

Alle tre kommuner forbundet via Sydmotorvejen (E47), som når helt til København. Ydermere er alle tre kommuner også forbundet med et jernbanenet, der på næsten alle strækninger tilbyder halvtimesdrift eller bedre, og som, modsat motorvejen, går direkte igennem Næstved, Nykøbing og Nakskov byer – de tre største byer i case-kommunerne. Der er dog forskel byerne imellem, hvor gode forbindelsen til København er. Den mest direkte togforbindelse til København starter i Nykøbing og går via Næstved. Derudover har Næstved en alternativ rute via Køge (som giver adgang til S-togsnettet) til Roskilde. Ydermere findes en ICE (InterCityExpress) rute mellem København H. og Hamborg H. (enkelte til Berlin Ostbahnhof), der stopper i både Næstved og Nykøbing. For Lolland Kommunes vedkommende, stopper ICE togene kun ved Rødby Færge, som også kun har nogle enkelte daglige afgang mod København med regionaltog. Derudover har Lolland 'Regionstoget' med halvtimesdrift mellem Nakskov

Figur 4.8: De ti vigtigste ind- og udpendlingskommuner for hver af de tre case-kommuner (Væksthus Sjælland 2013c,a,b).

Figur 4.9: De ti vigtigste til- og fraflytningskommuner for hver af de tre case-kommuner (Væksthus Sjælland 2013c,a,b).

og Nykøbing, hvorfor turen til København kræver et skift i Nykøbing. Næstved har dermed de bedste togforbindelser til København, Nykøbing de næstbedste, mens Lolland Kommune generelt har de ringeste pga. skiftet i Nykøbing. Dog må kvalitetsniveauet siges at være højt for alle kommunerne. Infrastrukturen kan afspejles i pendlingsmønsteret.

Næstveds primære indpendlingskommuner ligger meget tæt omkring kommunen. Kun København og Frederiksberg Kommuner ligger et stykke væk, mens de øvrige kommuner stort set er nabokommuner. Københavns Kommune er derimod den største udpendlingskommune for Næstved med 2.203 udpendlere, mens den næststørste, Korsør Kommune, 'kun' har 1.457 udpendlere fra Næstved.

Guldborgsund Kommune har derimod ikke Næstveds fordel af at være centralt placeret i forhold til nabokommunerne med kun to reelle nabokommuner: Lolland og Vordingborg Kommuner. Tallene i figur 4.8 afspejler også det tætte forhold imellem Lolland Kommune og Guldborgsund Kommune, da de er hinandens største oplande. Omvendt kan det også konstateres, at de fysisk står hinanden nærmest og ikke er adskilte af en barriere, som f.eks. Storstrømmen udgør. De øvrige ind- og udpendlingsoplandene ligger således noget længere væk og mere spredte sammenlignet med Næstveds oplande, og der pendles hovedsageligt til og fra de to nabokommuner, sekundært Næstved og Københavns Kommuner. Derudover er udpendingen væsentligt større end indpendlingen, hvilket afspejler underskuddet af arbejdspladser i kommunen.

Lolland Kommune har kun én reel nabokommune, Guldborgsund Kommune, hvortil langt størstedelen af både indpendlingen og udpendingen går til; sekundært Københavns og Vordingborg Kommuner. Ind- og udpendlingsoplandene er derudover stort set de samme som for Guldborgsund Kommune, bortset fra Svendborg og Odense Kommuner, som nogle relativt små indpendlingsoplande, hvilket generelt kan siges om de øvrige ind- og udpendlingskommuner til Lolland Kommune. Mønsteret viser naturligvis også her det tætte bånd mellem Lolland og Falster, men indikerer samtidig også, at Lolland umiddelbart er mere afhængig/tættere forbundet med Guldborgsund Kommune end Guldborgsund Kommune er ditto, da Guldborgsund er det da indpendlingen til Lolland Kommune er ti gange større fra Guldborgsund Kommune end fra den næstvigtigste, Vordingborg Kommune. Det er også bemærkelsesværdigt, at den næstvigtigste udpendlingskommune er Københavns Kommune.

4.2.5 Til- og fraflytning

Til- og fraflytningsmønsteret i figur 4.9 viser også særligt Københavns Kommune, som en kommune med en stor andel af fraflyttere til de tre case-kommuner, men også som en endnu vigtigere tilflytningskommune. Således er Københavns Kommune den vigtigste fraflytningskommune for alle tre case-kommuner, og der er rundt regnet 50 % flere tilflyttere fra de tre case-kommuner end der er fraflyttere. Dette gælder dog også nogle af de øvrige kommuner i hovedstadsområdet, særligt de mere perifere kommuner som Roskilde og Køge. Tilflytning til case-kommunerne sker i højere grad fra de omkringliggende nabokommuner.

Som ved pendlingsmønsteret kommer både til- og fraflytterne i Guldborgsund og Lolland Kommuner længere væk fra, sammenlignet med Næstved Kommune; dvs. oplandet er stort set

det samme, men Næstved ligger væsentligt mere centralt i forhold til oplandet. Derudover er Lolland og Guldborgsund Kommuner hinandens vigtigste oplande.

4.2.6 Sammenfatning

De ovenstående opgørelser over forskellige sammenlignelige aspekter de tre case-kommuner imellem viser alle, at de tre case-kommuner er forskellige fra hinanden, men samtidig også tilstrækkeligt ens til, at kunne defineres som landdistriktskommuner, med forskellige grader af de samme udfordringer. Bedst ser det ud i Næstved Kommune og værst ser det ud i Lolland Kommune og tabel 4.2 bekræfter dette på yderligere nogle punkter: størrelse af største by i kommunen; befolkningsudvikling; antal arbejdspladser; antal indbyggere i landdistriktet og udviklingen heraf; antal beskæftigede og udviklingen heraf; antal ikke-beskæftigede og udviklingen heraf.

Det virker nærmest som en generel tendens, at næsten uanset hvilke parametre, der undersøges, klarer Næstved Kommune sig bedst, Guldborgsund lidt ringere og Lolland ringest. Ydermere synes afstanden mellem de tre kommuner også at være meget regelmæssig, i og med at Guldborgsund i de fleste tilfælde performancemæssigt ligger nogenlunde midt imellem Næstved og Lolland Kommuner.

Denne jævne fordeling går igen i kommunernes planer, som vil blive beskrevet i næste kapitel.

Tabel 4.2: Diverse informationer om de tre case-kommuner, indbyggertal og -udvikling, socioøkonomisk statistik mm.

	Næstved	Guldborgsund	Lolland
Kommunetype ⁱ	Mellemkommune	Landkommune	Yderkommune
Indbyggertal 2013 ⁱⁱ	81.163	61.322	44.436
Største byer 2013 (indbyggertal) ⁱⁱ	Næstved (42.141) Fensmark (4.961) Fuglebjerg (2.145)	Nykøbing F. (19.171) ^a Sakskøbing (4.565) Nørre Alslev (2.375)	Nakskov (13.243) Maribo (5.936) Rødby (2.143)
Indbyggere i landdistrikt ⁱⁱ	15.486	18.082	13.293
Andel af total	19 %	29 %	30 %
Udvikling i indbyggertal i landdistriktet 2008-2013 ⁱⁱ	-0,9 %	-1,2 %	-2,2 %
Antal arbejdspladser ⁱⁱ	31.516	24.556	17.983
Andel beskæftigede af total ⁱⁱⁱ	47 %	43 %	39 %
Udvikling 2009-2012	-2 %	-3 %	-5 %
Gens. årlig udvikling i indbyggertal 2008-2013 ⁱⁱ	86 0,1 %	-435 -0,7 %	-757 -1,6 %
Andel ikke-beskæftigede ^b	27 %	34 %	38 %
Udvikling 2009-2012 ⁱⁱⁱ	3 %	2 %	1 %

ⁱ Kristensen et al. (2007)

ⁱⁱ Danmarks Statistik (2013)

ⁱⁱⁱ Danmarks Statistik (2012b)

^{iv} Væksthus Sjælland (2013c)

^v Væksthus Sjælland (2013a)

^{vi} Væksthus Sjælland (2013b)

^a Inklusiv Sundby (2.817)

^b Omfatter ikke kategorien "Øvrige uden for arbejdsstyrken", dvs. kontanthjælpsmodtagere, børn, uddannelsessøgende og øvrige, jf. Danmarks Statistik (2012b)

Analysedel 1: Om kontrolleret afvikling hidtil

5

Hvordan har kontrolleret afvikling vha. service været anvendt hidtil?

Denne første del af analysen beskriver de planer, strategier og politikker, som de tre case-kommuner har med udgangspunkt i det ovenstående underspørgsmål i problemformuleringen, der fokuserer på anvendelsen af serviceydelser i afviklingssammenhæng. Derfor er det følgende afsnit også meget beskrivende, baseret på selve planerne, samt de udførte interviews. De tre cases er beskrevet hver for sig, i samme rækkefølge som interviewene blev foretaget.

Ydermere er baggrunden for den valgte politik beskrevet.

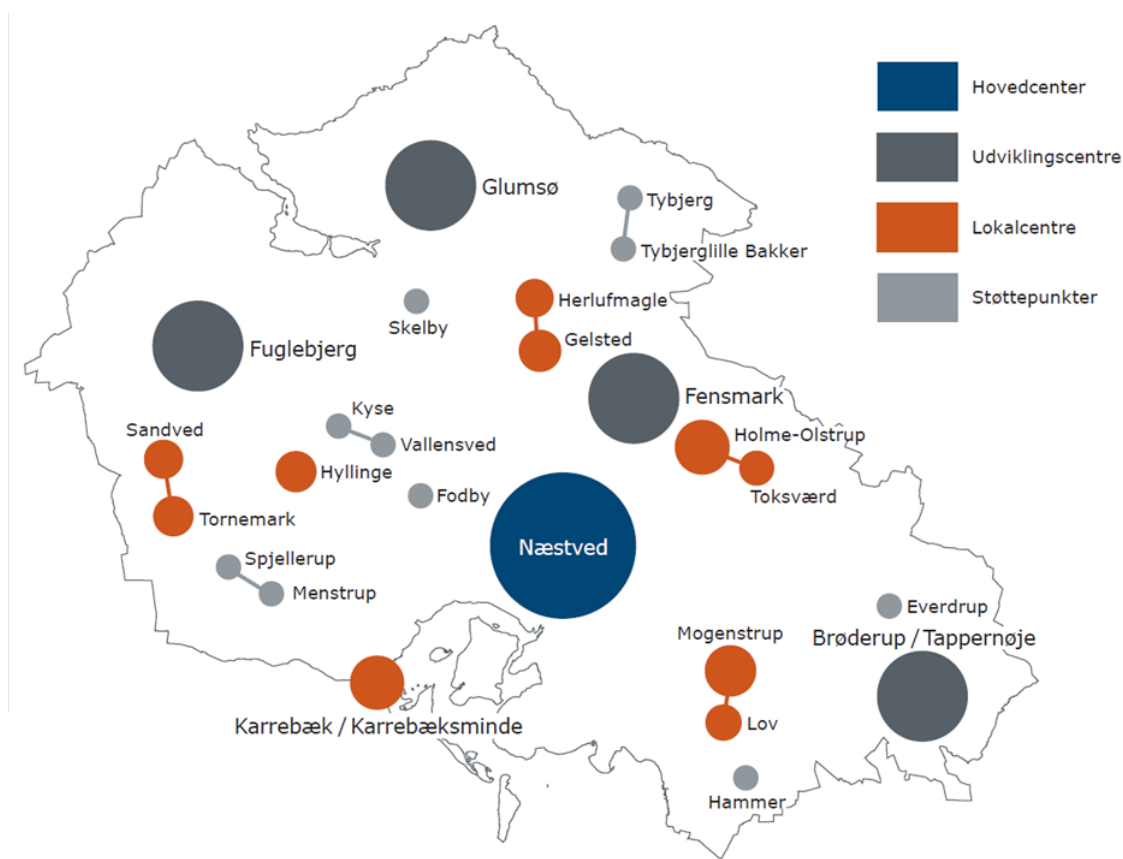
5.1 Næstved Kommune: Centerstrukturen

Det, der gør Næstved interessant i denne sammenhæng, er *Centerstrukturen* fra Næstved Kommunes *Kommuneplan 2009*. Om end Centerstrukturen kun er et billede af virkeligheden og et værktøj til at fastholde serviceniveauet, så introducerede den alligevel en måde, at prioritere serviceydelser på i forhold til by og land. Dette 'værktøj' vil kunne bruges i andre kommuner, som et politisk redskab til at prioritere mellem byområder og landdistrikter, og således styre afviklingen/udviklingen, af et givent område.

5.1.1 Kommuneplan 2009

Centerstrukturen i Kommuneplan 2009 adskiller sig særligt i forhold til de to øvrige case-kommuners planer ved at være meget konkret udmøntet i kommuneplanen, hvorimod de øvrige kommuner endnu kun er nået til planstrategien, mens den nye kommuneplan er ved at blive udarbejdet. Dette skyldes naturligvis, at Næstved Kommune har arbejdet i flere år med deres centerstruktur, lige siden den første kommuneplanstrategi blev lavet efter kommunalreformen i 2007.

I Næstveds kommuneplanstrategi 2008-2020 *Ny kommune – ny fremtid* lægges der op til, at der som et led i bosætningsstrategien skal laves en centerstruktur, som prioriterer services og dermed forbedrer muligheden for bosætning:

Figur 5.1: Centerstrukturen i Næstveds Kommuneplan 2009-21 (Næstved Kommune 2009)

[Planlægning] for tilflytning og byvækst er et værktøj til at understøtte den eksisterende servicestruktur. Skal værktøjet virke, må vi prioritere indsatsen der, hvor bosætning kan understøtte funktioner og bidrage til udvikling. Der skal derfor laves en centerstruktur til gavn for hele Næstved Kommune.

Næstved Kommune har et ansvar for at sikre grundlaget for fremtidens service og erhvervslivets konkurrencedygtighed i en globaliseret verden. Bosætningsstrategien kan være en genvej til det ønskede højere uddannelsesniveau og innovationskraft. Det er derfor et mål at tiltrække ressourcer stærke borgere til kommunen. Ligesom det er et mål, at stadig flere af de personer, der uddanner sig i Næstved Kommune, bosætter sig og anvender deres kompetencer her hos os. (Næstved Kommune 2008:45)

Som en hver anden god kommuneplanstrategi, som ikke forsøger, at være en (kommune)plan, er der ikke noget konkret at læse ud af strategien om centerstrukturen, som vedbliver at være et politisk visionsdokument. Centerstrukturen fylder heller ikke så meget i planstrategien, som spænder over mange emner, og er faktisk kun at finde under bosætningsdelen.

Anderledes er det i kommuneplanen, hvor Centerstrukturen er et relativt gennemgående element, der går igen i bl.a. den trafikale struktur, kollektiv transport, detailhandelsstrukturen, udlæg af erhvervsgrunde og tilbageføring af arealudlæg fra tidligere kommuneplaner. Fokus er dog på bosætning og de elementer, der har med bosætning at gøre: serviceydelserne.

By	Funktion	Indbyggertal I bysamfundet																
			Kommunecenter	Udviklingscenter	Lokalcenter	Støttepunkt	Busforbindelse	Udendørs anlæg/boldbaner	Skole	Købmand/supermarked	Børnehave	Postkontor/postbutik	Ældreboliger	Udlagte. erhvervsområder	Idrætshal	Vuggestuepladser	Læge, almen praktiserende	Døgncenter
Næstved		41.158	•				•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Fensmark		4.483		•			•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Glumsø		1.987		•			•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Fuglebjerg		1.959		•			•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Tappernøje/Brøderup		1.443		•			•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Herlufmagle/Gelsted		2.521			•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Mogenstrup/Lov		2.146			•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Holme-Olstrup/Toksværd		1.797			•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Karrebæk(sminde)		1.771			•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Sandved/Tornemark		1.031			•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Hyllinge		477			•		•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Menstrup/Spjellerup		< 200				•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Skelby		282					•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Hammer		< 200					•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Kyse/Vallensved		< 200					•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Tybjerg(lille Bakker)		376					•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Fodby		< 200					•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•
Everdrup							•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•	•

Figur 5.2: Kortlægning af de eksisterende funktioner i Næstved Kommune i 2009 (Næstved Kommune 2009).

Centerstrukturen introduceres med at inddеле byerne og byområderne i Næstved Kommune i fire forskellige kategorier (se også figur 5.1): hovedcenter (Næstved); udviklingscentre; lokalcentre; støttepunkter. Dernæst følger en kortlægning af hvilke funktioner, der allerede findes i de forskellige byer, der er omfattet af centerstrukturen (se figur 5.2). Listen over funktioner omhandler særligt kommunale funktioner såsom kollektiv transport, børnehaver, tandlæger og borgerservice, men også private services såsom købmand/supermarked, postkontor/postbutik og diverse sundhedsrelaterede funktioner.

Det mest interessante er dog listen over hvilke servicetilbud, byrådet vil "skabe muligheder for" (Næstved Kommune 2009:25) i de forskellige centerbyer (se figur 5.3 på næste side). Listen er væsentligt mere udtømmende og detaljeret end kortlægningen af de eksisterende funktioner i figur 5.2, men stadigvæk omtales kun funktioner og ikke tjenester, jf. afsnit 3.3.2. Selvom der tages forbehold for, at serviceniveauet "kan overstige det angivne niveau, ligesom det ikke kan garanteres, at eksempelvis de nævnte regionale eller private servicetilbud findes i det nævnte omfang" (Næstved Kommune 2009:25), så antyder ordlyden, at de oplyste (kommunale) services *garanteres* i de forskellige centerbykategorier. Ydermere lover listen ikke umiddelbart flere funktioner, end der allerede findes, men snarere færre særligt i støttepunkterne hvorved centerstrukturen med denne 'forventningsliste' afgrænser og prioriterer serviceydelse. Listen prioriterer ikke kun i *hvilke* serviceydelser, der findes, men også *hvor* de er at finde. Dermed er det netop også gjort klart, hvor de *ikke* er at finde, hvilket er centralt. Dette mener Jongberg også er én af fordelene ved centerstrukturen:

[Hvis] ikke man melder ud, og siger, hvor det så er henne, så kan det i princippet være alle steder eller ingen steder. [...] alle små landsbyer kan have et ønske om,

Figur 2 - Centrenes indhold

Byrådet vil skabe muligheder for følgende servicetilbud i centrene. Tilbuddene kan overstige det angivne niveau, ligesom det ikke kan garanteres, at eksempelvis de nævnte regionale eller private servicetilbud findes i det nævnte omfang:

Støttesteder i landdistrikterne

Anlæg for fritidstilbud (f.eks. boldbane eller foreningslokaler)

Fysiske rammer for borgerrettet forebyggelse (f.eks. rygestop kurser)

Mulighed for begrænset boligudbygning på lokalt initiativ efter de retningslinjer, der gælder for landsbyerne jf. afsnit 1.2.3

Lokalcentre

Ud over muligheder, der findes i støttestederne:

Grundskole

SFO 1

Idrætshal

Børnepasningstilbud

Mobilt bibliotekstilbud (bogbil)

Ældreklubber

Postbutik

Dagligvarehandel

Kollektive trafikforbindelser til nærmeste udviklingscenter og til kommunecentret

Mulighed for udbygning med boliger og mindre erhvervsområder

Udviklingscentre

Ud over muligheder, der findes i lokalcentrene:

Overbygningsskole (ekskl. 10. klassestilbud)

Børnepasning

Ungdomsskoletilbud

Bibliotek med borgerservice

Lokale kulturcentre

Tilbud til uorganiseret idræt

Borgerrettet forebyggelse

Praktiserende læge

Tandlæge, privat praktiserende

Sundhedsfaglige klinikker (fysioterapi, ergoterapi, fodterapeuter)

Mobile, regionale sundhedstilbud (donortapning, jordmoderkonsultation, ude-ambulatorier)

Ældre- og handicappede boliger, samt aktivitets- og cafétilbud for ældre

Varieret dagligvare- og udvalgsvarerhandel

Posthus

Pengeinstitut

Busforbindelse til Næstved by og regionale hovedcentre uden for kommunen

Udbygning med boligområder og større erhvervsområder

Kommunecenter

Ud over muligheder, der findes i udviklingscentrene:

Togforbindelse til Hovedstadsområdet og resten af Danmark

Detailhandel af regional betydning

Professionelle og specialiserede kulturtilbud, inklusive vækstlagene inden for musik, kulturarv, teater og billedkunst

10.-klassestilbud

Specialiserede dagtilbud

Specialiserede tilbud til Børn og Unge

Sundhedstilbud, der dækker hele kommunen, f.eks.:

Hospital

Skadestue

Lægevagt

Speciallæger

Genoptræning

Patientrettet forebyggelse

Misbrugsbehandling

Uddannelsesinstitutioner over folkeskoleniveau

Døgnbemandet politistation

Figur 5.3: Liste fra Næstveds Kommuneplan 2009 over hvilke services, byrådet ønsker at skabe mulighed for i de enkelte centerbyer (Næstved Kommune 2009).

at "det er her hos os", og i virkeligheden er det rigtigt nemt ikke at gøre noget, så det er sådan for os at se et skridt længere i den her afstemning med borgerne, at sige, at af de her andre ting er det faktisk de her steder, vi satser på, og det betyder, at det er de her steder og ikke nabobyen, så der ligger også den her "det er ikke hos Jer". Men så véd vi det, og så kan man forholde sig til det, og så kan vi have en diskussion omkring det, men vi har i hvert fald været klare i mælet om, hvad er det så vi gør, hvad er det vi vil gå ind og understøtte.
(Jongberg 2013)

Dertil kommer, at kommuneplanen ikke kun prioriterer serviceydelser, men også bosætningsudvikling og erhvervsudvikling, således at "Egentlig byudvikling kan kun finde sted i det udpegede kommunecenter, udviklingscentrene og lokalcentrene" (Næstved Kommune 2009:22). Disse retningslinjer gælder også for erhvervsudvikling. Dermed er yderligere udvikling i landdistriktet forhindret, og afviklingen i landdistrikterne forsøges således ikke at blive modarbejdet. Beboelse i landdistrikterne er i det hele taget ikke noget, der behandles i kommuneplanens hovedstruktur, hvilket naturligvis kan være et ekko af, at Centerstrukturen i sagens natur udpeger *centre* og ikke taler om *periferi*.

5.1.2 Landdistriktspolitikken

Udover kommuneplanen med Centerstrukturen blev der efterfølgende også lanceret en landdistriktspolitik i Næstved Kommune. Landdistriktspolitikken binder sig op på Centerstrukturen i kommuneplanen, men skelner ikke mere imellem tingene, end at *landdistriktet* omfatter alt uden for Næstved by, dvs. også byer som Fensmark med næsten 5.000 indbyggere. Servicefordelingen i centerstrukturen bliver dog gentaget, så der internt i landdistriktet også er forskel på land og by, ligesom bosætning i høj grad ønskes holdt indenfor eksisterende byområder, så grundlaget for de eksisterende servicetilbud og kvaliteten af disse opretholdes, og for at undgå unødvendig byspredning. Skolestrukturen og andre tilbud til unge og ældre, samlingssteder (kultur- og fritidstilbud), trafik og transport, erhverv og arbejde, natur og endelig borgerservice er de øvrige elementer, der beskrives nærmere i landdistriktspolitikken, som et uddybende supplement til kommuneplanen og kommuneplanstrategien. Særligt det private og frivillige initiativ fremhæves, som noget kommunen gerne støtter op om, men som dermed også efterlader kommunen ansvarsfri i forhold til at være initiativtager. (Næstved Kommune n.d.)

Landdistriktspolitikken tilføjer intet nyt, men gentager mere eller mindre i brede vendinger dét, der allerede står i kommuneplanen, om end på en mere spiselig og pædagogisk måde. Dermed giver landdistriktspolitikken heller ikke noget bud på, hvad der skal ske med de områder, der *ikke* ligger i byzone eller inden for centerbyerne i centerstrukturen.

5.1.3 Baggrunden for Centerstrukturen

Som nævnt ovenfor i afsnit 4.2 oplever Næstved Kommune ikke afvikling på samme måde og i samme grad, som de to øvrige case-kommuner. Dette smitter naturligvis også af på kommunens politiske dagsorden og plandokumenter; der er reelt set ikke et tvingende behov for at tale om afvikling.

Der lægges derfor ikke op til nedskæringer og reduktioner i serviceniveauet, og der tales heller ikke om, at man forventer generelt færre indbyggere, hvilket statistikken i tabel 4.2 på side 67 heller ikke viser; kun landdistrikterne viser tegn på afvikling. Dog kan der godt mellem linjerne stå, at der bliver færre mennesker på landet, i kraft af, at der satses på bosætning og servicekoncentrering i byerne og ikke på landet.

Jongberg (2013) bekræfter dog, at urbaniseringen også finder sted i Næstved Kommune; at folk flytter fra land til by og fra mindre by til større by. Samtidig mener hun ikke, at Centerstrukturen er lavet på baggrund af et behov for at skære i serviceydelserne eller prioritere i dem. Jongberg ser snarere Centerstrukturen som en bro imellem Planstrategien og Kommuneplanen, og som et led i processen om at få samlet kommunen i Ny Næstved Kommune og defineret de gamle kommunecentres nye roller.

Som endnu et tegn på, at Næstved Kommune ikke baserer Centerstrukturen på afvikling, kan ses ved at den reviderede centerstruktur i den kommende kommuneplan er identisk med den første – med undtagelse af, at 'postkontor' i Næstved by er blevet til en 'postbutik', noget som kun Post Danmark er herre over. Det kan dog diskuteres, hvorvidt årsagen, til at Centerstrukturen ikke ændres, er, at Centerstrukturen netop *har* været medvirkende til nedskæringer, centralisering og prioritering af serviceydelser i kommunen, og at dette netop er grunden til, at Centerstrukturen i dag i højere grad stemmer overens med de serviceydelser, der faktisk findes i centerbyerne. Et eksempel på dette er skolelukningerne nedenfor, som fulgte i kølvandet på Centerstrukturens liste over hvilke serviceydelser, der kunne forventes i hvilke centerbyer.

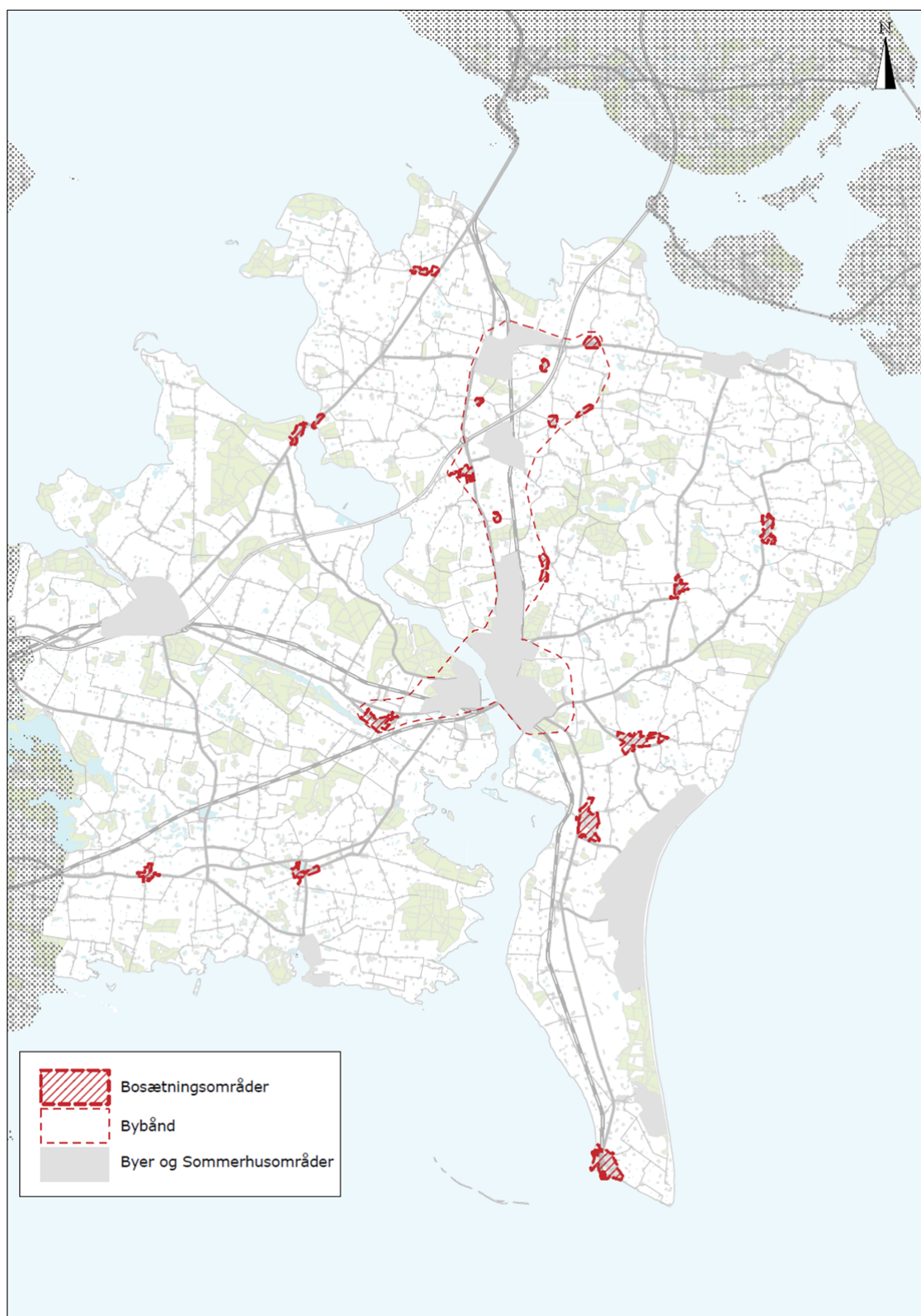
5.2 Guldborgsund Kommune: Bosætningsstrategien

Guldborgsund Kommune har først og fremmest gjort sig bemærket med *Kommuneplanstrategi 2011*, som er det første udslag af et nyt politisk fokus i Guldborgsunds byråd, mens landdistriktspolitikken *Vi bor på landet fordi vi kan li' det!* fra 2012 er den første af sin art i Guldborgsund Kommune. Samlet set udgør disse to dokumenter hver sin del af en ny måde at opfatte landdistrikterne på, som jeg har valgt at kalde *Bosætningsstrategien*, da det hele tager afsæt i en ny bosætningsstrategi. En del af denne strategi går ud på at sammenkoble bosætning og service, så grundlaget for at opretholde et vist serviceniveau af en acceptabel kvalitet. På den måde minder Bosætningsstrategien lidt om Næstved Kommunes centerstruktur, men baggrunden og resultatet er noget anderledes.

5.2.1 Planstrategi 2011

Planstrategi 2011 er en relativt kortfattet sag på kun tolv sider inklusiv for- og bagside, heraf kun fire sider med sparsom tekst og en side med et enkelt kort, sammenlignet med f.eks. de to øvrige case-kommuners planstrategier med Næstveds på 52 sider og Lollands forslag til planstrategi på 24 sider. Budskabet er tilsvarende kortfattet.

Planstrategien har fokus på landdistrikterne og særligt bosætning i landdistrikterne, hvorved planstrategien udpeger nogle særlige bosætningsområder (nogle steder omtalt som

Figur 5.4: Bosætningsstrategien i Guldborgsund Kommunes Planstrategi 2011 (Guldborgsund Kommune 2011).

'udviklingsområder') i landdistriktet (se figur 5.4 på foregående side). Centerbyerne (Nykøbing F., Sakskøbing, Nysted, Stubbekøbing, Nørre Alslev, Eskilstrup og Marielyst), som blev udpeget i Guldborgsund Kommunes *Kommuneplan 2009*, bliver således ikke nævnt, og stort set alt andet, der behandles af planstrategien, beror på, hvor bosætning prioriteres og hvordan den prioriteres. Selvom 'bosætning' synes at være hovedoverskriften for strategien, så er det ifølge planen et spørgsmål om at kunne tilbyde de rigtige services i en tilstrækkelig kvalitet, så hverdagen kan hænge sammen: "Det kan være pasningsmuligheder for børn, offentlig transport, eller andre offentlige og private services; men det kan også være let adgang til de rekreative ressourcer der ligger i vores mange naturområder" (Guldborgsund Kommune 2011:4). Disse tilbud findes allerede i en vis udstrækning i bosætningsområderne, hvorfor planstrategien ikke umiddelbart ændrer noget indenfor de udpegede bosætningsområder og bybåndet.

I det resterende landdistrikt, dvs. uden for de udpegede bosætningsområder, centerbyerne og bybåndet, bliver det ikke forbudt, at bosætte sig, men man skal som borger forvente, at landbruget og naturen prioriteres højest, og at man i det hele taget skal indstille sig på, at der er både fordele og ulemper ved at bosætte sig på landet.

Planstrategiens budskab kan stort set opsummeres i kortet i figur 5.4, der angiver hvor bosætning prioriteres og hvor bosætning *ikke* prioriteres. At have et sådant kort med i planstrategien gør budskabet om *hvor* bosætning prioriteres meget konkret og kan umiddelbart anvendes direkte i den kommende kommuneplan, men det ændrer ikke ved, at strategien ikke forklarer *hvordan* det skal foregå.

Alle tre interviewpersoner fra Guldborgsund Kommune – Jongberg (2013), Jensen (2013) og Aagaard (2013) – bekræfter dette. Samtidig med at de roser planstrategien for at være 'et skridt i den rigtige retning' og et meget vigtigt vendepunkt imod en mere realistisk tilgang til kommunalpolitik og kommunalplanlægning, kritiserer alle tre interviewpersoner også planstrategien for netop ikke at indeholde ret meget mere end netop en afgrænsning af, hvor bosætning prioriteres, samt indvarslingen om nye tider landdistriktet. Der er plads til megen fortolkning.

Det kan diskuteres om planstrategien er lidt for kortfattet og indholdsløs af en planstrategi at være. Samtidig med at planstrategien er meget klar og entydig, når det handler om *hvor* bosætning prioriteres, er den samtidig også meget uklar og åben om *hvordan* der prioriteres, hvilket efterlader meget til den efterfølgende politiske fortolkning af strategien. Det kan omvendt også diskuteres hvorvidt planstrategien overhovedet vil kunne bære mere information, da bosætningsstrategien er en markant anderledes måde at tænke prioritering af landdistrikter på, der spænder over mange kommunale sektorer og som netop kræver at blive behandlet mere detaljeret efterfølgende, hvilket bl.a. sker i landdistriktspolitikken, der udkom nogenlunde samtidig med planstrategien.

5.2.2 Landdistriktspolitikken

Som nævnt er landdistriktspolitikken, med den lettere inspirerende vision "Vi bor på landet, fordi vi kan li' det", den første af sin art i Guldborgsund Kommune, men modsat Næstved Kommunes ditto, kan den faktisk siges at tilføre noget yderligere til den førte politik, end det planstrategien bringer. Dette er selvfølgelig hjulpet godt på vej af planstrategiens sparsomme

budskab. Men landdistriktspolitikken er ligeså kortfattet; 16 sider, syv sider med sparsom tekst, samt en to-siders "politikmatrix" (se bilag F).

Politikmatrixen angiver målene for kommunens gøren og laden inden for ti indsatsområder i forhold til tre udviklingsområder: den generelle politik; bosætning; samt jordbrug og natur. De ti indsatsområder er: kultur og fritid; lokalt engagement, samarbejde og partnerskaber; infrastruktur og moderne kommunikationsteknologier; natur, miljø, kulturmiljø og landskab; klima; erhverv og turisme; bosætning; landbrug; sundhed; offentlig service. Politikmatrixen kan siges at være mere konkret i forhold til *hvordan* bosætningsstrategien skal udmøntes, sammenlignet med planstrategien, men meget er stadigvæk pakket ind i bløde formuleringer.

Politikmatrixen omhandler også forskellige services, såsom idræts- og fritidsaktiviteter, aktivitetscentre generelt, offentlig transport og indkøbsmuligheder, men formuleringerne er stadigvæk bløde og åbne for megen fortolkning: "Bosætningsområder har det bedste serviceniveau i landdistriktet fra vugge til grav. [...] Serviceniveauet er højest muligt i bosætningsområder, og prioriteres højere end andre områder i landdistriktet" (Guldborgsund Kommune 2012:15).

Men hvor landdistriktspolitikken, ligesom planstrategien, ikke er særligt håndgribelig, mht. hvad borgerne, der bor i landdistriktet, kan forvente af serviceydelser hhv. i og uden for bosætningsområderne, lægger landdistriktspolitikken i højere grad op til, at der kan forventes at være en forskel. Dette er det nye og banebrydende; et paradigmeskifte om man vil, der ikke længere ligestiller borgerne på landet med borgerne i byen hvad angår specielt serviceydelser.

Ydermere lægger landdistriktspolitikken også op til, at landbruget og naturen skal have friere rammer, og prioriteres højest uden for bosætningsområderne, samt at hvor landdistrikterne nedprioriteres, gives der adgang til en *Landdistriktspulje*, hvis formål er at understøtte private initiativer, der skaber generel udvikling inden for erhverv, turisme og bosætning. Dette er ikke det eneste sted, at det private og frivillige initiativ båret af ildsjæle og aktive borgere bliver fremhævet, som dét der skal skabe udvikling lokalt.

Således er landdistriktet blevet inddelt i hhv. et landbrugs- og naturområde, samt et bosætningsområde – der differentieres groft sagt mellem borgere, der bor i byen og på landet.

5.2.3 Baggrunden for Bosætningsstrategien

Baggrunden for Bosætningsstrategien antydes i både planstrategien, og i landdistriktspolitikken, men er ikke noget der dvæles det mindste ved eller uddybes nærmere. Planstrategien nævner faldende befolkningstal i landdistrikterne, som værende både en lokal og global tendens, uden at nævne situationen i Guldborgsund Kommune. Landdistriktspolitikken nævner, at "Der er gennem de seneste årtier forsvundet et meget stort antal arbejdspladser og sket en funktionstømning af de mindre og små byer, og der er sket en centralisering af offentlig og privat service omkring centerbyerne" (Guldborgsund Kommune 2012:8), hvilket også her efterlader læseren med en fornemmelse af, at tendensen er en selvfølge, der skyldes udefrakommende kræfter. Der er i virkeligheden ikke meget årsagsforklaring i de to dokumenter.

Den egentlig årsag skal nok nærmere findes i, at tiden og lokalpolitikkerne er blevet modne nok til at være realistiske omkring hvilke fremtidsudsigter landdistrikterne har foran sig:

Vi flytter ikke det hele ind til byen, men vi er nødt til at se rationelt på det, og ja, den store diskussion blandt borgerne vil jo være, om det er politikernes skyld, at landdistrikterne bliver affolket, eller om det bare er os, der er i gang med at tilpasse os virkeligheden, som er, at landdistrikterne bliver affolket. Det er jo diskussionen. I mange år har man jo gået, synes jeg i hvert fald, og stukket borgerne ude på landet lidt i blå i øjnene. Man er blevet ved med at love, at man også vil tage hensyn til dem, og man vil levere et eller andet ordentlig niveau servicemæssigt – det vil vi stadigvæk, men vi må også sande, at vi er ikke i stand til at opretholde samme niveau som inde i byerne.
(Jensen 2013)

Jensen er heller ikke bleg for at understrege befolkningsudviklingen, som planstrategien nævner, at befolkningen i landdistrikterne skrumper, og tilføjer, at urbaniseringen har haft godt fat i landet i de sidste 50 år, som han kan huske, "Og det er sådan set årsagen til, at vi har set i øjnene, at vi bare ikke kan blive ved med at stille borgerne i udsigt, at de har det samme servicefaciliteter ude i det åbne land" (Jensen 2013). Pengene rækker ikke til det og kvalitetsniveauet kan ikke opretholdes.

Men graver man endnu dybere, synes der at dukke en anden årsag op, som dog er lidt uklar, men ikke desto mindre årsagen til, at Munk (2013) kalder landdistriktspolitikken for et 'plaster på såret'. Forud for Bosætningsstrategien blev fem mindre skoler lukket, som et led i en ny skolestruktur i Guldborgsund Kommune – en ikke usædvanlig ting i de nye kommuner, jf. f.eks. Næstved Kommune. Planstrategien og landdistriktspolitikken kan i den forbindelse bruges som undskyldninger og endog besluningsgrundlag for, at netop disse skoler blev lukket. Det interessante er dog, at begge dokumenter, og hele tankegangen, først blev officiel politik *efter* skolelukningerne, hvorfor Bosætningsstrategien netop kan opfattes som et plaster på såret, for ikke at sige et *post mortem*-besluningsgrundlag for skolelukningerne.

5.3 Lolland Kommune: Serviceprioriteringer

Plan- og Udviklingsstrategi 2012 er i skrivende stund (2013) stadigvæk kun et debatoplæg, der for nylig var i offentlig høring fra 1. januar til 1. marts 2013. Debatoplægget har derudover også været til diskussion ved et seminar d. 19. april i Nyborg arrangeret af Dansk Byplanlaboratorium med titlen *Fremtidens landsbyer – udvikling og afvikling*, der omhandlede hvad man kan gøre ved de land- og udkantsområder, som ikke kan genoplives ved at 'genopfinde' og gentænke den enkelte landsby; hvordan planlægger man i et område, der er ved at blive afviklet? Lolland Kommunes forslag til en planstrategi lægger fra starten vægt på de befolkningsmæssige udfordringer en nær fremtid vil bringe, og kommer med et forslag, der i meget høj grad omhandler, hvordan man tilpasser serviceydelserne til det:

5.3.1 Debatoplæg til Plan- og Udviklingsstrategi 2012

Plan- og udviklingsstrategien har visionen "Lolland 2022 – en kommune i balance". Strategien tilbyder "et alternativ til nedskæringer fra år til år" (Lolland Kommune 2013b:7). Ved at

planlægge langsigtet, skaber man mere tryghed blandt borgere og virksomheder, som ikke hele tiden kan risikere flere nedskæringer. Strategien lægger således op til, at der skal foretages en hård prioritering af ressourcerne i planperioden, som vil medføre store nedskæringer og markante omprioriteringer i forhold til den nuværende situation. Plan- og udviklingsstrategien erkender således den vanskelige situation kommunen står i, men tør også godt at tro på, at fremtiden vil se lysere ud i kraft af den store skridt, der vil blive taget:

Lolland Kommune har længe været kendt som en af landets mest udfordrede kommuner. Om ti år vil andre kommuner skele til os i deres søgen efter løsninger på spørgsmålet om, hvordan man skaber udvikling og ligevægt på trods af nedgang i befolkning og økonomi. Om ti år viser Lolland vejen frem og op.
(Lolland Kommune 2013b:18)

Strategien indeholder fire fokusområder:

Job og karrieremuligheder for alle: Det første fokus omhandler erhvervslivet, hvilke vækstpotentialer Femern Bælt-forbindelsen håbes at ville få i forhold til øget turisme, samt i forhold til den forbedrede infrastruktur, projektet vil medføre til Lolland. Således bliver det hurtigere og lettere at pendle til/fra Lolland Kommune og de store arbejdsmarkeder, der ligger uden for kommunen. Sammen med en bedre uddannet arbejdsstyrke (færre ufaglærte), forventes den forbedrede infrastruktur også at kunne gøre kommunen mere attraktiv for industri- og forarbejdningsvirksomheder.

En stærk næste generation: Uddannelse er nøgleordet. Lolland Kommune er præget af en større gruppe ufaglærte arbejdere og familier, "hvor der ikke er tradition for at tage en uddannelse" (Lolland Kommune 2013b:13). Folkeskolen og ungdomsuddannelserne skal styrkes og 95 % af hver årgang skal tage en ungdomsuddannelse.

Bedre byer og bymiljø: Der skal være en ny balance mellem by og land. Landdistrikterne er et vigtigt aktiv for kommunen, men fraflytningen herfra er meget stor, så der skal prioriteres i kommunens midler for at opretholde kvaliteten i den offentlige service og i kultur- og detailhandelsudbuddet. Der skal rives boliger ned, dér hvor de er blevet tilovers, og gives mulighed for at bygge nyt og mere tidssvarende og behovstilpasset, dér hvor det er attraktivt.

Kommunal service – kvalitet og rammer for vækst: Flytningen fra land til by og det faldende befolkningstal nødvendiggør ændringer i den offentlige servicestruktur, for at man kan tilbyde en tilstrækkelig høj kvalitet. De borgernære serviceydelser skal samles i Nakskov-Maribo-Rødbyhavn-aksen. Centralisering, effektivisering og digitalisering er i denne sammenhæng de metoder, der skal kunne opretholde den høje kvalitet.

Det første punkt er et typisk udviklings-/vækstfokus, som ikke i sig selv tager højde for afvikling. Der er her visse forhåbninger til hvad Femern Bælt-forbindelsen vil bringe, hvad den forbedrede infrastruktur vil betyde og at muligheden for, at en større virksomhed, der passer til den arbejdskraft Lolland er i besiddelse af, vil flytte til kommunen. Femern Bælt-forbindelsen behandles dog meget realistisk, f.eks. i forhold til forventninger til *Fugleflugtslinjen*

(se afsnit 4.1.2), da "Erfaringerne fra andre store projekter viser, at det kun vil give en relativt lille og midlertidig tilflytning" (Lolland Kommune 2013b:23). Der vil dog være visse muligheder i både tilflytning og arbejdspladser, men kun midlertidigt under anlægsfasen. Nissen (2013) gør også opmærksom på, at på trods af de 2.500 arbejdspladser, der, jf. planstrategien, forventes i anlægsfasen, har den lollandske arbejdsstyrke ikke de kvalifikationer, der vil blive efterspurgt, uden en målrettet uddannelsesindsats, og lykkes det at få folk i arbejde, er det stadigvæk kun midlertidigt.

Det lave uddannelsesniveau, som nærmest kendetegner Lolland Kommune (se afsnit 4.2.3) også under behandling, men planstrategien er her ikke særligt præcis med hvordan det skal gøres, ud over en kvalitetsforøgelse og et større fokus på de børn, der kommer fra familier, der netop bidrager til den stagnerende sociale arv. Men derudover kommer uddannelsesdelen ikke med nogen yderligere svar.

For nærværende projekt er navnlig det tredje og det fjerde emne relevante. Disse handler meget eksplicit om, at der skal prioriteres og centraliseres inden for bosætning og serviceydelser generelt – begge med henblik på at opretholde kvalitetsniveauet i de forskellige serviceydelser. I den forbindelse introduceres Nakskov-Maribo-Rødbyhavn-aksen, som dér, hvor centraliseringen og prioriteringen af services og bosætning skal finde sted, men i modsætning til Guldborgsund Kommunes kort over bosætningsområder i deres planstrategi (se figur 5.4 på side 75), er der ikke noget kort over aksen i Lolland Kommune. Det kan derfor være meget relativt, hvor prioriteringen og centraliseringen af serviceydelser skal finde sted. Dette er også den umiddelbare kritik af planen:

Vi [administrationen] har jo prøvet at holde den på et overordnet niveau, men der er nogen steder, hvor man har været nødt til at lande på nogle mere bløde formuleringer eller runde nogle ting lidt af, hvor jeg personligt tænker, at dér ville jeg godt have haft, at man havde fået lov at skære det helt skarpt hele vejen igennem, f.eks. det her med, at man havde peget kun på Maribo og Nakskov og ikke havde inddraget området omkring Rødbyhavn, og der er også et sted hvor man skriver – det er nok det der 'gode bomiljøer' – dér står også noget, der minder lidt om noget "hvis folk nu gerne vil komme herved og bo", som jeg synes man skulle have udeladt. Der er også den der formulering, som Christian [Broen, Dansk Byplanlaboratorium] også fremhævede omkring det der med, at "vi skal ikke komme i en situation hvor udgifterne til bygningsdrift overstiger...", der synes jeg måske også godt, at man kunne have skrevet, at hvis man ikke bor i hovedbyerne, så skal man i hvert fald ikke blive overrasket, hvis der bliver lukket flere skoler eller daginstitutioner, men det er jo lidt et spørgsmål om stil. Men man kunne have skåret den endnu skarpere i forhold til det der prioriteringsspørgsmål, pege mere utvetydigt på "her og her skal der ske noget; er skal der ikke".
(Nissen 2013)

5.3.2 Baggrunden for serviceprioriteringen

Lolland Kommune er udfordret af tendenser, vi kun har meget beskeden indflydelse på. Det er verdensomspændende tendenser som globalisering og urbanisering, der langsomt men sikkert ændrer regionale og lokale arbejdsmarkeder

og bosætningsmønstre og dermed det udgangspunkt, vores udvikling hviler på. Det er tendenser, der har udviklet sig over en lang årrække, og som fortsætter uanset, hvad vi gør som kommune – eller land for den sags skyld.
(Lolland Kommune 2013b)

Ovenstående citat omhandler den dybest beliggende årsag til den situation, Lolland Kommune står i i dag, og Lolland erklærer sig dermed enig med de to andre case-kommuner, om end Lolland gør det meget mere eksplicit. Planstrategien indeholder faktisk et helt dedikeret kapitel på seks sider om baggrunden herfor, hvilket ikke findes i de to øvrige kommuners gældende og foreslåede planstrategier eller landdistriktspolitikker – med undtagelse af et meget kort afsnit i Guldborgsunds landdistriktspolitik, som til gengæld ikke nævner noget afviklingsrelateret. I det hele taget bruges der meget plads på at begrunde – og nærmest undskylde – denne nye, hårde linje, ved at lægge meget vægt på tal og statistikker, som generelt fylder meget i planstrategien, der også starter meget tidligt i dokumentet ud med at erkende, at indbyggertallet i kommunen inden for de næste ti år vil falde (fra ca. 46.000 i dag) til omkring 40.000. Men dertil kommer, at afviklingen går så hurtigt, at den hidtidige måde at opnå besparelser og skære overflødig kommune væk var for langsom:

[Det administrative niveau] blev opmærksom på, at det der fald i befolkningen sker med så stor hastighed, at man faktisk ikke kan nå at tilpasse kommunen med de almindelige værktøjer. Det er jo sådan noget med, at hvis man går ud og tilpasser antallet af børnehaver, så er der jo én eller anden periode, som hvis man siger "så lukker vi den børnehave", så går der jo et stykke tid inden det bliver udmøntet, og inden man havde så havde fået gjort det, var den næste blevet overflødig. Det går så hurtigt, at man simpelthen ikke kan nå at skære væk på den måde, fordi faldet sker så hurtigt. Og der kunne man så godt se, at man skulle i gang med at tænke på en helt anden måde, for at komme udenom den udfordring.

[...]

Dér har vi ligesom slugt den kamel, at der kommer nok ikke bosætning, eller vi kan nok som kommune ikke gøre noget, der øger bosætningen, for hvis der skal komme bosætning hernede, skal der ske ét eller andet, som man ikke engang kan forestille sig nu, i forhold til hvordan folk får lyst til at bo og være og sådan noget. Og det er ikke noget, vi som kommune kan gå ind og få folk til at komme herned. Og dermed er det selvfølgelig ikke sagt, at vi ikke gerne vil have folk herned og bo, det vil vi rigtig gerne, men det er mere efter devisen, at dem som gerne vil herned og bo, vil vi gerne gøre det så godt som muligt for, og dem som bor her vil vi godt gøre det så godt om muligt for, men vi kan ikke bruge ressourcer på at trække nogen til, som måske ikke kommer.

(Nissen 2013)

Det faldende befolkningstal er det gennemgående hovedargument, men derudover indeholder planstrategien en række andre underliggende begrundelser for planstrategiens budskab: urbanisering; globalisering, og hermed færre arbejdspladser i landdistrikterne; den økonomiske krise; et mindre skattegrundlag og dermed en mindre kommunekasse; færre unge og flere ældre; afstanden til de store arbejdsmarkeder, særligt hovedstadsområdet; et hurtigt voksende antal

tomme huse. Lolland Kommunes eksistensgrundlag skrumper således, hvilket fordrer en mindre kommune fremadrettet – der simpelthen ikke længere grundlag for, at Lolland Kommune som institution og serviceorgan er helt så stor længere og slet ikke ude på landet.

Planstrategien anvender også et kort over befolkningsudviklingen i de forskellige byer (se figur 5.5), hvor afviklingen af mange af byerne og landsbyer i Lolland Kommune træder tydeligt frem. Dog er der forskelle, bl.a. i den første del af Nakskov-Maribo-Rødbyhavn-aksen, som planstrategien fremhæver som prioritet for bosætning og serviceydelser, mellem Nakskov og Maribo ses generelt mindre tilbagegang i befolkningen end gennemsnittet og oplever endda fremgang. Dertil kommer den sidste del af aksen mod Rødbyhavn, hvor både Rødbyhavn, Rødby og Holeby, oplever afvikling over gennemsnittet, hvorfor Nissen (2013) også undrer sig over, hvorfor denne gren af aksen er blevet medtaget (se citat ovenfor).

Nedrivningen af de mange tomme boliger, og spørgsmålet om problemet med tomme boliger generelt, er en del til debat for tiden. Lolland Kommune er én af de hårdest ramte kommuner ved tomme boliger angår, som en direkte konsekvens af det skrumpende befolkningstal. Ifølge Lolland Kommune (2013b) var der 2.600 tomme boliger i 2008, men dette tal var steget til 3.400 i 2011. Lolland Kommune har også været én af de mest flittige brugere af Indsatspuljen hidtil. Planstrategiens målsætning er at kunne stabilisere antallet af tomme huse, ved at rive 143 huse ned årligt, forudsat at husstandsstørrelsen samtidig forsætter med at blive mindre.

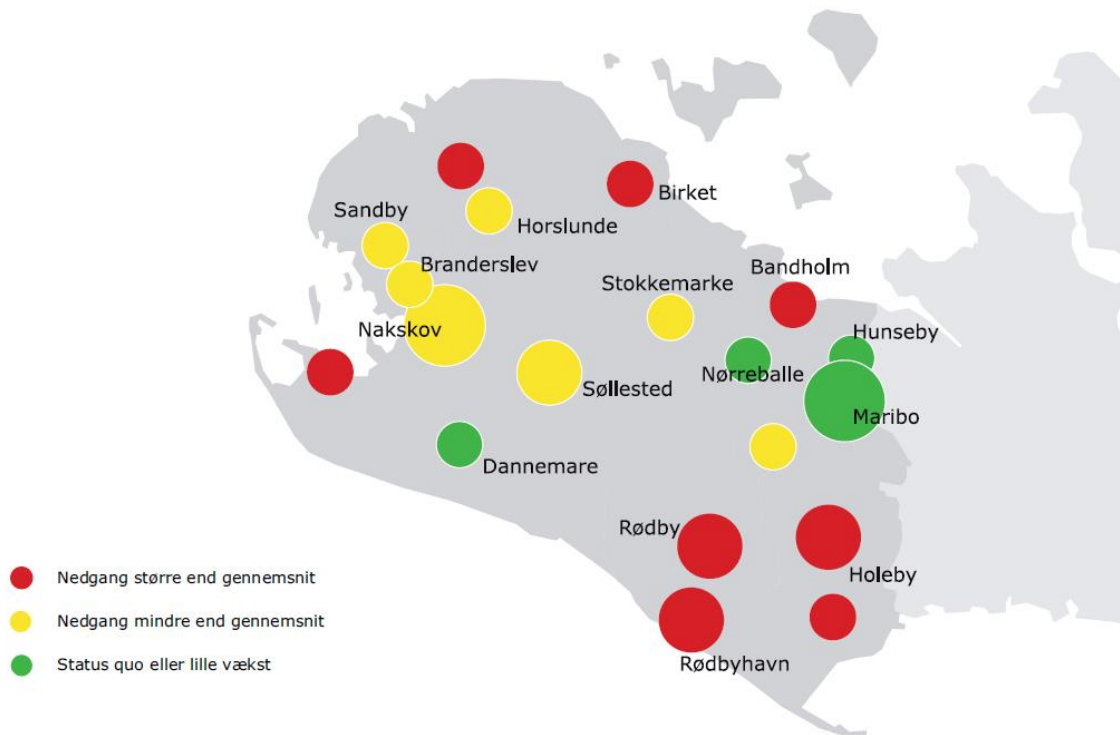
Derudover kommer årsagen til, at planstrategien også fokuserer på uddannelse, da Lolland Kommune har et særligt problem med folk på overførselsindkomst, bl.a. førtidspensionister og ufaglærte arbejdsløse. En meget stor del af arbejdsstyrken i Lolland Kommune er ufaglært og med globaliseringen har mange af de tidligere industriarbejdspladser, som bl.a. de ufaglærte kunne bestride, forsvundet væk fra Lolland.

Ja, vi har det særlige problem, at der er den største andel af førtidspensionister i befolkningen i Danmark. [...] der er rigtigt mange førtidspensionister i forhold til, hvor mange der er andre steder, men om de i specielt stor stil er tilflyttere, dét er jeg faktisk lidt i tvivl om, for jeg synes netop, at noget af det analysemateriale vi lavede forud for denne planstrategi viste, at den der historie med, at meget af vores dårlighed også skyldtes at andre kommuner postede dårlige mennesker over i os, at det måske nok i virkeligheden var lidt overdrevet; at meget af det dårlighed, der er her, også er noget, der bliver reproduceret i familierne, så det måske i virkeligheden ville give mere, at dæmme op for den selvproduktion af dårlighed, som vores familier eller vores borgere står for; at det ville give mere, end det ville at gøre én eller anden aktiv indsats for at dæmme op for det andet problem.

(Nissen 2013)

Ydermere tilføjer Nissen (2013), at Lolland Kommune om ti år slet ikke vil have råd til at komme indhold ind i alle deres kommunale bygninger, og derfor også på lidt længere sigt, end de kommunale budgetter rækker. 'Salamimetoden', hvor man tilpasser det kommunale budget – skærer skiver af det – efterhånden som behovet opstår, er derfor ikke længere effektiv nok, og det blev nødvendigt at se længere frem i tiden:

Stedsspecifik befolkningsudvikling 2002-2012

Figur 5.5: Befolkningsudvikling 2002-2012 i byer og større landsbyer i Lolland Kommune (Lolland Kommune 2013b).

[Det] er også det, der var erkendelsen på baggrund af de der lineære fremskrivninger, hvor hver sektorchef, for kultur- og fritid, skole og børn og unge, ligesom skulle prøve at fremskrive, hvis vi fortsætter med det befolkningstal vi har, og med den udvikling vi har, vi fortsætter med at fordele midlerne, som vi gør og arbejde på den måde, vi gør osv., hvordan vil det så se ud om ti år, om tyve år. Og f.eks. på kultur- og fritidsområdet ville der jo indenfor en ret kort årrække på deres budget, som jo så bliver nedjusteret tilsvarende befolkningsnedgangen, kun være midler til at vedligeholde bygningerne, så man kunne godt have de der 200 bygninger, dem kunne man så vedligeholde, men der ville ikke være noget kultur og fritid inde i dem. Og på den måde kan man jo så sige, at der fandt man ligesom ud af at man bliver nødt til at gøre noget andet. Hvis ikke man gør noget andet, hvis ikke man prioriterer, som jo egentlig er det, som planstrategien siger, så er der ikke rigtigt noget levegrundlag for Lolland Kommune inde for en ret kort årrække. (Nissen 2013)

Listen af argumenter for at føre en strategi, der accepterer afviklingen som et nærmest uundgåeligt udviklingsmønster og som, i stedet for at modarbejde det, forsøger at tilpasse sig, er således meget lang, hvilket afsnit 4.2 også kan berette om med udelukkende negativ statistik om Lolland Kommunes udvikling.

Analysedel 2:

konsekvenser af

servicetomme områder

6

Hvad er konsekvenserne af at anvende servicetomme områder som et planlægningsværktøj?

Denne anden del af analysen er baseret næsten udelukkende på de udførte interviews. Her er analyseret hvilke konsekvenser, den hidtidige servicetomme planlægning i de tre case-kommuner har haft indtil videre. Dertil kommer også en analyse af, hvilke yderligere konsekvenser, det hypotetisk må tænkes at kunne få.

6.1 Konsekvenser af de eksisterende planer

6.1.1 Næstveds centerstruktur

Næstved Kommunes centerstruktur i deres Kommuneplan 2009 er i kraft af dens alder den eneste af de tre case-kommuner, der har eksisteret i lang tid nok til at have kunnet medføre nogle mærkbare konsekvenser og have kastet nogle erfaringer af sig.

Og på trods af påstanden om at Næstved Kommune ikke har et direkte behov for nedskæringer og kontrol af afvikling, var det alligevel med Centerstrukturen i hånden, at der blev prioriteret imellem hvilke skoler, der skulle lukkes, da man diskuterede en ny skolestruktur i Næstved Kommune. Men Jongberg mener ikke, at skolelukningerne direkte skyldes Centerstrukturen, men derimod at Centerstrukturen kun har været med til at udpege hvilke skoler, der stod til at lukke. Den overordnede årsag ligger i kommunalreformen:

[Ligger] det ikke lidt i hele strukturreformen, at der ligesom skulle optimeres lidt på driften rundt omkring, så i det perspektiv... Og det var jo sådan en bølge, der gik over landet, så man kan sige, at dem, der gik fri, var måske dem, der havde gjort det inden, eller også er de de næste, der står for tur, så jeg tænker at det i virkeligheden ikke [skyldes] Centerstrukturen eller noget her i kommunen;

det er mere en national dagsorden, der satte gang i det. Så i den store proces, der er Centerstrukturen selvfølgelig bare en lille krølle, der har haft indflydelse på, hvordan det samlede resultat nu lige gik hen og endte, så det er hverken det, der har udløst det, og det har heller ikke kunnet bremse det. Det er sådan tiden er. Der må skæres og effektiviseres.
(Jongberg 2013)

Således udpegede kortlægningen af eksisterende funktioner (se figur 5.2 på side 71) fire skoler, der med vedtagelsen af Kommuneplan 2009, og dermed Centerstrukturen, lige pludselig befandt sig i en bymæssig bebyggelse, der blev kategoriseret som et 'støttepunkt'. Ifølge Centerstrukturens liste over hvilke serviceydelser, der kan forventes i de forskellige centerbyer (se figur 5.3 på side 72), bliver der ikke garanteret skoler i støttepunkterne, hvormed disse fire skolars eksistens heller ikke længere var garanteret af kommunen. Derimod bliver der garanteret én eller anden form for samlingssted uden nærmere præcisering af, hvad det kunne være, der kan danne ramme om forskellige lokale tiltag, både idræt og diverse andre ting. Men flere steder er det den lokale skole, der danner rammen om sådanne tiltag. Deraf diskussionen af den nye skolestruktur i 2010-2011 og igangsætningen af skolelukninger:

[Skolelukninger] er jo selvfølgelig et emne, der altid giver en masse lokal debat, og det skal det jo gøre, og der var der ret hurtigt nogen af de her lokalområder, der simpelthen havde trykt centerstrukturen på sådan nogle plancher og mødte op til politiske møder med den også sagde "hvad så nu? Her står at der skal være et fysisk samlingssted. Det er vi sådan set blevet lovet i den her centerstruktur. Hvad nu?" Og det tog man til sig politisk, og havde en drøftelse af, hvor man kan sige, at oplægget egentlig havde været at sige "den her skole bliver lukket, og så er vi færdige med den diskussion", så fik de den faktisk vendt og sagde "ja, vi er forpligtet til noget, så hvad gør vi nu?" og så var der en politisk dialogproces med de her lokalområder, hvor der simpelthen var en diskussion af "så hvis det ikke er skole I har, hvad skal der så til, for at I stadigvæk har det her naturlige samlingssted i det her lokalsamfund?" Og det er der kommet nogle meget forskellige løsningsmodeller ud af, og politisk har man bakket op om det og også turdet den her forskellighed, så nogen er blevet støttet med beløb, der er væsentligt større end noget andre er blevet støttet med, og man har gjort det fordi man har imødekommet dét de rent faktisk har ønsket og vurderet var dét, der gjorde forskellen hos dem [...]
(Jongberg 2013)

På baggrund af dette vellykkede forløb, vurderer Jongberg Centerstrukturen til at være robust, men mener samtidig også, at det ikke kunne være gjort, hvis ikke politikerne var gået ind og havde troet på Centerstrukturen, anvendt den og handlet ud fra den – en ting Jongberg ikke mener at have oplevet tidligere i sin karriere. Enhver kommunal strategi er ikke bedre end de politikere og planlæggere, der skal anvende den, og det ovenstående er et eksempel på, hvor godt det kan gå, når både værktøjet er godt, og når politikerne er tro imod deres egne planer. Således har Centerstrukturen vist sig at være et effektivt middel til at tage afviklingsrelaterede beslutninger – i dette tilfælde et spørgsmål om effektivisering af skolestrukturen og lukning af skoler.

6.1.2 Guldborgsunds bosætningsstrategi

Både Guldborgsund Kommunes Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitikken er blevet vedtaget i februar 2012, og de har derfor ikke kunnet nå at resultere i de store evaluerede forandringer endnu. Borgernes reaktion på Bosætningsstrategien har ifølge Munk (2013) være "ligeegyldig", men dette er undskyldt med, at den er temmelig ukonkret og uhåndgribelig, og dermed svær at forholde sig til og kritisere som borger. Samtidig betegner Munk planstrategien som en slags internt politisk dokument i kommunen, der skal lede frem mod kommuneplanen.

Men flere af interviewpersonerne har dog gisnet om, hvad de bløde formuleringer vil komme til at betyde. Både Munk (2013) og Jensen (2013) giver udtryk for, at den manglende konkretthed vil medføre megen enkeltsagsbehandling, både på politisk niveau og på planlægningsniveau. Ydermere stiller Munk spørgsmålstegn ved, hvor meget 'nogle streger på et kort' faktisk vil kunne anvendes til sagsbehandling i det hele taget.

Endelig er alle interviewpersonerne enige om, at selvom Bosætningsstrategien ikke siger særligt meget, så udgør den alligevel en milepæl i retning mod en anderledes prioritering af landdistrikterne og et ændret syn på disse, samt hvad det vil sige, at bo dér:

[Det] er virkelig et spring i mentaliteten. Det er jo ikke sådan, det ser ud i dag, men det er sådan en forventning om, at det er sådan vi skal orientere os i fremtiden, og så er man allerede kommet et langt stykke, hvor man ikke lover nogen noget ude i landsbyerne, [...] det er sådan en bearbejdning af hele tankesættet, hvor man ikke bare slås om at det er min landsby frem for en anden, men man prøver at blive enige om, at vi kan faktisk godt fokusere på Nykøbing som en hovedby, som understøtter bosætning, også i nærheden af Nysted eller Sakskøbing, fordi hvis vi overhovedet skal bevare en kritisk masse, så skal vi satse på ét sted og ikke slås om midlerne.

(Munk 2013)

Man kunne jo godt ønske sig [landdistriktspolitikken] mere detaljeret, men det, tror jeg, er et spørgsmål om politisk mod, hvis du spørger mig. Fordi tankerne bag det er jo selvfølgelig, at man har vovet sig ud i at sige, "her vil vi satse, og de andre steder satser vi ikke", og det var det første livtag, og det tror jeg er grundlaget for den. Nu tog man ét stort politisk skridt og sagde "nu udvælger vi nogle områder, hvor vi siger, at det er dér vi satser, [...] Og der hvor vi ikke satser, der må man se en afvikling".

(Aagaard 2013)

Således nævner Aagaard *afvikling*, som en konsekvens af Bosætningsstrategien – ikke fordi strategien skaber afvikling, men fordi den udpeger nogle steder, som vil blive prioriteret på en sådan måde, at afviklingen bremses op og i bedste fald vendes til vækst. Afviklingen af landdistrikterne er i sig selv generelt umulig at undgå, trods mange års forsøg.

6.1.3 Lollands serviceprioriteringer

I og med at Lollands kommuneplanstrategi for 2012 endnu kun er et debatoplæg, og i skrivende stund stadigvæk ikke er blevet vedtaget, er det naturligvis så som så med konsekvenserne af den. Hvidbogen med høringssvarene til planstrategien er også kortfattet, og ingen af de fem svar har medført nogen kritik af selve budskabet i planen om at koncentrere bosætning og serviceydelser i bestemte geografiske områder eller nogen rettelser af planen (Lolland Kommune 2013a).

Den eneste konsekvens man kan håbe på, er den, som planstrategien selv nævner, at om ti år, vil problemerne i Lolland Kommune være mindre og andre kommuner vil arrangere busture til Lolland og foredrag med Lollands planlæggere og lokalpolitikere, så de kan lære af Lollands gode resultater. Men det er ikke kun strategien i sig selv, der bevarer optimismen:

Vi møder tit nogen, der siger – også udkantskommuner, men måske ikke helt så udkant som os – “vi er jo begyndt at gøre sådan og sådan og satse på bosætning, og der er også kommet et lille bysamfund ét eller andet sted; vi er ligesom kommet skridtet videre end Jer, det kunne være I skulle prøve at kigge til os?” og så tænker vi “nej, I er ikke kommet skridtet videre end os, for I tror stadigvæk på, at det der kan ske, men udfordringerne for Jer er de samme som for os, for det har ikke noget at gøre med vores umiddelbare nærområde, de ting der er udfordringer her; det har noget at gøre med hvordan tingene er i verden”, og det er ligegyldigt om man så bor i Thisted eller Lolland Kommune, men det er meget skægt.

(Nissen 2013)

6.2 Konsekvenser for dem, der allerede bor på landet

Spørgsmålet der blev stillet i interviewene gik på hvorvidt servicetommeområder reelt set vil have nogen effekt og om de egentligt ville påvirke livet på landet.

Der var bred enighed blandt interviewpersonerne om, at når man boede på landet, så måtte man nødvendigvis have lavere forventninger til det kommunale serviceniveau mht. tjenester, men generelt blev det også set som noget, der aktivt blev valgt fra, mens andre ting blev valgt til:

[Nogen] har boet der ude altid og nogen vælger undervejs i deres liv at bosætte sig ude på landet. Jeg er da sikker på de også gør sig nogle overvejelser inden de træffer sådan en beslutning. Men alligevel, og det kan jo være forståeligt nok, hvis man spørger borgerne ad, har de nogle forventninger på niveau med alle andre til service behov, eller i hvilket omfang de kan blive serviceret af det offentlige, og hvor langt de har af afstand til de forskellige ting. Men de har altså selv valgt det et eller andet sted.

[...]

Man vælger noget fra og vælger noget andet til – man får også et billigt hus.
(Jensen 2013)

Man kan jo godt bosætte sig et sted i Næstved Kommune, hvor bussen ikke går forbi, og det er jo rigtigt, og jeg kender ikke vores infrastrukturplaner meget nøje, men der er mange diskussioner omkring det her, og jeg er sikker på, at der er steder, hvor man må cykle hen til busstoppestedet, og man kan sige, at det véd man så, når man bosætter sig, at så vidtforignet er busnettet ikke, [...] så det er jo ét af de områder, hvor man kan sige, at der er faktisk steder, hvor hvis du køber et hus dér, så må du indstille dig på at så har du nok også brug for en bil.
(Jongberg 2013)

Der er faktisk rigtig mange, der gerne vil bo på landet og vil ofre det, det koster, at bo på landet, som er lettere, hvis man boede i en by. Men det er der jo faktisk nogen, der vælger. Det valgte vi da også i sin tid, da vi flyttede på landet; da valgte vi også at sige, at vi er nødt til at have to biler; vi er nødt til at køre børn til og fra aktiviteter herinde i Saksøbing, og sådan var der titusinder ting, som man godt vidste, man valgte til, når man valgte at bo på landet, men for os var det dét værd, og sådan er der jo stadig nogen, der tænker. Der er da mange, der tænker sådan – heldigvis.
(Aagaard 2013)

Jf. den førmtalte afstandsbarriere i afsnit 3.3.2, så kan meget klares, hvis borgeren har adgang til en bil eller på anden vis kan overvinde afstandsbarrieren. Tilbage står så de mennesker, der har, eller på et senere tidspunkt vil få, behov for servicetjenester, fordi de bl.a. ikke kan overvinde afstandsbarrieren eller på anden vis ikke kan klare sig selv.

Yderligere kan borgerne deles op i to grupper: dem der frivilligt vælger at bo på landet og dem der er tvunget til at bo der. Den sidste gruppe kan sagtens have valgt at bo på landet frivilligt, men deres situation (helbred, økonomiske muligheder, boligmarkedet) forhindrer dem i at flytte:

Men så er virkeligheden jo også, at man har ikke altid selv valgt at bo der. Der er mange som faktisk ikke kan sælge deres huse, som måske er født derude og aldrig har overvejet at flytte væk. Der er selvfølgelig også nogle svagere borgere eller mindre ressourcestærke borgere, som er fanget lidt i deres huse derude, fordi de simpelthen ikke kan sælges.

[...]

[Til spørgsmålet om man kan hjælpe folk til at flytte] hvis huset er dybt forfaldent og naboerne brokker sig, så laver man frivillige aftaler, men du har da ret i, at det ville da måske være en rigtig god løsning, både for en ældre, som er fanget i et hus, som han/hun ikke kan komme af med, og for kommunen. Men også meget dyr.

[...]

Det er ikke fordi jeg plæderer for, at man skal tvangsflytte ældre, men hvis der bor én ældre kone derud, som skal have hjemmehjælp fire gange i døgnet, så

skal der også ryddes sne. Der er en masse ting, der følger med, og jeg ved ikke hvad rammerne er for det. Kan man faktisk flytte hende? Vil hun gerne flyttes? Hvem tager den dialog? Det er jo ikke hervedefra [kommunen] den udgår vel? [...] Det kan godt være, at [kommunens] ambition er "længst muligt i eget hjem"; det har man hørt andre steder. Så kan det godt være jeg sidder her og drømmer om, at hele Østfalter bare skal være naturpark; der skal ikke bo nogen, for det bliver besværligt osv.

(Munk 2013)

[Det] er jo ikke altid lig med livskvalitet at blive i sit eget hjem som ældre, hvis man bor langt ude på landet og kører den der gamle bondegård, og man kan jo sige at ved at koncentrere f.eks. udviklingen af ældreboliger osv. i byerne, så kan man måske gøre noget; hvis nu de attraktive botilbud for ældre er i byerne, så er det vel derind de kommer, når de skal videre, men i øjeblikket er der jo ældreboliger placeret flere steder, og der er jo stadigvæk den der hurdle, at man jo skal i dialog med de ældre mennesker, for mange har jo den opfattelse at de helst vil blive hjemme, selvom at man jo også tit oplever, at når man så er kommet ud og bo i et ældrecenter, så synes man det er det bedste, der er sket

[...]

men de fleste sidder jo og håber på, at deres huse bliver ligeså meget værd, som det var i 2008; vi skal bare lige vente på, at tiderne bliver bedre. Og det véd man godt, at det bliver ikke tilfældet, for der bliver færre og færre købere på landet.

[...]

Og så kan man så sige at én af bremseklodserne for at accelerere den der udvikling, [...] det er jo også, at folk ikke kan komme væk fra deres huse, så selvom man på baggrund af den der planstrategi skulle få lyst til ikke at flytte, eller at flytte ind til en by, så vil der jo formodentlig være mange, der ikke kan.

(Nissen 2013)

Det var vanskeligt for alle interviewpersonerne at beskrive præcis, hvilke konsekvenser det ville få, hvis f.eks. hjemmehjælpen ikke ville komme ud til den ældre. Her trak interviewpersonerne hellere lidt i land med hvor langt man kan gå, eller gjorde opmærksom på, at så langt ville man nok aldrig kunne komme; der skulle altid være et alternativ til at blive boende og ikke blive serviceret, f.eks. hjælp til at flytte eller optræning til at kunne klare sig selv.

6.3 Vil servicetomme områder medføre nogen reel forskel?

I sidste ende kan man diskutere, om livet på landet, for dem der frivilligt har valgt at bosætte sig og blive boende på landet, overhovedet vil blive væsentligt dårligere stillet mht. serviceniveauet – om det vil have nogen fatale konsekvenser. Dette var der heller ikke så stor spredning på. Inden for de oftest nævnte emner, såsom offentlig transport, snerydning, afstand til skole og købmand, var der rimelig enighed om, at der ikke var så meget at ændre ved, og at der derfor ikke ville være de helt store praktiske konsekvenser af servicetomme områder:

Ja og der er det jo sådan typisk i en landbefolkning, at man i forvejen er vant til at køre, så dét at man skal køre fra landsbyerne omkring Maribo indtil Maribo for at gå på biblioteket f.eks., er der jo ikke noget odiøst i; det har man jo altid gjort, man har jo altid kørt ind til byerne, dem der har boet ude på landet, så man skal også op på en vis afstand til de der ting, for at det virkelig trækker tænder ud, selvom Lolland er en stor kommune geografisk.

(Nissen 2013)

Jamen det kan man jo godt sige for der er jo folk som formentlig fravælger at flytte derud. Nogle enkelte kan fravælge det netop fordi vi nu spiller ud ærligt ud, med hvordan vi ser virkeligheden. Vi kunne jo også vælge at lade være med at skrive noget om det, det vil ikke ændre noget ved det. Der vil ikke være den service alligevel som nogen kunne forvente alligevel

(Jensen 2013)

Det man véd, når man flytter på landet nu er, at man er ikke dem, der først får noget ryddet noget som helst og du kan sne inde, og det må du bare tage som en oplevelse, men på et eller andet tidspunkt når vi ud til dig og får ryddet, og det tror jeg er en forskel. Unge mennesker synes måske ikke det er så stor en forskel, men ældre mennesker, vil jeg tro, vil blive rigtig, rigtig utrygge, hvis der ikke kunne komme køretøjer ud, hjemmepleje, læge osv. Jeg har jo boet her uden for Sakskøbing, hvor vi havde snevinter, hvor der kom helikopter ned, fordi naboen skulle føde osv., og bæltekøretøjerne var også hernede og de kom selvfølgelig ud til os. Men der er en forventning, og den tror jeg ikke man skal tage fra folk, at på ét eller andet tidspunkt bliver der åbnet igen, og vi skal nok komme ud, hvis der er ét eller andet.

[...]

Ja, eller to eller tre dage. Det kan der godt gå. Der kan gå både to og tre dage inden man bliver gravet fri, men på ét eller andet tidspunkt sker det. Men der er også en helt anden opfattelse af hvordan tilværelsen leves på landet. Hvis du bor her [Sakskøbing centrum], så går du hen til Fakta; det tager to minutter. Dvs. at vi kan altid få ét eller andet; vi kan altid få nogle varer, når vi bor sådan. Hvis du bor på landet, og dengang vi boede på landet, der havde man altid et forråd. Man havde altid købt ind, så selvom vi sneede inde i to dage, kunne vi altid klare os; der var ikke nogen problemer i det. Og hvis vi manglede mælk, så gik vi over til naboen, for han havde køer.

[...]

Jeg synes da ikke man skal flytte på landet og håbe på, at der kommer nogen og rydder ens vej, hvis man har et arbejde, hvor det er katastrofalt, hvis man ikke møder frem. Så skal man nok overveje at bo et andet sted. Men ellers er det jo en del af charmen, at man faktisk kan sne inde. Og det kan i sig selv også være hyggeligt.

(Aagaard 2013)

Til gengæld var der forskel på, hvor langt interviewpersonerne turde tænke tanken om servicetomhed. Birthe Aagaard havde svært ved at forestille sig, at man skulle kunne fjerne

mere service, men har også generelt svært ved at forestille sig, at man skulle kunne fjerne flere af servicetjenester, der er tilgængelige på landet:

Jeg tror ikke, der kan forsvinde flere ting. Jeg tror stort set de har fået lukket alt.
[...]

Jamen serviceniveauet for hjemmehjælp og ting og sager falder jo ligeegyldigt om du bor på landet eller i byen. Men principielt mener jeg, at der skal være den samme service i byen, som på landet. Det mener jeg helt klart. Ellers er vi jo virkelig med til at affolke.

(Aagaard 2013)

Den omvendte situation var gældende med Camilla Nissen fra Lolland Kommune, som var mest villig til at 'tænke ud af boksen' og tænke servicetomhed mest ekstremt. Konklusionen på det blev, at der er en grænse for, hvor langt man bør gå:

Jeg tror godt, at der kan eksistere sådan nogle små landsbysamfund uden, at der er services lige i nærheden, hvis man formår at få skubbet den der dagsorden omkring egen indsats osv. ud. Jeg tror ikke, at man i et dansk set-up vil tillade, at der er store lovløse områder

[...]

Ja, så langt tror jeg aldrig, at man kommer. Så har man jo forladt et velfærdssamfund, og det håber jeg da ikke, at man gør. Men man kunne godt have noget med, at man differentierede mellem hvem der fik hvad og hvornår osv.

[...]

Der vil jo stadigvæk være skolepligt og sådan noget for børn, så på den måde, kommer man formodentlig aldrig i Danmark til at leve et uset liv på den måde, men jeg tror godt, der kunne være områder, hvor der ikke er nogen af de der borgernære services, hvor man skal køre et pænt stykke vej, for at komme i skole, og man skal køre et godt stykke vej for at komme i børnehave, og hvor der ikke kommer nogen biblioteksbus, men den kommer så også kun i den nærmeste by eller hvad det er. På den måde. Og der kunne godt bo – også i god ro og orden – de mennesker, som rigtigt gerne vil bo rigtigt langt ude på landet, og som jo også faktisk i dag er nogen der kører, for at komme frem og tilbage til de ting, de gerne vil. Men selvom der ikke er nogen service, der hvor man bor, vil man jo altid være omfattet af de lovpligtige ting og sager. Man vil jo også stadigvæk blive sat i aktivering, selvom man bor sådan et sted.

(Nissen 2013)

Slutteligt kan det siges, at der nok ikke vil være den helt store forskel på, hvordan livet på landet leves, om man indfører servicetomme områder eller ej. Men dette kommer helt an på, hvor man sætter grænsen. At centralisere skolesystemet mere end det allerede er, vil ikke medføre de store forandringer mht. børnenes vej til skole, da de fleste allerede i dag skal transporteres langt. Denne holdning er generel til de øvrige funktioner, der blev diskuteret. Servicetjenesterne derimod var et væsentligt mere ømtåleligt emne, og flere havde svært ved at sætte sig ud over, at det er noget danske borgere har ret til.

Analysedel 3: Om servicetomme områder 7

Hvordan kan servicetomme områder defineres?

Denne tredje del af analysen svarer på det sidste spørgsmål i problemformuleringen. Først er gennemgået de *servicefunktioner*, som de forskellige planer og interviewpersoner taler om, samt dem der blev nævnt i interviewene. Derefter er de *servicetjenester*, der har været på tale under interviewene, analyseret.

Slutteligt er 'grænsen' for, hvor langt man kan gå analyseret på baggrund af interviewpersonernes udtalelser.

7.1 Hvilke services?

Til spørgsmålet om hvilke services, man kunne forestille sig, skulle prioriteres i forhold til det udpegede område i Guldborgsunds Kommuneplanstrategi 2011, svarer Jensen (2013), at "det er hele pakken, vil jeg sige", mens Nissen (2013) tilføjer, at "Det er faktisk alle ting, som borgere har adgang til og som kommunen skal drive". Alt er altså til diskussion.

7.1.1 Servicefunktioner

Herunder er oplistet de forskellige servicefunktioner, som er blevet nævnt i casestudiet som mulige services, der kan prioriteres i forhold til planlægning for servicetomme områder.

- Biblioteker
- Samlingssteder/mødesteder
- Borgerservice
- Idrætscentre
- Skoler
- Børnehaver
- Plejehjem
- Banker (privat)

- Posthus/butik (privat)
- Dagligvarehandel (privat)

Derudover kan hele listen i figur 5.3 på side 72 fremhæves, som en liste næsten udelukkende med servicefunktioner og kun fem servicetjenester (se herunder). Generelt set findes der fem grupper af servicefunktioner: transport, fritidstilbud, sundhed, uddannelse og private erhverv (butikker og postvæsen).

Som allerede omtalt i afsnit 3.3.2, så er alle servicefunktionerne noget, som kommunerne kan vdestyre helt eller delvist igennem fysisk planlægning. Og der har i nogle af interviewdeewene heller ikke været lagt skjul på, at det har fundet sted. Særligt lukning af skoler, har været et omtalt emne, bl.a. fordi Næstved Kommune harvde haft en relativt positiv oplevelse med lukning af skoler – eller i hvert fald en succeshistorie i forhold til at anvende kontrolleret afvikling via deres Centerstruktur. Også Guldborgsund Kommune har haft dette oppe at vende, om end det var *før* deres bosætningsstrategi trådte i kraft. Også for Lolland Kommune har lukninger været et generelt emne, bl.a. i forhold til dagligvarehandlen, bibliotekerne og borgservice.

Pudsigt nok er de tre private funktioner, nogle meget typiske og meget 'voksne' funktioner. Dette kan ses som et udtryk for, de grundlæggende serviceniveau borgere i al almindelighed efterspørger – ikke fordi nogen af de fem interviewpersoner går for at være eksperter på området, men fordi de muligvis alle selv føler, at disse tre funktioner er de vigtigste. Ydermere er det netop de tre typer private virksomheder, som Næstveds Centerstruktur nævner i deres liste i figur 5.3 på side 72. Andre typiske ting som pizzeriaer, bedemænd og solcentre er ikke på tale. Heller ikke anden detailhandel. Uanset hvad, er det heller ikke noget kommunerne har fuld kontrol over. Bankerne bliver da også mest nævnt som noget af det, der er lukket, f.eks. i Sakskøbing. At dette kunne tænkes at skyldes et stadigt voksende forbrug af e-banking/netbank bliver ikke diskuteret.

I sidste ende er det også spørgsmålet, hvor meget der overhovedet kan justeres på servicefunktionerne i eventuelt udpegede servicetomme områder:

Jeg tror ikke, der kan forsvinde flere ting. Jeg tror stort set de har fået lukket alt.
(Aagaard 2013)

7.1.2 Justérbare servicetjenester

Listen af servicetjenester er heller ikke så lang, både fordi der muligvis slet ikke er så mange tjenester der kommer hjem til folk, og fordi det synes at pille ved forståelsen af det danske velfærdssamfund. Særligt differentiering i hjemmehjælpsydelsen blev bragt på banen, som noget af det mest grænseoverskridende og velfærdstatsomstyrtende – selvom det i virkeligheden kun er ét af de nærliggende skridt på vejen mod mere ekstreme forhold.

Jeg mener personligt, at det vigtigste for servicetomme områder er at kunne differentiere og prioritere i de servicetjenester, som kommunen tilbyder, da servicefunktionerne ovenfor allerede er godt og grundigt centraliserede (fjernet fra landdistrikterne), mens servicetjenesterne i princippet bliver tilbudt ligeligt for alle mennesker alle steder. Tanken om, at dette ikke længere skulle være tilfældet forekom nærmest som en umulighed for nogen (se følgende afsnit), mens

den på nogle punkter dog allerede synes at være virkelighed. Således er flere af de følgende servicetjenester nogen, der allerede til en vis grad er udsat for geografisk differentiering.

Kollektiv transport

Kollektiv transport er noget alle har en holdning til og en mening om, reel eller ej. Næst efter vejret, er kollektiv transport noget, der kan holde konversationen kørende, om det drejer sig om de skyhøje priser, de evige forsinkelser, rejsekortet eller IC4-skandalen, så er der altid noget at snakke om – også selvom folk ikke benytter sig af servicetjenesten. Jeg skal ikke her redegøre for sandhedsværdien i nogen af samtaleemnerne, men én ting er rimelig sikkert: serviceniveauet bliver ikke bedre, specielt ikke ud på landet. Mange steder er bussen blevet reduceret til en skolebus, mens andre steder slet ikke har en fast busrute længere, jf. Næstveds teletaxaordning, som ikke er et fremmed fænomen i resten af landet. Når nu nedskæringer i den kollektive sektor næsten er hverdag, er det derfor heller ikke så svært for de fleste af interviewpersonerne, at forstille sig yderligere nedskæringer.

Postomdeling

Postomdelingen blev primært bragt på banen af mig selv, og interviewpersonerne så ikke de store hindringer i, at deres post ikke kom direkte til døren. Dette kan også skyldes de senere års udvikling, hvor færre har behov for daglig leverance af post, mens pakkeleveringer er i vækst. Pakker bliver også omdelt, men tit ender man alligevel med, at skulle ned på posthuset for at hente pakken, med mindre man har en særlig aftale med posten eller får leveret sine pakker i en pakkeautomat. Tanken om, at skulle hente sin post på centrale steder, var heller ikke fjern for interviewpersonerne:

Og på postområdet [...] Der kan jeg forestille mig hvad som helst.
(Jongberg 2013)

Jeg tror, at det der er afgørende for folk, er, at de får klaret deres post, hvad det så end handler om; får sendt deres pakker og modtaget deres pakker, og hvad der ellers er. Så jeg kan ikke se forskel.
(Aagaard 2013)

Snerydning

Pga. den seneste årrækkes hårde og snefyldte vintre, var snerydning også et familiært emne for interviewpersonerne. I og med, at der allerede bliver prioriteret imellem hvilke veje, der skal ryddes for sne først, var det heller ikke en fremmed tanke, at der på dette område også kunne gøres forskel – særligt på landet:

[To] eller tre dage. Det kan der godt gå. [...] Jeg synes da ikke man skal flytte på landet og håbe på, at der kommer nogen og rydder ens vej, hvis man har et arbejde, hvor det er katastrofalt, hvis man ikke møder frem. Så skal man nok overveje at

bo et andet sted. Men ellers er det jo en del af charmen, at man faktisk kan sne inde. Og det kan i sig selv også være hyggeligt.
(Aagaard 2013)

Problemet opstod, hvis jeg foreslog, at man i de servicetomme områder slet ikke ville få ryddet sne på regulært basis, dvs. at sneen først ville forsvinde, hvis man selv fjernede den eller når den smeltede. Aagaard (2013) og Munk (2013) mente, at hvis man helt fjernede den obligatoriske snerydning i et bestemt område, så kunne det sagtens have konsekvenser for bosætningen. Deres bekymring gik på, hvordan hjemmehjælpen skulle komme ud med mad til de værdigt trængende og hvordan fødende og alvorligt syge/tilskadedkomne skulle kunne komme på sygehuset, hvis der ikke blev ryddet sne. Muligheden for at rydde sne efter behov, blev ikke diskuteret. De henviste også til, at kommunerne muligvis er forpligtede til at rydde for sne. Jensen (2013) var derimod noget mere åben for at justere i snerydningen, selvom det er inde i byen:

[Rent] faktisk har vi besluttet, at i decideret parcelhuskvarterer inde i byen, dér bliver ikke foretaget snerydning og heller ikke saltning. For det viser sig, at de snemængder, der kommer derinde, ofte er de ikke voldsommere, end at man faktisk kan køre ovenpå sneen, og det bliver faktisk ret udmærket, fremfor at man salter i det, og det bliver noget sjap, som så senere fryser til frygtelige hjulspor, man hverken kan gå eller cykle igennem. Derfor har vi prioriteret, at de bliver som udgangspunkt ikke ryddet.
(Jensen 2013)

Jensen mente dog heller ikke, at det som sådan ville være noget problem at en række vejstrækninger ikke blev ryddet som udgangspunkt, da de lavest prioriterede veje ikke altid når at blive ryddet alligevel:

[Vi] har så et beredskab, der sikrer, at hvis det er hjemmeplejen, der skal ud til én, der skal have pleje, så har de et nødnummer, og så kommer der en sneplov foran lige præcis til det formål, men, ja, ellers er det rigtigt; der er meget, der har så lav prioritet, at vi aldrig når derud.
(Jensen 2013)

Vejvedligehold

At justere på vejenes kvalitet, type og beskaffenhed var kun noget, der blev diskuteret med Nissen (2013), der så det som en mulighed at 'nedgradere' en række vejstrækninger, så de ville blive billigere i drift og vedligehold:

Ja, altså det har i hvert fald været ét af de spørgsmål, vi også har snakket meget om, at uanset hvor mange mennesker, der bor på Lolland, så er der jo stadigvæk det samme antal kilometer veje, hvoraf nogle af dem vil være benyttet meget lidt, og dér har vi da haft sådan nogle snakke om, at så kunne alternativet være, at alt,

der ligger uden for den der akse og de største turistområder, det er så grusvej, for det er jo ikke kun snerydning, det er jo også vejvedligehold, og nu véd jeg ikke, hvor meget du har kørt rundt på Lolland, men vejene er ikke i så forfærdeligt god stand mange steder så det er jo også noget af det, vi har snakket om.

(Nissen 2013)

7.2 Hvor går grænsen?

Jeg vil undlade at trække nogen skarp linje for, hvor grænsen for servicedifferentiering går. En sådan grænse har været meget svær at tale om også, og kun Nissen (2013) har nævnt, hvad der kunne befinde sig på den anden side af grænsen og dermed samtidig angivet, hvilke serviceydelser hun personligt anså for at være så grundlæggende for samfundet, at det ville være fatalt, for ikke at sige direkte *forkert*, at bryde denne grænse. Samtidig må man også sige, at de øvrige interviewpersoner var åbne over for, at man kunne begynde at arbejde med servicetomme områder, og dermed en geografisk differentiering af serviceniveauet, men eksempelvis var Jensen (2013) ikke kommet meget længere end til at 'alt er til diskussion'.

Der var dog én bestemt servicetjeneste, der fik de fleste til at rynke panden og ryste let på hovedet: hjemmeplejen. Dette var til min bedste overbevisning ikke noget nogen af interviewpersonerne havde personligt brug for, men det forhindrer dem selvfølgelig ikke i at have et indgående kendskab til denne gren af servicetjenester. Der var dog en udpræget modstand mod at skulle gøre forskel på de ældre via hjemmeplejen:

Jeg tror ikke du får nogen politiker til at nævne det der med hjemmehjælpen, for så står der lige pludselig i avisen, at nu vil Guldborgsund Kommune ikke længere køre ud til de ældre.

(Munk 2013)

Men om man [når man flytter på landet] kan gøre sig det klart, at når jeg bliver gammel, så er der ikke nogen der kommer og hjælper mig. Det er lidt noget andet, tror jeg. For det første kan man ikke vide, hvad der er man får af behov; for det andet kan man jo ikke købe en bil, og så har man løst dét problem. Der er jo nogen, der skal komme ud og levere det her tilbud.

[...]

[Det] har jeg ikke hørt, at vi bare er i nærheden af at overveje. Der er simpelthen nogle tilbud, som man kan sige, at det tager udgangspunkt i den enkelte borger og den enkelte borgers behov, og jeg har uendeligt svært ved at forestille mig, at man kunne nå dertil, hvor man sagde "hjemmehjælp, det er ikke i de fjerneste hjørner af kommunen". Det tror jeg simpelthen. Der er alle borgere ens.

(Jongberg 2013)

Personligt synes jeg ikke, man på den måde skal drage fordel af, at man tilfældigvis bor i byen

[...]

Der tror jeg politisk, at der vil man prioritere, at der er ensartet behandling i hele kommunen uanset afstanden. Når det så er sagt, så synes jeg netop indenfor ældreplejen, at der mangler vi at få diskuteret en langsigtet politisk holdning til, hvordan er det, at vi ser fremtidens ældrepleje. Er det primært pleje i eget hjem så længe som muligt, eller er det pleje på plejehjem, og i så fald hvor store skal de så være, og hvor skal de placeres og sådan nogen ting. Der synes jeg, man savner at kigge en 10-15 år frem for at få den rigtige retning af, hvor vi vil hen.
(Jensen 2013)

Igen var Nissen (2013) mest åben overfor at overveje alternativer til den nuværende service, men hun undlader delvist at kommentere på den geografiske differentiering, som er nødvendig for servicetomme områder:

[Man] kan komme til at bruge nogle hjælpemidler ude hos de ældre mennesker, som gør, at de ikke har så meget behov for, at der kommer en fysisk person derud. Og det kan jo både være hjælpemidler, der gør, at en opgave kan blive løst af den ældre selv med det hjælpemiddel, eller ét eller andet i forhold til pleje, [...] men f.eks. kan man få de der toiletter, som man også har i Japan, hvor man nærmest bliver undervogsbehandlet; der er noget med, at nogle ældre, som ellers skal have hjælp til toiletbesøg kan klare det selv, hvis de har sådan ét f.eks., så i stedet for at ringe efter én hver gang man skal på toilettet, så bliver man ligesom selvkørende på det område som ældre, og på den måde kan man spare nogle besøg ud til de der landområder, i øvrigt også byområder, man kan i hvert fald spare nogle besøg.
(Nissen 2013)

Der er altså tydeligvis en grænse, når det kommer til ældreplejen. Det vil ikke blive diskuteret nærmere, hvordan denne barriere vil blive brudt eller om det overhovedet er et sted vi ønsker at gå hen

Der blev ydermere også stillet spørgsmålstejn ved tilslutninger af de enkelte huse af vand, el, kloak, renovation, og Aagaard (2013) huskede selv tilbage til dengang de selv flyttede på landet og der ikke var renovation:

Med renovationen ved jeg ikke [...] Den ligger nok ikke til venstrebenet, og grunden til at jeg siger det, er, at da jeg for 40 år siden flyttede ud på landet, var der ikke renovation, og det tror jeg dog ikke, man går tilbage til. Og nu er man altså begyndt at kloakere i det åbne land og ting og sager, så der er ligesom en udvikling, der følger med, at man forventer nogle serviceydelser og serviceydelserne kan være renovation, kloakering, vand og el, og så mobildækning. Altså det tror jeg er de ting, man, ligegyldigt hvor vi er i Danmark, forventer er der.
(Aagaard 2013)

Udover el, vand, kloakering og renovation, kan også hurtigt tilføjes fjernvarme, naturgas og mulighed for tilslutning til telefon-/bredbåndsnettet, i hvert fald via mobilnettet, men også via kabler. Dette er også ting, der netop er med til at spare mandskab, og øge omsætningen andre

steder, mens de energi- og sundhedsmæssige argumenter også er med til at understøtte, at dette er en god idé at have på landet. Disse services må altså siges at være rationelle nok.

Diskussion 8

I det følgende diskuterer jeg de ting, der rækker ud over analysen. Her trækker jeg på analysen, men jeg sætter mig også ud over den, og diskuterer nogle af de ting, der måske ikke blev sagt klart og tydeligt af hverken den undersøgte litteratur (diverse plandokumenter) eller af interviewpersonerne.

Først bliver der uddybet og diskuteret, hvad det vil sige at planlægge for servicetomme områder. På baggrund af de tre cases giver jeg efterfølgende et bud på en solid plan for kontrolleret afvikling og eventuelt servicetomme områder. Endeligt diskuterer jeg begrebet *forventninger*, som jeg har set som den røde tråd igennem hele projektet.

8.1 At planlægge for servicetomme områder

I dette afsnit er diskuteret, hvad det vil sige, at planlægge for servicetomme områder. Det ses derfor, som en forlængelse af analysedel 3 og undersøgelse af underspørgsmål 3.

8.1.1 Gammel vin på gamle flasker – med ny etiket

Selvom begrebet 'servicetomme områder' kan siges at være nyt og provokerende, så vil jeg også vove den påstand, at fænomenet *de facto* allerede eksisterer, ikke i planlægningen, men i virkeligheden; i landdistrikterne og på de små øer. På papiret bliver der ikke gjort forskel mellem land og by, centralt og decentralt, men i virkeligheden er der utvivlsomt et markant afvigelse i serviceniveauet.

Der, hvor der ikke mærkes nogen forskel, er ved *servicetjenester*, der bliver bragt til døren, såsom postomdeling, hjemmehjælp, de sociale myndigheder, ambulanceservice osv., hvor kommunen eller en privat virksomhed betaler prisen – øgede transportudgifter og tidsforbrug – for at borgeren bor decentralt. Dette er et spørgsmål om, hvad borgerne har ret til, f.eks. iht. servicelovgivningen, hvor alle er lige. Der er naturligvis undtagelser, f.eks. patruljerer politiet ikke ligeså ofte på landet, som i de større byer – tværtimod – men på papiret er der ikke nødvendigvis nogen forskelsbehandling.

Forskellen ligger i dag i de services, der er bundet op på én eller anden fysisk struktur: *servicefunktioner*. Servicefunktionerne, der kræver at borgeren selv indfinder sig et centralt sted, for at få service, f.eks. på biblioteket, på borgerservice, i supermarkedet, i biografen, med toget. I disse tilfælde betaler borgeren selv prisen for at bo decentralt, ved øgede udgifter til brændstof, taxakørsel, evt. betaling for flere zoner med bussen osv. Decentrale områder kan derfor siges, at være servicetomme i én eller anden forstand. Skulle det ske, at borgeren vælger en 'gratis' transportform – cykel eller gang – betales der i tidsforbrug. Der kan argumenteres for, at borgeren ved at bo decentralt frivilligt har valgt et lavere serviceniveau, men når så den lokale skole, købmand eller busrute lukker, opleves dette som serviceforringelser, der ikke er selvvalgte. Afstanden indtil de centralt placerede servicefunktioner, opleves således som den største barriere, i forhold til at bo på landet, i mere servicetomme egne. Men er denne barriere først overkommet, og har man accepteret at det er en nødvendighed at have adgang til mindst én bil, og vil betale de deraf følgende udgifter, har man som udgangspunkt ligeså god adgang til helt de samme services som borgere, der bor centralt i byen, selvom serviceniveauet måske opleves ringere. "– Man får også et billigt hus" (Jensen 2013).

8.1.2 Den nye vin

Men hvis vi allerede har servicetomme områder i én eller anden grad, hvad er så det nye? Der er hele to ting.

For det første er det nyt at *planlægge* for servicetomme områder; at føre en politik der eksplicit udtrykker, at man skal forvente et lavere serviceniveau på landet, eller i et særligt afgrænset område, og ikke kan stille de samme krav til det kommunale serviceniveau som inde i byen. Indtil nu virker det som om, det bare har været almindeligt accepteret og en selvfølgelighed, at der er forskel på at bo hhv. i byen og på landet – noget der er blevet lavet om på med de tre cases. Det er naturligvis ikke nok bare at erklære et område for servicetomt; der skal selvsagt også være handling og detailplanlægning bag ordene. Flere kommuner vil dog kunne indføre termen, uden at det behøver at medføre store ændringer i den eksisterende planlægning, hvilket Næstved Kommune er et eksempel på (se afsnit 5.1). Det allerførste skridt er at italesætte servicedifferentieringen politisk og udpege et område, der vil blive genstand for denne serviceforringelse.

For det andet skal *samtlige* serviceydelser være til diskussion. Da mange af funktionerne allerede er centraliserede, f.eks. skoler og dagligvarehandel, vil der ikke være meget at vinde her. Tilbage er derfor tjenesterne – særligt dem, der ikke 'straffer' brugeren for at bo meget langt ude på landet. Det bør derfor være til diskussion, om der skal være den samme adgang til hjemmehjælp i de servicetomme områder, om posten skal komme helt til døren eller kun til en central 'postkasseplads', lig det man ser i Norge og Sverige, om man skal kunne forvente nogen som helst former for offentlig transport, om taxaturen skal koste ekstra for den del af turen, der ikke tjenes penge på osv.

Det er dog ikke formålet med nærværende projekt, at definere udtømmende hvilke serviceydelser, der kan være tale om, eller hvordan den enkelte kommune skal kunne differentiere disse services. Mange kommuner oplever måske slet ikke et behov for at differentiere eller kan måske ikke engang udpege områder, der med rette kan udpeges som servicetomme – dette gælder særligt i hovedstadsområdet. Hovedformålet er at åbne op for

en diskussion af og muligheden for *geografisk differentiering af serviceniveauet* i Danmark – særligt med fokus på *tjenesterne*. Man skal således som borger kunne forvente et lavere serviceniveau i de udpegede servicetomme områder, end man kan i centrene/byerne – hvilket man allerede gør jf. analysedel 2 (kapitel 6) – men derudover er begrebet temmelig relativt, og kan i princippet omfatte alle serviceniveauer gående fra 'forstad' til 'nationalpark'. Det endelige serviceniveau i de servicetomme områder må i sidste ende være op til kommunen, Serviceloven og lokalpolitikernes mod og moral.

8.1.3 Konsekvenserne af servicetomme områder

Når jeg nævner moralen, skyldes det, at ved at udpege (og effektuere) servicetomme områder, stiller man også nogle mennesker dårligere end andre, både dem der ikke længere har muligheden for at flytte på landet, men især også dem der allerede bor på landet og har behov for diverse tjenester. Navnlige hjemmehjælp og ældrepleje er nogle meget kontroversielle tjenester at reducere i, da mange ældre mennesker, på landet er afhængige af denne hjælp, både for at kunne opretholde et vist livskvalitetsniveau og andre for at kunne opretholde selve livet. At planlægge for servicetomme områder kan derfor være med til at forhindre nogle i at kunne bo, hvor de har lyst (en skrækkelig tanke i et liberalt samfund) – særligt på landet.

Hvis vi tænker scenariet, at hjemmehjælpen ikke kommer ud i landdistrikterne mere, så ville det jo have en konsekvens – en kolossal konsekvens – for de ældre mennesker, der faktisk har brug for det, og så ville de jo ikke bo der. Så det kommer jo sådan set an på, hvad det er man fjerner. Men hvis du tager dine veje igen, jeg tror ikke det vil affolke, men jeg tror da virkelig, at hvis man meldte ud kommunalt set, at man ikke ryddede veje om vinteren i landdistrikterne, så tror jeg da godt, det kunne have én eller anden konsekvens for bosætningen.

(Aagaard 2013)

Det kan endda siges at tvinge nogle folk fra deres hus og hjem på landet – eller til at kunne klare sig selv. Hvor forkasteligt og umenneskeligt dette end kan lyde, så vil det umiddelbart skabe besparelser i de kommunale budgetter og eventuelt også åbne markedet op for private virksomheder, der udbyder hjemmeservice. I bedste fald kan man håbe, at de kommunale besparelser anvendes til at skabe et bedre tilbud til de ældre på plejehjemmene og i ældreboliger, og måske endda hjælpe dem til at flytte væk fra det hus, de har boet i i mange årtier, men nu ikke kan komme af med, pga. boligmarkedets stilstand og urbaniseringen. I værste fald, anvendes pengene til at lukke huller andre steder i kommunens budget. Derfor er dette i sidste ende en beslutning og et ansvar, der hviler på kommunalbestyrelsen.

[Der] er jo ikke noget odiøst i, at samfundssystemerne tilpasser sig til dét, der er behovet nu. I en hvilken som helst anden virksomhed eller produktion ville det jo være galimatias ikke at tilpasse sig til behovet og efterspørgslen. Og så er det selvfølgelig klart, at her har vi med mennesker at gøre, derfor kan konsekvenserne blive knapt så pæne nogle steder, og det er ikke så nemt at gøre, og der er også nogen der kommer i klemme, som man er nødt til at tage hensyn til, og så kan man ikke lige gøre, som det passer én, men på ét eller andet tidspunkt drejer det

jo over til at nu er alle med på, at det her er det nye.
(Nissen 2013)

Som Nissen (2013) antyder, så vil der være en overgangsperiode med gradvis indførelse af servicetomme områder. Jeg vil vove at påstå, at denne overgangsperiode allerede er godt i gang, f.eks. hvis man ser på offentlig transport, som på landet har så generelt lavt serviceniveau, at man forventer at skulle have en bil når man flytter på landet. Sådan vil det også være med andre serviceydelser – der vil være en gradvis indføring af servicetomme områder, mht. servicetjenester, for hvis man fjernede dem fra den ene dag til den anden, ville mange komme "i klemme". Så det må siges at være af en vis betydning, at samfundsudviklingen og planlægningen følges ad i nogenlunde samme tempo – i sidste ende for at undgå unødvendige dødsfald.

De tre cases er forskellige på dette område, men både Guldborgsund og Lolland Kommunes planer kan siges at være bagud i forhold til samfundsudviklingen. Guldborgsunds planer er ifølge Munk (2013) bare et billede af *status quo*, som det så ud under udførelsen af planen – det er altså nutiden der tegner planen og ikke planen der tegner fremtiden – mens Lollands planstrategi er fuld af erkendelser af, at afviklingen går hurtigere end de tidligere planer har villet indse, hvorfor der med den nye plan lægges op til store fremtidige forandringer, der skal tilpasse kommunen til virkeligheden (Lolland Kommune 2013b).

Hvorom alting er, så har planlægning for servicetomme områder muligheden for at accelerere den afvikling, der måtte finde sted, ved netop at kunne tvinge nogle til at flytte fra det udpegede område, mens andre bliver forhindret i at flytte derhen. Dette afhænger dog af, hvilke services, politikerne/planlæggerne har besluttet ikke kan opnås i området. Spørgsmålet er så, om det er attraktivt, at kunne sætte skub i afviklingen af et bestemt område. Det synes der umiddelbart ikke at være enighed om blandt interviewpersonerne, og jeg skal undlade at diskutere dette, men set fra det rationelle planlægningsorgans (kommunens) synspunkt, er der penge at spare, og bedre service at opnå – ligesom med stort set al anden centralisering.

8.1.4 At omprioritere – ikke nedprioritere

Når det så er sagt, at servicetomme områder, kan være med til at accelerere afvikling og have store konsekvenser for den enkelte borger, så er det også blevet påpeget, at der måske ikke vil være de helt store konsekvenser af at planlægge for servicetomme områder (se afsnit 6.3). Afviklingen finder jo sted uanset om man planlægger det eller ej. Men afviklingen af hvad?

Her mener jeg, at ordet *afvikling* bruges lidt for meget i flæng. Det er rigtigt, at de tidligere landsbysamfund, butikslivet og andre services bliver afviklet, og det er da også i denne kontekst, at servicetomme områder er tiltænkt som et redskab til at styre afviklingen – ikke forhindre den.

Men det er jo ikke alt, der bliver afviklet – planlagt eller ej. Det der er tilbage efter den afvikling, vi ser i dag, er jo ikke bare tomhed og mørke. Der er stadigvæk noget tilbage, når de fleste beboere er flyttet væk. Det er også yderst vigtigt for mig, at pointere, at servicetomme område ikke er områder, hvor det er forbudt at bo. Det er et område, hvor der gælder nogle særlige forhold mht. tilgængelige serviceydelser, men ikke et afspærret ingenmandsland, hvor alt bliver efterladt.

Landdistrikterne vil sandsynligvis ligne sig selv, som de gør i dag, om end med nogen færre huse, både i og uden for landsbyerne, hvilket ikke skyldes planlægning for servicetomme områder, men urbaniseringen. Der er stadigvæk mange landbrug i Danmark, som dyrker jorden. Der er stadigvæk masser af mennesker, der aktivt vælger at bo på landet, fordi her findes der øredøvende stilhed og blændende mørke om natten og om dagen naturen, den friske luft, den høje himmel. Det at se stjernehimlen ude på landet, er noget ganske andet end at se den inde i byen. Jeg mener, at det er på høje tid, at man begynder at se fordelene ved at bo hhv. i byen og på landet, og ikke mindst at adskille de to fra hinanden, for det at bo på landet er *ikke* det samme, som at bo i byen – en misforståelse, jeg mener servicetomme områder, forsøger at gøre op med.

Selv med en ekstrem udgave af servicetomme områder, mener jeg ikke, at landdistrikterne i Danmark må ende som områder uden nogen som helst form for plan; der skal bare ske noget andet end vi er vant til. Hvor mange sikkert hurtigt ville stemple servicetomme områder, som ensbetydende med serviceforringelser og en nedprioritering af landdistrikterne, så mener jeg, at man i stedet bor opfatte det som en *omprioritering*. Landdistrikterne skal være anderledes, eller rettere, de skal opfattes som noget andet end byen. Selvom man fjerner visse serviceydelser på landet, så betyder det ikke, at der ikke skal være noget, der skal bare være noget andet – det skal prioriteres anderledes. Afviklingen er ikke negativ, den forandrer bare landdistrikterne til noget andet.

Hvad er det så for noget andet, der skal være på landet? Jeg mener, at Guldborgsund Kommunes Landdistriktspolitik kommer som et nærmest forbilledligt godt forslag til dette (se politikken nærmere beskrevet i afsnit 5.2.2). Politikken lægger ikke skjul på, at landet gemmer på masser af kvaliteter, men at der også er længere ind til "basale serviceydelser". Man skal ikke begræde, at man ikke har den samme adgang til service, som dem inde i byen, for de har ikke naturen, stilheden og uforstyrreligheden omkring sig. Politikken indeholder to udviklingsområder hhv. Bosætning samt Jordbrug og Natur. Helt og aldeles afgørende for min glæde over at læse dette dokument, er prioriteringen af landbrug og natur. Politikken beskriver faktisk, hvad der skal ske i de områder, hvor der ikke som sådan bor nogen; en planlægning for nogle områder, hvor målet for en gangs skyld *ikke* er, at tiltrække bosætning. Landdistriktspolitikken tilbyder et alternativ til byen, landsby eller storby, dér hvor folk bor spredt eller samlet i meget små klynger – eller dér hvor der slet ikke bor nogen. Med landdistriktspolitikken mener jeg, at det er lykkedes Guldborgsund Kommune at omprioritere nogle nærmere bestemte områder.

Ydermere synes jeg det er vigtigt at nævne, at landdistriktspolitikken ikke afviser muligheden for, at der kan ske udvikling i landdistrikterne. Faktisk understøtter kommunen lokal udvikling ved at have en 'landdistriktpulje':

Formålet [med landdistriktpuljen] er at give lokale kræfter mulighed for at gennemføre projekter med lokal virkning, som understøtter lokale mål for udviklingen og hermed understøtter realiseringen af Landdistriktspolitikken. Landdistriktpuljen understøtter projekter de steder, hvor der er initiativer i landdistriktet.

(Guldborgsund Kommune 2012:11)

Også Lolland Kommune har oprettet en pulje mænge til (Nissen 2013), mens Næstved Kommune ifølge deres landdistriktspolitik "bakker op om" lokale tiltag (Næstved Kommune n.d.). Således kan kommunerne foretage særbehandling af de enkelte projekter og landsbyer, hvilket ligger fint på linje med geografisk differentiering i servicetomme områder.

8.2 Den perfekte plan for kontrolleret afvikling

På baggrund af casestudiet og vil jeg forsøge at beskrive, hvordan den mest optimale plan for kontrolleret afvikling og evt. også servicetomme områder kan se ud. Interessant nok arbejder alle tre case-kommuner med kontrolleret afvikling, hvad end de vil stå ved det eller ej, men de gør det på tre helt forskellige måder og det de gør, gør de godt. Ved at tage disse tre forskellige tilgange, og sætte dem sammen, vil man kunne opnå en uhyre effektiv og solid plan. Det kan selvfølgelig diskuteres, hvor politisk anvendelig en skarp og konkret plan vil være, men som udgangspunkt må man sige, at det er det optimale.

Jeg vil herunder kort beskrive, hvilke elementer fra de tre cases, enhver anden plan om kontrolleret afvikling bør tage ved lære af.

Lolland – erkendelsen af afvikling: Lollands *Debatoplæg til Plan- og Udviklingsstrategi* udmærker sig ved at erkende, at afviklingen finder sted, og at der ikke rigtigt er noget at gøre, for at vende udviklingen. Lolland Kommune har også om nogen et stort problem, men før man har erkendt problemet, kan man ikke gøre noget ved det. Lollands erkendelse har ført til en planstrategi, der handler om, at kommunen skal være mindre, og at udviklingen hovedsageligt skal komme indefra. De to øvrige kommuner oplever også afvikling, men kun Guldborgsund nævner det kort.

Guldborgsund – adskillelse af landet og byen: Guldborgsund Kommunes planstrategi har et kort, der viser, hvor grænsen mellem land og by/beboelse går. Det virkeligt gode ligger til gengæld i politikken om, hvad der skal ske med det, der ikke er bosætning. Selvom svaret måske virker indlysende, så er det landbrug og natur, der har førsteprioritet på landet.

Næstved – en klar og konsekvent plan: Med en detaljeret centerstruktur som Næstveds, vil det være muligt meget klart, at afgrænse hvilke services, der kan forventes i de udpegede steder. Listen er ikke en halvnåiv oversigt over hvilke services, kommunen godt kunne tænke sig eksisterede de enkelte steder; det er en realistisk liste over hvilke services, kommunen som minimum kan garantere. Der kan altså godt være mere service, men som minimum det lovede serviceniveau. Den anden halvdel er, at listen bliver fulgt konsekvent af politikerne, og på det punkt kan alle kommuner lære noget.

Ved at sammensætte disse egenskaber fra de tre cases, vil man opnå en plan, der beskriver, hvordan afviklingen forventes at finde sted i de kommende år, hvor man ønsker at 'satse' på hhv. udvikling og afvikling, samt præcis hvordan man har tænkt sig, at den nye situation skal se ud, f.eks. ved at lave en liste over hvilke services, man kan forvente i de forskellige geografiske områder.

Og netop forventningerne har vist sig at være særligt vigtige:

8.3 Om forventninger

I virkeligheden handler det alt sammen om hvilke *forventninger*, borgerne har til hvad det vil sige at bo på landet og hvilket serviceniveau, de kan forvente derude.

Igennem både mit arbejde med problemstillingen i kapitel 1 og igennem udførelsen af interviewene, er der ét begreb, der er gået igen: *forventninger*. Alle interviewpersonerne var inde omkring dette emne. Det var særligt rettet imod, hvad borgerne forventer, enten i forhold til kommunens serviceniveau eller i forhold til det at bo på landet i virkeligheden burde disse to stemme overens, men det er ikke altid situationen. Igennem hele nærværende projekt, har diskursen været, at borgerne på landet kan forvente ligeså meget service, som dem der bor centralt i byen. Deraf kommer også mit forslag om servicetomme områder, der skal gøre op med denne forestilling om, at alle er servicemæssigt lige. Og som afsnit 6.3 viser, så forventer folk faktisk, at der er forskel på serviceniveauet og at man f.eks. bliver nødt til at have en bil, for at kunne føre et nogenlunde normalt liv, hvis man bor på landet. Men hvordan kan det så være, at forventningerne til serviceniveauet på landet er så høje? Ifølge Jensen (2013) og Munk (2013) kan det skyldes dårlig/misvisende kommunikation fra kommunens side:

I mange år har man jo gået, synes jeg i hvert fald, og stukket borgerne ude på landet lidt i blå i øjnene. Man blevet ved med at love, at man også vil tage hensyn til dem, og at man vil levere et eller andet ordentlig niveau servicemæssigt – det vil vi stadigvæk, men vi må også sande, at vi er ikke i stand til at opretholde samme niveau som inde i byerne.

(Jensen 2013)

[Det] er sådan nogle bløde formuleringer; man lover ikke noget om, at her skal være en børnehave, for det er sådan set noget man blev fanget lidt på i den eksisterende kommuneplan, at der stod ret bastant, at i et landdistriktscenter kan man regner med sådan og sådan, og så har politikerne opdaget, hov, at de bliver slået i hovedet når de så lukker det, fordi det står der i kommuneplanen. Så man er blevet meget forsigtige med at love noget.

[...]

[Hvis] der er en skole, og der står i kommuneplanen, at der skal være en skole, så regner man jo også med, at der er en skole, når ens børn bliver syv år. Og det er der så måske ikke. Og så har man købt et hus og har svært ved at få det solgt igen, så det er jo hele det der forventningspres, der er et ønske om en forventningsafstemning fra borgernes side, men det, vi jo så bare kan se sker, og som er et stort problem, når man sidder som planlægger, men også for kommunen som samlet organisation, synes jeg, er, at det bliver langt hen ad vejen enkeltsagsbehandling, som ikke tager udgangspunkt i at nu har vi defineret det her. Det er fair nok, men man kan sige, at det samlede strategiske ejerskab og den samlede strategiske tænkning har altså meget sværere vilkår i forhold til, at når man så skal lukke fem skoler, så er det skoleafdelingen, der sidder og laver

en beregning på, hvordan går det lige op med elevtal, og hvilken skole trænger til mest istandsættelse, og det er bare ren økonomi, og så er der ikke rigtigt andre hensyn, der tæller, så derfor kan det godt være, at vi har skrevet en plan, der lover ét eller andet, men når man så kommer til virkeligheden, så bliver man bare mødt af, at det er økonomien, der tæller.

[...]

Det ville jo være ønskescenariet, at der var en politiker, som havde så stort et ejerskab til det her, at de faktisk tog det med til en forhandling og sagde "men vi har jo aftalt, at det er her vi prioriterer". Nu er det jo ikke vedtaget endnu, men nej, det er ikke min fornemmelse, at det er sådan, det kommer til at foregå. [...] man er jo bundet af étårige budgetter og et tolvårigt planperspektiv; de spiller ikke helt sammen de to.

(Munk 2013)

Der er her identificeret to problemer: Politikerne, der ikke vil/tør at stå ved det de siger, og selve det kommunale system, der – i hvert fald ikke i Guldborgsund – spiller sammen med den overordnede planlægning. Jeg skal undlade at diskutere disse to specifikke problemer, for der kan være forskel på dette fra kommune til kommune, men hvorom alting er, så manifesterer dette sig som politikker og planer, der stiller borgerne noget i sigte, som dermed forventer, men alligevel ikke får. Men hvor Guldborgsund Kommune måske er et dårligt eksempel, så kan man selvfølgelig altid trøste sig ved eksemplet fra Næstved Kommune (se afsnit 6.1.1), viser også, at det *kan* lade sig gøre:

Ja, der skulle gerne være en tydelig forventningsafstemning. Vi tror ikke på, at vi kan imødekomme alle ønsker, men vi kan i hvert fald være tydelige om, hvad det er vi mener og så stå ved det.

[...]

Jeg synes der er en ærlighed i at sige, hvad det er, vi mener, være klare og samtidig være åbne, og det synes jeg, der er en rigtig god forståelse af i denne her kommune. Jeg synes vi har lavet nogle meget ærlige politikker. [...] vi siger, at dét her er det, vi vil give håndslag på, det står vi inde for, at vi sætter i værk, og det tænker jeg, at det kan man som borger forholde sig til. [...] Og det kan jeg nu meget godt lide, at vi er lidt tydelige, og at vi også tør at sige ting, som jo ikke nødvendigvis er superpopulære, men hvis det er ærligt ment, og vi er klare omkring det, så tror jeg på, at vi står bedre på den måde.

(Jongberg 2013)

Dét, som Næstved Kommune gjorde, var ikke at love for meget. Dermed skabte de ikke for store forventninger hos borgerne. Og da borgerne troppede op, for at få deres forventninger indfriet, havde politikerne ikke lovet mere, end de kunne holde, og de kunne derfor give borgerne dét, som politikerne selv havde stillet borgerne i udsigt. Og de levede alle lykkeligt til deres dages ende.

Personligt tror jeg også, at én af grundene til Næstveds succeshistorie er, at den liste, der definerer indholdet i Centerstrukturen, er konkret og letforståelig, og dermed meget let at anvende. Faktisk har den været så anvendelig, at både borgerne og politikerne har

kunnet anvende den. Dette er hermed også en kritik af Lollands *Debatoplæg til Plan- og Udviklingsstrategi 2013*, der er generelt meget uklar om, hvad det er man skal kunne forvente, eksempelvis ved at anvende ordet 'kvalitet' gentagne gange – måske fordi kvantiteten i kommunen ikke har vist sig at være i vækst. Retfærdigvist skal det også siges, at der er tale om en *planstrategi* og ikke en konkret *plan*, så løse definitioner og bløde formuleringer er på sin vis tilladte, men det kan blive svært at føre strategien ud i livet, bl.a. i kommenplanen.

Ifølge Aagaard (2013) er denne forventningsafstemning lige netop dét, som borgerne ønsker sig. De vil vide, hvad de kan forvente, så de véd, hvad de har at handle ud fra. Men som Jongberg (2013) bliver citeret for ovenfor, så er politikerne i Guldborgsund Kommune "blevet meget forsigtige med at love noget", da de fandt ud af, at de blev holdt op på deres løfter, engang da de var kommet til at love for meget. Men det er et helt studie i sig selv, at skulle diskutere politikeres mod til at turde upopulære løsninger, selvom det uanset hvad, er dét borgerne vil have. De vil vide, hvad de kan forvente i stedet for en masse "bløde formuleringer":

[Jeg] hører jo til dem, der i rigtig mange år har bedt om, om man politisk dog ikke ville tage stilling til, hvad man ville, for man kan sige, at på den ene side, vil det, at man politisk tager stilling, selvfølgelig skabe et ramaskrig, og hvis man håber på at blive valgt næste gang, får man nok ikke stemmer dér, hvor man... Men det er jo vilkårene. Men det er så utroligt vigtigt for landdistrikterne helt nøjagtigt at vide, hvor man politisk vil hen, og hvad man kan forvente, og dér kunne jeg måske godt ønske mig det meget mere detaljeret end man har gjort her [i Guldborgsunds kommuneplanstrategi], men det er dog et skridt på vejen, så de skal ikke klandres for det. Men hvis man kunne udpensle det noget mere, så ville man også vide, hvad det var man gik ind til, og det tror jeg er meget, meget vigtigt.

[...]

Derfor bliver det også lidt ad hoc en gang imellem med visse ting.

[...]

Jeg synes det vil være rigtig godt, hvis man politisk meldte ud, at hvis du flytter derhen og derhen og derhen i alle de prikker du ser dér [på kortet fra planstrategien], så er det, du kan forvente det og det. Selvom det gør ondt.

(Aagaard 2013)

Sådan som jeg tolker Aagaards udsagn, så vil man hellere have at vide, hvor lidt man kan forvente, og dermed se sig dårligere stillet, i modsætning til at blive lovet en hel masse, der alligevel ikke holder stik.

Her mener jeg, at planlægning for servicetomme områder har fundet sin rette hylde – i hvert fald, når det kommer til serviceniveauet. Med servicetomme områder skal man forvente sig mindre. Derfor er servicetom planlægning nærmest sikret imod, at love for meget, i og med, at man netop lover mindre i nogle egne end i andre. Hvis dette ikke var tilfældet, ville det per definition ikke være planlægning for servicetomme områder.

Man kan selvfølgelig også løbe fra planer om servicetomme områder, ligesom al anden politik, f.eks. ved som i Guldborgsund at love bedre vilkår til landbruget uden faktisk at holde løftet, men det at formulere og vedtage servicetomme områder er i forvejen et skridt i den helt modsatte retning af at love for meget. Det er et udtryk for *erkendelsen* af, at ikke alting kan

gå i vækstretningen, og at det netop ikke er muligt eller rationelt at opretholde serviceniveauet i et nærmere specificeret område. Derved har man allerede som lokalpolitiker pustet til gløderne under sin politiske karrieres kætterbål, hvis da bålet ikke allerede står i flammer, og man netop derfor giver pokker i det og tør tage de nødvendige, men upopulære skridt hen mod differentiering i serviceniveauet mellem land og by.

Konklusion 9

Problemformuleringen er udformet med et hovedspørgsmål med uddybende underspørgsmål. Derfor bliver underspørgsmålene besvaret først da de underbygger konklusionen på hovedproblemformuleringen.

Underspørgsmål 1:

Hvordan har kontrolleret afvikling vha. service været anvendt hidtil?

Jeg har undersøgt tre kommuner i Danmark, som jeg mener har lavet plandokumenter og politikker, der kan relateres til kontrolleret afvikling, hhv. Næstved, Guldborgsund og Lolland Kommuner. Disse tre kommuners tilgange til det er dog forskellige, ligesom der også er forskel i baggrunden for, at de har planlagt som de har.

Næstved Kommune har pga. strukturreformen i 2007 og med ønsket om, at få et overblik over hvilke servicefunktioner, der fandtes i kommunen lavet en centerstruktur i *Kommuneplan 2009* med en liste, der beskriver hvilket minimum af service, man kan forvente i de forskellige centerbyer.

Guldborgsund Kommunes *Kommuneplanstrategi 2011* og *Landdistriktspolitik* differentierer mellem centerbyer og landdistrikter. Landdistrikterne er yderligere delt op i bosætningsområder, hvor bosætning prioriteres, og 'resten', hvor jordbrug og natur vil blive prioriteret. Planerne introducerer, uden at præcisere det yderligere, at man kan forvente, at der vil være forskel i serviceniveauet mellem land og by. Baggrunden er, at sådan ser verden ud i forvejen, og planen afspejler derfor til en vis grad *status quo*.

Lolland Kommune har lavet *Debatoplæg til Plan- og Udviklingsstrategi 2012*, hvori de meget klart og tydeligt udtrykker, at der fremover er et stort behov for at reducere kommunen, som er udsat for voldsom afvikling befolkningsmæssigt. Én af løsningerne er at udpege en 'akse', hvor services bliver koncentreret, mens der skal ske nedskæringer uden for den.

Underspørgsmål 2:

Hvad er konsekvenserne af at anvende 'servicetomme områder' som et planlægningsværktøj?

Da 'servicetomme områder' er et nyt begreb, er dette spørgsmål mest blevet undersøgt ud fra casene, samt analyseret hypotetisk gennem en abduktiv proces.

Reelt set har kun én af case-kommunerne kunnet opnå erfaringer med deres planer. Næstved har haft succes med at skære i de skoler, der ikke blev lovet igennem centerstrukturen, mens de samtidig har givet noget andet, der blev lovet. Centerstrukturen har altså vist sit værd, selvom en stor del af æren skyldes politikerne, der også handlede ud fra den.

Af de andre planer forventes der kun, at planerne eventuelt accelererer afviklingen.

Mere hypotetisk set afhænger konsekvenserne af hvilke services, der ikke længere vil være tilgængelige i de servicetomme områder. Hårdest vil det nok være for dem, der ikke frivilligt bliver boende på landet, f.eks. fordi huset ikke kan sælges. Omvendt er der også nogle, som har hårdt brug for de servicetjenester, der kommer ud til dem, f.eks. hjemmehjælp, som bliver tvunget til at flytte, hvis de ønsker at beholde serviceniveauet. Hvis disse mennesker tilmed ikke kan flytte ind til byen, er vi havnet i et dilemma, der stiller spørgsmålstejn ved hvor langt velfærden rækker.

For dem der ikke har behov for nogen nævneværdig service, udover den de selv kan transportere sig hen til, vil der reelt set ikke være nogen forskel, om man sænkede serviceniveauet. Men dette kommer igen an på, hvor langt man går med at 'tømme' området for service.

Underspørgsmål 3:

Hvordan kan 'servicetomme områder' defineres?

Servicetomme områder, skal ikke nødvendigvis forstås bogstaveligt talt. Begrebet kan gradbøjes rigtig meget, men grundprincippet er, at der differentieres geografisk i hvilke serviceydelser, der kan opnås i nogle udpegede zoner. Selvom begrebet er nyt, er det ikke et ukendt fænomen, da serviceniveauet på landet allerede i dag generelt må siges at være lavere end inde i byen. Forskellen ligger i at planlægge decideret for områder med mindre service.

Her er det vigtigt at skelne mellem *servicefunktioner*, der er bundet op på en fysisk struktur, som kan styres igennem kommuneplanen, samt *servicetjenester*, der er 'til døren-services', der kommer ud til folks bopæl. Den første kategori er allerede stærkt reduceret og centraliseret. Derfor er det den anden kategori, der er interessant at kigge på. I den forbindelse kan nævnes kollektiv transport, postomdeling (privat service uden for kommunal regulering), snerydning, vejvedligehold, hjemmepleje og tilslutning til det offentlige vand-, varme-, el-, naturgasnet og renovation.

Ved den sidste service (tilslutning) blev det fundet irrationelt og til dels umoderne, ikke fortsat at udbrede tilslutningspligten. Den andensidste (hjemmepleje) kan for mange være at gå over grænsen for, hvad man i et velfærdssamfund kan acceptere. At fastsætte en egentlig grænse for servicetomme områder må dog i sidste ende være et politisk spørgsmål, både i forhold til hvad lovgivningen dikterer, men også i forhold til hvad der vil være 'antivelfærdsk'.

Endelig handler servicetomme områder ikke bare om at fjerne service fra landdistrikterne; der skal noget andet i stedet – det skal omprioriteres. Hvis det ikke er højt serviceniveau og alskens bosætning man ønsker, hvad er det så? Dette kunne eksempelvis være bedre forhold for jordbrug og natur.

Hovedproblemformulering:

Hvordan kan 'servicetomme områder' blive brugt til at imødekomme afviklingen af landdistrikter i Danmark?

Jeg mener selv, at de tre cases kommer med rigtigt gode bud på, hvad det vil sige, at planlægge for servicetomme områder i landdistrikter, der uundgåeligt er udsat for afvikling og faldende befolkningstal.

1. Afviklingen skal erkendes, før man kan imødekomme den med planlægning.
2. Der skal prioriteres forskelligt i serviceniveauet i et specifikt udpeget geografisk område. F.eks., der skal gøres forskel på land og by mht.
3. Der skal laves en detaljeret plan for, hvilke services, den enkelte borger kan forvente. Og denne plan skal ikke love for meget.

Jeg vil lægge særligt stor vægt på de *forventninger* borgerne har. Når politikerne og planlæggerne fjerner service fra et område, bør borgerne nødvendigvis også have lavere forventninger til serviceniveauet på landet – hvilket de for øvrigt allerede har. Det kan altså ikke nytte noget at man lover et højt serviceniveau, men ikke leverer varen, når forventningerne forsøger at blive indfriet. At bo i et servicetomt område handler som udgangspunkt om ikke at forvente for meget af det kommunale serviceniveau.

At politikerne ikke bør love mere end de kan holde, så borgerne ikke forventer for meget, er en meget generel regel, der burde være almindelig snusfornuft i dansk lokalpolitik. Min fornemmelse er dog, at det ikke er tilfældet i dag, når det kommer til serviceydelser.

Perspektivering 10

10.1 Ældre Sagens nederlag i højesteret

D. 23. maj 2013, stadfæstede Højesteret en dom i en principiel sag om, hvorvidt kommunen må differentiere i hjemmehjælpsydelsen.

Principielt handler sagen om, hvorvidt en kommune må skære i den hjemmehjælp, en borger har fået tildelt, alene fordi politikerne har vedtaget et nyt og ringere serviceniveau, altså fordi der skal spares penge.

(Nilsson 2013)

Men Køge Kommune fik ret; de havde fulgt reglerne i Serviceloven:

I 1998 blev kommunerne pålagt mindst én gang om året at udarbejde en kvalitetsstandard for bl.a. personlig og praktisk hjælp.

Kvalitetsstandarden indeholder en beskrivelse af det serviceniveau (indhold og omfang), som kommunalbestyrelsen fastlægger.

Baggrunden var et ønske om, at ældres rettigheder skulle klargøres.

I 2012 blev der lavet en tilføjelse til serviceloven med følgende formulering:

»Afgørelse efter loven træffes på baggrund af faglige og økonomiske hensyn.«.

(Johansen og Nielsen 2013)

Dette åbner op for, at servicetomme områder kan indføres – også mht. hjemmehjælp. Særligt fordi en skrantende økonomi er noget, som de fleste kommuner døjer med, især dem, der står overfor væsentlige udfordringer med afvikling nu og i fremtiden. Der er dog ingen, der spør, at kommunerne vil gå grassat og skære ligeså tosset de vil i serviceydelse, så længe de kan argumentere med en slunken kommunekasse. Eller ingen tør tænke tanken. Der er i hvert fald ingen kommuner, der indtil nu har gjort brug af muligheden i så høj en grad, at Ældre Sagen har sagsøgt dem for det, og dommen har ikke ændret reglerne i Serviceloven. Men det er selvfølgelig muligt, at flere kommuner nu vil gøre mere brug af det, da dommen har stadfæstet deres ret til at gøre det og evt. gjort dem opmærksomme på muligheden.

Men reaktionerne på, at Køge Kommune kunne fjerne hjemmehjælp med baggrund i økonomien, bekræfter det, som er beskrevet i afsnit 7.2, at grænsen for, hvilke servicetjenester

kommunerne kan justere ved, går et sted lige i nærheden af hjemmehjælp. Men sagen bekræfter også, som diskuteret i afsnit 8.1.2, at det er op til politikernes mod og moral, at fastsætte grænsen for, hvor højt et serviceniveau, borgerne skal kunne modtage.

Jeg synes desuden det er værd at bemærke, at den ene af hovedpersonerne i retssagen, Svend Erik Hansen, i løbet af retssagen flyttede et andet sted hen. Det fremgår ikke, om den manglende hjemmehjælp har været med til at tilskynde flytningen, men det var åbenbart i dette tilfælde både muligt og ønskværdigt for manden, at flytte et sted hen, hvor serviceniveauet var højere. Manden flyttede til Glamsbjerg på Fyn, for at være tættere på sin datter (Nilsson 2013). Dette er et eksempel på, at det at flytte væk fra et sted til et andet ikke er utænkeligt, hvad end det så er for at følge efter familien, som måske allerede er flyttet ind til byen, eller serviceniveauet.

Det eneste lille hage, der er ved sagen i forhold til servicetomme områder, er, at serviceniveauet fastsættes ud fra kommunens overordnede målsætning for serviceniveauet, økonomien og den enkeltes behov, mens geografisk differentiering umiddelbart ikke er en mulighed, da alle borgere i kommunen skal serviceres efter de samme regler. Medmindre der kan argumenteres for, at jo længere væk fra et givent punkt den ældre bor, desto dyrere er det for kommunen at yde hjemmehjælp, hvormed det kan retfærdiggøres, at serviceniveauet for den pågældende ældre bliver tilsvarende ringere. Jeg mener dog ikke, at dette er en gangbar løsning jf. diskussionen i afsnit 8.3, hvor det påpeges, hvor vigtigt det er, at kommunen kommunikerer et klart budskab, som ikke skaber tvetydige forventninger hos de servicetrængende. Gør man serviceniveauet afhængigt (omvendt proportionelt) af den præcise afstand indtil et centralt sted, f.eks. et plejecenter, mener jeg, det bliver for uigennemskueligt, hvad man egentlig kan forvente af service på landet.

Så endnu ser jeg ikke den helt store hjemmel for geografisk differentiering af serviceniveauet, men med dommen, er der åbnet op for, at muligheden er der.

10.2 Overvejelser om yderligere forskning

Jeg ville gerne være kommet med en slags manual til, hvordan kommunerne kan planlægge for servicetomme områder eller i det mindste kontrolleret afvikling. Men udover, at jeg ikke var i besiddelse af ubegrænsede tidsmæssige ressourcer, deraf "Overvejelser om yderligere forskning", føler jeg på nuværende tidspunkt ikke, at 'servicetomme områder' er et færdigt koncept. Det er meget muligt ikke engang et lovligt koncept for kommunerne at føre ud i livet, når det drejer sig om geografisk differentiering af serviceniveauet.

Med *kontrolleret afvikling*, der er et relativt nyt koncept i dansk sammenhæng, og *servicetomme områder*, der med nærværende rapport er et helt nyt koncept, er der derfor mange spørgsmål, der kræver svar og stadig mange overvejelser, der skal gøres. Dette afspejles også i omfanget af nærværende rapport. Samtidig mener jeg heller ikke, at konsekvenserne af servicetomme områder er blevet fuldt ud undersøgt; der er simpelthen for få danske fortilfælde og nærmest intet erfaringsgrundlag at bygge videre på. Derfor bliver det interessant at følge de tre case-kommuner med den politik og den planlægning, de har lagt for dagen. Særligt interessant bliver det at se Guldborgsund og Lolland Kommuners kommuneplaner, der i skrivende stund endnu

kun er på trapperne. Personligt glæder jeg mig mest til at se Lolland Kommunes udspil, da de med deres *debatoplæg til Plan- og Udviklingsstrategi 2012* virkelig har lagt i kakkelovnen til nogle meget store ændringer i kommunen, som følge af afvikling.

Således mener jeg at der bør forskes yderligere i:

Serviceoven og anden relevant lovgivning med henblik på et klarlægge, om/hvordan det er muligt for kommunerne, at yde geografisk differentieret service, særligt med fokus på servicetjenester såsom hjemmehjælp;

evaluering af kommende planer for kontrolleret afvikling, navnlig fra Guldborgsund og Lolland Kommuner;

generel udvikling af konceptet 'servicetomme områder' , eksempelvis gennem en mere detaljeret beskrivelse af hvilke services, der kan justeres iht. Serviceoven og borgernes forventninger; samt

konsekvenserne af servicetomme områder , hvad det medfører for dem, der allerede bor der, for dem der er tvunget til at bo der, og for dem der vælger at flytte derud på trods af et ringere serviceniveau.

10.3 **Anbefaling og afrunding**

De mange ubesvarede spørgsmål skal dog ikke holde mig fra at anbefale konklusionen og særligt svaret på hovedproblemformuleringen, der i generelle termer beskriver de ting, som jeg har kunnet identificere i studiet af de tre case-kommuner. Min anbefaling er derfor, at læse nærværende rapport; alternativt at man selv sætter sig ind i, hvordan de tre kommuner har arbejdet med kontrolleret afvikling indtil videre.

Under alle omstændigheder, bliver landdistrikterne som udgangspunkt affolket, uanset om kommunerne forsøger at kontrollere og styre det gennem planlægning eller om de fortsætter som hidtil. Formålet for kontrolleret afvikling er ikke hverken at stoppe afviklingen eller accelerere den, men om at *styre* den, så den udspiller sig så hensigtsmæssig som mulig. Her kan servicetomme områder være et praktisk redskab. At det så kan betyde, at den i nogle områder vil accelerere afviklingen, mens den andre steder vil bremse den op, er kun et udtryk for, at afviklingen faktisk *bliver* kontrolleret.

Litteratur

- Aagaard, 2013.** Birthe Aagaard. *Interview med Birthe Aagaard*, 2013. Transkription findes i bilag B.
- Allmendinger, 2009.** Philip Allmendinger. *Planning Theory*. Palgrave Macmillan, second edition, 2009.
- Andersen, 1972.** Hans Christian Andersen. *Børnenes H.C. Andersen*. Carlsen if, 1972.
- Andersen, 2006.** Ib Andersen. *Den skinbarlige virkelighed – om vidensproduktion inden for samfundsvidenskaberne*. Samfundslitteratur, fjerde edition, 2006.
- Answers.com, 2013.** Answers.com. *Central Place Theory*.
<http://www.answers.com/topic/central-place-theory-1>, 2013. Læst d. 20. maj 2013.
- Arla, 2013.** Arla. *Arlas historie*. <http://www.arla.com/da/0m-Arla/Arlas-historie/>, 2013. Læst d. 4. marts 2013.
- Bach, 2013.** Jens Bach. *Mulighedernes land*. Oplæg d. 17. januar, 2013.
- Broen, 2013.** Christian Broen. *Med omvendt fortegn?* Oplæg d. 19. april, Dansk Byplanlaboratorium, 2013.
- Bryman, 2008.** Alan Bryman. *Social Research Methods*. Oxford University Press, third edition, 2008.
- Buch-Hansen og Nielsen, 2008.** Hubert Buch-Hansen og Peter Nielsen. *Kritisk realisme*. Samfundslitteratur, 2008.
- Buur, 2012.** Broen til det frie Europa. I Heidi Pfeffer og Ove H. Nielsen, redaktør, *Lolland-Falster – historier i landskabet*. Lolland-Falsters Historiske Samfund, 2012.
- Chambers og Taylor, 1999.** Lance D. Chambers og Michael A.P. Taylor. *Strategic Planning: Processes, Tools and Outcomes*. Ashgate, 1999.
- Christensen, 2006.** Hanne Christensen. *Dansk industri: Sukkerfabrikkerne – Roer i lange baner*. Guldborgsund Museum, 2006.
- Danermark, Ekström, Jakobsen og Karlsson, 2002.** Berth Danermark, Mats Ekström, Liselotte Jakobsen og Jan C. Karlsson. *Explaining Society: Critical Realism in the Social Sciences*. Routledge, 2002.

- Danmarks Statistik, 2010.** Danmarks Statistik. *BDF6: Medhjælpere i landbruget efter område, antal ansatte og bedrifter*, 2010.
- Danmarks Statistik, 2012a.** Danmarks Statistik. *BEF44: Folketal 1. januar efter byområde*, 2012.
- Danmarks Statistik, 2012b.** Danmarks Statistik. *RASU33: Befolkningen efter område, uddannelse, socio-økonomisk status, alder og køn*, 2012.
- Danmarks Statistik, 2013.** Danmarks Statistik. *BEF44: Folketal 1. januar efter byområde*, 2013.
- Dansk Center for Byhistorie, 2013.** Dansk Center for Byhistorie. *Danmarks Købstæder*, 2013. Læst d. 3. maj 2013.
- Degn, 1987.** Ole Degn. *Byer, byhierarkier og byudvikling i Danmark 1550-1700*. Historie/Jyske Samlinger, 17, 1987.
- Elmgreen, 2012.** Et dystert minde. I Heidi Pfeffer og Ove H. Nielsen, redaktør, *Lolland-Falster – historier i landskabet*. Lolland-Falsters Historiske Samfund, 2012.
- Elsvor, 2012.** En polsk kaserne. I Heidi Pfeffer og Ove H. Nielsen, redaktør, *Lolland-Falster – historier i landskabet*. Lolland-Falsters Historiske Samfund, 2012.
- Gans, 2007.** Herbert J. Gans. *Planning for Declining and Poor Cities*. Journal of the American Institute of Planners, 45:5, 2007.
- Garde, 2013.** Søren Garde. *Almene boliger – Et af de helt store problemer i fremtiden*. Oplæg d. 19. april, Dansk Byplanlaboratorium, 2013.
- Gottschalk, Ærø og Rasmussen, 2007.** Georg Gottschalk, Thorkild Ærø og Mikkel Rasmussen. *Dårlige boliger i landets yderområder – om omfanget og betydningen af boliger i særlig ringe stand*, Statens Byggeforskningsinstitut, 2007. SBI 2007:08.
- Guldborgsund Kommune, 2012.** Guldborgsund Kommune. *Landdistriktspolitik – vi bor på landet fordi vi kan li' det*, 2012.
- Guldborgsund Kommune, 2011.** Guldborgsund Kommune. *Kommuneplanstrategi 2011 – en strategi med fokus på landdistrikterne*, 2011.
- Hansen og Simonsen, 2004.** Frank Hansen og Kirsten Simonsen. *Geografiens videnskabsteori – en introducerende diskussion*. Roskilde Universitetsforlag, 2004.
- Hansen, 2004.** Landdistrikter og udkanter i Danmark. I Birgitta Maae Jensen, Ulrik T. Skafte og Peder Hovgaard, redaktører, *Langt ude på landet! – Om livet i de danske udkanter*. Turbine Forlaget, 2004.
- Historisk Atlas, 2013.** Historisk Atlas. *Historisk Atlas*. [http://historiskatlas.dk/Maglem%C3%B8lle_\(7241\)](http://historiskatlas.dk/Maglem%C3%B8lle_(7241)), 2013. Læst d. 1. juni 2013.
- Hollander, 2013.** Justin B. Hollander. *Contemporary perceptions of nine decades of depopulation in New Bedford, Massachusetts*. URBAN DESIGN International, 18, 2013.

- Hyldtoft, 2012.** Rødby Fjords endeligt. I Heidi Pfeffer og Ove H. Nielsen, redaktør, *Lolland-Falster – historier i landskabet*. Lolland-Falsters Historiske Samfund, 2012.
- Indenrigs- og Sundhedsministeriet, 2011.** Indenrigs- og Sundhedsministeriet. *Pulje til opprioritering af det fysiske miljø i udkantsområder (Indsatspuljen, 2011.*
- Jensen, 2013.** Arne Graae Jensen. *Interview med Arne Graae Jensen, 2013.* Transkription findes i bilag C.
- Jensen, 2004a.** Pejlemærker mod fremtiden. I Birgitta Maae Jensen, Ulrik T. Skaftø og Peder Hovgaard, redaktører, *Langt ude på landet! – Om livet i de danske udkanter*. Turbine Forlaget, 2004a.
- Jensen, 2004b.** At tage hånd om hinanden. I Birgitta Maae Jensen, Ulrik T. Skaftø og Peder Hovgaard, redaktører, *Langt ude på landet! – Om livet i de danske udkanter*. Turbine Forlaget, 2004b.
- Jensen, 2012.** Danmarks største privatbane. I Heidi Pfeffer og Ove H. Nielsen, redaktør, *Lolland-Falster – historier i landskabet*. Lolland-Falsters Historiske Samfund, 2012.
- Johansen og Nielsen, 2013.** Martin Johansen og Hanne Fall Nielsen. *Nu kan kommunen bare skalte og valte med hjælp til os gamle*. Jyllands-Posten, 24. maj, 2013.
- Jongberg, 2013.** Bente Jongberg. *Interview med Bente Jongberg, 2013.* Transkription findes i bilag A.
- Jørgensen, 2013.** Poul Erik Jørgensen. *Marked OG Planlægning*. Oplæg d. 19. april, Dansk Byplanlaboratorium, 2013.
- Kristensen, Kjeldsen og Dalgaard, 2007.** Inge Toft Kristensen, Chris Kjeldsen og Tommy Dalgaard. *Landdistriktskommuner – indikatorer for landdistrikt*, Danmarks Jordbrugsforskning, 2007.
- Laursen, 2007.** Martin Holmgaard Laursen. *Abduktiv undervisning og læring*. 2007. Ikke-udgivet bog.
- Lægaard, 2013.** Otto Lægaard. *Vrangen ud af Vestervig?* Oplæg d. 19. april, Dansk Byplanlaboratorium, 2013.
- Lolland Kommune, 2013a.** Lolland Kommune. *Hvidborg – opsamling af høringsvar til Planstrategi for Lolland Kommune, 2013a.*
- Lolland Kommune, 2013b.** Lolland Kommune. *Debatoplæg til plan- og udviklingsstrategi 2012, 2013b.*
- Miljøministeriet, 2009.** Miljøministeriet. *Planloven, 2009*. LBK nr. 937 af 24/09/2009.
- Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2006.** Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri. *Mere liv på landet – Landdistriktsprogrammet 2007-2013, 2006.*
- Møller og Staunstrup, 2008.** Landsbyerne i Nordjylland – et forsømt planlægnings- og udviklingsobjekt med betydelige potentialer for fremtidig udvikling. I Jesper Lindgaard Christensen, Thomas Nielsen og Lisbeth Tved Linde, redaktører, *Hvad skal Nordjylland leve af?* Center for Regional Udvikling, 2008.

- Munk, 2013.** Nina Munk. *Interview med Nina Munk*, 2013. Transkription findes i bilag D.
- Nielsen, Nielsen og Jensen, 1990.** Keld Nielsen, Henry Nielsen og Hans Siggaard Jensen. *Skruen uden ende – den vestlige teknologiske historie*. Teknisk Forlag, 1990.
- Nielsen, 2012a.** Roerne gror og gror. I Heidi Pfeffer og Ove H. Nielsen, redaktør, *Lolland-Falster – historier i landskabet*. Lolland-Falsters Historiske Samfund, 2012a.
- Nielsen, 2012b.** Sukkerroernes pionerer. I Heidi Pfeffer og Ove H. Nielsen, redaktør, *Lolland-Falster – historier i landskabet*. Lolland-Falsters Historiske Samfund, 2012b.
- Nilsson, 2013.** Kirsten Nilsson. *Principiel dom i dag: De troede, at de ældre aldrig gjorde vrøvl*. Politikken, 23. maj, 2013.
- Nissen, 2013.** Camilla Nissen. *Interview med Camilla Nissen*, 2013. Transkription findes i bilag E.
- Næstved Kommune, 2009.** Næstved Kommune. *Kommuneplan 2009-2021*, 2009.
- Næstved Kommune, n.d.** Næstved Kommune. *Landdistriktspolitikken*, n.d.
- Næstved Kommune, 2008.** Næstved Kommune. *Ny kommune - ny fremtid – Kommuneplanstrategi 2008-2020*, 2008.
- Olsen, 2006.** Søren Olsen. *Oplev Sydsjælland, Møn og Lolland-Falster*. Forlaget Hovedland, 2006.
- Oswalt og Rieniets, 2006.** Introduction. I Philipp Oswalt og Tim Rieniets, redaktør, *Atlas of Shrinking Cities*. 2006.
- Pacione, 2009.** Michael Pacione. *Urban Geography – a global perspective*. Routledge, third edition, 2009.
- Pattison, 2004.** Gary Pattison. *Planning for decline: the 'D'-village policy of County Durham, UK*. Planning Perspectives, 19, 2004.
- Popper og Popper, 2002.** Deborah E. Popper og Frank J. Popper. *Small can be beautiful*. Planning, juli, 2002.
- Porsmose, 2008.** Erland Porsmose. *Danske landsbyer*. Gyldendal, 2008.
- Realdania, 2012.** Realdania. *Mulighedernes land – nye veje til udvikling i yderområder*, Realdania, 2012.
- Regeringen, 2002.** Regeringen. *Landdistriktsredegørelse 2002*, 2002.
- Regeringen, 2013.** Regeringen. *Regional- og Landdistriktspolitisk Redegørelse 2013*, 2013.
- Regeringen, Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti, 2013.** Regeringen, Venstre, Dansk Folkeparti, Liberal Alliance og Det Konservative Folkeparti. *Aftale om mindsket grænsehandel, BoligJobordning og konkrete initiativer til øget vækst og beskæftigelse – delaftale om Vækstplan DK*, 2013.
- Sass, 2012.** Ida Sass. *Transport skal nytænkes*. Byplan Nyt, (5), 2012.

- Saxgren og Andersen, 2012.** Henrik Saxgren og Niels-Jacob Andersen. *Syd for Danmark*. Aristo, 2012.
- Sayer, 2000.** Andrew Sayer. *Realism and Social Science*. SAGE, 2000.
- Siniscarco, 2012.** Krista Siniscarco. *Rust-belt Map*.
<http://futureofutica.wordpress.com/2012/06/20/rust-belt-map/>, 2012. Læst d. 30. maj 2013.
- Skov- og Naturstyrelsen, 2006.** Skov- og Naturstyrelsen. *Det nye Danmarkskort – planlægning under nye vilkår*, Miljøministeriet, 2006.
- Skov, 2004a.** Når skolen og købmanden lukker. I Birgitta Maae Jensen, Ulrik T. Skaftø og Peder Hovgaard, redaktører, *Langt ude på landet! – Om livet i de danske udkanter*. Turbine Forlaget, 2004a.
- Skov, 2004b.** Landsbyaktivisme. I Birgitta Maae Jensen, Ulrik T. Skaftø og Peder Hovgaard, redaktører, *Langt ude på landet! – Om livet i de danske udkanter*. Turbine Forlaget, 2004b.
- Sugrue, 2006.** Racism and Urban Decline. I Philipp Oswalt, redaktør, *Shrinking Cities*. 2006.
- Thorsen, Hejlskov og Wormslev, 2013.** Ida Thorsen, Lone Hejlskov og Søren Wormslev. *Rønner kan igen rives ned*. Nordjyske Stiftstidende, (27/02), 2013.
- Væksthus Sjælland, 2013a.** Væksthus Sjælland. *VækstVilkår 2012-2013 – Guldborgsund*, Vækstforum Sjælland, 2013a.
- Væksthus Sjælland, 2013b.** Væksthus Sjælland. *VækstVilkår 2012-2013 – Lolland*, Vækstforum Sjælland, 2013b.
- Væksthus Sjælland, 2013c.** Væksthus Sjælland. *VækstVilkår 2012-2013 – Næstved*, Vækstforum Sjælland, 2013c.
- Yin, 2009.** Robert K. Yin. *Case Study Research – Design and Methods*. SAGE, 2009.

Interview med Bente Jongberg

Den interviewede: Bente Jongberg (BJ)

Interviewer: Søren Rahbek Holm (I)

Sted: Erhverv og Turisme, Næstved Kommune, Teatergade 6, 4700 Næstved

Dato: 22. april 2012

Interviewguide:

1. Hvem er du, hvad laver du, hvad er din rolle ift. Kommuneplan 2009?

Kommuneplan 2009 indeholder en centerstruktur, der beskriver hvilke funktioner og services, der vil kunne forventes at være i de forskellige byer.

2. Hvad er tankerne og baggrunden for centerstrukturen?

- a) Er det et resultat af urbaniseringen?
- b) Ligger der en dybere årsag til centerstrukturen, f.eks. politisk spil, besparelser mv.?

3. Kommuneplan 2009 har en liste over hvilke services, der kan forventes i hvilke (type) byer i centerstrukturen. Alle serviceses er afhængige af fysiske faciliteter. Kunne man også koncentrere andre services, som ikke er afhængig af en bygning?

- a) F.eks. snerydning, hjemmehjælp, postomdeling, offentlig transport osv.

4. Hvilke konsekvenser har centerstrukturen haft? For folk der bor på landet generelt?

- a) For dem, der er "bundet" til at leve på landet, ældre, fattige, folk med usælgelige huse? Hvad skal der ske med det, der er tilbage, såsom tomme huse og landsbyer? Er der nogen som vil have fordel af det?
- b) Er det i virkeligheden "decline management", at styre afviklingen af et område?
- c) Har det haft/vil det overhovedet have nogen reel effekt og medføre nogen egentlig ændring af hvordan livet på landet er?
- d) Handler det ikke i ligeså høj grad om vores opfattelse af, hvilket serviceniveau, man som borger kan forvente, når man bor uden for større bysamfund?

- e) Har det medført nogen økonomiske besparelser indtil videre og har det krævet investeringer?
- f) Hvad har borgernes reaktion været? Forståelse eller...?

5. Hvor langt tror du hypotetisk man kan gå med at fjerne services og funktioner fra landdistrikterne? Hvilke konsekvenser vil det have?

- a) Hvad tænker du om at udlægge (så godt som) "servicetomme" områder?

6. Synes du Centerstrukturen er en god eller dårlig idé og hvorfor?

- a) Bliver centerstrukturen videreført eller skærpet i den kommende kommuneplan?

Transkription:

B: Jeg hedder Bente Jongberg og er ansat som chefkonsulent i det, der nu hedder Center for Plan og Erhverv, i et team, der hedder Erhverv og Turisme. Dvs. at jeg sidder nu mest på erhvervsområdet. Jeg har tidligere, inden vi lavede organisationsændringen sidste sommer, så har jeg siddet i noget der hed Center for Strategi og Udvikling, og før det, da jeg blev ansat, og dvs. dengang vi arbejdede med Centerstrukturen første gang, var jeg i noget, der hed Udviklingsforvaltningen, og snittet var lavet sådan, at vi havde kommuneplanstrategien, og dét, der dengang var Teknik- og Miljøforvaltningen, som nu er delt i fire tekniske centre, se arbejder med kommuneplanen. Jeg har en baggrund som civilingeniør med speciale i planlægning fra Aalborg...

[...]

B: Jeg har arbejdet i tre forskellige kommuner og startede i teknisk forvaltning med helt traditionelle planlægningsopgaver, lokalplaner, kommuneplaner, facaderåd, affaldsplanlægning og den slags, og så efterhånden skubbet mere og mere i retningen af erhvervsudvikling, og det er så det område jeg primært beskæftiger mig med nu. Og da jeg så dine spørgsmål ærgrede det mig lidt, at jeg ikke har haft mulighed for at tage en kollega med, der hedder Jannik Rauer med, fordi han sidder og arbejder med lokaldemokrati, og han har skrevet vores landdistriktspolitik og har med lokalrådene at gøre, men han har fri i dag, så han kunne ikke. Det var for sent jeg fandt ud af det, men jeg kan jo selvfølgelig sende dig hans kontaktoplysninger, hvis der er ting, du skal have uddybet hos ham. Og så har jeg taget lidt ting med, lidt papirer og nogen af dem har du måske. Vi er jo lige i gang med revision af kommuneplanen, og det vil også sige centerstrukturen og der har jeg taget den sidste mødesag med, som også lige er blevet godkendt og et opdateret skema med prikker, og den sag – jeg vil sige, at vi ikke ændrer det store, men det kommer vi nok tilbage til – den sag fulgtes med denne sag, som vedrører de projekter, der er sat i gang i de byer, hvor der er sket skolelukninger, og som i høj grad hægter sig op på centerstrukturen. Den tog jeg også bare med. De har fulgtes til økonomiudvalget og byrådet, fordi der er en meget tæt sammenkædning imellem de to ting. Så tog jeg også et notat om samarbejdet mellem lokalråd og kommunen, men der ligger en hel masse om de her lokalråd, som jeg tænker ligger meget op ad nogen af de spørgsmål du til hvad det egentlig betyder for lokalområderne. Og så tog jeg vores landdistriktspolitik, vores nye kommuneplanstrategi, vores vision og vores erhvervsstatistik, ligeså meget for at så kan du se hvordan sådan nogen ser ud her hos os.

I: Det er dejligt. Jeg fandt nemlig landdistriktspolitikken, men der står ikke noget årstal i?

B: Nej det kan være- Den er blevet lavet efter den første kommuneplanstrategi, så den er nok blevet lavet i '09, vil jeg tro, og vi sad i den samme forvaltning på det tidspunkt, i det samme kontor, så de dokumenter er åndeligt beslægtet, men den gælder stadigvæk, og der er ikke sat én eller anden udløbsdato på den på sammen måde, som der er med kommuneplanstrategierne; det er jo ikke en lovpligtig ting.

I: Nej, det var næsten også kun i forbindelse med, at jeg gerne skulle kunne kildehenvise til så meget som overhovedet muligt, og hvis jeg vil bruge den, så er det lidt sjovt, hvis det mangler et årstal, men skidt med det; så længe den er gældende.

BJ: Ja, det er den i hvert fald.

I: Jeg skrev sådan en lille [beskrivelse af kommuneplanen]... Fordi der er nogle af dem, jeg kommer til at interviewe, som jeg tror godt kunne bruge en lille introduktion, og det her er absolut den korteste, for jeg fokuserer jo på, hvordan man kan bruge det, at have en bestemt servicestruktur til både at prioritere, hvor er det egentlig vi skal investere henne og hvor er det vi vil have services, og omvendt hvor er det vi ikke vil have det, uden at vi nødvendigvis skriver det eksplicit, men jeg har ikke kunnet finde så meget mere i kommuneplanen, end at der er sådan en 'forventningsliste' til hvad man kan finde i de forskellige typer centerbyer.

BJ: Altså, det vi gjorde, hvis jeg skal sige lidt om processen, fordi den selvfølgelig betyder noget med hvad det var, vi endte op med. Kommuneplanstrategien blev lavet lige efter kommunesammenlægningen, eller proessen blev faktisk sat i gang inden, altså i efteråret 2006. Og Ny Næstved Kommune er en sammenlægning af Næstved Kommune, som er den store bykommune og så fire omkringliggende kommuner, som er landkommuner, og dermed betyder det her med rollefordelingen mellem byerne selvfølgelig rigtig meget, fordi der nu er én stor, og så er de andre mere ligeværdige. Og centrestrukturen så vi, og ser vi stadigvæk, som sådan en bro imellem kommuneplanstrategien og kommuneplanen. Det er der, hvor vi tager nogle af principper, der ligger i strategien og begynder, at gøre mere fysisk orienteret i kommuneplanen, og sidste gang, der i 2009, samlede vi faktisk alle de forskellige forvaltninger i kommunen, og startede med at kortlægge hvad det egentlig er for et serviceniveau vi har i øjeblikket, og hvordan er det man har tænkt det i de gamle kommuner, hvad var rollefordelingen imellem byerne på det tidspunkt, og så starte en diskussion af hvad vi tænkte, den så skulle være fremadrettet. Og det arbejde byggede også ovenpå en kommuneplanstrategi, hvor byrådet havde valgt, at det var byrådets strategi; det var hvad byrådet tænkte, der blev formidlet til borgerne, hvor en anden måde at gribe det an på, kunne have været, at man havde haft en lang borgerinddragelsesproces, hvor borgerne kunne sige, hvad deres forventninger var, men her var beslutningen, at det var det samlede byråd, der skulle melde ud "hvad er vores forventning til kommunen", så derfor var det meget naturligt at starte med at sige "hvad er status egentlig? Hvor er vi henne i dag?" og så prøve at sige "hvis vi skal omsætte de tanker, der ligger i kommuneplanstrategien, hvad er det så vi gerne vil melde ud til borgerne, at de kan forvente sig?" Og det er egentlig en arbejdsmåde vi er gået videre med, også i den næste kommuneplanstrategi; at det er en forventningsafstemning, vi fortæller borgerne hvad de kan regne med, at kommunen vil gøre. Det hænger jo også sammen med, at den første kommuneplanstrategi fik slået fast med politisk enighed, at vi vægtede lokalområderne og tingene skulle forgå så tæt på borgerne som muligt, men aldrig sådan, at det ville komme til at gå på kompromis med kvaliteten, og at Næstved by – og det var ret afgørende – er et lokomotiv for hele kommunen. Så det var to principper, nærheden, men at kvaliteten vægter højere, og så at Næstved lokomotivet. Og det vi kom til at snakke om, da vi sad i den her gruppe og fik kortlagt, hvad der egentlig var status, det var dét her med, at dels er der nogle ting, som vi ikke er herrer over, men som vi kan give nogle rammer for; vi kan sørge for, at der er planlagt for, at der kan være nogle detailhandelsbutikker dér, hvor vi synes der skal være det; det er ikke sikkert, at butikkerne er der, men vi kan i hvert fald sørge for, at det er muligt. Men så er der nogle andre ting, som vi faktisk kan beslutte, og som hægter sig op på, at der altså er ét eller andet, at der foregår ét eller andet her, og det er f.eks. hvis vi skal placere nogle rygestopkurser eller ældreklubber, at så kan vi også sørge for at få en samling, og der er begyndt at være en fællesforståelse af, at der, hvor der er en infrastruktur, der gør, at man kan komme frem, og dér hvor vi ligesom kan pulje noget, så det er med til at styrke hinanden kan vi måske faktisk fastholde, at det her er sådan et center, hvor man har en forventning om, at der er nogle forskellige ting, og at der er nogle mennesker, der kommer der og har et ærinde, så der kan måske også være en butik, der løber rundt; at ved at tænke lidt på at samle tingene, kunne vi egentlig styrke, i stedet for at udvande så meget, at det bliver til ingenting, så kunne vi måske holde fast i nogen ting, og det er den tankegang vi har forfulgt i centerstrukturen, og ved at

lave den her, kan man sige, 'nye' kategori med støttepunkter i landdistrikterne er et forsøg på sige, at vi véd jo alle sammen godt, at dengang vi bare havde lokalcentre, at der er mere end det; der er noget service, der er på et andet niveau, og hvis ikke man melder ud og siger hvor det så er henne, så kan det i princippet være alle steder eller ingen steder. Og det er ikke ligesom afstemt; alle små landsbyer kan have et ønske om, at det er her hos os, og i virkeligheden er det rigtigt nemt ikke at gøre noget, så det er sådan for os at se et skridt længere i den her afstemning med borgerne, at sige af de her andre ting er det faktisk de her steder vi satser på, og det betyder, at det er de her steder, og at det er ikke nabobyen, så der ligger også den her "det er ikke hos Jer", men så véd vi det, og så kan man forholde sig til det, og så kan vi have en diskussion omkring det, men vi har i hvert fald været klare i mælet om, hvad er det så vi gør, hvad er det vi vil gå ind og understøtte. Og det var politikerne glade for; vi var i en lang proces rundt og tale om det her i alle fagudvalgene og snakke om hvad betød det egentlig for deres område, og der var nogle rigtigt gode diskussioner omkring det her, og det endte med at blive vedtaget, og så nåede vi frem til '10 '11, hvor vi snakkede om ny skolestruktur og begyndte at lukke nogen skoler, og det er jo selvfølgelig et emne, der altid giver en masse lokal debat, og det skal det jo gøre, og der var der ret hurtigt nogen af de her lokalområder, der simpelthen havde trykt centerstrukturen på sådan nogle plancher og mødte op til politiske møder med den også sagde "hvad så nu? Her står at der skal være et fysisk samlingssted. Det er vi sådan set blevet lovet i den her centerstruktur. Hvad nu?" Og det tog man til sig politisk, og havde en drøftelse af, hvor man kan sige, at oplægget egentlig havde været at sige "den her skole bliver lukket, og så er vi færdige med den diskussion", så fik de den faktisk vendt og sagde "ja, vi er forpligtet til noget, så hvad gør vi nu?" og så var der en politisk dialogproces med de her lokalområder, hvor der simpelthen var en diskussion af "så hvis det ikke er skole I har, hvad skal der så til, for at I stadigvæk har det her naturlige samlingssted i det her lokalsamfund?" Og det er der kommet nogle meget forskellige løsningsmodeller ud af, og politisk har man bakket op om det og også turdet den her forskellighed, så nogen er blevet støttet med beløb, der er væsentligt større end noget andre er blevet støttet med, og man har gjort det fordi man har imødekommet dét de rent faktisk har ønsket og vurderet var dét, der gjorde forskellen hos dem, og dét der var muligt, og har gået aktivt ind i at være med til at søge og få det her muliggjort, og det tænker jeg lidt i virkeligheden har bevist relevansen af den her centerstruktur og vist, at den har en robusthed i virkeligheden, også da det endte dér, hvor det jo i virkeligheden sjældent gør; jeg har ikke på den måde set de der tydelige eksempler i min karriere før på at noget som virkelig har været sat på spidsen og har skullet stå sin prøve, og det synes jeg centerstrukturen gjorde i det her tilfælde, og det holdt altså.

I: Men lukkede man skoler i overensstemmelse med centerstrukturen?

BJ: Man lukkede skoler, hvor det har været nødvendigt, at etablere et andet samlingssted, for at kunne opretholde en status som støttepunkt.

I: Så man lukkede skoler i støttepunkterne?

BJ: Ja, men gav noget andet. De har simpelthen fået et andet samlingssted.

I: Fordi man lovede et samlingssted, men man lovede ikke, at det skulle være en skole?

BJ: Nej, man sagde ikke, at det skulle være en skole, der skulle være der, men at der skulle være ét eller andet sted, hvor man kan mødes, og hvor man kan have én eller anden form for fællesskaber, hvor vi ligesom også kan pushe nogen tilbud ud, og det er opretholdt, og det må jeg indrømme, at det synes jeg faktisk er ret stærkt at det kunne lade sig gøre, og fra at være sådan lidt en øv-forømmelse, det er det selvfølgelig stadigvæk, når man lukker en skole, men processen omkring de her beslutninger, synes jeg faktisk rummede en høj grad af samarbejde mellem politikere og borgere og en meget stor anerkendelse af, at de i virkeligheden véd, hvad det er, der skal til...

I: At borgerne eller politikerne véd hvad der skal til?

BJ: At borgene faktisk véd, hvad der skal til, og at politikerne kan have en dialog, så der er en respekt og anerkendelse for at begge parter har en rolle at spille, og man kan ikke bevæge det til, at vi ikke lukker den her skole, men man kan i hvert fald finde et alternativ i fællesskab.

I: De borgere som kom og sagde "hvad nu? I lover det her, men vi står lige nu med et problem", havde de forståelse overfor det der skete? Havde de forståelse for at skolen blev lukket og at der måtte ske nogle ting, men at samtidig kom de til at mangle det her samlingspunkt?

BJ: Altså, jeg må indrømme, at jeg har ikke siddet med ved de der møder, så jeg ved ikke præcis, hvor langt forståelsen har rakt. Jeg tror ikke man var glade for at de her skoler blev lukket; det var ikke sådan at "vi resignerer uden kamp"; der var masser af demonstrationer og underskriftsindsamlinger, og selvfølgelig kæmpede man for at bevare de her skoler, og nu er jeg ikke på helt sikker grund, men jeg tror faktisk, at man fastholdt én skole; at man trak én ud af den her lukning på baggrund af centerstrukturen. Det mener jeg altså at man gjorde. Jeg mener at Rønnebæk skole blev reddet på baggrund af centerstrukturen. Det kan jeg tjekke op på og skrive til dig for at være helt sikker, men altså man kan sige, at det er i hvert fald ikke endt sådan som borgerne ønskede det, men det er endt i en bedre situation end hvis ikke centerstrukturen havde været der og hvis ikke den ligesom kunne have været platform for at have den her diskussion om hvad gør vi nu. Det var ligesom sådan en nøgle ind til at se nogle nye muligheder. Og så var der jo sket det i mellemtiden, som også ligger i det sammen tankesæt, kan man sige, at der er blevet etableret de her lokalråd, og vi har jo lokalråd, der dækker hele kommunen geografisk, og det betød jo så også at der var jo et lokalt talerør, så der var faktisk nogen, vi kunne være i dialog med, det var ikke afhængigt af, at der lige var der her tre stærke lokale familier, der kunne gå sammen eller hvad der nu ellers skal til.

I: Var det dem, der havde skrevet centerstrukturen ud?

BJ: Ja, de var i hvert fald med på banen, og var dem, der ligesom kunne skabe de der lokale samlinger, og det er jo noget hvor vi har haft en aktiv rolle som kommune i at få etableret de her lokalråd, som jo nu driver sig selv, men som vi føler en vis forpligtigelse overfor.

I: Hvis du nu skal være helt ærlig, bunder centerstrukturen så i at den struktur, der måske var før i de gamle kommuner slet ikke passede til så stor en kommune eller at man blev nødt til at skære ét eller andet sted, for at se fremad?

BJ: Jeg mener faktisk ikke den er udtryk for at skære nogen som helst steder. I virkeligheden var den bare et billede på virkeligheden. Der er ikke nogen, der har mistet noget eller fået en væsentlig anderledes status, når man ser på, hvad det er de er blevet lovet, end de havde tidligere, men vi har gjort nogle overvejelser omkring om det var fornuftigt, men det er jo sådan, at vores udviklingscentre er de gamle kommunecentre, så de har fået en anden status. De er ikke hovedcenter længere, men det har de jo de facto heller ikke været. Folk tog jo fra Glumsø til Næstved Storcenter under alle omstændigheder, men dét vi ligesom har vurderet, for vi har ikke bare sådan blindt og per automatik udnævnt dem, men vi har faktisk kigget på, om det hænger sammen, og vi er jo bare så heldige, at de her udviklingscentre faktisk ligger i randen rundt langs kommunegrænsen, så hvis man kigger på det sådan geografisk, så giver det rigtig god mening, at have de her udviklingscentre, der hvor de ér. Havde det nu været fuldstændigt tåbeligt, så havde vi nok valgt at gøre noget andet. Så har vi Fensmark, der er lidt særlig, fordi den, som vores byplanarkitekter siger, på sigt nok er en bydel mere til Næstved, og det var selvfølgelig vigtigt på dét tidspunkt, og det er stadigvæk vigtigt at fastholde en egenidentitet, det betyder sørme noget, så man kan sige, at den ligger selvfølgelig meget tæt op af Næstved og i Storcenteret er de jo næsten mere eller mindre vokset sammen. Den er lidt særlig, men den er til gengæld også stor og den har bl.a. qua en stærk detailhandel sit eget liv, så det er retfærdigt.

I: Så der er grundlag for den centerstatus, den har fået i planen?

BJ: Ja. Den oppebærer faktisk den funktion, som vi ligesom har den; man går i SuperBrugsen i Fensmark og handler ind, når man bor der, man kører ikke nødvendigvis ned i Bilka, som ligger ved siden af.

I: Jeg skal høre en ting, fordi jeg kommer til at snakke med nogle andre kommuner, som netop står meget kraftigt overfor de her problemer, Lolland Kommune. Lolland Kommune har særligt problemer med at fastholde befolkningen, ikke kun i byerne, men mit fokus er særligt på landet. Har I noget, der ligner?

BJ: Jeg mener, at de sidste tal viser os, at denne her urbanisering, hvor man rykker fra land til by og fra lille by til større by og større by til endnu større by; den ser vi også. Men når det er sagt, så tænker jeg egentlig – og det kan jeg ikke underbygge med tal, for vi har den her, som en svag tendens – men landet i Næstved og landet på Lolland er nok forskellige ting. Man er jo ikke rigtig, rigtig på landet. Hvis man tager længst ud på landet i Næstved Kommune, er man stadigvæk ikke meget mere end en time væk fra Rådhuspladsen i København, så hvad er 'landet'? Det er sørme noget der kan gradbøjes rigtig meget, så når vi snakker internt i Næstved, så er der selvfølgelig 'landet' og 'byen'; hvis vi kigger på Næstved Kommune i en Sjællandsk sammenhæng... Det betyder selvfølgelig noget om der er kollektiv trafik eller ikke er kollektiv trafik, og det har da været ét af de varme emner, siden kommunesammenlægningen og hele strukturreformen, om den kollektive trafik er god nok, hyppig nok, kommer langt nok omkring, og det betyder selvfølgelig rigtig meget for bl.a. unge mennesker, at de kan komme ind til ungdomsuddannelserne i Næstved by, så det er ret afgørende, at vi kan blive ved med at servicere...

I: Men netto så vokser Næstved Kommune befolkningsmæssigt?

BJ: Meget lidt. Vi voksede rigtig, rigtig meget indtil finanskrisen satte ind, og man stoppede med udflytninger og nybyggeriet, og nu holder vi os sådan nogenlunde på status quo, så jeg tror der var 132 nettotilflyttere sidste år, så det balancerer nogenlunde. Og der er de her små rokeringer, men vi er nok ikke der, hvor vi tænker, at en masse af vores byer bliver fuldstændigt affolket, så det er ikke en problemstilling – endnu. Vi har jo heller ikke i samme grad denne her problemstilling med forladte ejendomme; det ser vi ikke her.

I: Jeg så næsten heller ikke nogen på vej herved. Der er i hvert fald egne i Danmark, hvor det ser væsentligt værre ud umiddelbart.

BJ: Og vi er da trods alt den 14. største kommune i Danmark og en meget stor by.

I: Jeg er jo fra Jylland, så hvor vigtig er Næstved by for Sjælland, for det regionale område?

BJ: Den er rigtig vigtig, selvfølgelig særligt for de sydligere beliggende kommuner, men vi har et handelsindeks, der ligger godt over 150, og har haft, siden storcenteret blev bygget i '89, en ret markant position som regionalt detailhandelsområde. Der er så nogle andre kommuner, deriblandt Ringsted, hvor jeg selv bor, der har opgraderet på nogle butikstyper; vi behøver ikke længere at tage til Næstved for at komme i Hennes & Mauritz, og det betyder rigtig meget, og også på uddannelsesområdet spiller vi en stærk regional rolle. Og vi hører jo til i den her gruppe af mellemstore byer med godt 40.000 indbyggere og halvdelen af kommunens indbyggere i Næstved by. Det betyder meget. Vi har også en ret høj indpendling. Ikke så høj som udpendingen, men trods alt.

I: I har befolkningen til at understøtte centerstrukturen? Centerstrukturen bliver ikke skærpet mere ind, der bliver ikke skåret nogle services og funktioner fra de forskellige centre, det er ikke planen eller det er ikke sådan, det ser ud til, at det bliver?

BJ: Nej, altså nu har vi jo lige lavet den her opgørelse igen og set at – bortset fra at der ikke længere findes noget, der hedder et posthus i Næstved, det er nu også en postbutik, vi har kun postbutikker, men det er nok bare den vej det går – men bortset fra det, så er der den samme service rundt omkring og der bliver ikke fjernet en borgerservice eller et bibliotek eller noget. Det gør der ikke. Og på detailhandlen, altså dagligvarer og discountbutikker, så har de jo i de sidste par år haft en tendens til at sprede sig; de skyder jo op alle vegne efterhånden, så nogle af vores mindre byer er jo faktisk blevet styrket med

detailhandel. Så det tegner ikke til, at vi skærer ned på noget, og der er ikke noget kommunal service, der bliver reduceret.

I: Der er jo i kommuneplanen '09 både en oversigt over, hvordan det ser ud i dag servicemæssigt i de forskellige byer, men også hvad man kan forvente. Er det et forsøg på at fastholde det serviceniveau der er i de udpegede centerbyer?

BJ: Ja, eller et forsøg på at fastholde. Der er ikke nogen grund til at reducere noget af det, fordi det der var, det er der stadigvæk, og det mener vi stadigvæk er relevant, så det vil vi gøre hvad vi kan for at understøtte. Så der er ikke sket nogen udvikling, hvor vi kan sige "uha, det hænger ikke sammen mere, det kan vi slet ikke leve op til".

I: Så har jeg lagt mærke til, at den liste over services, man kan forvente i de forskellige byer, er alt sammen noget, der knytter sig til en bestemt fysisk struktur, altså en bestemt bygning; hvis der er et idrætscenter kræver det en hal eller omklædningslokaler...

BJ: Ja, enten dét eller en planmæssig ramme.

I: Så det er alt sammen noget, man kan styre igennem planlægning, på én eller anden måde. Hvad med forskellige services, som ikke nødvendigvis er bundet til bygninger; kan man gøre noget?

BJ: Altså, det synes jeg jo vi har gjort med lokalrådene f.eks., men det er jo så ikke et kommuneplananliggende. Når det er sådan, så er det selvfølgelig fordi at centerstrukturen er lavet; den er designet til kommuneplanen, så det skal være noget man ligesom kan bruge den som redskab til, men jeg tænker, at det her med at etablere lokalråd, og at kommunen aktivt er gået ud og har faciliteret processen, hvor lokalrådene er blevet dannet. Det er jo ikke nogen vi driver, men jeg tænker da, at det er en måde, at sikre nogle lokale tilbud, eller i hvert fald give nogle muligheder for at de kan finde hinanden; at der er nogen, der kan samle ting op og vende med kommunen i mere samlet flok; der er nogen der på fællesskabets vegne påtager sig at have en dialog med kommunen, og vi har et sted, hvor vi kan kanalisere informationer ud, og vi har nogen vi kan kalde på, når vi gerne vil arbejde med medborgerskabspolitik, frivillighedsdage og den slags, så har vi faktisk nogen...

I: Så det er et all round-talerør begge veje i forhold til kommunen?

BJ: Ja. Det betyder også, at ved at de ude i lokalområderne f.eks. interesserer sig rigtig meget for vedligeholdelse af grønne arealer, og jeg ved ikke hvad status er på det, men jeg ved at vores vej- og parkchef har haft dialog med nogen af dem om at hvis de har en holdning til, hvilke der er vigtigst, f.eks. hvis problemstillingen er, at "i vedligeholder det her areal, men det er i virkeligheden her vi er mest, så vi vil hellere have det her", og det er de fuldstændigt åbne for, de vil meget gerne have sådanne input og meget gerne tilrettelægge de her ting i fællesskab og hvis der er ét areal, som de selv synes, de kan gøre noget ved, så vil de hellere have, at kommunen går ind og gør noget ved noget andet, som vi umiddelbart har vurderet har en lavere prioritet, så tager man gerne den dialog og finder ud af noget i fællesskab, og det er jo sådan nogle snakke, som det kan være rigtig svært at have med et lokalområde, for hvem eller hvad er det? Vi kan jo ikke tromme alle folk sammen for alting, men nu har vi faktisk en struktur, der gør det rigtig nemt, at have de her snakke med lokalområderne, hvor der er nogen, der føler sig kaldet til netop at sætte et møde op for hele landsbyen, eller gå rundt og stemme dørklokker, eller hvad der skal til, for de føler, at de har et ansvar for at repræsentere deres lokalområde.

I: Nu siger du jo, at der som sådan ikke er et behov for det, men der er ikke noget af det her, der er i besparelsesøjemed, for mit spørgsmål er hvad man kan gøre i forbindelse med andre services, som ikke kun handler om f.eks. en postbutik, det er jo én ting at have det, men postomdeling – det er jo ikke noget i kan gå ind og pille ved – men så har vi sådan noget som snerydning, hjemmehjælp; det er jo alt sammen noget, som udgår fra kommunen, men som er en service, der kommer ud til borgeren, go så er det så den nye tanke i mit projekt her, det er at hvad nu, hvis man siger, at der er nogle områder,

hvor man kan forvente den her service, og så er der nogle områder, hvor man ikke kan forvente den her service.

BJ: Altså hvor hjemmehjælpen ikke kommer ud?

I: F.eks. eller ikke kommer ud så tit eller ét eller andet.

BJ: Okay, det har jeg ikke hørt, at vi bare er i nærheden af at overveje. Der er simpelthen nogle tilbud, som man kan sige, at det tager udgangspunkt i den enkelte borger og den enkelte borgers behov, og jeg har uendeligt svært ved at forestille mig, at man kunne nå dertil, hvor man sagde "hjemmehjælp, det er ikke i de fjerneste hjørner af kommunen". Det tror jeg simpelthen. Der er alle borgere ens. Når vi snakker om at man kan give områder de samme muligheder ved at behandle dem forskelligt, så er det mere i forhold til om det er en legeplads, der er det gode samlingssted her, så kan det være det er et forsamlingshus et andet sted. Der må det ligesom være op til hvad det er de enkelte områder ønsker sig og synes, de har brug for, men de enkelte borger er lige. Det kan jeg slet ikke forestille mig at vi ville gøre. Og på postområdet, det er jo Post Danmark der... Der kan jeg forestille mig hvad som helst.

I: Men det er jo også det, at I jo netop i Jeres kommuneplan nemlig snakker om postbutikker, og I kan give lov til at der kan være en postbutik, men kan vel i realiteten ikke bestemme, at der skal være én. I kunne f.eks. ikke bestemme, at der skulle være et posthus, det besluttede de vel, at det skulle der ikke være.

BJ: Nej, vi kan ikke bestemme det. Vi kan heller ikke sige, at der skal være et supermarked, og hvis de siger, at "nu drejer vi nøglen om", så kan vi jo ikke tvinge dem til at være der, men vi kan i hvert fald sende nogle signaler om, at det er sådan vi betragter det her sted, som et sted, hvor det er naturligt, at de her ting kan være, så vi kan sørge for at de planmæssige rammer er til stede; vi kan bringe det op, når vi nu har møder med detailhandelskæder og Post Danmark og hvad det skal være, og vi kan sende nogle signaler om, hvad vi ligesom har af forventninger, hvad vores udgangspunkt vil være, og det tror jeg ét eller andet sted også tæller lidt, selvom vi ikke kan bestemme det.

I: Det er nemlig et temmelig hypotetisk spørgsmål, jeg stiller dig.

BJ: Ja, men tanken er selvfølgelig interessant, for dér hvor det faktisk kan være på den måde er jo i spørgsmålet om kollektiv trafik. Man kan jo godt bosætte sig et sted i Næstved Kommune, hvor bussen ikke går forbi, og det er jo rigtigt, og jeg kender ikke vores infrastrukturplaner meget nøje, men der er mange diskussioner omkring det her, og jeg er sikker på, at der er steder, hvor man må cykle hen til busstoppestedet, og man kan sige, at det véd man så, når man bosætter sig, at så vidtforgrenet er busnettet ikke, og så ved jeg at vi arbejder med forskellige sådan nogle oplandstaxaer og sådan noget, som man kan ringe efter, så i ét eller andet omfang, bliver der forsøgt, at kompensere, men ikke sådan set fra den enkelte borgers synspunkt, der kunne man sikkert godt ønske sig noget mere på det område, så det er jo ét af de områder, hvor man kan sige, at der er faktisk steder, hvor hvis du køber et hus dér, så må du indstille dig på at så har du nok også brug for en bil. Det har man nok.

I: Ja, det er dét jeg tænker, at hvis man flytter på landet i dag som familie, så har man vel allerede sat sig i hovedet, at man skal have to biler, for ellers kan man ikke komme nogen steder, med mindre man er heldig, at finde et meget passende sted.

BJ: Ja eller at på landet ikke er så langt på landet alligevel. Der tror jeg, man kan gradbøje 'landet' rigtig, rigtigt meget i forhold til netop planen for den kollektive trafik, men en bil – det tror jeg godt at man véd, at man har. Men om man dér kan gøre sig det klart, at når jeg bliver gammel, så er der ikke nogen der kommer og hjælper mig. Det er lidt noget andet, tror jeg. For det første kan man ikke vide, hvad der er man får af behov; for det andet kan man jo ikke købe en bil, og så har man løst dét problem. Der er jo nogen, der skal komme ud og levere det her tilbud.

I: Man kan man ikke sige, at det ville være rimelig, at stille det – det er jo ikke et krav – men at sige, at du må bosætte dig lige, hvor du har lyst, men i forhold til hjemmehjælp – jeg synes selv det er et

ekstremt eksempel, jeg har mange ting, der er mindre livskvalitetsbestemmende – men at man ikke bare kan få lov til at flytte lige så langt væk, som man har lyst til fra civilisationen, havde jeg nær sagt, og så forvente det samme serviceniveau?

BJ: Det er vel egentlig dét jeg tænker, at når vi har sådan en ret stram planlov, som vi har i Danmark, så er det faktisk for at sikre, at der ikke er nogen, der bosætter sig et sted, hvor vi ikke er villige til at servicere dem. Det er vel derfor man ikke bare kan udse sig en lækker bakketop og sige "der vil jeg bo", for så kan vi ikke bringe spildevand og vand og el og hjemmehjælp ud til dem, og derfor må man ikke det. Det er i hvert fald sådan jeg forestiller mig, det hænger sammen, og så må man omvendt også forvente, at hvis jeg har lov til at lave en bolig her, så har jeg også mulighed for at bo der som en ligeværdig borger i vores samfund, men vi når derved, hvor det begynder at blive meget politisk, og man så kan diskutere, at hvis vi er ude i noget brugerbetaling, så kan man måske også godt forestille sig noget differentieret brugerbetaling, så hvis man er dér, hvor man tænker, at brugerbetaling vil være naturligt, så kan det nok også åbne den anden diskussion, men jeg tænker, at det må være en afvejning af, at her skal alle i hvert fald have en lige chance.

I: Nu er hjemmehjælp én af de ekstreme ting, men jeg tænker også i forbindelse med, nu sagde du selv offentlig transport; altså når man flytter på landet er offentlig transport måske også én af de ting, man overvejer, men man forventer jo ikke, at der kommer en bus hvert femte minut, ligesom der tit gør inde i de større byer, så hvis man flytter på landet og bor på landet forventer man vel heller ikke det samme serviceniveau, som andre steder.

BJ: Nej, det tror jeg ikke man gør på kollektiv trafik, men det tror jeg man gør på hjemmehjælp. Jeg tror heller ikke man forventer, at skolen eller børnehaven nødvendigvis ligger ligeså tæt på, som den vil gøre inde i mere bymæssig bebyggelse, men jeg tror ikke man forventer, at man skal køre 30 km, så der er jo én eller anden grænse, og det kan da godt være, at den kan bevæges over tid, men...

I: Der er også grænser for, hvor langt man kan komme væk fra service i Danmark, selv hvis det kun var i Næstved, man fandt den længste række af mange vigtige services, så bor folk jo stadigvæk ikke langt væk fra dem relativt.

BJ: Nej, der er jo ikke rigtigt nogen, der har mere end 15-20 km. Men hvis man forestillede sig, som et tankeeksperiment, at det kun var i Næstved by, at vi kunne opretholde nogen som helst services, og at det var generelt, så begynder det jo at blive interessant at se på en kommunestruktur igen, så kan man sige, at der jo er nogle steder i kommunen, der så vil ligge tættere på et andet servicecenter, og det kunne da godt være, at de fandt det mere naturligt at skulle fem kilometer den vej, end at skulle 15 km den anden. Men jeg ser det ikke lige henne om hjørnet.

I: Nej, i hvert fald ikke i Næstved Kommune, og heller ikke sådan rigtigt andre steder, men nu er Jeres centerstruktur meget konkret, og den er af nogen blevet rost for netop at lave en struktur og sige, hvor man kan forvente hvad, og dermed også sige hvor man ikke kan forvente det her, hvor at tidligere var der en del kommuner, der havde en slags centerstruktur eller de havde nogle kort, som lignede det lidt, men samtlige små bebyggelser var nærmest også repræsenteret på det kort, så alle havde mulighed for alt og ingenting på én gang, og det er jo én af de ting, der er interessant for mig i den sammenhæng, at den er med til at prioritere, hvor er det tingene skal være.

BJ: Ja, der skulle gerne være en tydelig forventningsafstemning. Vi tror ikke på, at vi kan imødekomme alle ønsker, men vi kan i hvert fald være tydelige om, hvad det er vi mener og så stå ved det.

I: Jeg har jo et spørgsmål, der hedder om det har medført nogen ændring af, hvordan det at bo på landet er, men når du så siger, at det er en fastholdelse af det eksisterende serviceniveau, så er det vil et irrelevant spørgsmål?

BJ: Ja. Der er jo ikke sket noget. Det eneste som man kan sige er sket, er vel, at havde vi ikke haft centerstrukturen, så er det jo muligt at situationen havde været en anden i de byer, hvor skolerne nu er

lukket og hvor der nu er lavet et andet initiativ. Det er i hvert fald meget kraftigt med den i hånden, at de nu er sikret nogle andre løsninger, men der er ikke nogen, hvor vi har sagt, at nu giver vi slip for denne her service, for nu har vi givet denne her by en anden status, på den måde, at der har vi bare opretholdt status quo og tjekket efter og set, at der er vi stadigvæk og så gør vi det igen.

I: Har det medført nogen måske utilsigtede besparelser økonomisk set?

BJ: Nej, det tror jeg ikke det har.

I: Skolelukningerne var måske i kikkerten allerede?

BJ: Det tør jeg ikke sige om de var, men ligger det ikke lidt i hele strukturreformen, at der skulle ligesom optimeres lidt på driften rundt omkring, så i det perspektiv... Og det var jo sådan en bølge, der gik over landet, så man kan sige, at dem der gik fri var måske dem, der havde gjort det inden, eller også er de de næste, der står for tur, så jeg tænker at det i virkeligheden ikke centerstrukturen eller noget her i kommunen; det er mere en national dagsorden, der satte gang i det. Så i den store proces, der er centerstrukturen selvfølgelig bare en lille krølle, der har haft indflydelse på hvordan det samlede resultat nu lige gik hen og endte, så det er hverken det, der har udløst det, og det har heller ikke kunnet bremse det. Det er sådan tiden er. Der må skæres og effektiviseres.

I: Så har jeg et spørgsmål om du synes det er en god idé eller en dårlig idé eller en dårlig idé, og hvorfor, men du har jo næsten...

BJ: Eftersom jeg har opfundet idéen, så står jeg vel bedst ved at synes, at det er en jævnt god idé, og særligt nu, hvor vi har valgt at videreføre det, så ind til nogen kommer og fortæller mig noget andet, så synes jeg faktisk det er en god idé. Jeg synes der er en ærlighed i at sige, hvad det er, vi mener, være klare og samtidig være åbne, og det synes jeg der er en rigtig god forståelse af i denne her kommune. Jeg synes vi har lavet nogle meget ærlige politikker. Jeg synes også den nye kommuneplanstrategi er meget ærlig; vi siger at dét her er det vi vil give håndslag på, det står vi inde for, at vi sætter i værk, og det tænker jeg, at det kan man som borger forholde sig til. "Det kan godt være, jeg synes noget andet, men jeg véd da hvor jeg har dem; det her kan jeg regne med", og så skal vi selvfølgelig også gøre det. Og det kan jeg nu meget godt lide, at vi er lidt tydelige, og at vi også tør at sige ting, som jo ikke nødvendigvis er superpopulære, men hvis det er ærligt ment, og vi er Klare omkring det, så tror jeg på, at vi står bedre på den måde. Så man kan sige at det der tankegods, der ligger bag måden at gøre det på, synes jeg er fornuftigt.

I: Det er jo også en meget simpel struktur i forhold til, hvad man ellers har kunnet finde, og den er også nem at forstå, netop fordi der netop er denne liste over hvad man kan forvente de forskellige steder og det lyder også som om, at folk, i form af lokalrådene, har kunnet forholde sig til det, og hvis man laver en plan, som folk i almindelighed kan forholde sig til, så har man gjort det godt.

BJ: Den har også betydet noget internt. Dét at vi var sådan en ret stor tværfaglig gruppe har også sat nogle spor i organisationen. Det har åbnet folks øjne og givet et tværfagligt blik, som de ikke ville have fået ellers, og et blik for, hvordan tingene hænger sammen; at man ikke bare kan kigge på sit eget område fuldstændigt isoleret, men at man gensidigt kan være med til at styrke hinandens områder; at det faktisk har en betydning. Der var også sådan nogle helt simple ting, som at vi havde GIS med inde over, og der var altså nogen, der havde deres første oplevelser med GIS i det her arbejde, og der var simpelthen nogen, der lige pludselig var fuldstændigt tændte, for her var jo simpelthen lige præcis det redskab, som de gik og manglede. "Nå, men det mødes I bare om bagefter, for alt det her, det er faktisk en mulighed", og dér var simpelthen nogen, hvor man kunne se, at lige pludselig tændte deres øjne bare: "Øj man, hvor var det bare smart det her". Så jeg synes egentlig også sådan helt processuelt har det betydet rigtig meget, og jeg kan høre at administrativt, dem der var med i arbejdet den gang, refererer meget tilbage til ting, som de blev klar over og som gik op for dem i arbejdet med centerstrukturen. Der var jo ikke tradition for på den måde at tænke tingene så meget på tværs og tage så meget udgangspunkt i hvad det er, jeg oplever som borger med udgangspunkt i dér, hvor jeg bor.

I: Så centerstrukturen er faktisk lavet på baggrund af nogen GIS-analyser bl.a.?

BJ: Vi havde GIS folkene med inde over til at tegne kortene og til at finde ud af hvor mange borgere bor der, og vi fik lavet en masse kort, der viste hvor busserne kører og skolerne ligger, og dét der med at kunne se de her sammenhænge, dét var nyt for en del.

I: Det er jo selvfølgelig noget jeg er blevet flasket op med efterhånden på min uddannelse, GIS, og derfor forekommer det mig også så naturligt, at man bruger det, så det at møde og høre om nogen, der prøver det for første gang; det er sjovt.

BJ: Altså, det var jo ikke en del af min studietid. Det fandtes, men det var ikke noget vi lærte noget om. Det var kun landinspektørerne, der snusede til det, da jeg blev færdig i '93, og i de kommuner jeg har siddet, har det jo været mest brugt indenfor de tekniske områder. Dét der med at udbrede det og sige, at vi også kan se det i en sundhedssammenhæng – det er alligevel ikke så gammelt. Det er lidt ligesom når man snakker om Internettet: i dag kan man dårligt huske, at det engang ikke fandtes, og selv os, der har oplevet, at det ikke var der, kan have svært ved at forstå minder, fordi man slet ikke kan forestille sig verden uden, men der har det rykket sig rigtig hurtigt, og det der med at få GIS ud af teknisk forvaltning og ud til nogle af de andre forvaltninger, dér tror jeg stadigvæk vi kan nå langt, det er jeg sikker på. Så integreret er det altså ikke hele kommunen.

I: Jeg tror mit vigtigste spørgsmål til dig har været om netop konsekvenserne af den her centerstruktur, og konsekvenserne har ikke været så store, fordi det er en fastholdelse af dét, der var. Sker der overhovedet ingen ændringer med den i forbindelse med den næste kommuneplan?

BJ: Nej.

I: Ingenting?

BJ: Nej, det ser det ikke ud til.

I: Heller ikke listen over de funktioner og services, man kan forvente?

BJ: Nej. Jo, altså der står ikke 'posthus' længere, der står 'postbutik', men dét er det. Ellers så er det det samme. Og det er simpelthen med udgangspunkt i, at verden ser altså ens ud, så vi ændrer det ikke. Dét vi kunne have overvejet, men det er ikke tiden nu, og det er sådan set heller ikke vigtigt, det er jo, at vi har de her dobbelt by-udpegninger, og sådan meget kynisk og nøgternt kunne man jo godt sætte sig ned og kigge på dem og så sige "er det nu ikke mere den ene end den anden?", men det gør ikke nogen forskel ude i virkeligheden og politisk er det ikke lige tiden at pille i det. Det er sådan lidt historisk betinget, tror jeg godt man kan sige lidt forsigtigt, og vi har simpelthen vurderet, at der ikke er nogen grund til, at gøre det; det tjener ikke noget formål, det ændrer ikke noget i virkeligheden, og det kan højst støde nogen og skabe lidt utryghed og lidt forvirring, så der har vi bare valgt at sige, at det kører bare videre.

I: Det lignede også lidt nogle fredssøgende kompromisser.

BJ: Ja, sådan lidt historisk betinget. Sådan hedder det nu en gang, så det er mere af navn end af gavn, så det betyder ikke, at der lige pludselig sker voldsomme ændringer, eller at butikken flytter fra det ene sted til det andet, eller at den vil lukke, hvis vi fjernede det ene navn. De hedder bare sådan, og så véd vi godt, hvilken én af dem, der ligesom er den 'store'.

I: Det er helt sikkert muligt, at finde nogle data omkring det, men det har jeg ikke lige haft tid til endnu; hvordan har demografien udviklet sig i Næstved Kommune siden kommunalreformen? Er den også stabil?

BJ: Jeg mener at kunne huske, og jeg har ikke tjekket op på tallene, at vi kan se en lille bevægelse fra land til by og fra lille by til større by, så det går mod... Men det er ikke en voldsom bevægelse.

I: Og der er stadig en vis tilflytning til landet, fordi det er Sjælland og det stadig ligger tæt på København osv.

BJ: Ja, og spørgsmålet er om i den der 'Vækstvilkår' om der er noget om bosætning, det er det sidste afsnit. Jeg tror faktisk, at det er derfra, jeg har set lidt tal på, hvordan det går med byerne, hvem der vokser og hvem der...

I: Jamen det er jo lige svaret på mit spørgsmål.

BJ: Jeg kunne godt huske, at jeg for ikke så længe siden havde siddet og rodet med de der data.

I: Jeg kan godt se, at der ikke sker de store ting, men generelt bor der færre i landdistrikterne, som der står, men det er ikke de store flytninger, kan jeg godt se.

BJ: Nej, det er det ikke, og vi overvejer, som noget af det, vi skal arbejde med i de kommende år, at dér er bosætningsstrategi ét af dem, og jeg tror ikke at vi kan modgå den der udvikling, men vi kan da gøre en indsats for at sikre, at der stadigvæk flytter folk til, så det giver vi nok et skud.

I: Vil du mene at det var et mål, at få folk til at flytte på landet, eller er det bedre, at folk flytter ind til byen?

BJ: Næ, det er ikke bedre. Altså, jeg tror, at vores bosætningsstrategi vil tage udgangspunkt i at skabe noget kendskab og nogle loyalitetsbånd til Næstved, dels at holde fast i dem, der bor her i forvejen, og trække nogen til, som ligesom kan få nogle okay oplevelser af, at være her, f.eks. snakker vi om at prøve at trække nogle specialestuderende til at skrive deres specialer i samarbejde med lokale virksomheder, fordi der nok er fire-fem gange så langt fra København til Næstved, som der er fra Næstved til København, så vi prøver ligesom at få vist nogen, at det tager altså kun de der 50 minutter med toget; længere væk er det faktisk ikke. Og fra det vi kan se af forskellige analyser, så er det dét, der er den væsentligste grund til at flytte til et sted, så vi tror jo på, at vi kan lokke nogen til at vælge at flytte tilbage til Næstved eller flytte til Næstved ad den vej. Om de så flytter til by eller på land, det tror jeg bliver lidt underordnet, og jeg tror, at nogen vil gøre det ene og nogen vil gøre det andet. Jeg tror ikke vi på den måde kan styre det fuldstændigt. Vi kan sørge for, at der er nogle interessante landdistrikter, og at der er nogle muligheder, sørge for at infrastrukturen er okay, og at der i det hele taget er nogle gode tilbud her.

I: Så du mener ikke, at man skal gå ind og modvirke urbaniseringen; man skal ikke begynde at prøve at sige, at det er en stor fejltagelse, at folk flytter fra landet, selvom det ikke er så voldsomt, men det er stadigvæk fraflytning. Skal man gøre det eller er det fint nok, at folk flytter ind til byen?

BJ: Jeg synes da vi skal gøre dét, vi kan. Dér hvor vi kan sørge for, at der er et samlingssted lokalt, der gør, at det er attraktivt at være det sted, at der er et lokalt liv og en lokal identitet, så skal vi være med til at understøtte det. Jeg synes det er vigtigt, at der er de her kulturhuse ude omkring i kommunen også, så det hele ikke er inde i Næstved by. På den måde synes jeg, det er vigtigt, og dér har vi en opgave i at gøre det attraktivt at bo i alle dele af kommunen, men hvis vi sørger for, at dét ligesom er på plads, så tror jeg ikke, at vi kan kæmpe mod en global trend om at flytte mod byerne, det tror jeg ikke kan lade sig gøre.

I: Mit spørgsmål er, om du synes man skal forsøge det eller ikke skal forsøge det, for der er mange, der synes, at det er forfærdeligt, at folk ikke længere gider bo på landet, og selvom de måske ikke alle sammen er flyttet til København, de er flyttet to kilometer væk ind til noget, der er en by, og spørgsmålet er om det er dumt; om det er så slemt, som nogen gør det til?

BJ: Altså, det er jo en bevægelse, der har været i gang i flere hundrede år, så jeg vender den egentlig lidt om og siger, at uanset hvad jeg mener om det, er det så noget, vi kan gøre noget ved? Jeg har svært ved at se, hvad vi kan gøre ved det, og hvis ikke, vi kan gøre noget, så kan vi jo sætte os ned og græde over det, eller sige "lad os få det bedste ud af dét, vi nu én gang kan gøre noget ved", og

jeg synes vi kan sørge for at have nogle attraktive lokalområder, jeg synes vi kan være med til at sælge dem som et godt sted at leve sit liv, og hvis ikke det er nok, så er det så sådan udviklingen er. Jeg har sådan lidt en pragmatisk tilgang til det; vi gøre noget dér, hvor vi kan gøre noget.

I: Dét med demografien, som jeg spurgte til var egentlig lidt om, og jeg tror du næsten svarede på det, når de unge mennesker skal have en uddannelse; selvom Næstved er ét af de stærkere uddannelsescentre i området, så er der vel en vis brøkdelen, der flytter til København. Kommer de tilbage?

BJ: Det er jo dét, der er lidt svært for os at sige, for der er udflytning i den der aldersgruppe og der er tilflytning af dem, der bliver færdige og stifter familie.

I: Så selvom det måske ikke er de samme, så kommer der i hvert fald nogen?

BJ: Ja, Næstved er sådan et sted, man flytter til, når man begynder at få børn, og man gerne vil have et hus, og der skal være en have, og de små poder og græs mellem tæerne og alt det der, og så rykker man hertil. Og dét der så lidt er vores tanke i en bosætningsstrategi, det er at få skabt nogle bånd og sige, at det er rigtig fint, at der er nogen, der tager en videregående uddannelse og flytter væk – godt for det, og lad dem endelig tage ud, men vi vil gerne have, at de kommer tilbage igen, så hvis vi kan holde kontakten ved lige, og hele tiden være der, som en påmindelse om, at det var faktisk et ret okay sted, at vokse op, så når jeg nu skal til at vælge, hvor det er jeg flytter hen, når ikke længere jeg synes, jeg skal bo på Nørrebro, så er vi dér meget langt fremme i hukommelsen, for selvfølgelig kan man bo her og læse i København – vi har 15.000 borgere, der pendler ud, og en god del af dem til København, så man kan faktisk godt få et liv til at hænge sammen, og det gør de ikke, og det er fint nok; lad dem tage ud og blande blod med nogle andre – sådan er det jo og sådan skal det da være, men de må gerne komme tilbage igen.

I: Og I er så nogen af dem, i hvert fald blandt de kommuner, jeg undersøger lige nu, der er heldige, at det gør de så åbenbart, til en vis grad?

BJ: Ja, sådan ser det i hvert fald ud, og så må man sige, lidt ligesom den der flytning fra landet, så er det jo også sådan, at det kan godt være, at nogle af vores unge tager væk, men der er altså også unge, særligt sydfra, der tager væk ved at tage til Næstved, så vi får også et input fra andre steder. Det er jo også det store spring for nogen.

I: Oplandet til Næstved, er det også Lolland-Falster?

BJ: Ja, det er det, både til uddannelser og til indkøb, dér tager man hertil. Det er den nærmeste større handelsby. Der er selvfølgelig Nykøbing Falster, men vi er lige graden over.

I: Nykøbing Falster har jo ikke et storcenter, og titlen 'storcenter' kan gøre meget.

BJ: Ja, det er rigtigt. Jeg ser det jo lidt som en slags maskine: man kommer sine teenagere ind i den ene ende, og når de kommer ud i den anden, så er de sådan set fikset fra top til tå og glade og tilfredse. Dét har en tiltrækning.

I: Og så er der endda gratis parkering.

BJ: Det er der og underholdning, og tørvejr – også om søndagen. De kan nogle ting.

I: Jamen jeg har ikke flere spørgsmål, og dét her det er guld. Alt det papir.

BJ: Og om ikke andet, hvis det ikke er interessant, så kan du jo ligge det der. Det er jo ikke sikkert, der er nogle af mine gamle lærere, der stadig lever, men hvis der er, så kan de jo se, hvad det er det bliver til det dér, de har puttet ind i hovedet på os.

Interview med Birthe Aagaard

B

Den interviewede: Birthe Aagaard (BA)

Interviewer: Søren Rahbek Holm (I)

Sted: Juniorsgade 13, 4990 Sakskøbing

Dato: 22. april 2012

Interviewguide:

1. Hvem er du og hvad laver du?

Guldborgsund Kommunes Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012 udgør samlet set en meget markant strategi, der skelner skarpt mellem livet i byen og livet på landet, og hvad man som borger kan forvente i fremtiden, når man bosætter uden for de udpegede bosætningsområder. Når man bor på landet er der både nogle fordele (natur, stilhed, ro) og nogle ulemper (afstand til nærmeste offentlige services). Med denne politik ønsker kommunen at kunne markere, hvor man kan forvente et højt serviceniveau, og omvendt hvor man kan forvente et lavere serviceniveau. Ingen af dokumenterne siger noget om præcis hvilke services, der forsvinder eller mindskes i landområderne, men taler dog om, at der skal skabes nærhed "basale servicefaciliteter". Men hvis man vælger at bo på landet bliver man på sin vis overladt mere til sig selv og lokalsamfundet, hvilket måske både kan virke skræmmende og tiltalende. Samtidig opprioriteres naturen og 'herlighederne' på landet, mens landbruget får bedre vilkår. Landdistriktspolitikens overordnede vision er "Vi bor på landet fordi vi kan lide det".

2. Hvilke tanker mener du, der ligger bag denne politik?

- a) Er det et resultat af urbaniseringen?
- b) Ligger der en dybere årsag til denne politik, f.eks. politisk spil, spareøvelser mv.?

3. Det er ikke nærmere specificeret i politikken, hvilke services der er tale om. Hvad kunne det f.eks. være?

- a) F.eks. snerydning, postomdeling, hjemmehjælp, offentlig transport mv.

4. Hvilke konsekvenser forventer du politikken vil få? For folk der bor på landet generelt?

- a) For dem, der er "bundet" til at leve på landet, ældre, fattige, folk med usælgelige huse? Hvad skal der ske med det, der er tilbage, såsom tomme huse og landsbyer? Er der nogen som vil have fordel af det?
- b) Er det i virkeligheden "decline management", at styre afviklingen af et område?
- c) Vil det overhovedet have nogen reel effekt og medføre nogen egentlig ændring af hvordan livet på landet er?
- d) Handler det ikke i ligeså høj grad om vores opfattelse af, hvilket serviceniveau, man som borger kan forvente, når man bor uden for større bysamfund?
- e) Hvor store økonomiske besparelser vil det medføre og kræver politikken nogen investeringer?
- f) Hvad har borgernes reaktion været? Forståelse eller...?

5. Hvor langt tror du hypotetisk man kan gå med at fjerne services og funktioner fra landdistrikterne? Hvilke konsekvenser vil det have?

- a) Hvad tænker du om at udlægge (så godt som) "servicetomme" områder?

6. Synes du politikken er en god eller dårlig idé og hvorfor?

Transkription:

BA: Du har jo så sendt mig det her spørgeskema. "Hvem er du og hvad laver du?" Ja nu har du jo set et CV. Det er godt nok måske nogle år gammelt. Når vi holder til emnet 'landdistrikter', så har jeg været formand for det, der hed LEADER+ på Lolland – ikke i Guldborgsund, for det var før kommunesammenlægningen, så dér var jeg formand for LEADER+ på Lolland. Efterfølgende var jeg medlem af bestyrelsen i LAG Guldborgsund. Så har jeg været koordinator for et netværk på Lolland, der hedder Landdistrikt-netværk Lolland, som arbejder med landdistrikterne i Lolland Kommune. Og så er jeg jo så rimelig engageret i Guldborgsund Kommune, og det er jeg i forhold til at være en aktiv borger; formand for turistforeningen her i Sakskøbing, og jeg sidder i bestyrelsen for det der hedder Frugtfestivalen, som er en meget stor event, der er her i Sakskøbing. Så samarbejder jeg med kommunen på forskellige leder og ligesådan business, LF osv. i forhold til forskellige tiltag etc. Jeg synes det er spændende, når du siger, at jeg godt nok bor i Sakskøbing – dvs. så siger, at jeg har boet 35 år på landet, men ér flyttet til Sakskøbing – men problemstillingen landdistriktsmæssigt rækker helt herind i Sakskøbing by. Vi skal kæmpe gevaldigt for ikke at ligne et landdistriktsområde. Så sådan er det. Er det ikke sådan i hovedtræk indenfor det du sådan...

I: Jo, det lyder meget relevant.

BA: Jeg har siddet i kommunalbestyrelsen i Sakskøbing Kommune i gamle dage også.

I: Det der landdistriktsnetværk, hvad lavede de? Hvad var det for noget?

BA: Det var en sammenslutning af foreninger; alle mulige foreninger i landdistrikterne i Lolland Kommune, so havde lavet der her netværk. Det var et ganske uformelt netværk, kan man sige. Det var et netværk hvor man deltog og udvekslede erfaringer, tog rundt og besøgte hinanden, fik idéer og idéudveksling, hvordan gjorde de ene og hvordan kunne de andre gøre osv. Efterfølgende lavede de et projekt og dér søgte de en koordinator, eller de fik landdistriktspenge af staten og dér havde de lagt en koordinatorløn ind, og dér blev jeg så ansat af staten. Jeg kom så fra Næstved Kommune, hvor jeg havde arbejdet med landdistrikter; det har jeg gjort altid, men altså arbejdet med landdistrikter i

Næstved Kommune og blev ansat for koordinator for det her netværk og det var jo selvfølgelig tanken og også idéen, at jeg på mere formel vis kunne samle, kunne organisere, kunne sørge for aktiviteter osv., men netværket handlede jo også om at få størst mulig indflydelse politisk til gavn for landdistrikterne.

I: Lokalpolitisk eller større?

BA: Lokalpolitisk

I: Det er meget sjovt du siger, at de ikke er gået helt ramt forbi i Næstved. Hende jeg snakkede med [Bente Jongberg] sagde, at de ikke har haft så stort et fokus på det og hvis man tog kommunen samlet set, så var der en netto tilflytning af indbyggere og det er selvfølgelig bare én måde, man kan måle det på. Selvfølgelig var der en del fraflytning fra landet af, men hun mente ikke, at det var så store og alvorlige problemer, som måske Guldborgsund Kommune, men i hvert fald Lolland Kommune tilsyneladende står overfor. Det mente hun.

BA: I princippet ved jeg jo ikke hvordan det er nu, for nu er det jo tre år siden, jeg forlod Næstved, så jeg kan jo ikke sige det, men dér hvor de måske adskiller sig gevaldigt, og der hvor det virkelig gør ondt, det er jo infrastrukturen. Det er jo sådan set dér, hvor man kan sige, at de måske er bedre stillede i Næstved end de er på Lolland og Guldborgsund Kommune, for hvis folk ikke kan komme fra og til ting og de er afhængige af bil og ting og sager, så infrastrukturen er altafgørende for om der bor nogle mennesker. Og dér er de måske heldige stillede i Næstved end de er, vil jeg sige.

I: Én ting er infrastruktur, men en anden ting er, at de ligger det tættere på København og så har de Næstved. Hun kunne fortælle mig, at Næstved også fungerer, som det nærmeste større center for Lolland-Falster. Er det rigtigt? Nu tænker jeg handelsmæssigt for eksempel, at folk kører alligevel helt til Næstved for at...

BA: Ja, nogen gør. Det er rigtigt. Det er der jo nogen der gør. Så det har hun principielt ret i. Næstved Storcenter og sådan nogle ting har vi jo slet ikke hernede.

I: For ellers vil jeg gerne give dig ret i, og det tror jeg faktisk at stort set alle... Når der er penge på spil i hvert fald, så mener jeg at næsten alle kommuner synes at de har problematiske landdistrikter, hvor folk ikke længere gider at bo. Men hvor bekendt er du med Guldborgsunds planstrategi?

BA: Jo, men jeg har den da, så jeg kender den da rigtig godt og jeg har da også kommenteret på den osv., så det gør jeg da godt nok.

I: Så som interviewperson, så har jeg ramt helt plet. Som min vejleder sagde, "det ville passe rigtig godt, hvis du fandt en ildsjæl".

BA: Jamen det er vel det de kalder mig. Det tror jeg nok.

I: Man kan altid finde en ansvarlig planlægger eller en ansvarlig politiker, men en ildsjæl i en større kommune... Det er jeg så glad for!

BA: Jamen det var da dejligt!

I: Så bare for at tage det... Guldborgund har jo lagt en planstrategi ud, som siger meget skarpt: "Her vil der være erhvervsudvikling, byudvikling og en vis service", uden at sige hvad der er tale om, og her vil der være mindre, i én eller anden grad. Hvilke tanker mener du der ligger bag denne politik?

BA: Ét, så tror man må sige, at den var rigtig rigtig længe undervejs og var rigtig rigtig meget manglet – en landdistriktspolitik for Guldborgsund Kommune Man kunne jo godt ønske sig den mere detaljeret, men det tror jeg er et spørgsmål om politisk mod, hvis du spørger mig. Fordi tankerne bag det er jo selvfølgelig, at man har vovet sig ud i at sige "her vil vi satse og de andre steder satser vi ikke" og det var det første livtag og det tror jeg er grundlaget for den. Nu tog man ét stort politisk skridt og sagde

“nu udvælger vi nogle områder, hvor vi siger, at det er dér vi satser, og det betyder jo så også penge”. Sådan er det jo. “– Og der hvor vi ikke satser, der må man se en afvikling”.

I: Er det som en konsekvens af den afvikling, der allerede er eller er det for at skabe afvikling, hvilket jeg har svært ved at forestille mig, de vil gøre?

BA: Der er jo mange ting i det der. For eksempel er det jo ikke oplagt at vælge Nørre Alslev i forhold til nogle ting, men det er jo oplagt, fordi den ligger så tæt på motorvejen og den har nogle tilkørsler osv., som gør at lige nøjagtigt de er blevet udpeget. Og sådan er der vel i bund og grund flere årsager til – og det véd vi også godt – at man har udpeget de områder. Så der ligger jo noget til grund for, at man har sagt, at sådan skulle det være, for det er jo også det man politisk tror på, tror jeg, at de områder, som man nu har udpeget, det er det vi tror på politisk kan bære i fremtiden eller det er det vi vil satse på, og det er jo selvfølgelig et spørgsmål om prioritering af penge. Jeg tror som godt, at man gerne ville have støttet det hele, men det ligger ikke i kortene.

I: Og det har det vel ikke gjort i lang tid?

BA: Mange år.

I: Synes du det er skarpt set? Indtil den her slags planer kom og indtil f.eks. Næstveds centerstruktur blev lavet, havde man ikke sagt “her kan I forvente, der vil ske noget, og herude kan I ikke forvente noget”, så alle havde mulighed for udvikling og alle havde mulighed for ikke at få noget som helst.

BA: Men jeg hører jo til dem, der i rigtig mange år har bedt om, om man politisk dog ikke ville tage stilling til, hvad man ville, for man kan sige, at på den ene side, vil det, at man politisk tager stilling, selvfølgelig skabe et ramaskrig, og hvis man håber på at blive valgt næste gang får man nok ikke stemmer dér hvor man... Men det er jo vilkårene. Men det er så utroligt vigtigt for landdistrikterne helt nøjagtigt at vide hvor man politisk vil hen og hvad man kan forvente og dér kunne jeg måske godt ønske mig det meget mere detaljeret end man har gjort her, men det er dog et skridt på vejen, så de skal ikke klandres for det. Men hvis man kunne udpensle det noget mere, så ville man også vide, hvad det var man gik ind til og det tror jeg er meget meget vigtigt. Det serviceniveau og de faciliteter og de aktiviteter, som kommunen gerne vil gennemføre, dem kan de altså under ingen omstændigheder gennemføre, hvis ikke de havde haft de frivillige ildsjæle til at trække, dér hvor de bor og det gør, at hvis ikke de skal blive til grin, hvis de skal være samarbejdspartnere med den respekt, der skal være samarbejdspartnere indbyrdes, så bliver de altså nødt til at tage det her meget alvorligt og sige “det er sådan vi gør det”! Og så kan det godt være, at i Slemminge, der ligger her uden for Sakskøbing, at der er der ingenting mere – det var en velfungerende landsby for ganske få år siden – men bare for ti år siden... Altså Slemminge var ved at blive affolket – og det var dér vi boede og har boet i 35 år – og jeg vil sige, at hvis ikke vi kæmper gevaldigt, så kommer Sakskøbing til at ligne det.

I: Nu taler man tit om, at det er landsbyerne, der lukker, men det næste det bliver de små byer og byerne?

BA: Ja! Derfor hjælper det her værktøj, som de i hvert fald er begyndt at udvikle, så man kan sige “I Sakskøbing forventer vi, at der skal ske det og det”. Det giver jo i hvert os, der arbejder her i byen en fin mulighed for at sige “I har selv med baggrund i denne her [landdistriktspolitikken] påpeget, at sådan og sådan gør vi, og det er så det vi arbejder efter”. Og det må vi så håbe holder.

I: Dét at du gerne vil have landdistriktspolitikken mere konkret er jo også en sjov forskel mellem den måde Næstved har gjort det på og den måde de gør det her. Planstrategien kom jo med den prioritering, der sagde “her skal der være noget; her skal der ikke være noget”, og det var dét den gjorde. Det lavede ikke så meget mere end det. Det kan jeg som planlægger godt lide; den er skarp. Samtidig så savner jeg måske også lidt uddybning, men så er der for mig at se en masse andre planer, der kommer derunder. Jeg kan godt give dig ret i, at Landdistriktspolitikken mangler noget. Jeg kan næsten ikke se, hvad det er den kommer med, som planstrategien ikke allerede har, og dér har Næstved Kommune f.eks. netop

en liste over hvad du kan forvente af funktioner og services i lige præcis den her by, og det savner du i den her landdistriktspolitik – godt nok for landdistrikterne, hvad kan vi forvente der?

BA: Ja, og dér vil jeg så sige at det er første step for dem [Guldborgsund Kommune]. Næstved har haft flere år til at arbejde med det her, for det havde de heller ikke i begyndelsen, men det er det, som jeg mangler i denne her [landdistriktspolitikken]. Men det er jo farligt, det er jo skide sprængfarligt, og jeg tror det er derfor det ikke er der endnu; det er fordi politikerne ikke er blevet presset tilstrækkeligt meget til at komme med de der input til hvad det er vi forventer. Derfor bliver det også lidt ad hoc en gang imellem med visse ting.

I: Det er selvfølgelig lidt ærgerligt. Nu kommer jeg jo lige der fra, men i Næstved kunne de netop give udtryk for at landdistrikterne og de byer, der ikke længere var hovedbyen i kommunen var rigtig glad for at kunne have en liste over hvad de kunne forvente lige præcis her og det blev der så ageret ud fra. Men her siger du jo aller højst, at man kan forvente mindre af ét eller andet; man kan forvente mindre service, men hvad vil det sige?

BA: Det ved vi ikke. Jeg håber det bliver næste step. Nu står alt jo stille indtil vi har haft valg, men jeg håber, at det er én af de ting man tager fat på efter, simpelthen at gøre den meget mere konkret, så hvert enkelt område véd hvad de har at rette sig efter, for i princippet kan man sige at altafgørende for om folk bosætter sig er infrastrukturen, men det er jo ikke helt rigtigt alligevel, for der er faktisk rigtig mange, der gerne vil bo på landet og vil ofre det, det koster, at b på landet, som er lettere, hvis man boede i en by. Men det er der jo faktisk nogen, der vælger. Det valgte vi da også i sin tid, da vi flyttede på landet; da valgte vi også at sige, at vi er nødt til at have to biler; vi er nødt til at køre børn til og fra aktiviteter herinde i Sakskøbing, og sådan var der titusind ting, som man godt vidste, man valgte til, når man valgte at bo på landet, men for os var det dét værd, og sådan er der jo stadig nogen, der tænker. Der er da mange, der tænker sådan – heldigvis. Altså vi har jo masser af byer her rundtomkring – nu kender jeg jo mest til Sakskøbing og omegn osv. – og vi har jo masser af landsbysamfund, men vi har ikke nogen landsbysamfund, der fungerer, kan man sige. Størsteparten af serviceydelserne er væk. Skal de på kommunen må det foregå via computeren og kan de ikke finde ud af en computer, så er de altså dårligt stillede. Og sådan noget som at komme på borgerservice, det er jo faktisk kun her i Sakskøbing, de kan det. Hele vores landområde, kan ikke komme på borgerservice, undtaget de tager til Sakskøbing. Og infrastrukturen er meget dårlig, så der går ingen bybusser som sådan. Men alligevel er der nogen, der vælger det, heldigvis da.

I: Jeg prøver at lægger lidt op til, at vi skal prøve at tale om, hvilke services og funktioner, man taler om i denne sammenhæng. Ville det være bedre, hvis man lavede en hensigtserklæring eller en 'forventningserklæring' tror jeg nærmere det vil være i denne sammenhæng, som siger "jamen hvis du flytter på landet skal du have én bil, for du kan ikke forvente at der vil være offentlige transportmidler"?

BA: Jeg synes det vil være rigtig godt, hvis man politisk meldte ud, at hvis du flytter derhen og derhen og derhen i alle de prikker du ser dér [på kortet fra planstrategien], så er det du kan forvente det og det. Selvom det gør ondt.

I: Ja, det gør ondt, men selvom det jo næsten ser sådan ud i dag, i hvert fald hvis vi taler offentlige transportmidler. Hvis jeg selv skulle flytte på landet sammen med min kone, så skulle vi have to biler; andet kan ikke lade sig gøre. Det kan godt være, der er en bus, men der var også en bus dér, hvor jeg boede som barn, men vi havde stadig to biler, for det kunne ikke lade sig gøre ellers.

BA: Ja, altså man bliver jo nødt til at tage det bid for bid; man må jo sige som så "hvad er det for et niveau vi vil have med offentlig transport?" Nu er vi så heldige, at vi har toget her; det går så fra Sakskøbing til Maribo til Nakskov osv. og så holder det jo derudaf, men hvad er det for en offentlig transport vi vil satse på i kommunen? Sådan så folk véd "kan jeg forvente, at der en gang imellem kommer en bus herud til mig eller er det telebussen? Kan jeg ringe efter en telebus eller hvad kan jeg? Hvis jeg skal på borgerservice skal jeg så til Sakskøbing? Hvordan kommer jeg det? Har jeg lyst til at

deltage i noget, som foregår i Sakskøbing?" Men der er der jo mange aktiviteter i landdistrikterne, må jeg sige, så man behøver nødvendigvis ikke at skulle bevæge sig væk derfra for at deltage, for de er utrolige til at lave aktiviteter, så en klar udmelding om hvad man kan forvente; det ville være fint.

I: En af fordelene ved at de ikke er så konkrete i hverken landdistriktspolitikken eller planstrategien er jo, at der er et initiativ på landet, så kan de jo gå ind og støtte det med den her i hånden, kan de ikke?

BA: Ja, det kan de jo, og det gør de. Det er det jeg har indtryk af. Man har jo valgt i Guldborgsund Kommune at lave det, der hedder 'puljer', som folk kan søge til aktiviteter, og det har jeg indtryk af, at det får de fordelt meget godt rundt. Man kan så sige, at når vi snakke landdistrikter og de folk, der er der, bliver jeg nødt til at sige noget om turismen også, fordi vi har jo rigtig mange oplevelser i Sakskøbing og rundt om Sakskøbing, men turismen har lidt et gevaldigt knæk i, at man i Guldborgsund Kommune kun har Nykøbing og Marienlyst. Men så har vi jo kæmpet en indædt kamp her i Sakskøbing for at beholde vores turistbureau, ikke som fuldtidsåbent, men åbent om sommeren, for vi har rigtig mange besøgende. Og dér har man så valgt i Guldborgsund Kommune at sige "okay, vi har Stubbekøbing, Nysted og Sakskøbing, som er byer, der kommer turister til om sommeren" og dem har de så valgt at støtte med et beløb og så er det frivillige, der driver dem, hvorimod vi har professionelle i Nykøbing og Marienlyst. Det er jo en måde at støtte op omkring en aktiv by, som principielt ikke skulle sygne helt hen, for det betyder også, at der er nogle mennesker der kan arbejde med at få den sat på landkortet.

I: Så det er en god ting? Det er en god måde at gøre det på?

BA: Ja, altså den er god i forhold til som det er nu, men hvis det var mere detaljeret og synligere, hvor politikerne vil hen med de enkelte områder, så kunne man måske målrette pengene lidt bedre. Sådan er det jo også. Og det kunne jeg måske godt ønske. Men det er tit bare symbolske beløb, der er tale om, og der kunne man måske så være lidt mere... Også politisk set ville det være lettere, hvis man faktisk havde besluttet sig for, hvordan det skulle se ud.

I: Hvad er det for nogle services og funktioner... Du sagde allerede, at der er mange ting, der ikke er på landet. Hvad kunne det være?

BA: Alt hvad der hedder offentlige serviceydelser. De eksisterer ikke mere på landet. Helt konkret mener jeg, at der er ingen borgerservice på landet mere. De eksisterer ikke mere på landet. Der er ingen børnehaver, der er stort set heller ingen skoler, der er rigtig få butikker – til gengæld blomstrer gårdbutikkerne – der er ingen biblioteker, de offentlige transportmidler kommer der sjældent.

I: Ud over i de hovedbyer, der nu er i landdistriktspolitikken, hvor har der ellers været biblioteker?

BA: Der har været biblioteker i alle små byer, selv sådan en lille én som Slemminge. Det var på skolen, det var kombineret med skolen.

I: Er det så i forbindelse med at skolerne er lukket, er det i dét greb, der er forsvundet en masse ting?

BA: Ja. Købmanden, indkøbsmuligheder. De eksisterer jo slet ikke mere. Og når de ikke eksisterer, så er der jo ikke mere? Så er der ikke engang et sted hvor folk mødes, og det er normalt dér, hvor ting opstår. Jeg plejer altid at sige at folk mødes og sød musik opstår. Det er sjældent, at man udvikles eller inspireres, hvis man ikke møder nogen eller snakker med nogen og det gør man jo ikke længere stort set på landet; det er utroligt svært. Så det som kommunen har været large med – og skal være large med – er beboerhuse. Forsamlingshuse, som er overgået til beboerne, og små skoler, hvor man har kunnet lave medborgerhuse osv. Det er altafgørende for de der små samfund.

I: Gør de det så eller har de gjort det?

BA: De gør det.

I: Så der er stadigvæk, de steder hvor folk i hvert fald banker på for at få det...

BA: Der er rigtig mange steder rundt omkring i Guldborgsund Kommune, hvor nedlagte skoler og forsamlingshuse bliver støttet af kommunen, for at der er et miljø, hvor folk kan mødes, og så bliver det normalt drevet af frivillige. Det er der rigtig mange steder og det er altafgørende.

I: Men de steder hvor det kommer er dér hvor folk selv...

BA: Det kommer ikke, det har været der hele tiden. Ja, der er dér hvor folk selv er aktive. Det er ikke kommunen, som sørger for det. Det er folk selv, der er aktive og siger "vi vil..." eller "vi vil kæmpe for..." eller hvad de nu gør.

I: Det er jo godt, for det er de steder, der så er levedygtige. Hvis der er nogle mennesker bag dem, så er der også nogen til at bruge dem.

BA: Ja, hvis vi ved hvad levedygtig er. Hvad er 'levedygtig'? Altså et levedygtigt samfund er vel Sakskøbing, som du kigger på det nu, det er vel et levedygtigt samfund. Kigger du på de landsbyer der ligger helt uden for Sakskøbing, så er der ingen levedygtige. De er der, fordi folk kan lide at bo der eller fordi der er billige huse. Men de er jo ikke levedygtige samfund.

I: Som i at det ikke vil være et sted, der vil opleve nogen opadgående udvikling, men hvad med stabilitet?

BA: Det er jo en helt anden snak. Så længe vi gamle holder sammen på tingene, så kan man stadig fastholde et levedygtigt miljø for dem, der bor der. Men jeg kan også se en stor, stor udfordring for dem i fremtiden ude i landdistrikterne, for dem, der flytter til har ikke den kultur med sig, som kræves for at holde sammen på det. Viljen til at ofre alle de timer, der skal til osv., den eksisterer ikke. Det er meget et 'jeg-samfund'. Jeg tror de går en grum tid i møde, hvis ikke de vågner op, de mennesker der bor derude, som er flyttet til og siger "hvordan kan vi få det til at hænge sammen? Det er vores ansvar".

I: Men der er vel heller ikke nogen grund til at sørge for, at der altid vil være et levedygtigt samfund, hvis der slet ikke er noget grundlag for det? Så kan man ligeså godt sige "det er der så ikke".

BA: Jeg tror politikerne bliver nødt til at konstatere, at der er vilje nogen steder, der er nogen mennesker, der kan trække, og dem satser vi på. Sådan tror jeg det må være.

I: Nu er der en masse skoler, der er blevet lukket og der er en masse service, der allerede i dag ikke findes på landet. Vil det fortsætte? Er der flere ting, der vil forsvinde?

BA: Jeg tror ikke, der kan forsvinde flere ting. Jeg tror stort set de har fået lukket alt.

I: Men mange af de ting vi har snakket om har med fysisk struktur at gøre, lige bortset fra offentlige transportmidler. Skolen hører til i en bygning og bygningen kan kommunen lukke. Men kan de erklære, at dette område vil nok ikke blive ryddet for sne?

BA: Nej, det mener jeg ikke.

I: Det kan de ikke?

BA: Nej, det mener jeg ikke. Jeg mener, at man har en forpligtigelse som kommune til at sørge for, at man kan færdes rundt. Det mener jeg helt klart, at de funktioner skal være til stede, men jeg mener til gengæld, at vi nok må se i øjnene, at de beboerhuse, som i dag drives af frivillige, dér tror jeg at kommunen kommer til kort inden der er gået ret mange år, hvor man må spørge "er det rimeligt, at vi holder dette sted, for der er faktisk ikke nogen aktivitet længere eller der er ikke nok frivillige, der vil det her". Og det tror jeg bliver tilfældet.

I: Så de har sin tid og i den tid er det godt, men på et tidspunkt må det også...

BA: Jeg tror det stopper, det vil jeg da ikke håbe, men det kræver altså, at der kommer en helt anden forståelse for det at bo på landet, end unge mennesker har i dag, for de vil gerne have et hus og de

vil gerne have den frihed, deres børn har på landet, men de vil ikke yde. Altså socialt vil de ikke yde til det sted de bor, fordi de har så travlt med at gå på arbejde og når de kommer hjem er de trætte. Der havde vi andre jo en helt grundlæggende holdning til det der og den skal opfindes igen. Så skal der komme sådan en 60'er-kultur eller 70'er-kultur igen.

I: Jeg har snakket med folk som netop beskylder 60'er-kulturen for at være skyld i, at vi unge mennesker i dag er så individualiserede. Hvad har du lyst til? Så skal du bare gøre det. Og jeg tror også jeg vil sige, at det måske var før det faktisk, hvor vi havde en meget kraftig nationalfølelse og fællesskabet var stort. Jeg var der jo ikke, så det er mit gæt.

BA: Vi har tre børn og de er i 30'erne; i begyndelsen af 30'erne og i midten af 30'erne. Og de har jo nøjagtigt den samme holdning ligesom alle andre og når jeg kigger på det, tror jeg det er den opdragelse vi har givet dem. Vi har opdraget dem til at skulle klare sig i et samfund på godt og ondt og dér har vi lavet dem til små individualister. Hver især. Jeg tror det er så simpelt, at det ligger i den der opdragelse, hvor de er blevet de der individualister, hvorimod min generation... Der var brug for os i én eller anden sammenhæng. Vi var også kittet, der fik familien til at hænge sammen; det er børn jo ikke i dag, vel? Der er ikke nogen forventninger. Hvis de svigter er der ikke noget, der bryder sammen. Men dengang var det absolut nødvendigt, at vi var med til at få det til at hænge sammen. Vi kommer godt nok vidt omkring.

I: Det er faktisk ikke så langt væk, for én af mine indgangsvinkler til dette er urbanisering og jeg ser det her som en del af det nemlig. Hvor man måske før havde idéen om at og mentaliteten, at hvis der skal være noget, så skal vi lave det selv og så gjorde man det måske også. I dag ved jeg selv blandt mine nærmere venner, hvis der skal ske noget, så tager vi derhen hvor det sker i stedet for at lave det selv for så slipper vi for besværet og det er også meget bedre det de laver osv. Jeg irriterer mig over det, men jeg tror ikke selv at jeg kan sige mig fri for det, for det er en del af mentaliteten blandt unge mennesker.

BA: Men det er det jo. Det kan jeg jo se her sådan et sted som Sakskøbing, hvor de unge klager over at der ikke er noget at tage sig til eller nogen aktiviteter osv. Så siger jeg "prøv lige at kigge på jer selv, altså jeg vil gerne være med til at skaffe nogen penge, hvis det er det, det handler om, for at der kan blive en aktivitet som I synes i har lyst til eller få udviklet osv.", der er bare ikke nogen der gider. Der er ikke rigtigt nogen der gider at arbejde for det, nej, der nogen der skal servere det for dem, og når så nogen serverer det for dem, så kan de stå der og så kan de sige "ej, det gider jeg alligevel ikke" eller "det vælger jeg fra og det der vælger jeg til". Og sådan er det jo også i idrætsskubberne og det er jo sådan noget, der stadig eksisterer på landet, de der idrætsskubber, hvor børnene kommer. Problemet er bare, at i gamle dage var man en del af idrætslivet og for at få idrætslivet til at hænge sammen, så lavede man noget frivilligt arbejde. I dag – og det snakkede jeg med formanden for vores fritidssammenslutning om – i dagbetalder man nogle penge, for at gå til nogle ting og så går man hjem. Der er jo en verden til forskel. Så fremtidsudsigterne er... Alt kan jo ske. Jeg er i bund og grund et positivt menneske, så det kan da godt være, at vi oplever...

I: En opblomstring?

BA: Ja. Det véd man da aldrig.

I: Nu tilbage til planen. Når de taler om, at der er nogle områder, hvor man kan forvente mindre, taler de så om den service, der allerede er væk; altså at når du bor her kan du ikke forvente, at der er en lokal skole eller at den lokale skole er egentlig inde i Nykøbing?

BA: Ja, altså det må de jo gøre, for det eksisterer jo ikke mere. Og i og med, at det ikke eksisterer mere, så snakker de jo om det, som har været eller om det, man ikke kan forvente. Nej, man kan ikke forvente det, for det eksisterer ikke. Og jeg tror ikke på, man begynder at opfinde nye strukturer, var jeg lige ved at sige, eller nye serviceydelser kommunalt set nogen steder, så de snakker det, det kunne være og som det, det er og sådan kommer det også til at se ud i fremtiden. Sådan er det.

I: Ja, fordi forskellen er nemlig, om der er mere på vej, om man har mere i vente. Hvad skulle det snart være? Hvad kan man tage væk?

BA: Nej, det kan jeg ikke se. I det område, jeg bevæger mig i, som jo erspecielt, fordi der bor flere mennesker på landet, end der bor herinde i byen, men dér eksisterer jo ikke noget mere, der er jo ikke noget med, at der ligger nogen forventninger om hvad der kan være, for det eksisterer ikke og det kommer heller ikke. Og det tror jeg heller ikke, der er nogen, der forventer. Men politisk set ville det være fint, hvis politikerne besluttede sig for at være ærlige og sige "her har vi tænkt os dét, her har vi tænkt os dét, her har vi tænkt os dét, og dér vil vi slet ikke noget. Der sker ikke noget".

I: de skal være mere præcise i deres udmeldinger?

BA: Meget mere præcise. Og det til trods for, at vi ved, at det sker heller ikke i dag. Altså jeg kan da godt gå her og tænke "gad vide hvad de forventer af Sakskøbing?" og "hvordan er det vi skal handle?" Det er jo næsten ikke til med alle de frivillige og alt det, der foregår, det er næsten ikke til at vide om vi er på rette spor. Der er nogle til, vi kan forholde os til i forhold til den her [landdistriktspolitikken] og kan sige "det liner meget godt op til den", men der er da mange andre ting... Bare sådan en ting som borgerservice, bliver den i Sakskøbing eller hvad gør den? Guldborgsund Kommune har jo centraliseret på den måde, at når du kommer ind i borgerservice møder du ikke et menneske, du møder en skærm du stiller dig foran og så sidder der én eller andenovre i Guldborgsund Kommune, som spørger "hvad kan vi hjælpe dig med?"

I: Er det rigtigt? Er der ikke engang én person derinde?

BA: Jo, der er personer derinde, men hvor meget det er bemandet, det ved jeg ikke, for når du kommer, så møder du en skærm. Og så går du hen foran skærmen... Altså vi er jo digitaliserede. Sådan er det også når du kommer over på rådhuset.

I: Så det er effektivisering på effektivisering og nedskæring... er det sådan du ser det?

BA: Ja. Det vil jeg sige.

I: Selvom den måske er mangelfuld, landdistriktspolitikken, handler det så om at afvikle området, på den bedst mulig område, for kan de forhindre landdistrikterne i at blive afviklet?

BA: Nej, det kan de nok ikke, men vi kan jo ikke se ind i en krystalkugle. Vi ved heller ikke hvordan det kommer til at se ud i fremtiden. Hvis vi overhovedet skal gøre os idéer om noget, så kunne man sige, at der må opstå noget nyt, nogle nye strukturer, som på én eller anden måde tilgodeser landdistrikterne. Jeg tror ikke på, at landdistrikterne bliver fuldstændigt affolket, og det vil sige, at så er der plads til nytænkning. Jeg kan ikke sige, hvad det er i dag, men jeg er helt sikker på, at der givetvis vil opstå, nogle nye idéer og tanke for, hvordan man kan få et landdistrikt eller en gammel landsby til at balancere – jeg vil hellere sige 'ballancere', for jeg tror prncipielt ikke at 'udvikling'... det kommer an på hvad man lægger i ordet, men 'balancere', dét tror jeg og det er da mit håb, og det kan vi jo ikke sige hvad er. De prøver jo også med adskillige ting, så er der blomstrende landsbyer og så er der det ene og det andet. Altså man prøver jo på at finde nye veje for, hvordan de områder, hvor der bare er huse, hvordan de kan finde en balance og stadig være attraktive.

I: Men det er ikke plads til alle landsbyerne. Det er jo ikke alle, der kan være en blomstrende landsby, så nogen må vel afvikles?

BA: Ja, og dér er det jeg siger, at politikerne godt kunne træde til, for der er rigtig mange kræfter rundt omkring og frivillige og gode kræfter, så de véd godt, hvem der arbejder, de kender godt deres samarbejdspartnere ude i landdistrikterne, så de véd udmærket godt, hvor de kan stase og hvor de ikke kan, og det bør de tage ad nota. Det mener jeg helt klart.

I: Så de bør være væsentligt mere konkrete end de er. Men det er et skridt på vejen på at styre det mod et mere realistisk sted måske?

BA: Ja, ja. Det er jo faktisk den første egentlige landdistriktspolitik overhovedet i Guldborgsund Kommune, så vi har aldrig set noget før. Og Sakskøbing havde det slet ikke og de havde endog rigtig meget landdistrikt. Det er faktisk det første forsøg vi ser her, så hvis de vover det, så ville det være fint. Jeg synes vi er nået rigtig langt ved bare at være nået så langt. Og det var da også i sig selv et vovestykke, at udpege de der centerbyer osv., og det er der jo ikke kommet meget dramatik ud af. Jeg tror de havde forventet mere end der faktisk kom.

I: Er det så fordi den stemmer meget godt overens med, hvordan folk opfatter stederne? At det alligevel ikke er herude de forventer, at erhvervsudviklingen... Måske ikke engang i Gedser, at de forventer, der vil være noget.

BA: Ja, ja. Hvis man bare tager et sted som Gedser, men ved jo aldrig. Pludselig kan der skyde ét eller andet fuldstændig vildt op. Nu får de lavet det der fængsel, et kæmpe fængsel ved Nørre Alslev. Hvad sker der med det landdistriktsområde? Det ved man jo ikke? Man ved jo ikke hvad det afføder. Det bliver Danmarks største fængsel og hvad betyder det? Hvad sker der pludselig, når der kommer sådan en kolos? De næste rigtig, rigtig mange år, skal de til at bygge Femern, broen til Tyskland – der bliver kolossalt tryk herpå. Hvad kommer det til at betyde? Der kan jo godt være nogle driftige mennesker i landdistrikterne heromkring... Altså de er jo allerede ved at sige "vi har så mange huse, der står tomme. I stedet for at bygge kæmpelandsbyer her ved Rødby af containere, hvor folk kan bo, arbejderne kan bo, så skal vi da bruge husene". Så kunne vi jo få dem renoveret samtidig, i stedet for at putte pengene i leje af de der containere, så kunne vi renovere husene og så kunne folk bo der. Det kan de ikke finde ud af.

I: Hvad tænker du om den idé?

BA: Jeg synes den er fantastisk. Så man véd aldrig, hvad der kan ske og hvad fremtiden vil bringe og hvor aktive mennesker pludselig øjner én eller anden idé.

I: Når så forbindelsen er bygget, vil man så ikke bare ende med at stå med en helt masse nyrenoverede tomme huse?

BA: Nej, det tror jeg ikke man vil. Fordi ét, så får du en helt anden struktur, hvis du får en bro, den anden ting er, at du får nogle huse, der er værd at bo i, og dvs., at det ikke er faldefærdige rønner og de kan stadig erhverves til rigtig gode priser, så det tror jeg som end ikke. Men i øvrigt er det så langt ude i fremtiden, 15 år eller sådan noget? Der kan nå at ske meget inden da. Og så synes jeg også, at når du snakker globalisering, så betyder det jo sådan set også kortere afstand mellem Tyskland og Danmark, og det vil sige, at der vil være arbejdspladser på begge sider, ligesom der er mellem Sverige og Sjælland.

I: Men vil det så ikke bare være lettere at komme forbi Lolland-Falster?

BA: Jo, jo. Det kan man jo frygte, og det er også det de snakker om. Der var engang én, der satte et skilt, et fantastisk skilt, lige her uden for Sakskøbing. Når du kom kørende nede fra Rødbyhavn og du havde været sydpå, så kommer du jo her. Så stod der et stort skilt, og dér stod: hvis du boede her, var du hjemme nu. Og det fortæller meget godt i sin enkelthed. Men det er jo dét de alle sammen frygter, at man bliver sådan en gennemkørselskanal, men det kommer jo an på om man har idéer og kræfter til at løse det.

I: Jeg tænker, at man skal tænke noget ud af boksen, for at finde det sted, for allerede, da Rødby-Puttgården, færgeforbindelsen, blev åbnet, da havde man også store forventninger til udviklingen, nok egentlig større forventninger til hvad der kunne ske af udvikling, men det kom aldrig. Lige med hensyn til turismen er jeg ikke helt skarp på...

BA: Vi har mange overnatninger, hvor folk ikke gider køre længere og så overnatter de, så der kan man nok mærke det. Men vi har jo så stort et potentiale hernede med aktiviteter, for folk kommer jo kørende langvejsfra for at gå i Knuthenborg og Lalandia og ting og sager, så vi har et stort potentiale, men det er jo så hvordan får man stoppet folk? Og det er jo så det næste. Vi har jo hele Nordtyskland som vores område, hvis vi ville.

I: Er det et vigtigt område? Og ikke kun for grænsehandlen?

BA: Nej, det er meget vigtigt. Hvis du er her, så er der jo ikke langt til Berlin. Det tænker du ikke på, men det er faktisk ikke. Vi kan ligeså godt køre til Berlin, som vi kan køre til København. Tænk hvad der er af mennesker! Nu er jeg næstformand for i frugtfestivalen, der kommer 25.000 mennesker i løbet af en weekend her i byen. Den er helt lukket af. Sidste år var jeg derovre om formiddagen, og så stod der nogle tyskere og så snakkede jeg med dem og spurgte dem hvor de kom fra; de kom fra Berlin. Det havde været i deres avis, at der var frugtfestival i Sakskøbing, og det ville de da gerne opleve, så de havde kørt derop til frugtfestival om søndagen, så der er jo ikke langt. Og det kan man sige, hvor de ikke har kulturen med i landdistrikterne, så kan de i hvert fald bevæge sig, de unge mennesker. De er ikke kede af, at der er afstand. Og hvis du tænker på det område, der er nede i Nordtyskland, så skal det bare dyrkes meget mere, for de er parat til at køre hvor som helst. Jeg har arbejdet meget internationalt og har en masse venner rundt omkring, og jeg har blandt andet en tidligere samarbejdspartner i England og ham havde jeg med herude ved Oreby, og så sagde han "hvis det her område var i England, så var der sort af mennesker", og dér hvor vi gik var der bare os. Vi har jo et kæmpe potentiale, vi skal jo bare... Så det er vigtigt! Jeg tror det åbner, men det kommer jo an på hvor dygtige vi er til at fastholde.

I: Jeg vil jo sige, at det er i den grad et dejligt område og husene er billige. Det er måske ikke så godt til at markedsføre sig på så mange andre områder.

BA: Men der er ikke arbejde.

I: Hvis vi prøver at vende tilbage til det med service på landet. Jeg har nemlig plantet et hypotetisk spørgsmål, for en del af mit projekt er også at lege med tanken; hvor langt kan man egentlig gå? De fjerne skoler og de er måske ikke kommet til idrætshallerne endnu, men de lukker også på et tidspunkt tror jeg, når der ikke længere er folk til det. Men hvor langt kan man gå?

BA: Hvad er landdistrikterne? Hvis landdistrikterne f.eks. ikke tæller Sakskøbing. Er det det?

I: Nej, det var ikke tanken, men det er nærmere det, der ligger udenom; det åbne land.

BA: Hvis vi snakker om det åbne land, så er det slet ikke så hypotetisk endda, for dom jeg også sagde før, så eksisterer der faktisk ikke så mange servicefunktioner derude mere, så konsekvenserne har været der. Når folk flytter til, så véd de godt hvad de køber, for der er ingen services derude mere. Det er der faktisk ikke.

I: Én ting er i forhold til det offentlige, men der er også andre ting, som man stadigvæk i dag kan forvente, når man bor på landet, f.eks. at få hentet affald, renovation. Vi har lige for nyligt blev alle påbudt at smide postkasse ud til skellet. Man kunne jo forestille sig, ligesom man har i Norge og Sverige, at der vil være nogle centrale steder rundtomkring – måske skal man endda helt til Sakskøbing for at hente sin post. Det er ikke lige i morgen, det sker, for nu har vi lige haft én ændring, men det er næsten ikke utænkeligt.

BA: Det kunne man godt forestille sig, posten kan man godt forestille sig. Med renovationen ved jeg ikke, for det tror jeg dog ikke. Den ligger nok ikke til venstrebenet, og grunden til at jeg siger det, er, at da jeg for 40 år siden flyttede ud på landet var der ikke renovation, og det tror jeg dog ikke man går tilbage til. Og nu er man altså begyndt at kloakere i det åbne land og ting og sager, så der er ligesom en udvikling, der følger med, at man forventer nogle serviceydelser og serviceydelserne kan være renovation, kloakering, vand og el, og så mobildækning. Altså det tror jeg er de ting, man, ligegyldigt hvor vi er i Danmark, forventer er der.

I: Kloakering er en ting, jeg ikke selv lige har tænkt på endnu. Der er også en grænse for hvor langt tilbage i tiden vi ønsker at gå, og når det handler om sanitetsforhold går det kun i én retning; at vi alle sammen har varmt vand når vi tænder, og vi skylder ud og så er det væk. Men f.eks. med posten var der jo engang flere leveringer om dagen; nu er det én.

BA: Sådan er det også her. Men den er jeg faktisk mere i tvivl om, om der faktisk bliver åbnet sådan nogle kasser, folk selv kan hente.

I: Det gør der i hvert fald i forhold til pakkeposten. Men jeg vil mene, at der var nærliggende at tænke, at man som PostDanmark også kunne sige sådan. Der er mange måder at gøre det på.

BA: Men om bank-serviceydelsen; sådan en by som Sakskøbing har én bank, der er betjent tilbage.

I: Hvor stor er Sakskøbing?

BA: 7.000.

I: I Sakskøbing by?

BA: Nej, inklusiv landdistrikterne, som bruger bankerne. Der er ingen banker tilbage i landdistrikterne mere. De er lukket nu; de sidste er lige lukket. Så er der dem tilbage herinde; der er tre banker. Nej, der er to, den tredje er lukket. To banker og der er kun én betjent. Den anden, der er der stort set ingen betjening. Dét har brugserne nu taget op, for nu laver brugsen bank. Og det kan måske godt betyde, at man kan komme lidt lettere til det ude i landdistrikterne, til de ydelser, man nu forventer af en bank. Nå det var bare en strøtanke jeg fik.

I: Men det er også meget interessant. Det er ikke lige noget jeg er gået ind i endnu, men det kommer jeg da vidst til. Der er nogen steder, f.eks. Norge og Sverige, hvor vi, når vi snakker om udkantsområder i Danmark, slet ikke kan følge med, men vi brokker os alligevel. Det vi nærmer os ved at brugsen går ind og laver en bank er jo, at vi har de her små lokalcenter, der er samlet under samme tag, og det er jo igen samlingsstedet, og det kunne endda være i forlængelse af idrætscenteret, hvis der er ét, forsamlingshuse osv. Er det dét vi er på vej hen imod?

BA: Altså, de brugser, der ligger rundtomkring har jo formået at sige at "posthuset – det er her. Udlevering af apotekervarer er her." Nu går de så ind og laver lidt bank, og det er da selvfølgelig for at opretholde de faciliteter i landdistrikterne, som folk mangler. Selvfølgelig er det da det. Man kan mener om det, hvad man vil, men det er da en smart måde at fastholde nogle af de serviceydelser, som folk gerne vil have.

I: Og der er vel mange, der vil mene, at der er et marked for det også? Netop fordi man tænker, at der kun er én reel bank tilbage.

BA: Ja, ja. Sådan en by som Sakskøbing har jo heller ikke noget posthus mere. Det er jo nedlagt. Det ligger nede i Brugsen.

I: Ja, og så er det en postbutik?

BA: Ja.

I: Jamen sådan er det virkelig mange steder efterhånden. Hende i Næstved [Bente Jongberg] sagde også, at i deres ellers veldefinerede liste over hvad der skulle være af funktioner i byerne stod der jo, at der skulle være et posthus i Næstved – det er blevet til en postbutik nu. Så kan man spørge om folk har brug for mere end en postbutik. Jeg har svært ved at sige, hvad forskellen ved et posthus og en postbutik er for mig som forbruger.

BA: Jeg tror det er fuldstændig ligegyldigt. Jeg tror, at det der er afgørende for folk, er, at de får klaret deres post, hvad det så end handler om; får sendt deres pakker og modtaget deres pakker, og hvad der ellers er. Så jeg kan ikke se forskel.

I: Der var en ting mere, jeg godt kunne tænke mig at lege lidt med, og jeg fik det også nævnt: snerydning. Og jeg ved ikke helt hvorfor, jeg kom i tanken om det, men jeg tror du har ret i, at i dag er de [kommunen] forpligtiget til at sørge for, at der er mulighed for, at folk kan komme frem og tilbage. Men man prioriterer jo mellem vejene, så hvis det sner kraftigt, så rydder du jo nogle veje, før nogle andre, så spørgsmålet er, om det overhovedet vil have nogen reel effekt, om det vil betyde noget?

BA: De har jo prioriteret og det ser ud til, at folk har affundet sig med det, og det at affinde sig med det betyder jo, at hovedvejene og de større færdselsårer bliver holdt åbne. Landevejene, landdistriktsvejene bliver ryddet når de kan, og er det snestorm, bliver de ikke ryddet. Så må folk blive hjemme, men det er vel også en del af charmen.

I: Det er nemlig dét jeg tænker. Det er jo en specifik ting ved landdistriktspolitikken, der lægger op til hvad det egentlig vil sige, at bo på landet. "Her er du i højere grad overladt til dig selv" og det skurrer i nogle folks ører, men hvis du vender den om og siger "det er jo en charme", så siger folk "det har du jo ret i, og det var egentlig derfor vi flyttede herud".

BA: Jeg synes da ikke man skal flytte på landet og håbe på, at der kommer nogen og rydder ens vej, hvis man har et arbejde, hvor det er katastrofalt, hvis man ikke møder frem. Så skal man nok overveje at bo et andet sted. Men ellers er det jo en del af charmen, at man faktisk kan sne inde. Og det kan i sig selv også være hyggeligt.

I: Efterhånden er der også så mange, at de kan sne inde og stadigvæk møde på arbejde. Og Jeg tror jeg kommer til at bruge snerydning, som et eksempel, for hvis man i dag sagde, at "der vil være disse veje, som er vejen mellem hovedcentrene og nogle enkelte bicentre, de vil være ryddet; resten skænker vi ikke en tanke" – i sin yderste konsekvens. Vil det så medføre nogen reel forskel? Det kan godt være, der vil være nogle enkelte steder, hvor der kommer en enorm snedrive, men vil kommunen overhovedet kunne nå ud og rydde den før den lokale landmand har ryddet den med sin gummiged, fordi der er en mentalitet om, at det gør man bare. Vil der overhovedet være nogen forskel på at leve på landet? Det var et langt spørgsmål.

BA: Ja, jeg skulle lige... Én gang til; vil der være en forskel i at leve på landet hvis...?

I: Hvis man sagde "vi rydder ikke sne ude på de små veje"?

BA: Ja. Det man véd, når man flytter på landet nu er, at man er ikke dem, der først får noget ryddet noget som helst og du kan sne inde, og det må du bare tage som en oplevelse, men på et eller andet tidspunkt når vi ud til dig og får ryddet, og det tror jeg er en forskel. Unge mennesker synes måske ikke det er så stor en forskel, men ældre mennesker, vil jeg tro, vil blive rigtig, rigtig utrygge, hvis der ikke kunne komme køretøjer ud, hjemmepleje, læge osv. Jeg har jo boet her uden for Sakskøbing, hvor vi havde snevinter, hvor der kom helikopter ned, fordi naboen skulle føde osv., og bæltekøretøjerne var også hernede og de kom selvfølgelig ud til os. Men der er en forventning, og den tror jeg ikke man skal tage fra folk, at på ét eller andet tidspunkt bliver der åbnet igen, og vi skal nok komme ud, hvis der er ét eller andet.

I: Jeg kommer jo til at behandle så meget service som overhovedet muligt, og deriblandt vil f.eks. være sådan noget som politi og brandvæsen. Det har jeg overhovedet ikke tænkt, at det skal væk.

BA: Men det hjælper ikke, hvis ikke de kan komme frem?

I: Nej, det er rigtig nok.

BA: Så dét må man ikke tage fra.

I: Men hvis det er i forhold til sne, så kan man jo indrette sig meget efter det. Jeg tænker, at der måske er nogle af de services, der er på landet i dag, som man godt kan skære mere i, uden at livet på landet som sådan bliver ringere. I stedet for at fjerne snerydning helt, så har man en forventning om, at på et tidspunkt kommer der nogen og rydder sne. Og så kan man sige, at der kan gå en dag...

BA: Ja, eller to eller tre dage. Det kan der godt gå. Der kan gå både to og tre dage inden man bliver gravet fri, men på ét eller andet tidspunkt sker det. Men der er også en helt anden opfattelse af hvordan tilværelsen leves på landet. Hvis du bor her [Sakskøbing centrum], så går du hen til Fakta; det tager to minutter. Dvs. at vi kan altid få ét eller andet; vi kan altid få nogle varer, når vi bor sådan. Hvis du bor på landet, og dengang vi boede på landet, der havde man altid et forråd. Man havde altid købt ind, så selvom vi sneede inde i to dage, kunne vi altid klare os; der var ikke nogen problemer i det. Og hvis vi manglede mælk, så gik vi over til naboen, for han havde køer.

I: Jamen er det så ikke nærmere et spørgsmål om netop hvilken forventning, man har til tingene. Du siger jo selv, at når man bor på landet, har man jo stadig en forventning om, at der bliver ryddet sne på ét eller andet tidspunkt. Men kunne man så ikke forestille sig, at man har en forventning om, at der ikke bliver ryddet sne?

BA: Nej, det tror jeg ikke. Jeg tror på at det at bo på landet og dét at vælge landet, det er vilje; det vælger man til. Jeg tror til gengæld også, at der er nogle grundlæggende ting, som man forventer og dem tror jeg ikke man kan komme udenom. Det tror jeg ikke.

I: Og det er f.eks. sådan noget som mobildækning og snerydning? "Nu har vi haft en snestorm, så bliver vejen ryddet", i stedet for at vejen bliver jævnlige kørt i løbet af denne snestorm.

BA: Ja, og det har jo også noget med at gøre, at servicen for de ældre mennesker, som bliver boende ude på landet, fordi de vil det, de kan jo hverken får leveret mad eller hjemmehjælp eller noget som helst og selve kommunen vil jo også få et frygteligt problem, så det tror jeg ikke på. Jeg tror det har for mange konsekvenser. Men det bliver måske ikke lige ryddet i dag, men så bliver det ryddet i morgen.

I: Nu siger du selv 'ældre mennesker'. Det er jo en særlig post, som mange kommuner tager frem. Jeg har læst om særligt Ringkjøbing-Skjern Kommune, hvor der bor mange ældre på landet, for det er dér, det er dejligt at være og man lever nok også længere ved at bo på landet, kunne jeg forestille mig. Men når man så begynder at skulle have hjemmehjælp osv., kan man så forvente det samme serviceniveau, som hvis man boede inde i byen? Skal man det?

BA: Jamen serviceniveauet for hjemmehjælp og ting og sager falder jo ligegyldigt om du bor på landet eller i byen. Men principielt mener jeg, at der skal være den samme service i byen, som på landet. Det mener jeg helt klart. Ellers er vi jo virkelig med til at affolke.

I: Nogen ville sige, at når det handler om ældre mennesker, så er det ikke et spørgsmål om man er med til at affolke, så er det kun et spørgsmål om hvornår det bliver affolket, for det er de ældre mennesker, der er tilbage og de unge flytter ikke derud.

BA: Det passer ikke. Der er masser af unge mennesker, der bor ude på landet. I det jeg kender til landdistrikterne her, og det jeg kan se, når jeg kommer rundt og det jeg kan se, når jeg har arbejdet i landdistrikterne osv., er, at der er masser af unge mennesker og der er masser, der vil det, og der er også nogen, der er rigtigt aktiv, der er bare ikke nok, men der er nogen, der er aktive derude. Der er nogen der vil det, så dét tror jeg ikke på. Men jeg tror, at vi deler folk rigtig meget op, når vi snakker om dét at bo i landdistrikterne, for jeg tror, at folk med højere uddannelse til de komplicerede jobs, flytter ikke på landet. Ét, fordi jobmulighederne er så få som de er, så det er ikke realistisk at bo på landet, så det er de mennesker, der kan få en tilværelse og et arbejde til at hænge sammen, der eventuelt vælger landet.

I: Man kan jo sige, at der er mange af dem, som bor på landet nu, som ikke 'vælger' landet, men ikke kan vælge det fra, fordi de ikke har råd til at flytte ind til byen, eller de kan ikke få deres hus solgt. De

har jo, i sagens natur, ikke fordel af, at der bliver mindre service på landet, hvor de bor. Er der nogen, der vil have fordel af, at der bliver mindre service på landet?

BA: Nej, dér taber vi alle sammen. Jeg kan ikke se, at der er nogen, der kan vinde i den situation. Det kan jeg ikke se.

I: Hvad med folk som gerne vil være i fred, helt vildt i fred, de vil på ingen måder forstyrres, for så kan de gøre helt hvad der passer dem?

BA: Men de finder jo alligevel ét eller andet sted, hvor de kan slå sig ned, hvor de kan få opfyldt de livskvaliteter, som de nu ligger vægt på. Og det tror jeg er så få. Det var sjovt nok, da jeg læste din ting her [interviewguide], da havde du skrevet noget med landbruget, du havde skrevet noget med landbruget.

I: Ja, sikkert at de får bedre vilkår?

BA: Det faldt jeg altså over.

I: Ja, næstsidste sætning: "samtidig opprioriteres naturen og herlighederne på landet, mens landbruget får bedre vilkår".

BA: Ja, det var dét jeg faldt over. Det faldt jeg over, fordi det ene udelukker vel ikke det andet?

I: Hvad tænker du på?

BA: Herlighedsværdierne, de opprioriteres, mens landbruget får bedre vilkår.

I: For det første, så er det taget fra landdistriktspolitikken, tror jeg. Det var i hvert fald ikke ment som værende modsætninger.

BA: Nå okay, det kunne jeg slet ikke forstå, for det er jo en del af det at bo på landet, at landbruget eksisterer dér.

I: Det vil jeg jo sige, at det er dér, hvor de har været konkret om, hvad man kan forvente på landet, og den ene er jo, at når man bor på landet, så lugter der en gang imellem af gylle, og det ville jeg også sige, at det var én af charmene ved at bo der.

BA: Ja, det er det jo.

I: Kommer det til at virke accelererende på affolkningen, hver gang, men fjerner nogle flere services? Er det nødvendigvis konsekvensen af det?

BA: Nej, ikke nødvendigvis, men det kommer an på hvad man fjerner. Det er meget afgørende. Hvis vi tænker scenariet, at hjemmehjælpen ikke kommer ud i landdistrikterne mere, så ville det jo have en konsekvens, en kolossal konsekvens for de ældre mennesker, der faktisk har brug for det, og så ville de jo ikke bo der. Så det kommer jo sådan set an på, hvad det er man fjerner. Men hvis du tager dine veje igen, jeg tror ikke det vil affolke, men jeg tror da virkelig, at hvis man meldte ud kommunalt set, at man ikke ryddede veje om vinteren i landdistrikterne, så tror jeg da godt det kunne have én eller anden konsekvens for bosætningen. Det kunne jeg da godt forestille mig.

I: Jeg kan mærke, at det er provokerende når jeg snakker om hjemmehjælp, og det er jo klart, at det er en ting der piller ved folks livskvalitet på landet, men hvis man gradbøjer det og i stedet for at sige "det er slet ikke muligt at få hjemmehjælp på landet", så siger man "der kommer en person, her hvor du bor, lidt færre gange, end hvis du boede inde i byen" eller at "hvis du bor inde i byen, så får du i hvert fald besøg tre gange om ugen, mens at hvis du bor ude på landet, så er det én gang om ugen"...?

BA: Men det tror jeg er hypotetisk, for de er så skåret til, i forhold til den ydelse der skal foregå for den enkelte, så jeg tror ikke der er nogen mennesker, som modtager f.eks. hjemmehjælp, som får mere end

de har brug for, og det vil sige, at alt bliver individuelt, og det bliver det tilsvarende også på landet. Dengang vi boede på landet var kulturen sådan, at der hjalp man hinanden. Vi vidste altid, at vi havde hjælp og at man sørgede for hinanden. Dét eksisterer jo ikke mere. Og det vil jo sige, at så er det det offentlige, der tager over, for ét eller andet sted skal vi sikre os, at vi i hvert fald overlever.

I: Men er det jo netop ikke årsagen til, at det ikke længere eksisterer, det her sammenhold, fordi vi tænker, at kommunen har ansvaret?

BA: Nej, for det eksisterede også dengang. Hjemmehjælp og alle de der ting eksisterede, det var sådan helt grundlæggende, at hvis der var ét eller andet, jeg kom til skade eller jeg var syg osv., så kom naboen med mad, fordi vi fik jo ikke bragt mad. Vi fik jo ikke bragt mad, så det var jo ikke en ydelse, vi sådan set brugte, men i og med at vi var syge, så kom naboen med mad. Overleve, det skulle vi da.

I: Skal vi tilbage til det?

BA: Det kan vi ikke.

I: Men ville det være...

BA: Det ville være rigtigt, rigtig rart, hvis mine børn havde en anden oplevelse af det at være samfundsborger og tage et ansvar, ikke alene for sig selv, men også for dem, man bor ved siden af. Det ville være rart. Men det lå jo ikke i opdragelsen, og det tror jeg ikke... Altså nu generaliserer vi meget.

I: Ja, ja, men det skal vi bare gøre!

BA: For selvfølgelig er der nogen, der... og sådan er det jo altid. Men det tror jeg ikke.

I: Men det er jo dét jeg tænker. Allerede nu siger landdistriktspolitikken, at hvis man bor på landet, så kan man forvente det og det og det, at der er længere til tingene osv. Har der ikke altid været det? Jeg vil sige, at der var et tidspunkt, hvor jeg vil sige, at der ikke var længere til tingene end nødvendigvis, når man boede på landet, men du flyttede stadig på landet og boede ikke i byen. Du vidste, at hvis du skulle have fat i det og det og det, så skulle du ind til byen. Samtidig med, at man havde et bedre sammenhold i de små samfund. Kunne man ikke også indbygge det i det her? Jeg vil sige, at det faktisk allerede er derhenne, fordi du snakker om, at hvis der skal være det her center, skal det være drevet af frivillige, og kan man ikke begynde at indstille sig lidt mere på, at mere skal gøres på egen hånd?

BA: Jo, men det er man rigtig meget indstillet på. Jeg har arbejdet i den frivillige verden i tre år og fået løn for det, og i den frivillige verden skelner man meget mellem dét, der er kommunale opgaver og dét, der er frivillige opgaver, dvs. det er de opgaver, som ikke udføres af det offentlige, og det er en helt anden snak, for der er det meget vigtigt, at man skelner, således at det frivillige ikke går ind og overtager det offentliges forpligtigelser. Det mener jeg er helt forkert.

I: Er det ikke det, der er sket for mange år siden efterhånden, at det at man tog sig af sin nabo osv. endte med at blive noget kommunen tog sig af helt per automatik, at man forventede at kommunen tog sig af det, i stedet for at man håbede på, at ens nabo ville gøre det?

BA: Jo, man kan jo måske sige, at det var mere usikkert i gamle dage, hvis det så var sådan, for hvis man nu lige var den, som de ikke brød sig så meget om, så var der ingen, der kom og hjalp én, vel? Så man kan sige, at det er en mere usikker tilværelse at leve. Nej, jeg mener helt bestemt, at de serviceydelser, som man nu bliver visiteret til, som det hedder i nutidssprog, det mener jeg helt klart skal være de samme ydelser, ligegyldigt hvor du bor. Helt klart. Og de skærer jo alligevel. Sådan er det jo.

I: Der kan man sige, at der er ikke meget at skære i heller, når vi snakker om hjemmehjælp f.eks. Det er virkelig skåret ind til benet.

Interview med Arne Graae Jensen

Den interviewede: Arne Graae Jensen (AJ)

Interviewer: Søren Rahbek Holm (I)

Sted: Rådhuset, Guldborgsund Kommune, Parkvej 37, 4800 Nykøbing F.

Dato: 23. april 2012

Interviewguide:

1. Hvem er du, hvad laver du, hvad er din rolle ift. Kommuneplanstrategi 2011 og landdistriktspolitik 2012?

Jeres Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012 udgør en meget markant strategi, der skelner skarpt mellem livet i byen og livet på landet, og hvad man som borger kan forvente i fremtiden, når man bosætter uden for de udpegede bosætningsområder. Når man bor på landet er der både nogle fordele og nogle ulemper; der er længere til alting, bl.a. offentlig service, når man bor på landet. Landdistriktspolitik 2012 siger også, at der skal skabes nærhed til basale servicefaciliteter.

2. Hvilke tanker ligger der bag Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012?

- a) Er det et resultat af urbaniseringen?
- b) Ligger der en dybere årsag til bosætningsstrategien, f.eks. politisk spil, besparelser mv.? (Hvad med de fem skoler, der blev lukket?)

3. Det er ikke nærmere specificeret i Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012, hvilke "basale servicefaciliteter" der er tale om. Hvad kunne det f.eks. være?

- a) F.eks. snerydning, hjemmehjælp, postomdeling, offentlig transport osv.

4. Hvilke konsekvenser forventer du Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012 vil få? For folk der bor på landet/uden for byerne generelt?

- a) For dem, der er "bundet" til at leve på landet, ældre, fattige, folk med usælgelige huse? Hvad skal der ske med det, der er tilbage, såsom tomme huse og landsbyer? Er der nogen som vil have fordel af det?
- b) Er det i virkeligheden "decline management", at styre afviklingen af et område?
- c) Har det haft/vil det overhovedet have nogen reel effekt og medføre nogen egentlig ændring af hvordan livet på landet er?
- d) Handler det ikke i ligeså høj grad om vores opfattelse af, hvilket serviceniveau, man som borger kan forvente, når man bor uden for større bysamfund?
- e) Hvor store økonomiske besparelser vil det medføre og kræver Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012 nogen investeringer?
- f) Hvad har borgernes reaktion været? Forståelse eller...?

5. Hvor langt tror du hypotetisk man kan gå med at fjerne services og funktioner fra landdistrikterne? Hvilke konsekvenser vil det have?

- a) Hvad tænker du om at udlægge (så godt som) "servicetomme" områder?

6. Synes du Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012 er en god eller dårlig idé og hvorfor?

- a) Det er en meget markant politik, der åbner op for en temmelig anderledes prioritering af landdistrikter. Det kan ikke have været lige populært hos alle?

Transkription:

I: Jamen tak fordi du ville snakke med mig. Hvem er du sådan helt grundlæggende?

AJ: Jeg er formand for teknik og miljø udvalget, Arne Graae Jensen, Venstre-mand, så det er min første byrådsperiode jeg sidder i nu her. Og du interesserer dig for kommuneplanstrategien og landdistriktsstrategien?

I: Ja har du været med til at indføre dem? Har du været med til at Gennemføre dem?

AJ: Ja, det har jeg.

I: Det godt så har jeg fat i den rigtige. Det jeg særligt interesserer mig for, det er den måde, I i begge planer har sagt, at der er et skel mellem det at bo på landet og det at bo i byen, og servicemæssigt kan man ikke forvente ligeså meget, når man bor på landet som i byen, og så har I så udpeget nogle meget konkrete områder for, hvad er byen, og hvor kan man forvente byudvikling. Og det jeg er særligt interesseret i, det er netop de services, som I snakker om. Men hvad er baggrunden for at planen ser ud som den gør? Planerne?

AJ: Jamen, det er flere ting. Dels er vi i en situation her i kommunen at vi mister borgere hvert år. Der er flere der dør end der bliver født. Til- og fraflytning er nogenledes i balance, men der er altså flere der dør end der bliver født. Samtidig sker der det at der flytter folk mere og mere fra landet og ind til de større byer. Og det er sådan set årsagen til at vi har set i øjnene at vi bare ikke kan blive ved med at stille borgerne i udsigt at de har det samme servicefaciliteter ude i det åbne land. Dels rækker pengene ikke og i nogen sammenhænge kan man heller ikke levere det rigtige kvalitetsniveau derude, hvis man f.eks. taler skolerne og sådan nogle ting så er det jo begrænset hvor små skoler man kan lave. De bliver økonomisk urationelle og det faglige miljø vil også være faldende og dermed kan vi i hvert fald ikke hæve gennemsnittet på karakterskalaren blandt vores elever.

I: Så det er en kan man sige en form for ikke måske i sig selv en spareøvelse men et led i at der er for mange udgifter her og vi kan se i fremtiden der vil slet ikke være nogen at smide de penge efter vi alligevel smider ude på landet så vi flytter det hele ind til byen.

AJ: Vi flytter ikke det hele ind til byen, men vi er nødt til at se rationelt på det og ja den store diskussion blandt borger vil jo være om det er politikernes skyld at landdistrikterne bliver affolket eller om det bare er os der i gang med at tilpasse os virkeligheden so er at landdistrikterne bliver affolket. Det er jo diskussionen. I mange år har man jo gået, synes jeg i hvert fald, og stukket borgerne ude på landet lidt i blå i øjnene. Man blevet ved med at love at man også vil tage hensyn til dem og man vil levere et eller andet ordentlig niveau servicemæssigt – det vil vi stadigvæk, men vi må også sande at vi er ikke i stand til at opretholde samme niveau som inde i byerne.

I: Så det er en tilpasning.

AJ: Ja der bliver længere imellem service funktionerne det gør der.

I: Der bliver talt, det er en ting som folk jeg har snakket med de kritiserede den måske lidt for ikke at være konkret nok de savner lidt og vide hvad er det for nogen som der står basale servicefaciliteter der er tale om. Hvad er det for noget? Er det noget der ikke er der længere, som der var en der sagde de ting man kan sige planen stiller i udsigt det vil der være mindre af, det er det, der allerede er mindre af ude på landet eller er det en plan for fremtiden som siger at der vil ske yderligere nedskæringer eller omprioriteringer.

AJ: Ja - Det kan godt være den ikke er konkret nok der, for det er jo meget forskelligt hvor afhængig af du er i landdistrikterne i kommunerne. Vi har jo delt byerne op i at vi har vores hovedby, Nykøbing, og så har vi nogle centerbyer hvor tingene typisk vil koncentrere sig om. Der hvor vi har nogle service funktioner udenfor centerbyerne der må jeg sige der er de på sigt i fare, hvis udviklingen forsætter i den her retning. De services der bliver forringet derude eller allerede er det det kan være sådan noget som biblioteker, det kan være sådan noget borgerservicecenter – hvor ligger de henne – det kan være den kollektive trafik – hvor hyppigt kommer den og hvilket område dækker den og hvad er det for en type trafik er det busser eller er der andre ordninger. Det er sådan nogen ting der. Og så lægger vi selvfølgelig op til at nogle af de aktiviteter der foregår der ude eller kan foregå ude i de små byer eller i landsbyerne de skal i høj grad drives af frivillige kræfter der må de frivillige gå foran før at vi politisk er indstillet på at sende penge derud også ellers risikere vi at vi sender penge ud i landsbyerne som ikke har nogen værdi, så derfor er det så vigtigt at ildsjælene går foran og sikre at interessen er der og sikre at det bliver driftigt og bliver brugt.

I: Har i en ide om hvilke services mere præcist der er blevet tale om, for jeg har en ide om at den måske er blevet formuleret lidt mere blødt på det område i forhold til at den bliver modtaget af borgerne. Men hvad er det for nogen services vi kunne snakke om – du nævner selv skole, offentlig transport. Er der flere ting der sådan lige ligger dig på sinde?

AJ: Jamen, det er børnehaver, hvor ligger plejehjemmene, og ældreboliger osv. – det er hele pakken vil jeg sige.

I: Så det er i stedet for at lave en liste så siger man at alt står for skud nærmest.

AJ: Jamen det gør det, det gør det.

I: Mit næste spørgsmål er så, hvilke konsekvenser vil det få for landområderne? Er det, det er lidt i forlængelse af mit spørgsmål om beskriver planen situationen som den er nu eller beskriver planen situationen som vi kan forvente den i fremtiden?

AJ: Jamen den er nok allerede der omkring ved nu, men det er jo også ligeså meget for at forberede borgerne på at det er den vej at tingene går. Og så kan du have ret i, eller kritikkerne kan have ret i at den på nogen områder ikke er konkret nok. Det bliver individueller politiske beslutninger undervejs

når man fx skal lave om på den kollektive trafik og tilpas den. Vi holder jo meget øje med hvor mange brugere der er på de enkelte ruter på forskellige tidspunkter for ikke at spille kommunens penge altså i øjeblikket så pumper vi jo 35 mio. om året i den kollektive trafik som er det reelle driftsunderskud så det vi vil ikke skære ned på det der beløb men vi kan heller ikke finde flere penge til det, så det handler jo om at få mest muligt ud af de der 35 mio. kroner cirka og få dem rettet derhen hvor der er flest brugere.

I: Hvordan blev den modtaget af borgerne, tænker jeg? Både dem der bor på landet men også sådan helt generelt – måske også politisk.

AJ: Jamen, der har jo været en proces om det den ku sikkert have været endnu mere omfattende eller endnu mere langvarig – der har ikke været kritik af det så dette er noget jeg kan huske så det synes jeg egentlig ikke. Den blev jo nu ophøjet – eller det blev indarbejdet i den kommuneplan som vi har under revision nu og skal godkendes til efteråret, så der kommer en ny offentlighedsperiode hvor der er mulighed for igen at komme med indspark.

I: Kan det så være fordi der ikke er så mange borgere der helt er bekendt med den, i hvert fald planstrategien men måske også landdistriktspolitikken?

AJ: Det kan det sagtens, det ser vi i hvert fald i andre sammenhænge, når vi laver planer eller indkalder til borgermøder og søger at få borgerinddragelse og sådan nogle ting, så er det svært at få folk trommet sammen og det er svært at få dem til at interesse sig for det, det er først når de mærker forandringer på egen krop at de reagerer, desværre.

I: I hvor høj grad er du enig i at – jeg synes jo landdistriktspolitikken det er en rigtig god en, fordi den lægger op til at det at bo på landet, det skal man se på en anden måde, jeg læser den lidt som at det er opfattelsen man prøver at ændre – er du enig i det – at det at bo på landet er noget andet end at bo i byen.

AJ: Ja det er jeg enig i, fordi jeg også tror at – ja nogen har boet der ude altid og nogen vælger undervejs i deres liv at bosætte sig ude på landet. Jeg er da sikker på de også gør sig nogle overvejelser inden de træffer sådan en beslutning. Men alligevel og det kan jo være forståeligt nok, hvis man spørger borgerne ad så har de alligevel nogen forventninger på niveau med alle andre til service behov, eller i hvilket omfang de kan blive serviceret af det offentlige, og hvor langt de har af afstand til de forskellige ting. Men de har altså selv valgt det et eller andet sted, ja.

I: Så et skridt i vejen på at få folk til at indse at når man bor på landet så bor man altså på landet man bor ikke i udkanten – det er ikke en forstad?

AJ: Men vælger noget fra og vælger noget andet til – man får også et billigt hus.

I: Det vælger man jo nok til – så er det jeg tænker at hvis man begynder at skilte med at der fremover vil være mindre service på landet – hvor nogen vil sige det er der jo allerede så det er en status quo plan på en måde – vil det medføre nogen egentlig ændringer af hvordan livet på landet er, når vi ændre opfattelsen af det. For jeg tænker der bliver jo ikke mindre service af at vi indser det at bo på landet betyder der er langt til butikkerne.

AJ: Det ved jeg ikke rigtigt, men håbet ku da være, men det er sådan set generelt i hele kommunen at jeg så da gerne at flere borgere tog mere ansvar for eget liv – det vil jeg jo ikke sige at det bare gælder på landet, det gælder over det hele, men det er i hvert fald sådan noget der skal være med til at styrke miljøet ude på landet at folk forsat bliver udviklet i den retning at man tager mere ansvar for eget liv.

I: Så den frivillige del af det skal vokse?

AJ: Ja, fællesskabet er vigtigt.

I: Hvad så med de steder hvor det ikke sker eller hvor det ikke kan lade sig gøre? – Der hvor vi kun ser afvikling og ingen udvikling, havde jeg nær sagt, hvad skal der ske med dem?

AJ: I min verden, koldt og kynisk, det må vi leve med. Vi kan jo ikke som kommune regulere hvad for en lille landsby der skal overleve og hvad for en der skal afvikles – det er jo også noget med udbud og efterspørgsel – måske kan der være nogen landbyer, hvor der er et godt miljø og hvor der er et godt fællesskab og det vil så være dem der udvikler sig eller bliver bevaret og dem hvor de ikke er i stand til at skabe det her fællesskab – dem der ikke har her ildsjælene de er så i risikozonen for hurtigere at blive afviklet.

I: Er det noget – det er nok ikke den helt rigtigt formulering at bruge – er den afvikling noget I skal hjælpe dem til hvis jeg har endda hørt om eksempler hvor landsbyer i sig selv har indset vi kan ikke overleve. Vi vil hellere afvikles på en god måde en blive til en ruin er det noget synes du I skal hjælpe med? Det er nok et stykke ude i fremtiden...

AJ: Jeg kan da sagtens forestille mig man kan hjælpe med en proces og med noget vejledning, men jeg har svært ved at forestille mig at man kan hjælpe med penge...

I: Det var heller ikke så meget penge jeg tænkte på – men mere det at give... jeg synes jo allerede ved at dele gudborgsund kommune op i byudviklingsområder og landzoner – eller landdistrikter har man ikke allerede der udpeget nogen steder som ikke nødvendigvis skal dø, men som i hvert fald er i høj risiko for ikke at overleve?

AJ: Jo, men det er i min verden ikke et mål, men det er at se virkeligheden i øjnene. Det er jo i øvrigt en udvikling der har været pågående i hvert fald i de 50 år hvor jeg kan huske. Hvor ting er flyttet fra de små byer og landbrugene er blevet til stadig større og større og der færre og færre beskæftiget i landbrug i forhold til areal i hvert fald, og det gør jo også at der vil være færre der bor ude i det åbne land.

I: Synes du at både kommuneplanstrategien 2011 og landdistriktspolitik 2012 er det en god ide? Er det en dårlig ide og hvorfor?

AJ: Jeg synes det er en god ide. Jamen det er jo også noget vi skal forholde os til. Vi skal lave kommuneplan hvert fjerde år så vi er nødt til at forholde os til det her i hvilken retning kommunen dels af forskellige kræfter flytter sig men også i hvilken retning vi gerne politisk vil påvirke udviklingen.

I: Så det er en nødvendighed. Det har jeg også hørt flere sige – i hvert fald landdistrikts politikken i sig selv fordi det havde I ikke før mig bekendt, at det i sig selv er et rigtigt skridt i den rigtige retning, om end at nogen godt kunne have set i gik længere måske. Kunne man forestille sig at I fremtiden i stedet for at tage hvert enkelt service op til diskussion når den tid kommer at I på et tidspunkt udvidede kommuneplan strategien eller landdistriktspolitikken og sagde det er de her services vi snakker om et eksempel kunne være Næstved kommune som har efterhånden i mange år arbejdet med en centerstruktur – hvori der var indbygget en liste over hvilke service kan du forvente i de her centerbyer. Det er så en lidt større og mere kompliceret struktur end I har lagt op til her men kunne du forstille dig at det ville komme en dag at I tog det hele over en kam?

AJ: Jeg tror da allerede nu vi har skrevet hvad det er for nogen service man kan forvente der er i centerbyerne. Men det kan godt være det ikke er skrevet så skarpt så vi så også forpligter os til at det også er der i hele planperioden. Fx er der det ved jeg jo at vi har ikke borgerservice i alle centerbyerne. Men det man i hvert fald siger der er det er skole, der er sportsfaciliteter og de der mere basale biblioteker og sådan nogle ting.

I: Så der er sådan et eller andet minimum for hvor lidt service man kan forvente i hvert fald i service byerne?

AJ: Sagt på en anden måde at hvis vi fjerner for meget service fra en af de byer vi i øjeblikket har udpeget som centerby, så vil den nok blive kvalificeret så den ikke er centerby mere.

I: Så på et tidspunkt har man fjernet så meget at de øvrige ting vil forsvinde helt af sig selv fordi den har ikke længere funktionen det faktum af en centerby?

AJ: Vi ønsker os alle sammen en anden udvikling men hvis vi prøver at kigge 50 år tilbage og ser hvad der er sket de sidste 50 år og så prøver at spejle det billede 50 år fremad, jamen så er der nogen af de centerbyer der ikke overlever som centerby, realistisk set. Mange har jo talt om den udvikling og har prøvet at bremse den og vil bremse den men det har ikke været muligt. Spørgsmålet er om det er muligt i de næste 50 år- Vi arbejder jo hele tiden på altså overordnet politisk så vil vi jo uddanne alle vi taler forskning, vi taler udvikling og industrialisering og alt det der, det gør jo at tingene de bliver monopoliseret og centraliseret så vi presser sådan set den vej rundt selv udviklingen i den retning og har gjort det igennem mange år.

I: Kunne man forestille sig, det mest fordi det har du ikke sagt endnu, men det tror jeg næsten du mener, at turen kommer til de små byer selvom de er udpeget som centerbyer, så på et tidspunkt også være dem der ikke kan være en centerby fordi man ikke kan opretholde serviceniveauet der og det bliver til de større og større byer? Jeg arbejder jo lidt med tanken om hvor meget service kan man fjerne – ikke fordi man skal prøve at fjerne så meget service som muligt, men for at analysere tanken og hvad kan der ske. Hvor meget service tror du man kan fjerne fra landdistrikterne? Vi kan lige indlede med at sige – det jeg har set indtil videre ikke kun her i guldborgsund kommune men også andre steder af hvilke service man prioritere det har alt sammen noget med fysisk struktur at gøre noget du politisk kan gå ind og sige og planmæssigt ind og sige her skal der ikke længere være detailhandel struktur, her skal der ikke længere være en skole her skal ikke længere være et bibliotek osv. ku man forestille sig sådan noget ske med services der ikk nødvendingvis er bundet op på en fysisk bygning ude i området? Her tænker jeg meget provokerende hjemmehjælp. Kan man sige hvis du bor i landet så får du måske færre besøg eller det koster måske noget – kan man forestille sig det eller er det helt ude i hampen med hjemmehjælp fx?

AJ: Der tror jeg politisk der vil man prioritere der er ensartet behandling i hele kommunen uanset afstanden når det så er sagt så synes jeg netop indenfor ældreplejen der mangler vi at få diskuteret en langsigtet politisk holdning til hvordan er det at vi ser fremtidens ældrepleje. Er det primært pleje i eget hjem så længe som muligt eller er det pleje på plejehjem og i så fald hvor store skal de så være og hvor skal de placeres og sådan nogen ting. Der synes jeg man savner at kigge en 10-15 år frem her for at få den rigtige retning af hvor vi vil hen af.

I: Et stigende problem jeg har læst mig frem til for en del kommuner især landkommuner og udkantskommuner er netop at ældrebyrden udover at den på kommunebasis vokser tit, så vokser den også på landet og det gør at udgifter til at komme frem og tilbage stiger, fordi man bruger en forfærdelig masse tid og dermed også penge på transport frem og tilbage for at kunne yde den samme service kunne man næsten ikke være fair og når man allerede siger: "Du bor på landet dermed vil der være længere til alting" ku man så ikke også med en hvis retfærdighed sige du bor på landet dermed skal du også passe dig selv lidt mere end hvis du bor inde i byen, for det er næsten det vi lægger op til på andre områder? Men hjemmehjælp er...

AJ: Personligt synes jeg ikke man på den måde skal drage fordel af at man tilfældigvis bor i byen.

I: Hvad så hvis jeg siger sådan noget som snerydning. Det ved jeg så ikke om I har, men I har sandsynligvis en form for prioriteret vejnet i forhold til hvad der bliver sneryddet hvor tit. Men kunne man ikke forestille sig at der ville være nogle områder, som havde så lav en prioritering at de måske kun bliver ryddet en gang når det ikke længere sner eller måske slet ikke bliver ryddet?

AJ: ja det har vi, men vi har så et beredskab der sikre at hvis det er hjemmeplejen der skal ud til en der skal have pleje så har de et nødnummer og så der kommer en sneplov foran lige præcis til det formål, men ja ellers er det rigtigt der er meget der har så lav prioritet at vi aldrig når derud.

I: Men de er dog prioriteret så på papiret vil de blive ryddet men det er så langt nede at det i praksis aldrig sker?

AJ: Der er få veje hvor der slet ikke bliver foretaget noget. Rent faktisk det er jo også lidt land kontra by, rent faktisk har vi besluttet at i decideret parcelhuskvarterer inde i byen der bliver ikke foretaget snerydning og heller ikke saltning. For det viser sig at de snemængder der kommer derinde ofte er de ikke voldsommere end det kan man faktisk køre ovenpå sneen og det bliver faktisk ret udmærket fremfor at man salter i det og det bliver noget sjap som så senere fryser til frygtelige hjulspor man hverken kan gå eller cykle igennem. Derfor har vi prioriteret at de bliver som udgangspunkt ikke ryddet. Hvis der ligger meget sne og det så bliver stadig tøvejrs så kan man køre derind og skrab det der sjap væk, eller gør man det ikke. Så det er hvert fald et sted hvor man har sagt at her tør man godt prioritere lidt væk inde i byen fordi det faktisk giver god mening og så i stedet bruge energien ude...

I: ...På de store veje?

AJ: Præcis.

I: Det var da en god ide. Der er også – et andet eksempel jeg plejer at trække frem – det er noget som de planlæggere jeg har snakket med indtil videre det er ikke noget de kan gøre ved men jeg tænker som politikere er det lidt mere nærliggende måske ikke lige lokalpolitikere, men sådan en ting som postomdeling kan man forestille sig at i stedet for at posten kommer ud til her eneste husstand ude på landet at der bliver nogen, det kan være folk endda skal helt ind til centerbyerne, det tror jeg nu ikke sker, men der i stedet vil være nogle centrale steder hvor posten kommer ud hvor alle har deres postkasse til at hænge ligesom man har det i Norge og Sverige. Kunne man forestille sig det i Danmark?

AJ: Ja det kunne jeg sagtens. Nu er det ikke noget vi kommunalt beslutter, men det kunne jeg sagtens forestille mig.

I: Jeg synes i den forbindelse er der jo mange andre ting...

AJ: Efterhånden er der jo ikke så meget post mere.

I: Nej det er jo det. Måske er det kun rimeligt - jeg forventer lidt at det sker en dag.

AJ: Ja ellers bliver det rigtig dyrt at få bragt post ud.

I: Så kan måske for lov til at betale ekstra for at få den helt ud til døren. Er man med til, det kan jeg ikke huske om jeg har spurgt om, er man med til at accelerer afvikling af landområderne ved at sige der skal ikke være service her af en vis grad eller er det bare en måde - det er fordi jeg ser sådan lidt et spændende punkt i det at man begynder at opfatte det at bo på landet på en anden måde, og jeg synes faktisk lidt at med landdistriktspolitikken der har I gjort det lidt mere attraktivt at bo på landet for nogen i hvert fald, og andre tænker jeg også må indse; nå ja jeg skal ikke bo på landet alligevel for det kan jeg godt se det giver ikke mening for mig. Er man med til at accelerer afvikling af landområderne ved at sige der skal ikke være services her?

AJ: Jamen det kan man jo godt sige for der er jo folk som formentlig fravælger at flytte derude. Nogle enkelte kan fravælge det netop fordi vi nu spiller ud ærligt ud, med hvordan vi ser virkeligheden. Vi kunne jo også vælge at lade være med at skrive noget om det, det vil ikke ændre noget ved det. Der vil ikke være den service alligevel som nogen kunne forvente alligevel.

I: Mener du at man måske netop ved at melde ud i landdistriktspolitikken. Der står noget om at man vil støtte fra politisk side man vil støtte lokale initiativ som er baseret på frivillig basis. Er det med til at bremse afviklingen nogen steder ikke over det hele, men nogen steder?

AJ: Ja det tror jeg på og jeg tror faktisk det kunne være en styrke i nogle områder der hvor de kan samle sig sammen og der kan opstå nogle synergier - det er jeg faktisk sikker på.

I: Vil det opstå uanset om der var politisk støtte og økonomisk støtte til den slags ting når der var frivillige ildsjæle bag?

AJ: Ja det vil de, men der er nogen der bliver motiveret af at de kan se at hvis de gør noget særligt selv så bliver de også bakket op i det. Og det er sådan noget vi allerede gør vi har ikke altid været de bedste rent politisk til at prioritere det. Vi har haft puljemidler vi har arbejdet med til at støtte med i landdistrikterne men de har ikke været formuleret målrettet nok så det er blevet spredt lidt til højre og venstre og det tror jeg godt at alle politikkerne kan indse at det er noget vi skal have formuleret lidt mere skarpt.

I: Ja jeg har hørt om de puljemidler. Jeg tror sådan set det var det. Er der noget du tænker det har jeg ikke fået spurgt om eller det synes du, du gerne vil sige.

AJ: Jamen jeg vil da gerne sige at det at vi laver den her landdistriktspolitik og kommuneplanstrategi det er ikke ensbetydende med at vi ønsker en centralisering det er jo ikke målet, men vi ønsker at formulere noget som matcher virkeligheden. Vi synes at by og land de hører sammen de er hinandens styrke i mange sammenhænge vi har fået stor opmærksomhed på at vores hovedby i kommunen den skal være driver for hele kommunen så derfor skal den også styrkes. For hvis ikke vi har den så kommer det også til at gå ud over landdistrikterne. Så det er sådan lidt.

I: Dermed så mener du at de politikker og planer i kommer med her det er nogen der er tilpasset udviklingen. Men jeg hører også du siger at du kunne godt savne der var noget der kiggede længere frem altså en rigtig plan for hvad der skal ske i stedet for, at man laver en plan der afspejler hvad der sker. Det kunne du godt tænke dig?

AJ: Ja på mange områder. Der er faktisk mange politikere der ikke er ret gode til at kigge ret langt frem. De kigger mere på at løse de udfordringer der er sådan efterhånden som de opstår, men lægge en rigtig plan for hvor det er de vil hen, selvom det egentlig er det en kommuneplan burde gøre, det er man ikke ret god til.

I: Gælder det kun i Guldborgsund, eller...?

AJ: Det tror jeg er kendetegnende over hele landet.

I: Ja godt – tak skal du have.

Interview med Nina Munk

Den interviewede: Nina Munk (NM)

Interviewer: Søren Rahbek Holm (I)

Sted: Rådhuset, Guldborgsund Kommune, Parkvej 37, 4800 Nykøbing F.

Dato: 23. april 2012

Interviewguide:

1. **Hvem er du, hvad laver du, hvad er din rolle ift. Kommuneplanstrategi 2009 og Landdistriktspolitik 2012?**

Jeres Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012 udgør en meget markant strategi, der skelner skarpt mellem livet i byen og livet på landet, og hvad man som borger kan forvente i fremtiden, når man bosætter uden for de udpegede bosætningsområder. Når man bor på landet er der både nogle fordele og nogle ulemper; der er længere til alting, bl.a. offentlig service, når man bor på landet. Landdistriktspolitik 2012 siger også, at der skal skabes nærhed til basale servicefaciliteter.

2. **Hvad er tankerne og baggrunden for Kommuneplanstrategi 2009 og Landdistriktspolitik 2012?**

- a) Er det et resultat af urbaniseringen?
- b) Ligger der en dybere årsag til bosætningsstrategien, f.eks. politisk spil, besparelser mv.?

3. **Det er ikke nærmere specificeret i Kommuneplanstrategi 2009 og Landdistriktspolitik 2012, hvilke services der er tale om. Hvad kunne det f.eks. være?**

- a) F.eks. snerydning, hjemmehjælp, postomdeling, offentlig transport osv.

4. **Hvilke konsekvenser forventer I Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012 vil få? For folk der bor på landet generelt?**

- a) For dem, der er "bundet" til at leve på landet, ældre, fattige, folk med usælgelige huse? Hvad skal der ske med det, der er tilbage, såsom tomme huse og landsbyer? Er der nogen som vil have fordel af det?

- b) Er det i virkeligheden "decline management", at styre afviklingen af et område?
- c) Har det haft/vil det overhovedet have nogen reel effekt og medføre nogen egentlig ændring af hvordan livet på landet er?
- d) Handler det ikke i ligeså høj grad om vores opfattelse af, hvilket serviceniveau, man som borger kan forvente, når man bor uden for større bysamfund?
- e) Hvor store økonomiske besparelser vil det medføre og kræver Kommuneplanstrategi 2011 og Landdistriktspolitik 2012 nogen investeringer?
- f) Hvad har/vil borgernes reaktion være? Forståelse eller...?

5. Hvor langt tror du hypotetisk man kan gå med at fjerne services og funktioner fra landdistrikterne? Hvilke konsekvenser vil det have?

- a) Hvad tænker du om at udlægge (så godt som) "servicetomme" områder?

6. Synes du Kommuneplanstrategi 2009 og Landdistriktspolitik 2012 er en god eller dårlig idé og hvorfor?

Transkription:

NM: Men hvis jeg skal sige lidt om, hvor du er... Jeg er ansat i Stab og Plan og har været projektleder på kommuneplanen og på kommuneplanstrategien og mit udgangspunkt er, at jeg er geograf af uddannelse og som sådan ikke teknisk planlægger. Vi har ikke noget med lokalplaner og den slags planarbejde at gøre, vi er mere sådan en udviklingsafdeling ville man kalde det alle mulige andre steder, men her hedder det altså Stab og Plan, fordi det er sådan et konglomerat af alle mulige funktioner, som knytter sig relativt tæt til direktionen, så vi har sådan lidt en opdeling mellem den strategiske, udviklingsmæssige plantækning og så den tekniske og selvfølgelig foregår der et nært samarbejde osv. Hidtil har det været sådan opdelt, at vi har haft den strategiske planlægning hernede og derfor også kommuneplanstrategien. Det bliver så lavet om, men det er så noget internt. Det er ikke trådt i kraft endnu. Så det bliver samlet. Men jeg tror det er typisk, at der er sådanne forskellige bevægelser. I perioder vil man samle, og så synes man lige pludselig man har behov for at udskille igen, lidt afhængig af hvordan organisationen udvikler sig.

I: Det er også svært, når det har med planstrategien at gøre og afhænger også af hvordan man opfatter den. Er det noget, der kun har med fysisk planlægning at gøre eller har det med hele kommunen at gøre.

NM: Det er min første kommuneplan og kommuneplanstrategi – jeg har ikke siddet som planlægger eller projektleder på den slags projekter før, og jeg havde en ambition om at gribe om det hele og tage fat om de store driftsafdelinger, det er jo de udfordringer du peger på, det er jo dem, der virkelig er økonomitunge i kommunerne. Så det kan godt være man kan sidde og skrive lokalplaner og være planteknisk i sin tilgang til små geografiske definitioner, som kan være det ene eller det andet, men det er jo ikke det, der løfter det store økonomiske problem. Så det var måske sådan lidt en... som uprøvet at komme ind med den der store ambition om, at nu skal vi tage fat om ondets rod og virkelig finde ud af hvor det gør ondt. Og til at starte med, da vi lavede kommuneplanstrategien, prøvede vi at arbejde med at lave tre områdetyper, sådan så vi både havde defineret de røde områder, som var bosætningsområder og så havde vi nogen som var særlige landbrugsområder, for at pege på hvor kan landbruget som erhverv forvente at kunne lokalisere sig i fremtiden og så reserverede nogle arealer til naturen.

I: Så det var den tredje slags, mere natur?

NM: Ja, det er jo igen en meget geografisk tilgang til tingene, at dele den op i tre typologier. Men vi er jo i en udpræget landbrugskommune med meget høj bonitet og vores borgmester er i øvrigt også landmand, så han ved også hvad det handler om rent økonomisk, men det der med, at man begynder at sætte begrænsninger på og tegne streger på et kort osv., det var man ikke interesserede i. Man kan også diskutere hvor langt man egentlig kan bruge det, når man kommer til den reelle sagsbehandling. Så dét der var tilbage var at koncentrere sig om bosætningsområderne; hvor er det så vi kan koncentrere os i fremtiden, og der er tanken så, at hvis man kan koncentrere bosætning eller – det gør den jo af sig selv kan man sige, men den bevægelse må vi tage til efterretning og så måske også lægge op til, at nogle af vores services skal følge det. Og det har du jo set helt rigtigt, at det er dét, der er det overordnede. Og så kan man sige, at så var opdraget også, da vi skrev kommuneplanstrategien – jeg tror jeg lige jeg har den her – landdistriktspolitikken, men du havde set den ikke?

I: Jo, jo.

NM: Den er lige uden for døren. Da vi lavede kommuneplanstrategien skulle vi lave en kommuneplanstrategi med særligt fokus på landdistriktet og samtidig blev der bestilt en landdistriktspolitik. Og det kom så oveni den der runde med fem skolelukninger i det nuværende byråd.

I: De kom først?

NM: Ja, og det var jo primært landskolerne. Der blev lukket en enkelt byskole, så vidt jeg husker, men det var landdistriktet, det gik hårdt ud over, så det var sådan lidt en plaster på såret-politik.

I: Hvad tænker du når du siger det? Det jeg hører dig sige, er, at det var en trøst?

NM: Ja, det var jo fordi, at der var selvfølgelig stor ståhej om at lukke skoler i landdistriktet, og så skulle man ligesom på én eller anden måde signalere, at man vender fokus mod landdistrikter med nogle andre ting. Hvad kan man gøre derude? Man kan sørge for at der er bedre mobildækning, så man kan drive sit erhverv. Det er jo egentlig dér, den bliver konkret med, hvor man definerer nogle forskellige emner og så prøver at være ret konkret, i forhold til hvad er det så, men det er en meget blandet landhandel, i forhold til hvad er det egentlig, man kan gøre. Noget af det er på visionsniveau, og noget af det er meget mere konkret i forhold til flere mobilantenner, og hvad der nu står i den.

I: Er det en plan eller er det mere en politisk hensigtserklæring?

NM: Hvilken én?

I: Jeg tænker nærmest landdistriktspolitikken. Når du siger det sådan et... Vi tog skolerne fra dem, så giver vi dem det her. Er det noget man har tænkt sig at følge eller er det mere "så siger vi det"?

NM: Altså nu er vi så kommet videre. Da vi lavede planstrategien stod diskussionen meget på hvor mange af de her røde byer og småbyer skal defineres som bosætningsområde. Så blev det lige pludseligt vigtigt at få sin røde plet på kortet, og så kom der faktisk tre nye pletter på, og det var jo egentlig ikke lige det der var tanken med at, at vi skulle sprede os, vel. Det var jo meningen at vi skulle... men de her byer er jo tænkt som sådan nogle oplandsbyer, der kan samle noget af oplandsdistriktet. Men problemet er jo så, hvad er det egentlig man putter ind i dem. Det er et landdistriktscenter i kommuneplantypologien. Der medfølger ikke rigtigt noget andet end at man kan søge nogle puljer og sådan noget. Det er lidt en hul titel.

I: Så der bliver ikke udlagt arealer til ny bebyggelse de her steder, selvom det måske ser sådan ud?

NM: Nej, der er muligheder for at bygge nyt, der er eksisterende kommuneplanerammer i alle de her byer, men der medfølger ikke nogen lovning på daginstitutioner, butikker – det kan vi jo ikke love nogen. Men selvfølgelig var det hen ad vejen var det en hensigtserklæring om at her vil vi gerne understøtte noget. Men det står også meget eksplicit, også i den gamle kommuneplan, at man støtter kun dem

som selv gør noget og som råber højt og som vil noget, så de byer, som ikke er i stand til at mobilisere sådan et lokalt initiativ, de får lov til at dø i stilhed.

I: Så det er faktisk de røde pletter på dette kort, det er ikke – som jeg nemlig tænker, når jeg læser det – steder, som vil have én eller anden grad af service i fremtiden også. Det er centerbyerne, der får det.

NM: Ja, man kan sige, at det der er mere en status over, hvor er der et aktivt byliv i vore dage og de er så defineret som landdistriktscentre i kommuneplanen, de røde pletter her. Men når vi så kigger på forslaget til kommuneplanen, som vi er ved at udarbejde, så er det sådan nogle vage beskrivelser, som at landdistriktscentre kan fungere som samlingspunkter for byen og det omkringliggende landdistrikt, så vidt angår servicefunktioner, men også lokalt funderede landsbysammenslutninger. Og det er jo meget det man ligesom siger: "gør noget selv; sørg for at skabe jer et liv". Mange af dem har nogle gamle erhvervsområder, små erhvervsområder til småerhverv fra... Nogle af dem har jo været hovedbyer i de gamle kommuner.

I: Men ikke noget af betydning i dag?

NM: Nej.

I: Måske ikke engang noget, der fungerer i dag?

NM: Jo, altså det er primært håndværksevirsomheder osv., der ligger der, og tit fordi de jo bor i nærheden. Og man lover at man kan planlægge en fortsat udbygning, så man kan bo der, hvis det er det man vil.

I: Hvad tænker du om det? Er det fordi man allerede har udlagt nogle arealer disse steder, så man behøver ikke at love noget, fordi det er der allerede?

NM: Ja. Det er ikke nogen nyhed, det er bare nogle eksisterende rammer, som bliver videreført i den næste kommuneplan. Og så står der, at de indeholder typisk nogle af de basale servicefunktioner, eksempelvis daginstitutioner, udvalgsvarerhandel, dagligvarerhandel, idrætsanlæg, og det er kun dele af hverdagens almindelige behov, som kan dækkes i landdistrikterne, hvor serviceudbuddet ikke er på et niveau, der dækker alle hverdagens fornødenheder. Så det er sådan nogle bløde formuleringer; man lover ikke noget om, at her skal være en børnehave, for det er sådan set noget man blev fanget lidt på i den eksisterende kommuneplan, at der stod ret bastant, at i et landdistriktscenter kan man regne med sådan og sådan, og så har politikerne opdaget, hov, at de bliver slået i hovedet når de så lukker det, fordi det står der i kommuneplanen. Så man er blevet meget forsigtige med at love noget. Der har vi så tegnet den der delfin, eller støvle eller hvad man nu vil kalde det, ind, som vi kalder et perspektivområde for bosætning. Og det er jo sådan et rigtigt planlæggergreb, at definere et område, hvor man tænker, at der er de større infrastrukturer. Motorvejen går igennem, så der er nogle større erhvervsområder, der kan vokse. Der er jernbanen, så der er et par stationsbyer og Nykøbing er selvfølgelig også en stationsby og hovedby.

I: Så I taler måske ikke om et bybånd ligefrem?

NM: Nej, det gør vi ikke.

I: Men det kommer det næsten til at ligne.

NM: Det er ikke et bybånd, men de små landsbyer, som ligger indenfor grænsen, dem vil man behandle lidt anderledes og give bedre muligheder for udbygning, for at understøtte, for eller gør man egentlig ikke noget, så bygger man bare de tre byer, men da vil man give bedre mulighed for at understøtte den der koncentration, for så kan man sige, at så kan man faktisk bo i en landsby eller på landet og have de herlighedsværdier, der kan ligge i det, uden at bo på det østligste Falster, men altså det er jo småting; det er jo små bitte greb og jeg ved ikke hvor meget det som sådan hjælper, men øvelsen er i meget vid udstrækning at få... Ja, det var egentlig det jeg ville frem til, for da vi tegnede det her

kort, blev der sat flere røde pletter på, og det er jo sådan en reminiscens af, at vi kom fra seks små kommuner, og alle politikerne fører lokalpolitik med udgangspunkt i dér hvor de blev valgt, så selvom man slås om at få flere og flere byer på kortet og man har en forventning om, at der skal kanaliseres noget u i alle de byer. Men der er virkelig sket noget, ja det er jo knapt to år siden vi tegnede det her kort, hvor de diskussioner vi har nu – bare den øvelse, at man kan begynde at sige “det er her det sker” – hvor man faktisk kan begynde at vise dem sådan et kort der, hvor alle de der småpletter er skåret væk og så siger man “i fremtiden er det centerbyerne vi koncentrerer os om”, og allerede nu går der en diskussion om sådan nogle byer som Nysted og Stubbekøbing... De har det meget hårdt; man kan se, at butikkerne dør og sådan noget. Og så bliver det næste jo om man kan opretholde de kommunale services. Bankerne er lukket nu. Så kommer det til at gå ud over skoler osv. Og det at komme derfra og dertil, det er virkelig sådan et spring i mentaliteten. Det er jo ikke sådan, det ser ud i dag, men der er sådan en forventning om, at det er sådan, vi skal orientere os i fremtiden, og så er man allerede kommet et langt stykke, hvor man ikke lover nogen noget ude i landsbyerne, så det er rigtig nok, som du sagde som udgangspunkt, vi er ikke særligt konkrete om, hvad skal ligge hvor, men det er sådan en bearbejdning af hele tankesættet, hvor man ikke bare slås om, at det er min landsby frem for en anden, men man prøver at blive enige om, at vi kan faktisk godt fokusere på Nykøbing som en hovedby, som understøtter bosætning, også i nærheden af Nysted eller Sakskøbing, fordi hvis vi overhovedet skal bevare en kritisk masse, så skal vi satse på ét sted og ikke slås om midlerne.

I: Den har jo også fordelene, på det kort her, at det er meget simplere end det nuværende bymønster. Det er lidt noget rod, og hvis man bor i én af de større landsbyer har man næsten svært ved at finde sin egen og “hvorfør er min ikke en ‘større landsby’? Det synes jeg da den er”. Der er så nogen, der kritiserer, i hvert fald landdistriktspolitikken for ikke at være mere konsekvent om hvad er det man kan forvente. Ville det være en fordel, både som planlægger og som borger, hvis man i højere grad kunne sige, hvad du kan forvente, når du bosætter dig på landet? Det synes jeg jo lidt den gør; du kan forvente frisk luft, undtaget når der bliver spredt gylle; du kan forvente fred og ro og mørke om natten osv., i stedet for, at du kan forvente, at der er en skole i nærheden, fordi det lyder lidt som om, at den plan der var før, den gamle kommuneplan, lovede for meget. Ville det ikke være bedre, hvis man havde en landdistriktspolitik eller endelig en kommuneplan, som lovede et vist minimumsniveau og så overhovedet ikke mere?

NM: Men så har du jo stadig lovet noget.

I: Ja, det er rigtig nok, men der blev jo stadig lovet ét eller andet. Der blev jo netop lovet at landbruget får bedre vilkår osv. Hvis man netop spørger efter, hvad man kan forvente. Kan man forvente at her vil du ikke opleve nogen som helst kommunal service, så er det vel sådan det er?

NM: Virkeligheden er jo langt hen ad vejen, at der jo er ikke rigtigt noget kommunal service, når man kommer uden for. Så er der nogle dagplejemødre og sådan noget. De er jo ret flygtige; de er ret nemme at etablere, men selvfølgelig er der stadigvæk snerydning og lys i gadelamperne, og det er så hele den der diskussion om, hvad er det for nogle services, man kan pille ved – som vi skal vende tilbage til. Men hvis jeg lige skal svare på dit spørgsmål; jo, som planlægger og som borger, vil man jo helt sikkert gerne love eller garantere ét eller andet minimumsbehov, for man bosætter sig jo i Guldborg, men hvis der er en skole, og der står i kommuneplanen, at der skal være en skole, så regner man jo også med at der er en skole, når ens børn bliver syv år. Og det er der så måske ikke. Og så har man købt et hus og har svært ved at få det solgt igen, så det er jo hele det der forventningspres, der er og et ønske om en forventningsafstemning fra borgernes side, men det vi jo så bare kan se sker, og som er et stort problem når man sidder som planlægger, men også for kommunen som samlet organisation, synes jeg er, at det bliver langt hen ad vejen enkeltsagsbehandling, som ikke tager udgangspunkt i at nu har vi defineret det her. Det er fair nok, men man kan sige som det samlede strategiske ejerskab og den samlede strategiske tænkning har det altså meget sværere vilkår i forhold til, at når man så skal lukke fem skoler, så er det skoleafdelingen, der sidder og laver en beregning på, hvordan går det lige op med elevtal og hvilken skole trænger til mest istandsættelse og det er bare ren økonomi og så er der ikke

rigtigt andre hensyn, der tæller, så derfor kan det godt være, at vi har skrevet en plan, der lover ét eller andet, men når man så kommer til virkeligheden, så bliver man bare mødt af, at det er økonomien, der tæller. Så det er jo sådan noget med at dels at hele organisationen skal have, men også at det kommer oppefra, et ejerskab til sådan nogle planer der, og så dybt forankret er den i hvert fald ikke her i huset.

I: Jeg synes du er inde på noget, jeg har set i forbindelse med de her planer. Er f.eks. planstrategien og landdistriktspolitikken status quo-planer? Er det noget der beskriver hvordan tingene ser ud eller er det faktisk en plan, som siger hvilken retningen vi vil gå i?

NM: Altså det her kort, det er jo bare status quo, og det var endnu mere udtalt for fire år siden, da man samlede de seks tidligere kommuner, for da var udfordringen virkelig at beskrive, hvad er det nu for en kommune, vi skal... Og du kan jo se, at det er bare en revision, så den ligner jo sig selv, men da havde man oveni købet endnu en kategori med de endnu mindre landsbyer, bare for at få det hele på kortet. Så der konstaterede man egentlig bare langt hen ad vejen hvad har vi, hvad har vi at gøre med her og prøvede at lave en samlet planlægning, men det var ikke sådan en 'hvor skal vi hen'-planlægning og det er så i højere grad det, vi har prøvet at gøre i denne her omgang; hvor ser vi os udvikle os, hvor vil vi gerne prioritere og at det hænger sammen med nogle satsninger på nogle nye erhvervsområder oppe omkring motorvejen og et bevidst valg omkring Nykøbing, som kommunens centerby, så man ud over at sige "hvor er vi nu?" også siger, der er også en fremtid, men det er jo så det der med, at den er lidt ømtålelig, for der er også altid nogen, der taber.

I: Ja, men jeg ser jo lidt den her plan, planstrategien, som et billede af virkeligheden, som den ser ud i dag og så har man netop ikke lovet for meget ved at sige, at der vil være mindre service ude på landet, for det er der jo allerede – der er jo allerede mindre service ude på landet. Så man har i bund og grund beskrevet, hvordan ser tingene ud i dag og så ved jeg ikke om man har forklædt det lidt, som en plan for fremtiden eller om der måske ikke vil ske de store ting?

NM: Nej, men man kan også sige, at det som også var i spil – og der er mange ting, som indvirker på kryds og tværs her – det var at der blev defineret nogle puljer, som kun nogle særlige bykategorier kunne søge, så derfor var det lige pludselig vigtigt, om man var landdistriktscenter eller centerby eller hvad man var, for der var en pulje, samtidig med... Hvornår blev den vedtaget? Det var sammen med planstrategien, som en landdistriktpulje, som jo også var en plaster på såret-pulje og den kunne man ikke søge, hvis man var centerby, men den kunne man søge i landdistrikterne. Og derfor blev det sådan en kamp mellem bykategorier; man skal være det ene eller det andet og det var vigtigt at komme på kortet, og så havde man sådan en idé om ude i landsbyerne – en vag idé måske – men dem som bevæger sig i det der apparat og søger puljer og følger med i kommunens planlægning, de syntes lige pludselig at det var vigtigt.

I: Alle landsbyer, der er markeret med rød kan søge de puljer?

NM: Ja.

I: Hvad med alt det, der ligger udenfor?

NM: De kan også søge.

I: Så den eneste forskel er, som du måske også har sagt, at her vil man i hvert fald på papiret understøtte bosætning og er der nogen, der køber en grund, der allerede er udlagt, så skal de være velkomne. Jeg hører dig lidt gentage noget, som Arne [Graa Jensen] også sagde, og det var, at den lægger i høj grad op til enkeltsagsbehandling, at når så budgettet begynder at vise røde tal, så finder man først dér ud af, hvor er det man skal skære henne. Kan man så komme med planstrategien og landdistriktspolitikken i hånden og sige, at den her plan siger "hvad er det der skal ske og hvor er det skal ske"?

NM: Det ville jo være ønskescenariet, at der var en politiker, som havde så stort et ejerskab til det her, at de faktisk tog det med til en forhandling og sagde "men vi har jo aftalt, at det er her vi prioriterer". Nu er det jo ikke vedtaget endnu, men nej, det er ikke min fornemmelse, at det er sådan, det kommer

til at foregå. Men som sagt, så sker der jo også meget, men det kræver jo at alle har sådan en dybt forankret tro på, at det faktisk er det der, der er bedst for kommunen, så uanset at vi kan spare fem millioner nu på at lukke ét eller andet, som måske er dyrere at lukke end noget andet, så vil den overordnede prioritering og strategiske planlægning langt kompensere for det, men man er jo bundet af étårige budgetter og et tolvårigt planperspektiv; de spiller ikke helt sammen de to.

I: Burde de gøre det, synes du?

NM: Det har jeg slet ikke fantasi til at forestille mig, hvordan det skulle spille ud, men de to ting står i hvert fald i kontrast, så det kan man jo godt sige, at de burde. Fra et planlæggerperspektiv. Men noget andet er jo det der med, hvad er det egentlig for nogle services, man kan pege på som kan koncentreres eller som kan styres geografisk, og der møder man organisatorisk i kommunen nogle svagheder omkring, at det er meget svært som planlægger at vide, hvad kan man egentlig inden for servicelovgivningen, hvor meget og hvor lidt må og skal man servicere de ældre, sygekørsel osv., det er så vidt jeg ved ude i alle afkroge af kommunen

I: Man kan jo som planlægger med plandokumenterne i hånden, kan man jo styre alt, der har med en fysisk bebyggelse at gøre f.eks. Du kan jo bestemme, at her skal der være en skole, her skal der ikke være en skole. Men du kan ikke bestemme, at her skal der være en dagplejer og her skal der ikke være en dagplejer, både fordi det er et privat initiativ, men også fordi det ikke er bundet op på en fysisk struktur, som kommunen har råderet over. Mig bekendt kan kommunen kun råde over det, der netop er afhængig af en fysisk struktur.

NM: Ja, men man kan sige, at dem der sidder oppe i f.eks. ældreafdelingen... Det er ikke fordi jeg plæderer for, at man skal tvangsflytte ældre, men hvis der bor én ældre kone derud, som skal have hjemmehjælp fire gange i døgnet, så skal der også ryddes sne. Der er en masse ting, der følger med, og jeg ved hvad rammerne er for det. Kan man faktisk flytte hende? Vil hun gerne flyttes? Hvem tager den dialog? Det er jo ikke hervedefra den udgår vel? Og igen så er det dét der med det meget bredere ejerskab til, hvis man skal gennemføre sådan noget, så skal der være et pres meget højt oppe fra i organisationen, hvis man skal føre den dagsorden helt ud i det andet hjørne af sådan en organisation her, for de har nogle helt andre målsætninger og faglige ambitioner. Det kan godt være, at deres ambition er "længst muligt i eget hjem"; det har man hørt andre steder. Så kan det godt være jeg sidder her og drømmer om, at hele Østfalster bare skal være naturpark; der skal ikke bo nogen, for det bliver besværligt osv.

I: Jeg synes det er interessant, at du faktisk nævner hjemmehjælpen helt af dig selv, for det er en ting jeg har bragt op for dem, jeg har interviewet indtil videre, og jeg tror, at jeg har oplevet, at hjemmehjælpen er noget af det mest provokerende at spørge om, for hvis man i landdistriktspolitikken kan sige "når du flytter på landet, så kan du forvente sådan og sådan og sådan og selvfølgelig mindre service"... Ser du hermed, at der er sket et skifte i, hvordan man opfatter landdistrikterne, i hvert fald politisk set, hvor at før lovede man alt og intet til landet.

NM: Jeg tror ikke du får nogen politiker til at nævne det der med hjemmehjælpen, for så står der lige pludselig i avisen, at nu vil Guldborgsund Kommune ikke længere køre ud til de ældre.

I: Det er jo også det. Der er ikke nogen der véd på hvilket niveau det kunne være, men kunne man så forestille sig, at man fik nogle redskaber, som gjorde, at man enten – jeg tror ikke vi kommer ud i en tvangssituation, hvor man kan tvinge de ældre til at flytte ind et andet sted, men måske man kunne have ét eller andet redskab, som gav dem et incitament til at gøre det.

NM: Et attraktivt tilbud. Nogle attraktive ældreboliger i Nykøbing tæt på læger og på et plejecenter og tæt på familien eller hvad det var. Det er jo måske det bedste alternativ. Men det svinger jo meget, når man bevæger sig på et abstrakt plan, så sker der én eller anden ændring, hvor man begynder at kunne nå en enighed om, at man må godt satse på Nykøbing og vi kan ikke tilføre ressourcer til enhver plet på

landet, men omvendt er der jo også andre politiske stemmer, som bliver dybt indignerede over, at der ikke bliver ryddet sne, så man kan komme på arbejde og sådan noget, og det er jo også problematisk.

I: Men er det så fordi, at de netop forventer det utroligt høje serviceniveau ude på landet, som jeg synes landdistriktspolitikken lægger op til, at man ikke kan forvente?

NM: Ja. Det er jo stadig en politisk kamp.

I: Og netop snerydning er også én af de ting jeg nævner, for den kan folk som regel lidt bedre forholde sig til.

NM: Specielt efter de sidste tre år. Men hvad skal man gøre? Vi har jo prøvet at italesætte den der med, at bo på landet bliver nødt til at være et meget bevidst valgt. Man flytter langt væk fra alting, man har fuglesang og morgensol, men så skal man også have en firhjulstrækker, for at komme på arbejde, for der bliver altså ikke ryddet sne. Men det er jo bare ikke helt virkeligheden, for man har jo nogle forpligtigelser som kommune, men ét eller andet sted burde nogen tage den der diskussion om, om man kan gøre op med det, give folk særlige fradrag, nogle omvendte kompensationer. Hvis man laver én eller anden – det er ikke nu og det er ikke i Guldborgsund Kommune, men på sigt – kommunerne når ikke helt ud med deres tilbud, kan man så omvendt kompensere folk?

I: Så alle ikke betaler til dét, de får inde i byen?

NM: Det er sådan en tanke vi har leget lidt med, men det er jo et kæmpe lovkompleks, man skal til at rode med. Også alle de der krav om tilslutning til kloakering og til drikkevand, er det nødvendigt når man bor langt pokker i vold ude på Lars Tyndskids mark og selv har valgt at bo der? Men så er virkeligheden jo også, at man har ikke altid selv valgt at bo der. Der er mange som faktisk ikke kan sælge deres huse, som måske er født derude og aldrig har overvejet at flytte væk. Der er selvfølgelig også nogle svagere borgere eller mindre ressourcestærke borgere, som er fanget lidt i deres huse derude, fordi de simpelthen ikke kan sælges.

I: Det er jo særligt en ting, jeg kommer til at tale med Lolland Kommune om, som siger, at de har nettotilflytning af førtidspensionister, og det er jo egentlig også ét af mine små spørgsmål: hvad sker der med dem, der er bundet til landet? Kunne det så ikke netop være et incitament for de ældre at flytte ind til byen, hvis man fra kommunen kunne komme ind og sige, at "hvis du godt kunne tænke dig at flytte ind til byen, så kan vi godt overtage dit hus og så ser vi hvad der sker". Så er det så, at kommunen har mulighed for at rive huset ned. Kommunen går jo ikke ind og køber huset, det skal være en frivillig aftale og en frivillig overdragelse, som er næsten gratis. Kunne dét være en måde at gøre det på?

NM: Ja, men de fleste sidder jo og håber på, at deres huse bliver ligeså meget værd, som det var i 2008; vi skal bare lige vente på, at tiderne bliver bedre. Og det véd man godt, at det bliver ikke tilfældet, for der bliver færre og færre købere på landet.

I: Efterhånden er der mange det går op for, at de ikke får solgt deres hus eller måske får de det solgt til en skidt karl eller en boligspekulant endnu flere førtidspensionister, som på ingen måde kommer til at bidrage til at holde huset i stand, som man sikkert stadig har nogle følelser for, og det ved jeg, at flere kommuner har været inde i...

NM: Er det de der kondemneringsordninger?

I: For eksempel. Det kunne det være, men hvis folk flytter fra et hus, hvor de stadig synes, at det er et pænt hus – og det er det jo tit – så er det ikke kondemnering.

NM: Nej, for det er jo kun i de tilfælde, at man har brugt det hidtil, så vidt jeg véd.

I: Det er i hvert fald én af de bedste måder, at få overtaget huset på.

NM: Og den statslige pulje med tilskud til dét er faktisk blevet annulleret. Det var her sidste år eller hvornår det var, dér mener jeg at de tog de midler ud af budgettet.

I: Nå, men er det så ikke blevet en del af byfornyelsesloven, som giver flere penge til flere kommuner?

NM: Jeg ved ikke om de er lagt over i byfornyelsesmidlerne, men man gør det jo, hvis huset er dybt forfaldent og naboerne brokker sig, så laver man frivillige aftaler, men du har da ret i, at det ville da måske være en rigtig god løsning, både for en ældre, som er fanget i et hus, som han/hun ikke kan komme af med, og for kommunen. Men også meget dyr.

I: Jo, hvis du vil til at købe op.

NM: Men man skal jo have noget at flytte dem over i.

I: Det er også rigtigt. Det véd jeg ikke om der er.

NM: Der er jo ikke kæmpe boligreserver i byerne.

I: Men det vil vel under alle omstændigheder være en billigere løsning for kommunen, hvis de ældre mennesker flyttede fra et hus på landet til et tilsvarende hus inde i byen?

NM: Ja, ja. Det er planøkonomisk, hvis vi bare kunne flytte dem.

I: Vil det være med til at accelerere afviklingen på landet, at man netop laver, sådan en hensigtserklæring, der siger "der vil ikke være nogen service på landet", også selvom der allerede nu ikke er nogen service på landet?

NM: Ja, det tror jeg helt sikkert det vil. For det vil italesætte den virkelighed man lever i, kan man sige. Selvfølgelig oplever folk det, når de bor derude, at hvis der er noget der lukker omkring dem og det bliver forringet, men så har man også ligesom italesat, at vi har ikke tænkt os at gøre det anderledes og det bliver også sådan i din nabolandsby. Så det tror jeg helt sikkert. Hvis man har den der forventning om, at folk flytter på landet, fordi de gerne vil, det er så nogle få ressourcestærke, sådan nogle hippieaktivister eller ét eller andet. Det kunne være mig selv, men det er bare ikke flertallet af borgerne.

I: Er der andre, der kunne have fordel af, at man måske havde et mere 'tomt' landdistrikt, mere servicetomt? Jeg tror særligt jeg tænker på, at der har været nogle fortilfælde af socialt belastede familier i nærmest alle udkantskommuner efterhånden, større eller mindre sager og alle de andre små sager, der nu også er der, vil de have en fordel af, at der var mindre service, at de var mere isolerede? Kunne de gemme sig mere?

NM: Nu er det jo slet ikke mit område, men det er en meget interessant tanke, du skulle næsten snakke med nogle socialmedarbejdere om det. Nu siger du om du kunne have en fordel, men de kunne måske gemme sig, og udefra betragtet er det en ulempe, at der er længere til institutionerne eller det fagpersonale, der skulle holde øje med dem.

I: Så de kan måske næsten komme til at bruge det som en undskyldning, at der ikke er ryddet sne ude hos os og derfor kan vi ikke sende vores børn i skole f.eks.

NM: Det kunne man sagtens forestille sig.

I: Ville snerydning f.eks. være noget, hvor man kunne udpege nogle områder og sige, at "her vil der ikke blive ryddet sne"?

NM: Det er der jo i forvejen, men det er jo ikke central reguleret, at man siger "nu rydder vi bare ikke på Sydfalster for det kan ikke betale sig". Det er jo noget med A, B og C-klasse veje. Hvad spurgte du om? Om det ville være en fordel?

I: Nej, jeg tror mere jeg tænkte om man kunne forestille sig at man kunne udpege nogle områder, som helt specifikt ikke vil blive ryddet?

NM: Det tror jeg ikke man kan, så længe der bor folk, for vi skal jo kunne garantere, at sygetransporter og ambulancer osv. kan komme frem, for der bliver jo fortsat kun ryddet ud til klasse B-veje eller hvad det nu er, jeg kender ikke detaljerne og derfra skal ambulancerne så kunne klare sig selv. Men jeg tror ikke vi må. Så man skal ind og pille ved nogle andre regelsæt, for at komme så langt med den der planøkonomiske tilgang til tingene.

I: Hvordan har borgene egentlig taget imod den? Har de overhovedet taget imod den?

NM: Nu er det jo kun kommuneplanstrategien, de foreløbigt er blevet præsenteret for.

I: Ikke landdistriktspolitikken?

NM: Jo, jo, den er også kommet ud, men ikke forslaget til kommuneplanen, hvor vi tager skridtet videre.

I: Men hvordan har du modtaget landdistriktspolitikken?

NM: Jeg vil nærmest sige ligegyldigt. Jeg kan ikke huske, at der var nogen særlig debat om den. Men den skyder også lidt i øst og vest. Den er jo ikke sådan stålsat i nogen særlig retning.

I: Så alle tænker "det kan godt være at jeg ikke bor inden for det her område, men jeg véd godt at jeg bor på landet; det er bare dét de har udpeget". Så igen lider den måske lidt under, at den er lidt inkonsekvent og udetaljeret?

NM: Ja, det kan man godt sige. Den lider måske lidt af det der skisma med, at man som planlægger har én ambition, men fra vores stol ser det ud som om politikkerne ikke har mod til at gå den vej, men det er måske heller ikke deres ønske, fordi de har nogle andre hensyn de tager. Jeg ved ikke hvad Arne har... Der er jo de der samspil, som er lidt pudsigt nogle gange.

I: Arne kritiserede også, at der var nogle politikere, som ikke helt hverken turde eller gad tænke på, at måske skulle man tænke fremad i tiden, men hellere ville slås for deres egen gamle kommune og han havde gerne set, at der var flere, der gad se frem i tiden.

NM: Men Arne er jo også en interessant mand kan man sige. Han arbejder jo selv med ejendomsudvikling, og det er klart, at så skal man have et fremadrettet syn.

I: Så han er meget forretningsmand på det område?

NM: Ja. Og han er så formand for teknisk udvalg, TeMU. Der har han måske netop nogle andre øjne på, end man har mange steder, ikke sådan en restriktiv eller en teknisk tilgang til tingene, men måske mere en strategisk og kommerciel vinkel. Det kunne jeg forestille mig.

I: Nu skal jeg ikke spørge dig om hvad der er bedst, for begge dele har vel sine fordele.

NM: Man kan sige, at nu sidder jeg jo i en afdeling, som både varetager erhvervsinteresser og laver strategisk planlægning, og vi synes man i meget høj grad skal have for øje, hvilke muligheder skaber det for både erhverv og bosætning, når man går i den ene eller anden retning. I modsætning til en mere traditionel, regulerende myndighedstilgang til planlægning. Og det er måske også derfor vi kommer ud i de her diskussioner, som er lidt højpandede, hvor man får alle mulige andre instrumenter i spil, end de klassiske planlæggerværktøjer. Og så kan man jo også spørge sig selv, om jeg også bliver slået tilbage på plads i forhold til, hvad man egentlig lade sig gøre. Men det er meget sjovt, for det har vakt en del interesse eller opmærksomhed, at man faktisk begyndte at tegne nogle streger på et kort; vi kan ikke være over det hele.

I: Så der er sket lidt alligevel?

NM: Det har det. Det har både skabt opmærksomhed ude i landet i planlæggerkredse, du har opdaget det og Byplanlaboratoriet har fulgt meget interesseret med, og hver gang må jeg jo referere til, at "vores ambition er jo... men der er også noget med det politiske mod". Men der er også bare sket det efter vi er begyndt at fokusere mere på befolkningsprognoser og fremskrivninger og tallene går jo den forkerte vej. Det er blevet en del af den politiske bevidsthed, og så kan man godt se det; så må man bare æde den. Der er selvfølgelig stadigvæk nogen, der slås for, at Sakskøbing skal have ligeså meget som Nykøbing. Men der er 29 medlemmer i byrådet.

I: Kræver det nogen investeringer, at gennemføre det her eller er det næsten ren besparelse at sige, at "uden for det her område, vil der ikke være noget"? Er der nogen investeringer? Nu snakkede du selv om de der puljer. Det er jo ikke nogen bestemt investering, men det er jo lidt en investering alligevel.

NM: Ja, pengene er blevet sat af i budgettet til at foreninger og ildsjæle osv. kan søge midler, så det kan man godt sige, at det så er den investering man gør i områderne udenfor centerbyerne.

I: Og derudover investerer man måske i at styrke den service, der allerede er eller er det bare den samme?

NM: Det er igen det der med, at planlægning er én ting og løbende drift i forvaltningerne eller fagområderne er noget andet, og de kører deres egen dagsorden og kigger på om der stadigvæk er børn nok til at drive en skole eller skal vi til at lukke igen? Det er jo meget skolerne der er på tale, men det er også sådan noget som ældreboliger og plejecentre, som man i højere grad kigger på og koncentrerer, og det er sådan et eksempel på, at man faktisk vil flytte nogle ældreboliger og formentlig bygge et større plejecenter i Nykøbing, så det kan der ligge en investering i og en rationalisering.

I: Kunne man forestille sig, at der én eller anden dag kom en mere konkret og detaljeret liste over hvilke services man kan forvente de forskellige steder? Ikke nødvendigvis en liste over hvad der er, for på den måde har man netop også lovet, som du siger, at "her vil der altid være en skole", Men i højere grad lover ét eller andet minimumsniveau af service i centerbyerne, og hvorvidt det betyder en skole, skal jeg ikke kunne sige, men det kan måske være, at der i hvert fald vil være et forsamlingshus eller noget der ligner eller en postbutik eller sådan noget. Kunne man forestille sig, at det kom? Eller er det at love for meget?

NM: Det er jo ikke ret meget at love et forsamlingshus, vel? Postkontoret er jo ikke kommunens, men det kan være biblioteker eller bogbusser. Det tror jeg ikke, for langt hen ad vejen, så har byerne jo én eller anden størrelse, som vi véd de har nu, og vi véd også godt, at det ændrer sig og noget af det vil være svært at opretholde. Så jeg tror ikke det vil give så meget mening at sige, at i Stubbekøbing vil der altid være en biblioteksfilial og et lægehus, for hvis folk flytter derfra, så er det jo ikke rationelt for kommunen at opretholde.

I: Men kunne det så ikke næsten være bedre at sige, at i dag er der et bibliotek, men man kan forvente, at der vil være, som minimum, en bogbus, og så har man ikke lovet for meget, men man har måske også lagt op til at her kunne man godt ende med at skære?

NM: Jo, det kunne man godt. Så kan man så sige, at hvis den bliver ved med at have status som centerby, så er der som minimum en bogbus, men så kan man jo så også begynde at diskutere, om det slet ikke skal være en centerby, er det i virkeligheden noget vi vil omdefinere, som sådan ét eller andet rekreativt centrum? Ikke at det ligger lige for, men det er jo bare størrelser, der er i bevægelse hele tiden. Sådan en by som Eskilstrup, den blev en centerby, fordi man gerne ville have et erhvervsområde og der er stort set ingenting, der rigtigt berettiger den til det. Hvis ikke erhvervsområdet bliver til noget...

I: Så der vil man let kunne komme til at love for meget?

NM: Ja, lige præcis. Så kan man godt diskutere hvorfor de skal have status af centerby? Skal vi ikke pille den plet af kortet, for det er lidt snyd for nogle andre, som er en ligeså stor eller lille by. Det er

meget bevægelige størrelser. Folk flytter, og så har man lige pludselig lovet ét eller andet, som måske ikke rigtigt har...

I: Vokser en by som Nykøbing Falster?

NM: Nej. Ja og nej; det kommer lidt an på hvordan du gør det op.

I: Nu tænker jeg bosætning.

NM: Ja, bosætning. I de senere år i centrum er befolkningstallet faldet, og det er jo så noget med, at der er blevet bygget nogle ret store parcelområder i udkanten, så hvis man tager udkantsområderne med, så stiger befolkningen, og det regner vi også med i vores prognoser, at det vil gøre over de næste år, men det forudsætter også at man laver en heftig investering i by fortætning og opgraderer byen som sådan. Men ellers går det ned ad bakke, både for centerbyerne og landdistriktscentrene især. Og når man ser det på kort, så er alle landdistrikterne røde og Sydfalster og Sydlolland er endnu mere rødt. Det er kun de lidt større byer, som klarer sig i flyttebalancen.

I: Og det er mere sådan at de er stabile? Det er ikke voldsom vækst.

NM: Nej, det er ikke et boom.

I: Jeg så I havde en workshop i dag om blomstrende landsbyer. Hvad er det for noget?

NM: Jamen jeg skulle også til at foreslå dig enten at tage fat i Begitta eller... Ja hun skulle så også have været her. At der bliver arbejdet på at lave sådan nogle landsbyportrætter og en landsbyportal, som understøtter den udvikling, som kan ske ude i landsbyerne, så på den måde er kommunen jo lidt med inde over i forhold til at hjælpe de her landsbysamfund og understøtte, at nogle lokale ildsjæle osv. selv kan mobilisere sig og selv kan markedsføre sig. Altså, landsbyportalen går ret meget på bosætning. Hvad har vi har i byen? Vi har en rigtig god håndboldklub og vi mødes til Sankt Hans; alt sådan noget. Og det er det samme, blomstrende landsby, det er sådan et koncept, som Danske Landdistrikter eller hvad de nu hedder, har sådan et koncept, hvor de har en slags værktøjskasse til landsbyudvikling, et lille kursus i organisering og foreningsarbejde, og hvor landsbyerne kan opnå point, hvis de starter med at etablere et landsbylag eller noget andet, og så er tanken at det hen ad vejen, jo bedre de bliver, jo mere blomstrende bliver landsbyerne. Og dér kan man melde sig ind, og der har kommunen også betalt ét eller andet indmeldelsesgebyr for at få adgang til de der hjælpepakker.

I: Det er lidt en sjov ting, for én af dem jeg snakkede med fortalte netop op jeres borgerserviceskærm derude, at det er det man møder, når man kommer ind til borgerservice uanset hvor det er i Guldborgsund Kommune. Det sagde hun i hvert fald. Jeg skal ikke kunne sige, at det er rigtigt. Og selv her, hvor der jo er folk, som kunne stå bag en skranke eller sidde bag et skrivebord, er der også en skærm.

NM: Det er lidt en misforståelse. Så skulle det have været nogle af de sekretariatsfolk vi har tilknyttet, f.eks. borgmestersekretariatet, men de har jo hænderne fyldt med alt muligt andet, så skulle man ansætte yderligere, så det er borgerservice, som har den der receptionsfunktion, og de er ikke fysisk her på rådhuset, de er fysisk i Nysted tror jeg, så de er her ikke, det er faktisk fjernbetjening, men jeg tror ikke at de steder, hvor de rent faktisk så sidder, tror jeg ikke der er etableret nogen skærm, for det er et skide dyrt anlæg, så det ville være mærkeligt.

I: Nå okay. Jeg troede nemlig de var her, det gik jeg lidt ud fra.

NM: Nej. Så det er en rationaliseringsting, at spare nogle...

I: Er det så en god idé eller er det bare en idé?

NM: Altså... Man kan sige, at det giver mulighed for at udstrække servicen til andre steder, hvor man kun skal etablere en skærm og så er der så nogle kamerafunktioner, så hvis du lægger det her papir, kan hun med et kamera zoome ned på det og tage et billede af det, så hun faktisk kan se, hvad det

er du har med, hvor der måske ellers ikke ville have været råd til at opretholde den service. Men folk føler sig jo lidt fremmedgjort over for at tale til en skærm. Jeg ved ikke om du følte det naturligt at henvende dig?

I: Nej, ikke naturligt, men det var ikke et problem for mig overhovedet, men det er jo også fordi det er anderledes.

NM: Du er jo også én af de yngre borgere. Der er mange ældre – eller ikke engang ældre, men bare folk, som bare går rundt og leder efter et menneske de kan snakke med, og det er slet ikke nærliggende for dem at gå ind i det der glasbur og stille sig op foran en skærm.

I: Nej, det tænkte jeg nemlig også, at nogen måske bare ville se det som et lukket rum, som man ikke skulle ind i; man skal hen ad gangen, for jeg skal i hvert fald hen og snakke med nogle mennesker.

NM: Men ud fra et digitaliseringsperspektiv, så tror jeg nok, det er en god idé. Det har i hvert fald vundet priser alle mulige steder.

I: Okay! Altså, jeg synes jo det fungerede; det fungerede udmærket og man træder ind og med det samme er én der henvender sig og sådan noget. Det er jo også godt, at man i hvert fald kan se, at der er nogen, på ét eller andet billede, for man kunne også have valgt at sige, at der er sort skærm, indtil der er en medarbejder, der henvender sig.

NM: Nej, man kan jo se, at de sidder og arbejder.

I: Ja, og det tror jeg er en utroligt vigtig ting i det, for ellers føler man sig indsat i én eller anden maskine, hvor lige pludselig er der én, der snakker til én. Folk bliver også forskrækket af det, hvis det skulle være sådan. Så jeg synes det er en interessant ting, men igen også et spørgsmål om hvad man kan gøre med service.

NM: Ja, det er rigtigt. Det er et meget konkret eksempel på hvad man kan gøre, for at trække sig tilbage, men stadig være til stede, eller hvad man nu skal sige, men det er svært fordi folk er fremmedgjort overfor mange af de der nye løsninger. Noget andet er jo sådan en ting som offentlig transport er jo også en ting, som virkelig fylder meget, når man snakker landdistrikter. Ude på landet har man en idé om, at der skal køre en stor gul bus, sådan cirka hver halve eller hele time som minimum, og der har man lagt om på nogle af ruterne, så der kun kører sådan noget flextrafik, som man ringer og bestiller en taxa eller en minibus med to timers varsel, og så er det ikke dyrere end at køre i bus, og det er jo i virkeligheden bedre service, hvor man kommer fra dør til dør og man skal ikke skifte og alt muligt. Men det er svært at omstille sig til, at man skal gøre noget andet end man plejer. Og ligesådan kan man sige om alt det der med dagligvarehandel; er det meget vigtigt, at der er en købmand i Eskilstrup, hvis man tog nogle af alle de der internetbaserede handlemuligheder til sig? Dem kan man jo virkelig se som en mulighed for at understøtte bosætning i landdistriktet fremover, for man kan jo bare bestille sine fødevarer. Men der savner man så et samlingspunkt og der er købmanden jo tit et sted, hvor man lige kan kigge på folk, så der skal man opfinde nogle andre fora, hvor folk kan mødes.

I: Ja, hvis købmanden eller den lokale brugs ikke længere er der, så mangler man selvfølgelig et sted. Jeg kender ikke så godt til de der puljer i har, men kan man ikke via dem netop støtte disse samlingspunkter, som måske i forbindelse med den lokale købmand så lægger et lokale på ved siden af, som så har borgerservice og en lille biblioteksfilial, så man styrker det samlingspunkt, der faktisk er?

NM: Jo, det ville jeg synes selv var en rigtig, rigtig god idé, men det sker ikke rigtigt i praksis. Jeg tror det er dyrere end vi lige forestiller os. Men de har jo f.eks., jeg ved ikke om du har hørt om det, et foreningshus eller landsbyhus oppe i Gyresting, som ligger oppe ved Ringsted, vi har været oppe og kigge på det, Men der har de søgt en masse midler og fået bygget en stor sportshal, men som også har sådan et lokalt fitnesscenter, som de bruger til alt muligt, jeg mener også de har noget børnepasning, mens der er fitness for forældrene, og der er mulighed for at alle mulige funktioner kan trækkes ind i det her hus, og jeg synes det ville være optimalt, hvis mange af de her landsbysamfund, som vi har

peget på her, de netop fik, og det behøves jo ikke at være noget stort og fint, men som du siger, et samlingspunkt, hvor der måske kommer en rullende tandlæge eller en mobilfrisør og bogbussen; alle de der ting, som man ikke er i stand til at opretholde helt lokalt. Jo der er nogen, der kører rundt og klipper hår, men de kører så hen til Fru Hansen.

I: Det er jo det. Det i sig selv, at skulle lave det her samlingssted, vil kræve en investering.

NM: Men rigtig mange af de her landsbyer har jo forsamlingshuse, som ikke rigtig bliver brugt.

I: Ja, og det er også det der er én af de større udgifter i forhold til hvor meget mere du får ud af det. Ofte handler idéen om at samle de ting, der allerede er; at få dem samlet, så de er ét sted, i stedet for at de er jævnt spredt hen over hovedgaden og måske lidt ned ad sidegaderne.

NM: Så man mødes og har et sted, man går hen.

I: Ja, så i stedet for at man har en masse mødesteder, så har man ét mødested, som derved også må kunne forvente, at skabe lidt mere liv i de øvrige steder.

NM: Ja, men jeg tror bare, sådan som jeg kan fornemme, at man er der, hvor det kommunale budget for kultur og forsamlingshuse er så skrabet, at man er tæt på bare at lukke dem, hvis ikke de bliver brugt, fremfor at begynde at tænke på udvikling, for hvis man skulle til at etablere forsamlingshuse ved alle de her pletter – eller ikke forsamlingshuse, for de er der jo – men revitalisere én eller anden form for samlingssted.

I: Det vil netop også kræve ét eller andet minimum af... og man kunne måske forstille sig at noget sådan ville kunne leve i Gedser, for der er alligevel noget af et hul imellem det og resten, men her – ligger det næsten ikke for tæt på?

NM: Jo, de kører til Nykøbing.

I: Og et sted som Sakskøbing har måske, på trods af dens størrelse og status her som by, netop et grundlag for at lave sådan noget.

NM: Jeg synes du har ret i, at netop Sakskøbing måske er der, hvor det er godt at have, for det er jo sådan en by som også lider lidt. Det må man bare erkende. Det er ikke så tit, at jeg selv kommer der, men jeg kørte igennem her i weekenden og blev egentlig lidt overrasket. Den har jo stadigvæk et købstadsliv og har festivaler og festuge eller hvad den har, æblefestival, men det kunne godt være man kunne nå et stykke med at skabe sådan et kultur- og frivilligcenter, hvor jeg bare tror at man er ude i, at det i hvert fald er borgerne selv, der skal ville det. Der er så tilfældigvis, i Øster-Ulslev, nogle meget aktive borgere, så det kunne godt være, at de kunne gøre det. Jeg tror ikke det bliver kommunen.

I: Men man kan også sige, at for at have sådan et samlingssted, skal man også have et vist minimum af folk, der vil bakke op om det, så det er jo spørgsmålet om der er plads til både én her og én der, om ikke det kun er... Jeg ved ikke hvor det ville være bedst. Og her må man måske bare indse, at det er Nysted, der er stedet.

NM: Ja, man skal jo også tænke opland, og at byerne skal bruge hinanden, men man støder jo bare tit på sådan nogle gamle forestillinger om, at... Altså fodboldholdene har altid kæmpet mod hinanden i stedet for med hinanden. Der er nogle kulturer der, men over tid vil det jo...

I: Ja, særligt inde for idrætsforeningerne. Det er også ét af de steder, hvor man finder de største styrker af frivilligt arbejde stadigvæk.

NM: Ja, i meget udstrakt grad, men de er meget lokalt funderede ikke?

I: Ja, det er de og man kan vel sige, at det vel er kampen mod nabosamfundet, der gør, at det er et sted, der samler kræfterne.

NM: Ja, det er svært at definere nye fjender og nye fællesskaber.

I: Så det vi er ude i her med det forventede fremtidige bymønster, er, at der ikke er disse små samfund rundt omkring. Jeg kan jo godt lide, at landdistriktspolitikken lægger op til, at det ikke er forbudt at bo der; man må meget gerne bo der. Men udvikling i vækstmæssig forstand, det vil der ikke være.

NM: Nej, så skal man ind i nogle andre tankegange omkring hvordan man kan gentænke; det er sådan noget med turisme og rekreative værdier og sådan noget, den slags historier man skal fortælle og den slags man skal understøtte.

I: Der er mange steder som stadig tænker, at den eneste måde man kan være en succesfuld landsby på, det er at få tilflyttere, men dét folk netop savner, er det sammenhold og det samfund, der var i det lille samfund engang og det er jo dét man gerne vil have. Man vil jo ikke have en storby, man vil have sin egen landsby med de indbyggere, der nu én gang er, man vil bare gerne have en samtale over hækken og skrabte fortovet for hinanden.

NM: Det kan jo også være at succeskriteriet er, at der er havørne i skoven lige ved siden af eller rådyr i baghaven. Men du har ret i, at det er ligesom det eneste, der duer, det er væksttankegangen, men det er jo det vi ligesom skal væk fra og det er jo det med at prøve at vende bøtten i planlægningssammenhæng; hvordan planlægger man for en negativ tilpasning, fremfor den der udvikling? Og det er jo det der foregår hele vejen rundt, men det er den første kommuneplan, hvor man er blevet tvunget til at tænke den vej.

I: Det er jo så også det, den i hvert fald får ros for, at den netop forholder sig til afviklingen.

NM: Ja, den kommer ikke med nogen meget konkrete løsninger, men den tager hul på debatten.

I: Og man kan sige, den er rimelig ærlig omkring, at vi står altså i den her situation uanset om vi vil det eller ej. Og hvor meget vi end gerne vil det, så har de seneste 60 års planlægning ikke ført til nogen videre vækst og fremgang på de her områder; hvorfor skulle den næste gøre det?

NM: Men der tror jeg også bare det er vigtigt, at erkende, at sådan et dokument er ligeså meget en intern proces eller et udtryk for en intern proces, som det er sådan et "værsø, her har vi løsningen til omverdenen; de hvad vi gør", for der er begrænsninger for hvad man kan få vedtaget politisk, så det er hele tiden noget med at vi flytter os og et udtryk for hvor man er i processen.

I: Ja, det er jo heller ikke en 50-års plan. Nogen jeg snakkede med syntes om Lollands Kommunes planstrategi, at den ikke viste vejen frem tilstrækkeligt.

NM: Den de lige er kommet med?

I: Deres debatoplæg. Den er ikke blevet vedtaget endnu, men den har vidst lige været i høring.

NM: Men Lolland er jo så langt bagud, kan man sige, at de lidt tjener nogle point. Vi skal jo vedtage den her inden byrådets afgang og der har Lolland kun lige vedtaget en planstrategi, men det har måske givet dem tid til at tilpasse sig nogle af de ting, som vi ikke helt har nået at få med fra starten.

I: Men de får travlt i forhold til kommuneplanen.

NM: Ja, men det når de ikke. De er konsekvent bagud, men det sker der jo heller ikke noget ved. Man får jo ikke bøder; der er jo ikke rigtigt nogen sanktioner til planlovens bestemmelser. Men jeg synes de pin pointer ret tydeligt og meget mere eksplicit end vi gør nogle af de hovedudfordringer de har og hvor de bliver nødt til at tage fat. Og det kunne jeg godt savne, men det synes jeg de har gjort rigtig godt.

I: Det er så også det de får ros for, at de nævne hvad det er for nogle emner, der nok vil blive pillet ved i fremtiden. Jeg havde lige et enkelt spørgsmål mere. Det har noget at gøre med den teori jeg arbejder med, decline management. Selvom om det her kort måske bare udtrykker, hvad er status i dag, hvor er det nærmest, der overhovedet kan findes noget servicemæssigt. Er det også en måde at styre afviklingen

af området på, bare det, at man italesætter, at det er her og her og det er det her område, at der vil være service og byudvikling? Dermed får man måske ikke, det skal jeg ikke kunne sige om man gør, det håber jeg da egentlig man gør...

NM: Jo, ligeså vel som du spurgte om man er med til at accelerere afviklingen i landdistrikterne, når man siger, at "der gør vi ingenting", så må man omvendt sige, at vi fastholder én eller anden tro på, at Stubbekøbing også kan noget i fremtiden, ved at have den med på kortet.

I: Så man bremser afviklingen op i de områder eller måske endda vender den?

NM: Ideelt set, så gør man. Men det kan godt være at virkeligheden er forud for os, at tiden er løbet. Stubbekøbing og Nysted var havnebyer dengang, der sejlede pæreskuder til København med frisk frugt fra Sydhavserne, og den tid er bare forbi; der er ikke nogen coastertrafik eller skudetrafik ved kysterne og det var dét de levede af, så de er reliktet; reminiscenser af en svunden tid og købstæder har vi mange af i Danmark. De er alle sammen dejlige gamle byer med fine bystrukturer, men det er bare ikke det vi lever af. Stubbekøbing kan måske overleve, fordi den er rimelig tæt på motorvejen, man kan køre til København – Nysted er altså langt væk. Så det vi ser, er, at der sker en vis tilflytning af pensionister, også ressourcestærke pensionister. Der er nogen dernede, der har lavet et slogan, der hedder "fra Rungsted til Nysted". Den har jo en helt fantastisk... Jeg ved ikke om du har været der, men det er en meget tuttenuttet lille by med en flot havn og slottet, der liggerovre på den anden side af den der naturlige bugt, så den har virkelig herlighedsværdier. Men der er ikke ret mange arbejdspladser, vel? Det kan man godt sige.

I: Men hvis man så netop går ind og aktivt understøtte bosætning, så er det måske også godt nok et stykke ad vejen?

NM: Ja, men igen, det er måske i særlig grad for pensionister eller i hvert fald for folk, der kan brødføde sig hjemmefra. Selvfølgelig kan den der bevægelse mod fjernarbejde og digitale arbejdspladser og alt sådan noget, kan jo være ed til at hjælpe de her ting på vej, men der er stadigvæk en meget lang køretur, hvis man bor i Nysted og har alle sine kunder i København.

I: Ja, klart. Og man kan sige at mulighederne med Internettet og digitalisering osv. gør jo, at man kan have en virksomhed, som er verdensomspændende, og bo i Nysted, men du kan jo også have en verdensomspændende virksomhed på Mallorca.

NM: Ja, ja. På den måde konkurrerer vi mod bedre vejr. Men jeg tror det er med til at fastholde en identitet og en tro på, at man ikke er under total afvikling, at man får den der plet på kortet. Det er jo dét, der ligger i strategisk planlægning; at tro på, at man faktisk alligevel kan gøre noget for hvilken retning det går i. Men jeg tror så også, at vi er nødt til – og det bliver formentlig i næste planstrategiperiode om meget kort tid – at gå ind og kigge på, at definere nogle roller til nogle af de byer, som ikke har været under kærlig behandling i denne omgang. Og de vil nok i højere grad komme til at spille sammen med turismecentrummet, at definere de der lidt mere rekreative turismeværdier. Og det er jo så også det, der i meget høj grad vil ligge i kulturlandskaberne og naturlandskaberne.

I: Hvad kendetegner turismecenteret? Er det mere sæsonpræget eller at det er et vigtigt sted at have fokus på, men det er en helt anden måde end at være centerby? Den skiller sig jo ud på kortet.

NM: Ja, det er jo en ny by, kan man sige, den er meget sæsonpræget, men der er kommet et ret stort antal dagligvarebutikker, som har helårsåbent, så på den måde begynder den at ligne mere.

I: Så den kunne godt fungere, som en centerby?

NM: Ja, hvis man bare snakker dagligvarehandel, så ville den være rød, men der er alle mulige andre indsatser i området med fokus på turismen, som berettiger en blå plet. Men der har aldrig været en skole eller andre servicefunktioner eller andre servicefunktioner, så på den måde har den bare været en

lillebitte landsby. Der er under 1.000 fastboende indbyggere, men til gengæld er der jo 30.000 på en god sommerdag, når sommerhusene er fyldt.

I: Hvad er det for nogle turister I får? Hvor kommer de fra?

NM: Det er tyskere og danskere primært, enkelte nordmænd og andre. Børnefamilier i meget vid udstrækning.

Interview med Camilla Nissen

Den interviewede: Camilla Nissen (CN)

Interviewer: Søren Rahbek Holm (I)

Sted: Lolland Kommune, Kidnakken 12, 4930 Maribo

Dato: 23. april 2012

Interviewguide:

1. Hvem er du, hvad laver du, hvad er din rolle ift. Kommuneplan 2009?

Debatoplæg til Plan- og Udviklingsstrategi 2012 lægger op til en ændret og langsigtet servicestruktur i Lolland Kommune. Den ønsker at prioritere gode serviceforhold dér, hvor folk bor i fremtiden. Herved fokuseres der på akse Nakskov-Maribo-Rødbyhavn, som det primære udgangspunkt for placering af "borgernære serviceydelser".

2. Hvilke tanker ligger der bag Plan- og Udviklingsstrategi 2012?

- a) Er det et resultat af urbaniseringen? (Ifølge planen, så er svaret 'ja' og den erkender det.)
- b) Ligger der en dybere årsag til fokuset på byaksen, f.eks. politisk spil, besparelser mv.?

3. Det er ikke nærmere specificeret i Kommuneplanstrategi 2009 og Landdistriktspolitik 2012, hvilke services der er tale om. Hvad kunne det f.eks. være?

- a) F.eks. snerydning, hjemmehjælp, postomdeling, offentlig transport osv.

4. Hvilke konsekvenser forventer I Kommuneplanstrategi 2009 og Landdistriktspolitik 2012 vil få? For folk der bor på landet generelt?

- a) For dem, der er "bundet" til at leve på landet, ældre, fattige, folk med usælgelige huse? Hvad skal der ske med det, der er tilbage, såsom tomme huse og landsbyer? Er der nogen som vil have fordel af det?
- b) Er det i virkeligheden "decline management", at styre afviklingen af et område?

- c) Har det haft/vil det overhovedet have nogen reel effekt og medføre nogen egentlig ændring af hvordan livet på landet er?
- d) Handler det ikke i ligeså høj grad om vores opfattelse af, hvilket serviceniveau, man som borger kan forvente, når man bor uden for større bysamfund?
- e) Hvor store økonomiske besparelser vil det medføre og kræver Plan- og Udviklingsstrategi 2012 nogen investeringer?
- f) Hvad har borgernes reaktion været? Forståelse eller...?

5. Hvor langt tror du hypotetisk man kan gå med at fjerne services og funktioner fra landdistrikterne? Hvilke konsekvenser vil det have?

- a) Hvad tænker du om at udlægge (så godt som) "servicetomme" områder?

6. Synes du Kommuneplanstrategi 2009 og Landdistriktspolitik 2012 er en god eller dårlig idé og hvorfor?

Transkription:

I: Hvem er du og hvad laver du?

CN: Jeg hedder Camilla Nissen og jeg er udviklingskonsulent i Lolland Kommune, og i forhold til Plan- og Udviklingsstrategien har jeg været projektleder på den proces, der har ledt frem til, at vi er endt ud med den udviklingsstrategi, vi har.

I: Hvilke tanker ligger der bag den? Hvad er baggrunden for den?

vi snakkede om i vores oplæg i fredags på seminariet [Dansk Byplanlaboratoriums seminar i Nyborg, fredag d. 19. april, om afvikling af landsbyer], det er det her med at den opmærksomhed på vores befolkningstal, som vi fik for snart et par år siden, at vi godt var klar over, at vores befolkning var på vej ned og at der dør væsentligt flere end der bliver født, og at til- og fraflytningen i bedste fald balancerede, men man havde måske nok en mistanke om, at der var lidt flere fraflyttere, men man var ikke klar over, hvor hurtigt det gik med befolkningsnedgangen. Det gik specielt til at starte med op for folk på administrativt niveau, fordi man blev opmærksom på, at det der fald i befolkningen sker med så stor hastighed, at man faktisk ikke kan nå at tilpasse kommunen med de almindelige værktøjer. Det er jo sådan noget med, at hvis man går ud og tilpasse antallet af børnehaver, så er der jo én eller anden periode, som hvis man siger "så lukker vi den børnehave", så går der jo et stykke tid inden det bliver udmøntet og inden man havde så havde fået gjort det, var den næste blevet overflødig. Det går så hurtigt, at man simpelthen ikke kan nå, at skære væk på den måde, fordi faldet sker så hurtigt. Og der kunne man så godt se, at man skulle i gang med at tænke på en helt anden måde, for at komme udenom den udfordring.

I: Nu har jeg jo skrevet i beskrivelsen af den, at det er en langsigtet plan, og det synes jeg jo den er. Er den det?

CN: Planstrategien? Ja, det er den. Nu kan jeg ikke engang huske om den er ti eller tolv år, men den har sådan én eller anden periode, ti år er det vel, som man typisk tænker i planstrategien, men her internt i Lolland Kommunen op til planstrategien, og når vi tænker generelt, så tænker vi måske frem til 2030, så det er virkelig med det lange sigte på, også fordi vi har haft en proces, hvor vi har prøvet at tænke, at vores allerstørste ambition for Lolland Kommune er jo, at vi ville blive fri af statslige tilskud. Og så har vi jo tænkt "okay, hvis vi skal kunne nå det ét eller andet sted ude i fremtiden, hvad er det så vi skal nu, og hvad er det vi skal om fem år og hvad er det vi skal gøre om ti år osv." og så ligesom gået baglæns, og der har været meget langt sigte på. Og jeg kan huske i fredags, at der var nogen, der spurgte om det her med, om 40.000, som er det tal vi nævner som befolkningstallet i planstrategien,

om det det var et mål, og det er det bestemt ikke. Det er et punkt på en nedadgående kurve, som måske flader ud ved ét eller andet, som jeg ikke tør gætte på, hvad er, men som jo i hvert fald nok er lavere end det, og som har med nogle ting at gøre, som ligger uden for vores kontrol.

I: Så det er ikke et mål, men det er baggrunden for, at planen ser ud som den gør, netop fordi, at man forventer de 40.000?

CN: Ja.

I: Det er også et spørgsmål, som du jo nærmest har svaret på, men som jeg har stillet de andre, om det er en status quo-plan eller om det faktisk er en fremadrettet plan?

CN: Jeg synes det er en fremadrettet plan, og det er jo en plan, der skal medvirke til, at vi nu i ét huk får tilpasset ned til den befolkning vi har, så vi er i stand til fremadrettet løbende at tilpasse for nedadgående – formentlig. Så på den måde synes jeg ikke det er en status quo-plan, men en rigtig udviklingsplan, som vi også har kaldt den.

I: Og det kan jeg jo så sige nu, at det er lidt til forskel i forhold til de to andre planer, jeg har interviewet folk om.

CN: Som er Næstved og...?

I: Næstved og Guldborgsund. Og begge planer – Næstveds kommuneplan 2009 handler mere bare om en centerstruktur, ikke så meget om... Det de gjorde var, at de dengang i 2009 lavede en liste over hvilke services, der var i dag i de forskellige byer, og så lavede de en 'forventningsliste' i forhold til de forskellige centerbyer. Hvad kan man forvente, der er i den her type byer, hvad kan man forvente der er i den her type byer. Men det var med henblik på at bevare det der var, så det var mere sådan et overblik over, hvad er der overhovedet at komme efter, og så også at kunne bruge det fremadrettet i planlægningen, men det var ikke meningen som sådan, at der skal ske nogle ting i fremtiden og det er ikke sket endnu.

CN: Nej, det er omdrejningspunktet i vores.

I: Og Guldborgsund Kommune var lidt hen ad imod det samme, at deres plan afspejlede virkeligheden i stedet for at sætte et mål for, hvor vil vi gerne hen.

CN: Ja, og Guldborgsund, til forskel fra Lolland Kommune, selvom det ligger lige ved siden af hinanden, så satser Guldborgsund jo aktivt på bosætning, og det gør vi jo lige præcis ikke. Der har vi ligesom slugt den kamel, at der kommer nok ikke bosætning, eller vi kan nok som kommune ikke gøre noget, der øger bosætningen, for hvis der skal komme bosætning hernede, skal der ske ét eller andet, som man ikke engang kan forestille sig nu i forhold til hvordan folk får lyst til at bo og være og sådan noget. Og det er ikke noget vi som kommune kan gå ind og få folk til at komme herned. Og dermed er det selvfølgelig ikke sagt, at vi ikke gerne vil have folk herned og bo, det vil vi rigtig gerne, men det er mere efter devisen, at dem som gerne vil herned og bo vil vi gerne gøre det så godt som muligt for, og dem som bor her vil vi godt gøre det så godt om muligt for, men vi kan ikke bruge ressourcer på at trække nogen til som måske ikke kommer.

I: Der har jeg jo haft fokus på planstrategien og landdistriktspolitikken i Guldborgsund Kommune og det er ikke som sådan – man kan godt finde nogle steder, hvor man kan læse den sådan – men det er ikke som sådan bosætning de arbejder for, det er mere, at de har delt den op i, at "her understøtter vi byudvikling, erhvervsudvikling, alt muligt-udvikling, og de andre steder skal man ikke forvente sig for meget". Men jeg tror jeg er kommet frem til, at det handler mere om, at det er et skridt i den rigtige retning i forhold til hvordan man opfatter det at bo på landet. Men som sådan tror jeg ikke det er en strategi for at tiltrække folk, men hvis det virker, tror jeg ikke de prøver at modarbejde det. Det tror jeg bestemt ikke. Mit fokus i mit speciale er serviceydelser, hvad kan man bruge service til, og hvordan kan man prioritere mellem dem, og på den måde, tror jeg bliver min endelige konklusion, hvordan kan

man styre udvikling, og, i det her tilfælde, afvikling også i forhold til at prioritere serviceydelser. Og det Lolland Kommunes planstrategi gør, som Guldborgsund Kommunes ikke gør, er, at den omtaler nogle rimelig konkrete serviceydelser, der vil blive gjort ét eller andet ved. Den siger ikke præcis hvad der vil ske, men den nævner, at der vil ske en vis koncentration af ting og at tingene vil finde sted i Nakskov Maribo Rødbyhavn-aksen og så ikke udenfor, dermed sagt. Men ellers siger den også noget om 'borgernære serviceydelser'. Hvis vi ikke taler uddannelsesinstitutioner, som skoler og børnehaver osv., hvad kunne det så være?

CN: Det er jo f.eks. sådan noget som borgerservicecentre og biblioteker og sådan noget. Det er faktisk alle ting, som borgere har adgang til og som kommunen skal drive. Det er jo også daginstitutioner og skoler og sådan noget, men vi har jo allerede på biblioteksområdet – jeg kan ikke huske hvor mange biblioteker, der har været, der har måske været seks eller sådan noget, måske har der været flere – og det er jo så blevet sovset ned nu til, at jeg tror, der er et bibliotek tre steder, i Maribo, Nakskov og jeg mener, der er et sted mere, hvor det så er blevet erstattet af sådan nogle bibliotekspunkter, hvor det så er sådan en bus, der kører ud og så er der et stoppested, hvor man kan komme og hente sine bøger osv., og den type ting vil vi prøve at gøre mere af. OG den her 1:1-kontakt, der tit er i ældreplejen f.eks., hvor en hjemmehjælper eller en genoptræningsdame eller -mand skal køre langt for at besøge få mennesker, om man på én eller anden måde ville kunne gøre det digitalt, eller pulje det på én eller anden måde, så den ene kommunale medarbejder får en større berøringsflade hver gang de viser noget, hver gang de gør noget, så det kunne også være sådan noget.

I: Det er interessant du nævner det, for jo tættere jeg er kommet på Lolland Kommune, jo mere åbne er man blevet for at – eller i hvert fald de personer jeg har snakket med – jo mere åbne er de overfor at skulle se på de serviceydelser, som ikke nødvendigvis er bundet i en fysisk bygning og fysisk struktur. Et bibliotek er jo en bygning, som kommunen kan styre, som de har lyst til og nedlægge, som de har lyst til; det samme kan man sige om en skole og ting, der er bundet til én eller anden bygning, men hjemmehjælp...! Man kan ikke centralisere bygningerne og gøre det mere effektivt end det måske allerede er, fordi folk bor ude på landet, men du har lige nævnt, at måske kan man begynde at snakke om, at der skal differentieres i servicen?

CN: Ja, eller i hvert fald, at man kan komme til at bruge nogle hjælpemidler ude hos de ældre mennesker, som gør, at de ikke har så meget behov for, at der kommer en fysisk person derud. Og det kan jo både være hjælpemidler, der gør, at en opgave kan blive løst af den ældre selv med det hjælpemiddel, eller ét eller andet i forhold til pleje, nu er jeg ikke lige supermeget inde i området selv, men f.eks. kan man få de der toiletter, som man også har i Japan, hvor man nærmest bliver undervogsbehandlet; der er noget med, at nogle ældre, som ellers skal have hjælp til toiletbesøg kan klare det selv, hvis de har sådan ét f.eks., så i stedet for at ringe efter én hver gang man skal på toilettet, så bliver man ligesom selvkørende på det område som ældre, og på den måde kan man spare nogle besøg ud til de der landområder, i øvrigt også byområder, man kan i hvert fald spare nogle besøg. Så det er i hvert fald det vi sådan er meget søgende i forhold til, hvad er der af den type ting, som gør, at man kan placere noget ude hos borgerne eller kan skabe kontakt via nogle medier eller ét eller andet, der gør at man ikke skal gennemføre så mange fysiske besøg.

I: Kunne man gøre noget – og jeg ved ikke om vi har redskaberne i dag – men kunne man gøre noget, for at få de gamle mennesker, der nu bor derude til at flytte ind til byen? Og problemet er jo lidt, at det er der mange, der ikke kan, fordi det ikke er muligt for dem at forlade huset, fordi det har de ikke råd til eller sådan noget.

CN: Det ville sikkert være hensigtsmæssigt for mange, for det er jo ikke altid lig med livskvalitet at blive i sit eget hjem som ældre, hvis man bor langt ude på landet og kører den der gamle bondegård, og man kan jo sige at ved at koncentrere f.eks. udviklingen af ældreboliger osv. i byerne, så kan man måske gøre noget; hvis nu de attraktive botilbud for ældre er i byerne, så er det vel derind de kommer, når de skal videre, men i øjeblikket er der jo ældreboliger placeret flere steder, og der er jo stadigvæk den der hurdle, at man jo skal i dialog med de ældre mennesker, for mange har jo den opfattelse at

de helst vil blive hjemme, selvom at man jo også tit oplever, at når man så er kommet ud og bo i et ældrecenter, så synes man det er det bedste, der er sket, og det har ikke mig bekendt, jeg kender ikke til noget omkring at vi har haft dialog eller projekter omkring lige præcis det, men vi vil jo rigtig gerne have samlet de der tilbud, også botilbud osv. så vi ikke har dem klatvist over hele kommunen.

I: Ligger der ældrecentre og plejehjem uden for akse?

CN: Ja, det mener jeg, at der gør, nu kan jeg lige give dig en melding tilbage på mail, men det er jeg ret sikker på, at der gør, men jeg skal lige prøve at spørge – hun er her ikke i dag – én af mine kolleger, som sidder med noget af det der og det vil hun lige kunne svare mig på, det kan jeg lige sende dig en mail om bagefter, men det mener jeg, at vi har. Det mener jeg, at der stadigvæk er, for der har været meget snak i øjeblikket om, at nogle af de centre skal nedlægges, og den mener jeg ligger udenfor byerne. Og det skaber jo også en hel masse debat og en masse uro blandt de der borgere som bor dér, når man så snakker om, at det skal lukkes. Så det er jeg ret sikker på at der gør.

I: Det synes jeg også er spændende, for her har vi en situation, hvor man med planstrategien i hånden kan sige, at det er den politik, der bliver ført kan sige, at det er den politik, der bliver ført, og man kan se, at både I, men også dem derovre vil være dårligere stillet end I er i dag, hvor de andre planer jeg har set på mere bare har sagt, at her er ikke noget plejehjem, så det her er et område, der ikke vil have noget plejehjem, så det skriver vi i vores plan, så det kan jeg godt lide.

CN: Jeg synes også det er vigtigt at sige, at man er jo i Lolland Kommune, og sikkert også i mange andre kommuner, i en situation, hvor man ikke kan stille nogen bedre uden at stille nogen værre, for det kræver jo, at man har overskud og ressourcer på én eller anden måde, og det som også er udfordringen i forhold til den der planstrategi, og er noget vi også har gjort os meget umage med, det er jo, at der jo også er en positiv side til dét, at der ikke kommer til at være et plejecenter i hver en lille landsby, som er, at der til gengæld kommer til at blive et højkvalitets tilbud ét eller andet sted, der samler folk i nogle netværk, så vi prøver jo faktisk meget ikke at "nu bliver det dårligere for Jer", for det skal jo helst være sådan at de tilbud eller dér hvor vi sparer mursten, kan de penge, som er gået til vedligehold af det, bruges på indhold. Det er jo meget det, øvelsen går ud på. Jeg kan ikke huske hvor mange bygninger Lolland Kommune har, men det er virkelig mange, og meget af vores økonomi går jo til drift og vedligehold af de bygninger, og der vil det måske så være bedre at have enkelte, gode, moderne bygninger, hvor man så kan poste pengene i indhold, og det er jo tankegangen faktisk i hele kommunen, på kultur- og fritidsområdet osv. og skoleområdet.

I: Én ting er, at man vil opnå nogle besparelser i at reducere i den service, der er uden for byaksen og nedlægge nogle bygninger og lukke nogle skoler osv. – jeg ved ikke hvor langt I er kommet – men i fremtiden i hvert fald. Man opnår nogle besparelser ved dét, men kræver det ikke også nogen investeringer?

CN: Jo, det hørte vi jo også i fredags, at det faktisk kræver meget at afvikle. Folk tænker jo tit på, at der ikke kan være nogen omkostninger forbundet med at rive ting ned, men det er der jo; det koster både noget at få det revet ned og det koster noget at få ryddet op bagefter og det koster også noget at få genoprettet naturen eller byen eller hvad det nu er, så det kommer det jo til at gøre, med mindre man siger, at der er så nogle områder, der ikke bliver særligt kønne; det er jo også et prioriteringsspørgsmål. Man kan sige, at ét eller andet sted betyder det jo ikke så meget om – ja det er der sikkert nogle der vil synes, men objektivt set – betyder det måske ikke så meget, hvis der bliver revet et gammelt plejecenter i Dannemare ned, hvor der bor 500 mennesker, og så bliver de irriteret over, at de får en stor bar plet, som det betyder, at der skal rives det der store sygehus ned inde i Nakskov, så der vil nok også være ét eller andet prioriteringsspørgsmål, ligesom at vi helst vil være fri for at rive de der private huse ned, som man har opkøbt, som ligger for enden af én eller anden markvej, hvor man i virkeligheden bare kan smide en håndfuld frø af ét eller andet og så vokser det op og så er der ikke nogen, der er det. Der er i øvrigt heller ikke nogen der kommer derude, vel. Men det er helt klart forbundet med nogle midler.

I: Men så taler du afvikling her. Men omvendt, hvis man vil koncentrere tingene, så skal man vel også udbygge?

CN: Ja, så vil der være – og det har faktisk været en udfordring på vores kultur- og fritidsområde, hvor vi har rigtig mange bygninger, jeg tror de råder over 200 faciliteter og så har man rigtig meget, men man har ikke det, der egentlig er efterspørgsel efter, så vi er nu i gang med at få de her foreninger til at rykke sammen, så man kan komme af med noget af den her bygningsmasse, men de vil jo også gerne i Maribo og Nakskov f.eks. gerne lave nogen af de der faciliteter, som kan rumme mange forskellige ting, altså en ny facilitet, som er multifunktionel, i stedet for at have en helt masse små ting klattet rundt omkring i Maribo, og det er nemlig svært, og det er også en svær historie at fortælle borgerne, at nogle steder skal folk stimle sammen i ét eller andet og der skal rives ned osv., og samtidig bygger man så noget nyt i nogle udvalgte byer, jeg tror ikke det er på tegnebrættet nu, men det er egentlig det behov, der er; at man river en masse gammelt ned og så bygger man få ting, som til gengæld er tidssvarende; sådan er det jo også med skoler, de gamle skoler er jo heller ikke nødvendigvis bygget til den måde, man kører skole på i dag. Så kan man godt sige, at hvis man ikke synes man skulle have så mange skoler, men at man kun skulle have to eller tre centralt placerede skoler, så ville det jo også kræve en ny bygningsmasse, også fordi det ville være et helt andet antal børn, der vil gå der, så man bliver nødt til at fjerne noget af det gamle og så bliver man nødt til at tilføje noget nyt, og begge dele koster jo penge.

I: Men det kan godt svare sig? Det må det næsten kunne, siden man arbejder med det?

CN: Det er hypotesen, kan man sige.

I: I det lange løb, må man da håbe. Der er en service mere som jeg plejer at nævne: snerydning. Igen en ting, som ikke er bundet til nogen bestemt fysisk struktur, ud over vejene, altså, men kunne man forestille sig, at planstrategien var med til at sige, at byaksen er med til at definere hvilket vejnet, der faktisk vil være prioriteret – jeg går ud fra, at I i forvejen har vejenettet prioriteret i forhold til hvor hurtigt tingene bliver ryddet – men jeg tænker, at det var måske endnu en ting, hvor man kunne sige, at uden for akse har det hele C-status eller sådan noget i den stil.

CN: Ja, altså det har i hvert fald været ét af de spørgsmål, vi også har snakket meget om, at uanset hvor mange mennesker, der bor på Lolland, så er der jo stadigvæk det samme antal kilometer veje, hvoraf nogle af dem vil være benyttet meget lidt, og dér har vi da haft sådan nogle snakke om, at så kunne alternativet være, at alt, der ligger uden for den der akse og de største turistområder, det er så grusvej, for det er jo ikke kun snerydning, det er jo også vejvedligehold, og nu véd jeg ikke, hvor meget du har kørt rundt på Lolland, men vejen er ikke i så forfærdeligt god stand mange steder, så det er jo også noget af det vi har snakket om, så det er jo også noget af det, vi har snakket om. Og det kan man godt sige, at den kan bruges til også at give en anvisning på, hvor det er okay, og hvor det ligesom kan blive ved med at være kommunens opgave, at der er ryddet.

I: Igen, så foregriber du lidt mine spørgsmål. Lige præcis det med vejvedligehold har været én af de ting jeg selv har tænkt på om ikke det kunne være noget, og så har jeg ikke været klar over, om det kunne svare sig og sådan noget, men jeg har faktisk ikke rigtigt set nogen steder, hvor man nedlægger veje ligefrem, men det kunne havde været sjovt at spørge dig om, om det kunne være interessant om de små veje – som der næsten aldrig er nogen der kører på, og hvis det er så er det måske en traktor – om de kunne blive lavet om til grusveje, om det ville gøre det billigere at vedligeholde eller om det ville være det samme.

CN: Det er det indtryk jeg har fået, for det er nogle af de snakke vi har haft med vores planfolk, for det hænger jo lidt sammen med hvad det er for nogle opgaver, som kommunen i fremtiden kommer til at løse for meget få mennesker og det er jo lige præcis det der med, at man kan komme ud på en markvej og så ligger der ét hus ude for enden, og det kan man jo også på en asfalteret vej, og dér har

vi snakket om det som scenarie, at man laver nogle af vejene om og nedgraderer dem til én eller anden klasse – nu er jeg ikke lige så meget inde i det der system – men det er noget af dét vi har snakket om.

I: Jeg véd f.eks. i Ringkøbing-Skjern Kommune, der har man arbejdet med grusveje, det er jo også fordi det er lidt nyere område, så det er nogen lidt brede grusveje, men jeg har kørt på mange asfaltveje, som var dårligere og også dårligere vedligeholdte især, end de grusveje, og jeg tror som ikke, at der kører forfærdeligt mange flere mennesker på den, og den er nok også nemmere at vedligeholde faktisk. Måske kan man bare køre hen over den med en rive, i stedet for at skulle asfaltere om. Nå, men det var en lille biting. Når den her plan er lavet på baggrund af en afvikling af – nu vil jeg ikke sige Lolland Kommune – men i hvert fald landdistrikterne, som er mit fokus – det kan man ligesom ikke rigtigt ændre ved – men er planen med til at accelerere afviklingen tror du?

CN: Nej, det tror jeg ikke, for det går så stærkt i forvejen. Man kan jo forestille sig, at folk der flyttede til Lolland så ville vælge ikke at bosætte sig ude i landdistrikterne, hvis de var klar over at – og havde læst planstrategien som enhver god tilflytter – så ville man måske bosætte sig et sted, hvor man tænker, at her er der i hvert fald noget service, og det vil der også være om 20 år, men antallet af tilflyttere er jo så lille, at det ikke vil betyde noget. Det tror jeg ikke.

I: Det er jo ikke rigtigt, at folk ikke også flytte på landet, men den store tendens er jo ikke, at folk flytter på landet, så folk vil muligvis holde sig inden for byaksen alligevel.

CN: Ja, det er jo ligesom dét, der er tendensen, og så er der én eller anden lille hård kerne af folk, der flytter på landet, og det vil der sikkert altid være, men jo ikke et antal, der er stort nok til at rykke ved noget, tror jeg. Og så kan man så sige at én af bremseklodserne for at accelerere den der udvikling, at folk ligesom rykker sammen på én eller anden måde og har nogle centre, hvor man så kan forvente en service, det er jo også, at folk ikke kan komme væk fra deres huse, så selvom man på baggrund af den der planstrategi skulle få lyst til ikke at flytte, eller at flytte ind til en by, så vil der jo formodentlig være mange, der ikke kan, så der er ligesom en bremseklods på det. Men man kan sige, at ét eller andet sted vil man jo gerne have, at den skal være med til at accelerere det, fordi man så får løst nogle problemer hurtigere.

I: Hvad gør man med dem, der ikke kan flytte, men som nu lige pludselig mister deres lokale services?

CN: Så langt er man jo ikke rigtigt kommet. Lige nu har man jo krav på nogle ydelser fra kommunen og dét får de mennesker, der bor derude jo også, så man er nødt til at opretholde de lovmæssige forpligtigelser man har overfor borgerne og dét borgerne har krav på, og det gør man jo så, og det er jo dét, der ligesom er den store hurdle i det her også, at man ikke kan tvinge folk til at flytte, og man kan heller ikke helt ryge dem ud, eller hvad man skal sige, og det er man egentlig heller ikke interesseret i; det er jo mennesker vi snakker om, så det er jo ikke fordi man har lyst til at lave én eller anden tvangsflytning efter kinesisk model, så det er jo et kæmpestort problem, som der ikke rigtigt er nogen løsning på, og som i virkeligheden kun er noget, der kan løse sig med tiden, fordi at befolkningen derude i forvejen jo er ældre end inde i byerne, og hvis ikke der kommer så mange nye til, så på ét eller andet tidspunkt vi der blive så få... Men det er jo ét eller andet sted ikke kun Lollands problem hvad man gør ved den problematik. Der kunne det jo også være rart, hvis man fra mere overordnet hold havde nogle værktøjer, der gjorde, at man kunne... Ja, man skal have nogen andre redskaber i hvert fald, for man kan kun differentiere folk inden for lovgivningens rammer. Man kan selvfølgelig give folk i byerne nogle tilbud, som er ud over dét, som de har lovmæssigt krav på, og så kan man lade være med at give dem det ude på landet, og så bliver de snydt for det og forfordelt på den måde...

I: Men det er ikke helt noget, der virkelig batter?

CN: Det ved jeg ikke, det har vi jo ikke rigtigt nogen erfaringer for. Men hvis man snakker med ældre landsbyboere... Hvis man er en forholdsvis dårlig ældre landsbyboer og har et behov for hjælp fra kommunen, som man så får, så er der jo grænser for, hvad man i forvejen vil bruge af ekstra ydelser,

altså hvor meget man bemærker, at der så heller ikke er noget bibliotek og alt det der. Det er jo mest noget man mærker som børnefamilie.

I: Ja, når man gør stort brug af mange forskellige ting.

CN: Ja og der er det jo sådan typisk i en landbefolkning, at man i forvejen er vant til at køre, så dét at man skal køre fra landsbyerne omkring Maribo indtil Maribo for at gå på biblioteket f.eks., er der jo ikke noget odiøst i; det har man jo altid gjort, man har jo altid kørt ind til byerne, dem der har boet ude på landet, så man skal også op på en vis afstand til de der ting, for at det virkelig trækker tænder ud, selvom Lolland er en stor kommune geografisk.

I: Ja. Vi opfatter ikke afstande som så store, som de var en gang. Vi kører gladelig meget langt. Jeg har så erfaret, at man jo gerne kører til Næstved for at gå i Bilka åbenbart, og jeg kan da huske den gang mine forældre aldrig nogensinde kunne finde på at køre så langt, men det gør de da også i dag.

CN: Ja, det gør man.

I: Ved at man fjerner en masse service fra landet, og det er jo ikke fordi, der er så meget at fjerne heller; der er nogen tilbageværende skoler og nogle plejehjem måske og der er nok også nogle dagligvareforretninger, som man også ser, at det går gerne også én vej, med mindre de har en vis størrelse. Vil det ændre dét at bo på landet, ved at man fjerner skolerne og sådan noget? Jeg ved ikke i hvilken retning det skulle gå, men man har jo stadigvæk, hvis man flytter på landet, forventningen om at vi skal have to biler, for ellers kan vi ikke komme nogen vegne osv. Sker der det helt store ved, at man lukker den nærmeste skole og man skal køre lidt længere væk?

CN: Det ved jeg ikke. Det tror jeg, at man synes, hvis man bor ude i landsbyerne, men jeg tænker nok ligesom dig, at det finder man nok ud af, at det løser sig alligevel, og at det ikke er særlig meget mere besværligt, og at der måske endda også er nogle fordele ved, at man kommer ind til de miljøer, hvor der er samlet flere børn eller voksne eller hvad det nu er, for man siger jo også tit det der med, at når man går på barrikaderne i en landsby, fordi en skole skal lukke, så siger de jo tit det der med, at hvis skule lukker, så dør hele den her landsby, men der er jo gået noget forud for, at det er kommet på dagsordenen, at skolen skal lukke. Hvis nu det havde væltet med folk på den skole, så havde den jo ikke været i farezonen eller hvad man nu skal sige, så ét eller andet sted må der jo ske en affolkning allerede før skolen lukker, så det er nogen andre ting, der gør, at man ikke bliver ude i de landsbyer end at der er en skole eller at der er en købmand eller hvad det nu er, så derfor tror jeg i realiteten ikke, at det er så meget anderledes, men det er jo nok et personligt holdningsspørgsmål om, hvad man synes. Der kan jo godt være nogle fællesskaber ude i de der små landsbyer, som ligesom er hensat til at blomstre omkring noget fritidsliv, og det kan det jo så også i nogle tilfælde, sådan at dét bliver samlingsstederne.

I: Har kommunen puljer eller et ønske om at understøtte frivillige initiativer ude på landet?

CN: Ja, og det ligger også i planstrategien; der står også i planstrategien, at det her med at tilpasse Lolland til den befolkning vi har, også kræver, at man arbejder sammen; at borgerne er medborgere og ikke bare borgere i kommunen, og at de også er med til at sikre, at der er liv og tryghed, dér hvor de bor. Og det er jo også sådan i planstrategien, at der står ret direkte, at hvis man selv som landdistrikt eller landsby er aktiv og gøre noget, så vil kommunen godt støtte op om det, for vi har jo nogen gange nogle penge, vi kan give til sådan noget, og det vil man gerne de steder, hvor der er noget at byge videre på, men de steder hvor man bare sidder og venter på at kommunen kommer og sætter noget i gang, uden at man selv er gået i gang, dér vil kommunen som udgangspunkt jo ikke komme med en pose penge til det. Man kan sige, at dér hvor der er liv, vil man gerne prøve at understøtte det, men man vil ikke prøve at skabe liv, der hvor det ikke er. Det er faktisk ikke så lang tid siden, at der har været sådan en – jeg tror faktisk den hed 'landdistriktspuljen' – som har været sådan en pulje som man kan søge, hvis man er en lokal gymnastik forening, eller hvad man nu er eller et forsamlingshus eller hvad det er, hvor der er nogle frivillige kræfter omkring, så det vil man jo gerne støtte op om. Man vil både gerne støtte op om det, og så vil man også gerne... Og det har politikerne desværre ikke gået så

meget ind i, for en anden øvelse består ligesom i at opdrage eller give borgerne forståelse for, at man også selv som indbygger i en landsby har et ansvar for, at der sker noget der. Man har valgt at bosætte sig et sted, hvor man selv skal trække en ret stor del af læsset, hvis der skal være liv og glade dage, dér hvor man er, hvor man kan sige, at der er det måske lidt mere uforpligtende at bosætte sig inde i byen; hvid man ikke selv gør noget, så er der nok nogle andre der gøre det, og den tankegang kunne vi godt tænke os at få ud, og det synes jeg også, at de lokale medier snakker med på den dagsorden og ligesom prøver at opfordre til, at folk selv går ind i ting og sager.

I: Men er det det, der skal ske på landet? Når man snakker med ældre mennesker, så kan de jo alle sammen referere til den gang, hvor tingene var meget bedre, og hvis man var syg, tog naboen sig af én osv., og i dag forventer man bare, at kommunen gør det hele. Er det det vi sådan lidt er på vej tilbage til? Altså, man har et minimumskrav fra kommunen, men der skal mere frivillighed ind i det; der skal mere lokal nærhed og man skal i det hele taget ændre sin opfattelse af, hvad det vil sige, at bo på landet?

CN: Ja, det tror jeg er nødvendigt for, at man kan blive ved med at have nogle gode miljøer. Det tror jeg helt sikkert, men det er jo ikke kun noget der vedrører Lolland Kommune. Hele den der velfærdsdebat om, at der ikke er penge i kassen til at have det velfærdssystem, vi har haft. Det handler jo også langt hen ad vejen om, at mange har fået sådan en fornemmelse af, at man har ret til en hel masse, uden egentlig at skulle yde noget den anden vej, andet end bare at være borger i samfundet. Og det tror jeg da i hele den der landsdækkende dagsorden omkring det, også omkring det med frivillighed, handler lidt om, at få folk tilbage på det tankesæt om, at man også har ansvaret for, om der ligger én inde ved siden af og har det dårligt.

I: Man kan så sige, at hvis det er helt tilbage til de gode gamle dage, så er der måske også nogen, som folk ikke vil tage sig af, fordi det er nogen upopulære typer, eller sådan ét eller andet, og så har kommunen jo stadigvæk bolden, så man vil nok ikke kunne gøre det 100 %, men man vil nok kunne komme et stykke ad vejen, og i det hele taget skabe nogle lidt bedre fællesskaber ude på landet.

CN: Men det handler måske også mere om, at man netop bruger de ressourcer, der er i velfærdssamfundet til netop at hanke op i dem, som er de virkeligt svage og udsatte, og dem som ikke har mulighed eller netværk, der kan hive én op, mens sådan nogen som mig og dig og folk, der er i arbejde eller selv klarer sig godt ikke behøver, at få en børnecheck eller hvad det nu er, så man kan skære den type hjælp væk, som egentlig går til folk, der godt kan klare sig uden, dybest set, og så bruge midlerne dér, hvor de virkelig er tiltrængt.

I: Du snakkede noget om i fredags, at tilflytningen af førtidspensionister var rimelig høj. Var det ikke dig der sagde det? Der var i hvert fald én eller anden, der nævnte. Er det et særligt problem, Lolland Kommune har?

CN: Ja, vi har det særligt problem, at der er den største andel af førtidspensionister i befolkningen i Danmark. 14 komma ét eller andet procent tror jeg. Det kan godt være jeg lige skal verificere tallet, men det er der omkring, og der er rigtigt mange førtidspensionister i forhold til, hvor mange der er andre steder, men om de i specielt stor stil er tilflyttere, dét er jeg faktisk lidt i tvivl om, for jeg synes netop, at noget af det analysemateriale vi lavede forud for denne planstrategi viste, at den der historie med, at meget af vores dårlighed også skyldtes at andre kommuner postede dårlige mennesker over i os, at det måske nok i virkeligheden var lidt overdrevet, at meget af det dårlighed, der er her også er noget, der bliver reproduceret i familierne, så det måske i virkeligheden ville give mere, at dæmme op for den selvproduktion af dårlighed, som vores familier eller vores borgere står for; at det ville give mere, end det ville at gøre én eller anden aktiv indsats for at dæmme op for det andet problem.

I: Men det andet er jo nogen groteske eksempler, så det er dem der bliver taget frem?

CN: Ja, og vi har lavet sådan nogle flytteanalyser, hvor vi lavede en profil på, hvordan ser tilflytterne ud, og hvordan ser fraflytterne ud. Og dér var det ikke slående, at der var flere ressourcetsvage tilflyttere

end fraflyttere. Altså, fraflytterne er jo typisk ressourcestærke, men der var også ressourcestærke blandt tilflytterne, så det var ikke sådan så man tænkte "nå ja, det er sådan det forholder sig", så det er lidt mere nuanceret end det. Der er rigtigt meget af de udfordringer, der ligger i vores befolkningssammensætning, ligger i det der med, at man ikke kan bryde den sociale arv i en familie, så det man ser forældrene gør, der er det som børnene også gør, så hvis forældrene er på kontanthjælp, så kommer børnene det også med ret stor sandsynlighed, og det er jo så der vi vælger at sætte ind nu.

I: Var det ikke også dig, der sagde, at der havde været fem henvendelser på debatoplægget til planstrategien?

CN: Jo.

I: Hvad var det for nogen henvendelser?

CN: Det var sådan nogle ligeegyldige nogen – det synes de selvfølgelig ikke, dem der har sendt dem. Men det var sådan nogen, som altid kommer. Der var fra Danmarks Naturfredningsforening, Lollands afdeling, omkring ét eller andet med, at de jo selvfølgelig lagde vægt på, at man bevarede naturen og hvad det var, og der var ikke noget kontroversielt i det, og så var der fra vores museum på Lolland-Falster, som egentlig var en tilkendegivelse af at de bakkede op om planstrategidokumentet, og at de – det er jo en akademisk arbejdsplads – gerne ville medvirke til at kunne være læreplads eller løfte nogle af de praktikopgaver og sådan noget, så det var egentlig bare en positiv tilkendegivelse af, at de gerne ville løfte med, og så var der noget fra erhvervsstyrelsen, som også var en standartudmelding omkring vindmøller og nogle ting, man skulle være opmærksom på, radiobølger og vindmøller, eller hvad det var, og så var der sådan et par enkelte mere kommentarer til om man synes det var godt eller dårligt fra nogle borgere.

I: Så der var nogle borgere, der faktisk havde...

CN: Nå ja, der var fra Fejå Foreningen eller sådan noget, omkring at de efterspurgte noget mere specifikt på ø-udvikling eller ø-politik, som så ikke rigtigt hører hjemme i planstrategiregi, for den er jo skrevet for hele vores geografi. I og for sig er der jo ikke forskel på om man er en afsidesliggende ø med nogle udfordringer i forhold til faldende befolkning eller om man er en meget afsidesliggende landsby, som vi jo også har masser af, så det som de efterspurgte er egentlig noget, der kommer i halen på planstrategien. Der skal jo så konkretiseres for de relevante områder. Og så var der en enkelt borger, der var utilfreds med, at han ikke kunne se noget handling eller noget konkret i oplægget, og det er selvfølgelig også fair nok.

I: Så ingen, der er inde og sige "det her; hvad tænker I på? Er I ved at skære mig væk?"

CN: Nej, det var der ikke, men det hænger jo også sammen med det, som vi var lidt inde på til sidst i det der forløb i fredags, at vi ikke har haft ret meget dialog med borgerne om det, og at faktisk det meste af den dialog der har været med borgerne er sådan noget der er afstedkommet ved, at vi internt har klædt os selv og hinanden og politikerne og sektorcheferne og direktionen og hvem det ellers er, på til at fortælle i organisationen den her historie, og på den måde er den jo så nået ud til mange ansatte i Lolland Kommune, og nu er det sådan at 7 % eller sådan noget af Lollands befolkning eller af de erhvervsaktive eller hvad det er, det er virkelig en stor del af borgerne i Lolland Kommune, der arbejder i én eller anden kommunal virksomhed, så derfor kommer historien ud via dem, og der får man da også forskellige indtryk tilbage, at der er nogen der synes, specielt ude i landdistrikterne, som synes det er forkert, og som er ked af den udvikling, også på øerne, og så har man så den snak der, men vi har ikke haft den der store offentlige debat, hvor politikerne har sagt "sådan er det" og har stået på mål for hvorfor det er sådan og argumenteret og forklaret og alt det der. Det har vi jo ikke. Så derfor er der sikkert mange borger, som ikke ved, eller ikke har gjort sig klart, at det er sådan det forholder sig.

I: Jeg er også helt enig med dig i, at planstrategien i højere grad skal være en politisk hensigtserklæring, hvor det måske nærmere er i kommuneplanen, hvor borgerne så skal gå ind og sige "hvad foregår der

her?" Og hvis der var nogen, der kom og kommenterede noget om nogle vindmøller... Det er jo ikke noget, der nødvendigvis behøver at stå noget om i planstrategien.

CN: Nej, det var også nærmere sådan et opmærksomhedspunkt, som de sender ud til alle, der laver planstrategier, tror jeg. Men her fra administrativt hold har vi været kede af, at man ikke har gået ud. Vi synes det er en stor fejl, at man ikke har engageret borgerne i det her mere. Også fordi, at hvis man godt vil have dem til at løfte noget ude i landområderne, dem der bor derude, så er det jo vigtigt at snakke med dem og høre hvad de synes. Ikke for at lave om på det, for de siger at "vi vil også godt lige have Sandby med i ét eller andet", men det betyder også meget, at man kan få luft for sine synspunkter, at man på én eller andet kan forstå rationalet bag, og det der nemlig er lidt ærgerligt, det er, at det tog måske et lille år inden man havde erkendt den her status, eller hvad man skal sige, for Lolland Kommune i administrationen, og så tog det yderligere måske et halvt eller 9 måneder eller sådan noget oveni hatten, for at man ligesom var kommet til den erkendelse på det politiske niveau og det er jo en lang proces, og den proces har borgerne ligesom ikke fået lov til, at være med i eller gå igennem, så hvis man kommer og skal bruge planstrategien som et argument for at gøre ting og sager ude blandt borgerne, ude i deres landsby, så er de jo stadigvæk på det niveau vi var på for to år siden, hvor der også var meget intern modstand mod, at man tænkte sådan, og det gør det jo bare meget mere op ad bakke, når man så skal ud og lave nogle konkrete ting. Så jeg synes da, man skulle have taget en dialog med borgerne omkring det; meget mere åbent og både i forbindelse med høringsfasen, men også før, men det har der så ikke været stemning for. Men man kan også godt vælge at sige, som der også var nogen, der sagde i fredags, at det vedkommer ikke borgerne, det er politikernes holdning, og så er det sådan det er, og så tager man den i de enkelte situationer, når man kommer derud. Det kan jo være det er sådan de havde tænkt.

I: I det femte spørgsmål har jeg plantet et hypotetisk spørgsmål og spørgsmålet er, hvor langt man kan gå med at fjerne services og sådan noget fra landdistrikterne, og du har måske næsten svaret på et allerede, at der er ét eller andet minimumsniveau, der er noget lovpligtigt...

CN: Ja det er der i hvert fald nu. I hvert fald så langt, at man ikke kan gå længere end det, som kommune. Så skal det jo være fordi, at der på statsligt hold er én eller anden politik om, at nu kan man altså kun bo på plejehjem i storbyerne eller hvad det er. Så kan man ikke gå længere som kommune, men ét eller andet sted tror jeg, at det kommer til at give sig selv på én eller anden måde, at hvis ikke der er nogen mennesker derude, så er der vel ikke nogen, der har nogen forventninger om, at der ligger ting og sager derude, og det er jo ligesom det, man er oppe imod.

I: Kunne du forestille dig helt ude i det ekstreme – og nu tænker vi ikke hvad man kan gøre – at man måske helt fra øverste sted blev muligt at udpege helt servicetomme områder, altså steder hvor kommunen ikke kommer med mindre... Der kan sagtens være undtagelser. Er det for vild en tanke?

CN: Nej, det synes jeg ikke. Nej, hvis den udvikling, som der er nu, fortsætter omkring hvor folk vil bo, og man flytter til byerne, ikke byerne på Lolland, men byerne i København eller Aarhus eller hvad det nu er, Odense, så kan der jo blive så tynd en befolkning nogen steder, at den befolkning så må søge andre steder hen for at få opfyldt deres behov eller få hvad de har krav på. Jeg synes man har mere ansvar for at man kan opretholde et velfærdssamfund, der stadig giver de der basale goder, som vi har med gratis skole og gratis hospital og alt det der; at det ligesom er et samfundshensyn man bliver nødt til at tage, og nu kan jeg ikke huske hvem det var, der sagde det der med at hvornår er det man skal tage samfundshensynet og hvornår er det, man skal tage hensyn til den enkelte borger? Og hvis den der flugt mod byerne fortsætter, som den gør nu, så tror jeg der vil komme et tidspunkt, hvor de fleste vil synes, at det er ret og rimeligt, at nu tager man ikke hensyn til den enkelte borger, som bliver ved med at ville bo ude på Albuen uden for Nakskov, som er langt uden for lands lov og ret, havde jeg nær sagt, eller ét eller andet i Vestjylland eller hvor det nu er, så det tror jeg egentlig godt, at man kunne forestille sig, at det var sådan.

I: Jamen det er jeg faktisk glad for at du siger, for det er den yderste konsekvens af mit projekt, nemlig at vi kan skære og skære og skære, og til sidst er der ikke noget at skære væk, så er der jo virkelig ikke noget tilbage.

CN: Det er jo lidt den situation vi er kommet i i Lolland Kommune. Der er næsten skåret så langt ind til benet, at man ikke kan bruge salamimetoden mere, for det første fordi den ikke følger med; behovet for at skære bliver hurtigere og det kan man slet ikke nå, også er der sparet så langt ind, at det til sidst ikke giver mening at gøre det mere. Så ødelægger man jo den ydelse, man er i gang med, og så bliver man netop nødt til at finde ud af, at så må vi organisere os på en anden måde, der imødekommer de her behov. Og samfundsstrukturen så jo også anderledes ud før industrialiseringen f.eks., for da var behovet jo et andet. Nu kan man så sige, at nu sker der noget igen, som er sket over en årrække, som gør, at det rykker samfundsstrukturen igen; der er noget med globalisering og alt muligt, som gør, at verden kommer til at hænge sammen på en anden måde, og så er der jo ikke noget odiøst i, at samfundssystemerne tilpasser sig til dét, der er behovet nu. I en hvilken som helst anden virksomhed eller produktion ville det jo være galimatias ikke at tilpasse sig til behovet og efterspørgslen. Og så er det selvfølgelig klart, at her har vi med mennesker at gøre, derfor kan konsekvenserne blive knapt så pæne nogle steder, og det er ikke så nemt at gøre, og der er også nogen der kommer i klemme, som man er nødt til at tage hensyn til, og så kan man ikke lige gøre, som det passer én, men på ét eller andet tidspunkt drejer det jo over til at nu er alle med på, at det her er det nye.

I: Hvis man lavede sådan nogen servicetomme områder, ville det så bare ende i landbrugsområder, eller hvis ikke, der var det ville det bare springe i skov eller vil det være et lovløst område eller vil der måske altid være én eller anden form for overvågning fra kommunalt hold, men man vil aldrig rigtigt komme derud?

CN: Jeg tror godt, at der kan eksistere sådan nogle små landsbysamfund uden, at der er services lige i nærheden, hvis man formår at få skubbet den der dagsorden omkring egen indsats osv. ud. Jeg tror ikke, at man i et dansk set-up vil tillade, at der er store lovløse områder, men man kan jo sige, som Henrik også sagde det i fredags; der var nemlig også én der snakkede om det der med, om det vil blive sådan noget slumområde, og det er jo rigtigt nok hvad han siger, at man tror at slummen ligger inde midt i byen, og det gør den også på nogen områder og er også meget synlig, men der findes altså også slum og lovløseområder hernede, som er små enkeltbebyggelser, hvor man godt ved, at her kommer der ikke nogen ud, selvom man stadigvæk er dækket af det kommunale kan man jo stadigvæk godt gemme sig, og der tror jeg det vil komme bag på mange mennesker, hvad der er af armod, nogen af de her steder hernede blandt andet, og formodentlig også i nogle af de vestjyske udkantskommuner og hvad der ellers er.

I: Ja, og man skal nærmest ikke så langt væk fra civilisationen, havde jeg nær sagt, over hele landet...

CN: Men det kan godt være, at der vil opstå nogle problematikker a la dem, man nu har i de der ghettoer, at der så lige pludselig er nogle ting, der løber løbsk, og at man så vil have en kæmpe udfordring i forhold til at rydde op i det.

I: Og det er jo også det. Det er svært at tænke på et område, der er helt servicetomt, for hvis man skulle have et område, som er fuldstændigt servicetomt, så ville der jo netop ikke være nogen kommune, som var ude og banke på døren og spørge "hvad foregår der her?", og det vil nok være et sted, hvor vi aldrig vil komme, fordi det kan godt være, at vejen ikke bliver vedligeholdet og...

CN: Der vil jo stadigvæk være skolepligt og sådan noget for børn, så på den måde, kommer man formodentlig aldrig i Danmark til at leve et uset liv på den måde, men jeg tror godt, der kunne være områder, hvor der ikke er nogen af de der borgernære services, hvor man skal køre et pænt stykke vej, for at komme i skole, og man skal køre et godt stykke vej for at komme i børnehave, og hvor der ikke kommer nogen biblioteksbus, men den kommer så også kun i den nærmeste by eller hvad det er. På den måde. Og der kunne godt bo – også i god ro og orden – de mennesker, som rigtigt gerne vil bo rigtigt

langt ude på landet, og som jo også faktisk i dag er nogen der kører, for at kommer frem og tilbage til de ting, de gerne vil. Men selvom der ikke er nogen service, der hvor man bor, vil man jo altid være omfattet af de lovpligtige ting og sager. Man vil jo også stadigvæk blive sat i aktivering, selvom man bor sådan et sted.

I: Når jeg har foreslået det, så er der én der har nævnt, at det kunne man måske godt. Så kunne man måske også forestille sig, at ved at der var mindre service ude på landet, så ville man måske også netto komme til at betale mindre i skat, for at der ligesom var én eller anden form for kompensation, men så tænker jeg jo, at så sætter man for alvor skub i – hvis der er en vis tiltrækning og tilflytning af socialt belastede familier osv. – det vil bare gå endnu hurtigere. Hvis husene er stort set gratis og du skal betale mindre i skat af den... Ja, det er så spørgsmålet om man er berettiget til at få en overførselsindkomst. Så er vi ude i nogle vilde ting.

CN: Ja, så langt tror jeg aldrig, at man kommer. Så har man jo forladt et velfærdssamfund, og det håber jeg da ikke, at man gør. Men man kunne godt have noget med, at man differentierede mellem hvem der fik hvad og hvornår osv.

I: Er Plan- og Udviklingsstrategien en god idé?

CN: Jeg synes ikke det er et spørgsmål om det er en god idé at gøre det der står der eller ej. Jeg synes at man ét eller andet sted er nødt til at gøre det, for det er også det, der var erkendelsen på baggrund af de der lineære fremskrivninger, hvor hver sektorchef, for kultur- og fritid, skole og børn og unge, ligesom skulle prøve at fremskrive hvis vi fortsætter med det befolkningstal vi har, og med den udvikling vi har, vi fortsætter med at fordele midlerne som vi gør og arbejde på den måde vi gør osv., hvordan vil det så se ud om ti år, om tyve år. Og f.eks. på kultur- og fritidsområdet ville der jo indenfor en ret kort årrække på deres budget, som jo så bliver nedjusteret tilsvarende befolkningsnedgangen, kun være midler til at vedligeholde bygningerne, så man kunne godt have de der 200 bygninger, dem kunne man så vedligeholde, men der ville ikke være noget kultur og fritid inde i dem. Og på den måde kan man jo så sige, at der fandt man ligesom ud af at man bliver nødt til at gøre noget andet. Hvis ikke man gør noget andet, hvis ikke man prioriterer, som jo egentlig er det, som planstrategien siger, så er der ikke rigtigt noget levegrundlag for Lolland Kommune inde for en ret kort årrække.

I: Hvis du skulle have lavet nogen ting om i den, hvad skulle det så være?

CN: Vi [administrationen] har jo prøvet at holde den på et overordnet niveau, men der er nogen steder, hvor man har været nødt til at lande på nogle mere bløde formuleringer eller runde nogen ting lidt af, hvor jeg personligt tænker, at dér ville jeg godt have haft, at man havde fået lov at skære det helt skarpt hele vejen igennem, f.eks. det her med, at man havde peget kun på Maribo og Nakskov og ikke havde inddraget området omkring Rødbyhavn, og der er også et sted hvor man skriver – det er nok det der “gode bomiljøer” – dér står også noget, der minder lidt om noget “hvis folk nu gerne vil komme herved og bo”, som jeg synes man skulle have udeladt. Der er også den der formulering, som Christian også fremhævede omkring det der med, at “vi skal ikke komme i en situation hvor udgifterne til bygningsdrift overstiger...”, der synes jeg måske også godt, at man kunne have skrevet, at hvis man ikke nor i hovedbyerne, så skal man i hvert fald ikke blive overrasket, hvi der bliver lukket flere skoler eller daginstitutioner, men det er jo lidt et spørgsmål om stil. Men man kunne have skåret den endnu skarpere i forhold til det der prioriteringsspørgsmål, pege mere utvetydigt på “her og her skal der ske noget; er skal der ikke”.

I: Så I har på det område ikke været stillet meget bedre end andre, der arbejder under politikere?

CN: Nej, det har vi så ikke. Og der er også en sådan lidt spredt opfattelse af det endelige resultat blandt politikerne tror jeg. Nu kender jeg selv én af dem ret godt, jeg er involveret i noget frivilligt arbejde med hende, og hun har synes jog at det er helt visionsløst, hvorfor gør man ikke det, og der er jo ikke nogen handlingsplan for noget som helst, og dermed egentlig ikke kritisk på den måde, men

hovedtanken bagved er hun jo med på, men der er så også andre, som dybest set faktisk er uenig i det tror jeg. De der gamle...

I: Dem som stadig snakker om de gamle kommuner; at de skal have nogen investeringer i deres kommune.

CN: Ja, og der er også stadigvæk nogen, der stadigvæk meget gerne vil have den der vækstdagsorden. Vi skal bare have os profileret os endnu mere som en grøn kommune, så kan vi få en masse grønne arbejdspladser, og så kommer der en masse herved, og så kan vi udlægge parcelhusområder og på den måde tror på, at man også kan få mere ud af den der Femern-forbindelse end oplægget ligesom lægger op til.

I: Det er også et lille bispørgsmål, jeg har skrevet. Der er jo sat nogle forventninger op til Femern Bælt-forbindelsen i strategien, men jeg synes, at hvis man nærlæser den, så har man ikke de store drømme om at... Men forventer nok, at der sker ét eller andet.

CN: Ja, altså man forventer jo i hvert fald, at der sker ét eller andet i den periode, det tager at bygge den. Og så ved man jo så også, at der sker det efterfølgende, at de lokale, der måtte være blevet ansat til at bygge tunnelen, mister i hvert fald deres arbejde, når den er færdig, så man kan godt sige, at der kunne ske sådan én eller anden opblomstring lokalt, eller måske mere end lokalt, lige omkring byggestedet i perioden, men efterfølgende er det jo ikke noget, der skaber i hundredevis af arbejdspladser, og erfaringer fra de andre brobyggerier og tunnelbyggerier viser jo også, at der ikke nødvendigvis sker nogen opblomstring i de områder, der ligger lige ved. Man kan sige at det bliver nemmere at komme fra Lolland til Tyskland, hvis ellers det tog, der skal køre igennem den der tunnel, stopper – eller i bil kan man selvfølgelig også – men hvis ikke der er noget på Lolland ud over Knuthenborg, så stopper folk her jo ikke, så kommer det ikke til at betyde noget, at folk kan køre hurtigere fra Hamborg til København; det er jo ikke ensbetydende med at de stopper på Lolland. For et par år siden var man mere "ej, når det der kommer, ih altså, så vælter det ind med mennesker og virksomheder", men det har man talt lidt ned, for sådan bliver det formentlig ikke, og hvis det gør, så kan man jo blive glædeligt overrasket. Og så er der også det ved det, at alle de der mange mennesker, som man måske kunne få ansat i byggeperioden, det ville jo hjælpe dem, som ellers vil være arbejdsløse i lang tid, men de mennesker, vi har her, som er arbejdsløse, har ikke de kompetencer, som man kommer til at efterspørge, hvis man efterspørger, når man skal bygge den tunnel, så vi kan ikke få glæde lokalt af de arbejdspladser, der opstår dér, med mindre vi først, altså inden man begynder at ansætte folk, har opgraderet en stor del af vores arbejdsstyrke til, at de kan tage de der jobs. Og det bliver jo så hurtigt til én eller anden historie om, at nu er hele den der tunnel blevet bygget af polakker, og de stakkels folk på Lolland-Falster og Sydsjælland fik slet ikke del i det dér, "hvor er det dog for dårligt, at de der store virksomheder ikke bruger lokal arbejdskraft", men det gør de jo kun i det omfang, den er til stede, og det er den altså ikke nødvendigvis i den arbejdsstyrke vi har, for mange af vores arbejdsløse er ufaglærte, men de der lavt hængende frugter, der skulle være i den forbindelse, hænger ikke så lavt, som man kunne tro. Og så er det jo et midlertidigt byggeprojekt.

I: Det er også mit indtryk, at man har en vis forventning til selve anlægsperioden, men derefter er det lidt mere uvist, men man håber da, at der kommer noget ud af det, men man véd ikke, hvad det skulle være.

CN: Ja. Hvis nu vi lagde os i selen på at blive tyskernes fortrukne feriested i Danmark, dét ville man kunne arbejde med, og det ville man have nemmere ved at arbejde med, for så ville det være nemt for dem at komme herop, og så kan man sige, at på dén måde kan det jo godt give noget til, at man så siger "jamen så er det nu vi gør det! Nu er infrastrukturen i hvert fald i orden til det", og det er jo så også fint, men ellers er der jo ikke nogen umiddelbar grund til, at man skulle stoppe på Lolland, når man kommer kørende.

I: Turisme er også det jeg ser, som det største potentiale, og det mener de også i Guldborgsund, at nok var dét man kunne få noget ud af. Mht. erhvervsudvikling og den slags giver det måske mening at lægge sig på den anden side?

CN: Ja, det ville det jo nok gøre.

[...]

I: Der står også i planstrategien her, at om ti år vil alle se til, hvordan Lolland Kommune har gjort, og første gang jeg læste det tror jeg næsten at jeg grinede, fordi det syntes jeg var noget mærkelig noget; det var næsten naivt. Men jeg må indrømme, at det tror jeg faktisk, at man... Det gør man jo allerede. I fredags havde vi det jo fremme.

CN: Lolland er af én eller anden grund, beliggenhed, befolkningssammensætning og alle mulige grunde, alt hvad der sker af tendenser og udvikling, det boner simpelthen så tydeligt ud hernede, så de klemmer, man kommer til at komme i rundt omkring, det starter altid her og i de andre udkantskommuner, men specielt her faktisk. Og det der med at skulle lave kæmpe store besparelser fra år til år... Vores kommunaldirektør siger, at de der besparelser kan vi jo sagtens lave, vi kan jo finde 20 mio. med venstre hånd, hver gang vi skal lave ét eller andet med et budget, og dét er man bare blevet så rutineret i, at nu er der ligesom nogle andre instrumenter, der skal til, men vi har rigtig meget erfaring i det der med at håndtere nogle svære befolkningsmæssige udfordringer og en svær økonomi. Og det her med, at der sker en afvandring eller hvad man nu skal sige, det er jo også ét af de første steder man mærker det og virkelig mærker konsekvenserne af det. Vi møder tit nogen, der siger – også udkantskommuner, men måske ikke helt så udkant som os – “vi er jo begyndt at gøre sådan og sådan og satse på bosætning, og der er også kommet et lille bysamfund ét eller andet sted; vi er ligesom kommet skridtet videre end Jer, det kunne være I skulle prøve at kigge til os” og tænker vi “nej, I er ikke kommet skridtet videre end os, for I tror stadigvæk på, at det der kan ske, men udfordringerne for Jer er de samme som for os, for det har ikke noget at gøre med vores umiddelbare nærområde de ting, der er udfordringer her, det har noget at gøre med hvordan tingene er i verden”, og det er ligegyldigt om man så bor i Thisted eller Lolland Kommune, men det er meget skægt. Det tror jeg virkelig på, at det er sådan. Det er også fordi, at det der er specielt ved Lolland, er, at det er ét af de steder, eller jeg tror det er dét sted i Danmark, der ligger længst fra en rigtig hovedby, som København, Aarhus, Odense, Aalborg eller Sønderborg. For et finde en rigtig metropol, skal vi jo til København, og der har de fleste andre et sted, som er rimelig stort, men Næstved og Slagelse er jo heller ingenting i forhold til, og Nykøbing er jo slet ingenting, hvor der er et stort arbejdsmarked og et stort vidensmiljø og sådan noget. Der ligger man utroligt langt væk her.

I: Ja, for umiddelbart tænker jeg jo, at man passerer flere større centre inden man når København, for mindre end København kan godt gøre det – nu er jeg jo selv fra Aalborg af. Men det vil jeg gerne give dig ret i, at først passerer du Nykøbing Falster, og dér er der noget, men...

CN: Det er jo stadig en provinsby, og det er Ringsted og Slagelse og Næstved altså også, så hvis man skal til de der rigtige universitetsmiljøer, så skal man jo til Aarhus eller Odense eller Sønderborg eller København eller Aalborg, og dér ligger vi altså langt væk på den måde.

I: Ja, det har jeg slet ikke set faktisk. Og det er sjovt du siger Thisted, for Thisted er stadigvæk en udkantskommune, men det er nok den udkantskommune det går allerbedst for. De får så meget eksponering og de har jo efterhånden en række positive eksempler, som de hver gang hiver frem, f.eks. Vestervig, som blev præsenteret, og nu ved jeg ikke hvor mange gange, jeg har hørt om det snart, det er mange gange. Jeg er selv opvokset i Tønder Kommune, jeg synes at det var et – eller det blev det i hvert fald – udkantsområder, og det er det også, men jeg kan godt se, at Lolland Kommune har det dét værre. Tønder er jo ikke et sted man slutter, det er jo ikke en blind vej, der er massevis af tyskere, der kører igennem Tønder og der er også nogle store arbejdspladser stadigvæk. De store arbejdspladser i Lolland Kommune, hvad er det? Hvad er der tilbage?

CN: Det er kommunen.

I: Ja, selvfølgelig. Er der noget...

CN: Der er jo nogle arbejdspladser, men de er små alle sammen. Jeg kan ikke lige på stående fod komme i tanken om én, hvor vi er over de der 400, det var der jo på Vestas. Det kan godt være, der er nogle enkelte, men så har vi jo sådan nogle store transportvirksomheder og sådan noget, men rigtigt store virksomheder er der altså ikke ret meget af. Og ét eller andet sted er det jo også fint nok, hvis så bare infrastrukturen var, så man kunne komme til København, Næstved og Ringsted og arbejde, og det bliver den formentlig også. Det tror jeg også hører med til den der historie om, hvorvidt man kan have sådan nogle helt servicefri områder. Hvis det var sådan på Lolland, at de mennesker godt kunne tænke sig at bo ude i det grønne med deres børn og dyr og hvad det er, og også gerne vil have et spændende arbejde og så kunne tage toget på tre kvarter til København, og dér arbejdede de så, og så boede de ellers på Lolland, så ville det jo lige pludselig være en helt anden befolkning, så ville det jo ikke være noget problem, at bo som en ressourcestærk familie på Lolland, så jeg tror meget på, at det der med at få bundet infrastrukturen sammen, og få gjort den tidsmæssige afstand til de få centre, som Danmark i virkeligheden kan bære, kort, den vil betyde meget. Man kunne godt forestille sig en udvikling, hvor der netop begynder at være rigtig mange indbyggere i de der udkantsområder, fordi der er masser af steder, der er sprunget i skov, og der er dejligt og der er grønt og sådan noget; det tager ikke ret lang tid at køre ind til det centrum, hvor man så skal ind og arbejde, og hvor ens børn måske går i skole, eller hvad de nu gør. Så ville der jo lige pludselig være grobund for nogle helt andre fritidsaktiviteter, hvis det var den slags mennesker, der boede her. Det kræver så lige, at vi får løftet dem, som ikke har det så godt, og det går vi så i gang med. Vi går på med krum hals.

Politikmatrix F

Følgende politikmatrix stammer fra Guldborgsund Kommunes Landdistriktspolitik (Guldborgsund Kommune 2012), og indeholder en mere eller mindre detaljeret plan over hvilken politik, der vil blive ført i en given situation, mht. de tre udviklingsområder og de ti indsatsområder.

UDVIKLINGS- OMRÅDER\ INDSATS- OMRÅDER	KULTUR OG FRITID	LOKALT ENGAGEMENT, SAMARBEJDE OG PARTNERSKABER	INFRASTRUKTUR OG MODERNE KOMMUNIKATIONS- TEKNOLOGIER	NATUR, MILJØ, KULTURMILJØ OG LANDSKAB	KLIMA
GENERELT	Lokalbefolkningen har attraktive lokale samlingssteder og fritids- og kulturtilbud med gode faciliteter såvel indendørs som udendørs. En digital forenings-administration letter administrationen hos frivillige foreninger.	Landdistriktsudvikling foregår i demokratiske og borgerinddragende processer, eksempelvis i dialog med lokale landsbylaug eller -råd. Et redskab i landdistriktsudviklingen er udarbejdelse af udviklingsprofiler for områder, gennemført lokalt eller i dialog mellem landsby/område og kommune. Der er lydhørhed i forhold til lokale initiativer og opbakning til ildsjæle og foreninger. Initiativer fra partnerskaber lokale foreninger, bylaug og netværk støttes. Der er synergi i landdistriktsindsatsen gennem samarbejde og dialog mellem kommunens mange landdistriktsaktører.	Moderne kommunikationsteknologier som bredbånd og mobilnet er tilgængelige. Offentlig trafik og infrastruktur har fokus på ruteplanlægning i overensstemmelse med bosætnings- og aktivitetsmønstre.	Der er et bæredygtigt samspil mellem jordbrugs erhverv, bosætning, adgang til naturen, biologisk mangfoldighed og naturkvalitet, der giver borgere og turister mulighed for spændende natur- og friluftsoplevelser. Der er øget formidling og synliggørelse af eksisterende faciliteter og af rekreative muligheder og naturværdier. Indsatspuljen til kondemnering af nedrivningsmodne bygninger fortsættes i 2012, og indsatsen med oprydning og nedrivning af faldefærdige ejendomme fortsættes.	Fjernvarme udbredes så vidt muligt i landdistriktet. Alternative energirigtige løsninger til el- og varmeforsyning fremmes ved såvel nybyggeri som i eksisterende boliger.
BOSÆTNING	Der er aktivitetsmuligheder for børn og børnefamilier. Foreninger kan samles og styrkes i sportshaller eller i aktivitetscentre i landdistriktscentre	Styrkelse af aktivitetscentre med udgangspunkt i landdistriktscentre, der kan drives af med selvstændig drift og administration og med kommunalt tilskud.	Cykelstier, gangstier og motionsruter udvikles.	Der er god adgang til de nære naturområder med gangstier, hundeskov, cykelstier, ridestier, som giver mulighed for rekreation, motion og sund levevis. Sammenhængende stisystemer sikres. I kulturmiljøområder sker bosætning i respekt for beskyttelsesinteresser.	Bosætningsområder udvikles under hensyntagen til klimaforhold (ekstrem regn, oversvømmelser, placering udenfor lavtliggende kystnære områder). Der etableres ikke større vindmøller i bosætningsområder.
JORDBRUG & NATUR	Fritidsaktiviteter i det åbne land sker i dialog med landbruget. Benyttelse af naturen til kultur- og fritidsformål sker på naturens præmisser. Ejere og interessenter samarbejder om at benytte naturen til etablering af stier, sheltere, bålpladser, fiskepladser osv.		Landbrugsdrift medfører trafik på veje med landbrugsredskaber. De store maskiner respekteres som en nødvendighed for landbrugserhvervet. Landbrugets transportbehov søges samtidig minimeret. Ejere og interessenter samarbejder om at benytte naturen til ridestier, slæbesteder, og adgang til kysterne. Hvor naturen kan bære det, styrkes tilgængeligheden med adgangsveje og p-plads og stier. Ny teknologi (smartphones, apps, rute-kort osv.) benyttes som udbygning af den eksisterende formidling.	Jordbruget agerer som ansvarlig naturforvalter i forhold til skov og jagt. Nye større landbrugsproduktionsanlæg placeres under hensyntagen til beskyttelsesinteresser og natur- og miljøforhold. Naturområdernes særlige værdier bevares og fremmes via plejeplaner, naturgenopretning og skovrejsning. Der skabes gode ridestier og cykelruter, herunder adgangsveje til kysterne. Benyttelse af naturen sker på naturens præmisser. Naturpark Guldborgsund etableres. Der gennemføres flere naturprojekter. Antallet af støttepunkter øges (toiletter, bålplads, sheltere etc.).	Dyrkning af energigrøder fremmes under hensyntagen til miljø og landskabelige værdier. Hvor det er muligt, tænkes klimapåvirkningerne ind, herunder ved tilvejebringelse af biomasse til energiformål.

ERHVERV OG TURISME	BOSÆTNING	LANDBRUG	SUNDHED	OFFENTLIG SERVICE	
Erhvervsudvikling, der passer til de eksisterende landsbymiljøer og bygningsmassen og understøtter bosætning i landdistrikterne, fremmes. Sportsfaciliteter og foreningstilbud, såsom fodboldskole, golfcamp, tennisbaner og legeland, stilles til rådighed til turistmæssige formål. Der sættes fokus på benyttelsen af overflødiggjorte landbrugsbygninger og andre tomme bygninger i landdistriktet til erhverv.	Tilstedeværelsen af basale servicefaciliteter i landdistriktet, fx indkøbsmuligheder, støttes. Der udarbejdes lokale udviklingsplaner for lokalområder.	Fokus på landbrugets trivsel og vilkår, så konflikter mellem landbrug og bosætning og anden anvendelse forebygges. Imagekampagne i samarbejde med interessenter skal øge kendskabet til og accepten af landbruget som et væsentligt erhverv. Understøtte forretningsudvikling med nicheprodukter, lokale fødevarer, besøgsårde, herregårdsturisme som led i oplevelsesøkonomien.	Folkesundhed for alle støttes. Rekreative muligheder og stisystemer, der giver bedre muligheder, for adgang Sundhedskonsekvensvurdering af handlinger gennemføres. Det vil sige vurdering af forebyggelse (ulykke og skade) og sundhedsfremme (fysisk aktivitet og sundhed). Fokus på at bruge rekreative ressourcer i naturområderne til at styrke borgernes sundhed.	Sektorspecifikke servicemål for sagsbehandling fastsættes. Centrale kommunale serviceområder vurderes i forhold til landdistriktet. Servicemål for den offentlige service i landdistriktet vil synliggøre for nuværende og kommende borgere hvilke kommunale tilbud, de vil kunne forvente i et givent område. På denne måde kan der skabes en forventningsafstemning mellem kommunens overordnede politik og borgernes.	
Det skal være nemt at drive virksomhed fra sin privatadresse (eksempelvis mikrovirksomheder - med udgangspunkt i bopæl).	Bosætning prioriteres i bosætningsområder. Bosætningsområder giver de bedste betingelser for et sammenhængende familie- og arbejdsliv. Bosætningsområder har det bedste serviceniveau i landdistriktet fra vugge til grav. Der kan gives mulighed for nye helårsboliger ved afgrænsede landsbyer, jf. kommuneplanen.	Etablering af nye større landbrugsproduktionsanlæg fremmes ikke. Fredelig sameksistens mellem bosætning og landbrug understøttes. Et eksempel er "gyllesms-varslings".		Serviceniveauet er højest muligt i bosætningsområder, og prioriteres højere end andre områder i landdistriktet.	
		Landbruget har plads til at drive erhverv. Nye større landbrugsproduktionsanlæg samt udvidelser placeres i egnede områder i det åbne land. Tilsvarende gælder for større tekniske anlæg. Udnyttelse af gylle til biogas fremmes. Der sikres sammenhæng mellem husdyrproduktioner og placering af større biogasanlæg. Der gives mulighed for etablering af jordløse husdyrhold, med placering i f.eks. industriområder eller tæt ved motorvej. Landbruget agerer som naturforvalter og medvirker til sikring af biodiversitet, økologiske forbindelser og drift af ekstensive arealer.		Der skabes en indgang til samlet sagsbehandling for foreningslivet. Der etableres en indgang til samlet sagsbehandling for landbruget. Vandløbsvedligeholdelse revideres i forhold til gældende vandløbslov og -regulativer. Nem adgang til information om naturen fremmes. Der eksisterer samarbejder omkring naturpleje og naturgenopretning.	